

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

1968, 2005 VE 2018 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM
PROGRAMLARINA GÖRE HAZIRLANAN DERS
KİTAPLARININ KARŞILAŞTIRILMASI VE KAVRAMLAR
AÇISINDAN İNCELENMESİ

Fakı DANABAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2020

©2020-Fakı DANABAŞ

T.C.

KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

**1968, 2005 VE 2018 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM
PROGRAMLARINA GÖRE HAZIRLANAN DERS
KİTAPLARININ KARŞILAŞTIRILMASI VE KAVRAMLAR
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

**1968, 2005 AND 2018 COMPARISON OF COURSE BOOKS
PREPARED ACCORDING TO SOCIAL STUDIES
CURRICULUMS AND INVESTIGATION OF CONCEPTS**

Hazırlayan

Fakı DANABAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Bayram TAY

KIRŞEHİR-2020

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Fakı DANABAŞ tarafından hazırlanan “1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına Göre Hazırlanan Ders Kitaplarının Karşılaştırılması ve Kavramlar Açısından İncelenmesi” adlı tez çalışması 14/08/2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman

Prof. Dr. Bayram TAY

Üye.....

Doç. Dr. Yurdal DİKMENLİ

Üye.....

Dr. Öğr. Üyesi Barış ÇİFTÇİ

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2020

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

14/08/2020

Fakı DANABAŞ

ÖZET

1968, 2005 VE 2018 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINA GÖRE HAZIRLANAN DERS KİTAPLARININ KARŞILAŞTIRILMASI VE KAVRAMLAR AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Fakı DANABAŞ

Danışman: Prof. Dr. Bayram TAY

2020 – xiv+226

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Bayram TAY

Doç. Dr. Yurdal DİKMENLİ

Dr. Öğr. Üyesi Barış ÇİFTÇİ

Türkiye’de 50 yıllık süreçte ortaya çıkan sosyal bilgiler ders kitaplarındaki değişimin karşılaştırılması amacıyla planlanan bu çalışmada, 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları incelenmiştir. Çalışma kapsamında kitaplar; içerik özellikleri, görsel anlatım öğeleri, dil ve anlatım düzeyleri, soru ölçütleri, fiziksel nitelikleri, programa uygunlukları, yardımcı materyal ve tasarım öğeleri bakımından ve programdaki kavramları içerme durumları açısından karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Nitel araştırma modelinin benimsendiği bu çalışmada veriler doküman analizi yoluyla elde edilmiş ve çalışma doküman analizi adımlarına uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma verilerinin kaynağını, 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan, Talim ve Terbiye Kurulunca onaylanmış 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarından her bir programa ait Millî Eğitim Bakanlığı yayınları oluşturmuştur. Çalışmada elde edilen verilere göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabının içerik, dil ve anlatım, soru ölçütleri, programa uygunluk ve tasarım öğeleri açısından orta düzeyde; 2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarının ise iyi düzeyde olduğu görülmüştür. 1968 ve 2005’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel anlatım öğeleri boyutunda orta düzeyde; 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabının iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarının fiziksel nitelikler açısından orta düzeyde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte 1968 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının olmadığı, ayrıca ders kitabının yardımcı bir araç-gereç ile desteklenmediği görülürken 2005’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında öğrenci çalışma

kitabı ile öğretmen kılavuz kitabının olduğu fakat ders kitabının yardımcı bir araç-gereç ile desteklenmediği anlaşılmıştır.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alması gereken 91 kavramdan 86 tanesi ders kitaplarının üçünde de yer almaktadır. Bunun yanı sıra “İklim” ve “İsraf” kavramlarının 1968 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında yer aldığı ancak 2005’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında yer almadığı, “Yargı”, “Anayasa” ve “Din” kavramlarının ise sadece 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında yer aldığı, 2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında yer almadığı görülmüştür.

Bu sonuçlardan yola çıkarak 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabındaki fiziksel nitelikler dışındaki birçok eksikliğin 2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında giderildiği, bu özellikleriyle sosyal bilgiler ders kitaplarının hazırlanmasında olumlu yönde bir gelişim olduğu, ancak fiziksel nitelikler boyutunda yeterli düzeyde bir gelişme olmadığı sonucuna varılabilir. Yukarıda da belirtildiği üzere ders kitaplarında kavramların yer alması durumu ile ilgili olarak da 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabının daha kapsamlı bir şekilde hazırlandığı görülebilir.

Anahtar Kelimeler: Ders Kitabı, Kavramlar, Sosyal Bilgiler Dersi, 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları

ABSTRACT

1968, 2005 AND 2018 COMPARISON OF COURSE BOOKS PREPARED ACCORDING TO SOCIAL STUDIES CURRICULUMS AND INVESTIGATION OF CONCEPTS

M.Sc. Thesis

Preparer: Fakı DANABAŞ

Advisor: Prof. Dr. Bayram TAY

2020 – xiv+226

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School of Social Sciences

Department of Basic Education

Classroom Education Science

Jury

Prof. Dr. Bayram TAY

Assoc. Prof. Dr. Yurdal DİKMENLİ

Asst. Prof. Dr. Barış ÇİFTÇİ

In this study, which aims compare the change in textbooks in the social studies in Turkey in 50 years' time, 4th grade social studies textbooks prepared according to the 1968, 2005 and 2018 Social Studies Curriculum were examined. Books within the scope of the study have been evaluated in comparison in view of content features, visual expression elements, language and expression levels, question criteria, physical qualities, program suitability, auxiliary materials and design elements and the concepts in the program in terms of inclusion. In this study, in which qualitative research model was adopted, data was obtained through document analysis and the study was carried out in accordance with document analysis steps. The source of the study data was the publications of the Ministry of National Education for each program from the 4th grade social studies textbooks prepared according to the 1968, 2005 and 2018 Social Studies Curriculum and approved by the Board of Education. According to the data obtained in the study, the following results were achieved:

The Social Studies textbook prepared according to 1968 in terms of content, language and expression, question criteria, program suitability and design elements are mediocre; Social Studies textbooks prepared according to 2005 and 2018 were found to be at a good level. It is determined that the Social Studies textbook prepared according 1968 and 2005 are mediocre in terms of visual expression elements, while Social Studies textbooks prepared according to 2018 is at a good level. It is seen that the Social Studies textbooks prepared according to all three programs are at a mediocre in terms of physical properties. In addition, in the Social Studies textbooks prepared according to 1968 and 2018, it is seen that there is no student workbook and teacher guide book, and also the textbook is not supported with an auxiliary equipment while it is understood that there is a student workbook and a teacher guide book in the Social Studies textbook prepared according to 2005, but

the textbook is not supported with an auxiliary equipment.

86 out of 91 concepts that should be included in the Social Studies textbooks prepared according to the 1968, 2005 and 2018 Social Studies Curriculum are included in all three of the textbooks. In addition, the concepts of “Climate” and “Waste” were not included in the social studies textbook prepared according to 2005, but included in the social studies textbooks prepared according to 1968 and 2018 also it was observed that the concepts of “Judgment”, “Constitution” and “Religion” were included only in the Social Studies textbook prepared according to 1968 and not included in the Social Studies textbooks prepared according to 2005 and 2018.

Based on these results, it can be concluded that many of the shortcomings in the social studies textbook prepared according to 1968 were eliminated in the Social Studies textbooks prepared according to 2005 and 2018 and in this view, there is an improvement; however, there aren't enough improvements in view of physical properties. As stated above, it can be seen that the social studies textbook prepared according to 1968 regarding the situation of the concepts in the textbooks has been prepared more comprehensively.

Key words: Textbook, Concepts, Social Studies, 1968, 2005 and 2018 Social Studies Curriculum

ÖN SÖZ

Günümüzde eğitim, yalnızca bilgilerin aktarılmadığı ayrıca bireylerin toplumsal yaşama aktif biçimde hazırlandığı bir süreçtir. Bireylerin toplumsal yaşama uyum sağlamasında okullarda okutulan derslerden biri de sosyal bilgilerdir. Sosyal bilgiler dersi ülkemizde 1968 yılı programları ile yer almaya başlamış ve devam eden süreçte varlığını sürdürmüştür. Sosyal bilgiler dersinin programlara uygun olarak öğrenme ve öğretme ortamlarında uygulanabilmesinde ders kitaplarının önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda çalışmada 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının; içerik özellikleri, görsel anlatım öğeleri, dil ve anlatım düzeyleri, soru ölçütleri, fiziksel nitelikleri, programa uygunlukları, tasarım öğeleri, yardımcı materyal konusundaki durumları ve kavramlar açısından durum tespiti yapılması amaçlanmıştır. Bunun için 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarından Millî Eğitim Bakanlığı yayınlarına ait birer ders kitabı incelenmiştir.

Araştırmanın birinci bölümünü araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sayıltıları ve sınırlılıkları; ikinci bölümünü kuramsal çerçeve ve literatürdeki ilgili çalışmalar; üçüncü bölümünü araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, verilerin kaynağı ve verilerin analizi; dördüncü bölümünü bulgular ve bunlara dayalı yorumlar; beşinci bölümünü ise, araştırmanın sonuçları ve bu sonuçlara bağlı olarak geliştirilen öneriler oluşturmaktadır.

Bu çalışmamın başlangıcından son aşamasına kadar her zaman yanımda olan, emeğini ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, kıymetli hocam Prof. Dr. Bayram TAY'a, tez jürisinde yer alarak çalışmama katkı sağlayan, değerli fikirlerini ve akademik desteklerini esirgemeyen saygıdeğer hocalarım Doç. Dr. Yurdal DİKMENLİ'ye, Dr. Öğr. Üyesi Barış ÇİFTÇİ'ye ve çalışmanın analizleri konusunda desteklerini esirgemeyen Arş. Gör. Murat BAŞ'a sonsuz teşekkür ederim.

Son olarak her zaman arkamda destekçim olan babam Cemal DANABAŞ'a, benim bugünlere gelmemde katkıların en büyüğüne sahip olan canım annem Şengül DANABAŞ'a, abim Ahmet DANABAŞ'a ve ablam Tuba'ya en içten sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Kırşehir-2020

Fakı DANABAŞ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar/ÇİZELGELER LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiv
BÖLÜM I	1
1. GİRİŞ	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	2
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	5
1.2.1. Problem Cümlesi ve Alt Problemler	9
1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	10
1.4. TANIMLAR	10
BÖLÜM II	12
2. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR	12
2.1. SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ	12
2.1.1. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler İlişkisi	14
2.1.2. Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi	14
2.1.3. İlköğretimde Sosyal Bilgiler Dersi ve Önemi	16
2.1.4. 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	17
2.1.4.1. 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Sosyal Bilgiler	

Dersine Yönelik Açıklamalar -----	18
2.1.4.2. 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Konuları -----	20
2.1.5. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı -----	22
2.1.5.1. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Uygulanması ile İlgili Açıklamalar-----	23
2.1.5.2. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Konuları -----	25
2.1.6. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı -----	25
2.1.6.1. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Açıklamalar -----	26
2.1.6.2. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Konuları -----	27
2.1.7. Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Özellikleri -----	28
2.1.7.1. İçerik Özellikleri -----	30
2.1.7.2. Görsel Anlatım Özellikleri-----	32
2.1.7.3. Dil ve Anlatım Özellikleri -----	33
2.1.7.4. Soru Ölçüt Özellikleri -----	34
2.1.7.5. Fiziksel Özellikleri-----	35
2.1.7.6. Programa Uygunluk Özellikleri-----	36
2.1.7.7. Tasarım Özellikleri-----	37
2.1.8. Sosyal Bilgiler Dersinde Kavramlar -----	38
2.2. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR -----	42
2.2.1. Konuyla İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar-----	42
2.2.2. Konuyla İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar-----	52
BÖLÜM III -----	54
3. YÖNTEM -----	54
3.1. ARAŞTIRMA MODELİ-----	54
3.2. ARAŞTIRMANIN VERİ KAYNAĞI-----	55
3.3. ARAŞTIRMADA SÜREÇ-----	56

BÖLÜM IV	64
4. BULGULAR VE YORUMLAR	64
4.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar	64
4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar	84
4.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar	100
4.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar	107
4.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar	115
4.6. Altıncı Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar	133
4.7. Yedinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar	142
4.8. Sekizinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar	148
4.9. Dokuzuncu Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar	149
BÖLÜM V	157
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	157
5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA	157
5.1.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	157
5.1.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	166
5.1.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	173
5.1.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	176
5.1.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	179
5.1.6. Altıncı Alt Probleme Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	186
5.1.7. Yedinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	188
5.1.8. Sekizinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	190
5.1.9. Dokuzuncu Alt Probleme Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	191
5.2. ÖNERİLER	194
KAYNAKÇA	196
EKLER	209
EK 1.1. Veri Toplama Aracında İçerik Özellikleri	210
EK 1.2. Veri Toplama Aracında Görsel Anlatım Öğeleri	212

EK 1.3. Veri Toplama Aracında Dil ve Anlatım Düzeyleri-----	214
EK 1.4. Veri Toplama Aracında Soru Ölçütleri -----	215
EK 1.5. Veri Toplama Aracında Fiziksel Nitelikler-----	217
EK 1.6. Veri Toplama Aracında Programa Uygunlukları-----	219
EK 1.7. Veri Toplama Aracında Tasarım Öğeleri-----	220
EK 1.8. Veri Toplama Aracında Yardımcı Materyaller -----	221
EK 1.9. Veri Toplama Aracında 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İçin Belirlenen Kavramlar -----	222
ÖZGEÇMİŞ -----	225

TABLolar/ÇİZELGELER LİSTESİ

Tablo 2.1. 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Kavramlar	41
Tablo 3.1. İncelenen 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitapları.....	55
Tablo 3.2. Ölçütlerin Belirlenmesinde Güvenirlik Katsayıları	59
Tablo 3.3. Ölçütlerin Değerlendirilmesinde Güvenirlik Katsayıları	59
Tablo 4.1. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında İçerik Özellikleri	65
Tablo 4.2. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Görsel Anlatım Ögeleri.....	85
Tablo 4.3. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Dil ve Anlatım Düzeyleri	101
Tablo 4.4. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Soru Ölçütleri.....	108
Tablo 4.5. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Fiziksel Nitelikler	116
Tablo 4.6. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Programa Uygunlukları	134
Tablo 4.7. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Tasarım Ögeleri	143
Tablo 4.8. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yardımcı Materyaller.....	148
Tablo 4.9. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Kavramlar	150

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Araştırmada süreç

56

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

Açıklamalar

ABD

Amerika Birleşik Devletleri

Akt

Aktaran

MEB

Millî Eğitim Bakanlığı

BÖLÜM I

Bu bölümde araştırmanın konusu genel olarak ele alınmış, araştırmanın problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları ve tanımları açıklanmıştır.

1. GİRİŞ

Ülkelerin eğitim sistemlerinden beklentileri, kendi yönetim rejimlerinin devamını sağlayacak bireyler yetiştirmektir. Bu nedenle vatandaş yetiştirmek ülkeler için eğitim sistemlerinin genel amacı olmuştur (Safran, 2011, s. 5). Bu amacı gerçekleştirmek için işe koşulan programlardan biri de sosyal bilgiler programıdır. İnsan, doğal ve toplumsal bir ortamda doğar, büyür, gelişir, yaşlanır ve ölür (Sönmez, 1998, s. 7). Bu ortamlardaki etkinlikler belli kurallar çerçevesinde gerçekleşir ki bu durumdan yola çıkarak insanoğlunun dünyada var olduğu andan itibaren sosyal bilgiler eğitiminin de başladığı söylenebilir.

Toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler (Sönmez, 1998, s. 3) olarak tanımlanan sosyal bilgiler dersi, bireyin toplumla uyum içinde yaşamasını ve iyi bir vatandaş olmasını amaçladığı söylenebilir. Bu amaçla okul programlarında yer alan sosyal bilgiler dersinin kazanımları Cumhuriyetin ilanından 1962 yılına kadar tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi gibi derslerle tek disiplin anlayışıyla, 1968 yılına kadar da toplum ve ülke incelemeleri dersi ile çok disiplin anlayışı ile kazandırılmaya çalışılmıştır. 1968 İlkokul Programında ise çok disiplinli anlayışın devamı olarak sosyal bilgiler adının kullanılmaya başlandığı ve bu tarihten sonra ilkokul programlarında kesintisiz fakat ortaokul programlarında 1985-1997 yıllarını kapsayan 12 yıl dışında sosyal bilgiler dersinin yer aldığı görülmektedir. 1968 yılından itibaren ilkokul ve ortaokul programlarında yer alan sosyal bilgiler dersinin öğretim programı tıpkı diğer derslerin programları gibi bilim alanlarındaki gelişmeler ve bunların eğitime yansımaları, dünyadaki siyasi, ekonomik, toplumsal ve kültürel değişimler (Tay, 2017, s. 466) nedeniyle zamanla değiştirilmiş ve geliştirilmiştir. Programların güncellenerek yeniden oluşturulmasıyla birlikte eğitim öğretimin vazgeçilmez bir parçası olan ders kitaplarının da yeniden hazırlandığı görülmektedir. Ders kitabı belli bir dersin öğretimi için ve belli bir düzeydeki öğrencilere yönelik olarak yazılan, içeriği öğretim programına uygun olan, incelemesi yapılmış ve onaylanmış temel kaynak (Gülersoy, 2013, s. 8) olarak

tanımlanmaktadır. Dolayısıyla ders kitabının hazırlandığı programın çerçevesine uygun olması beklenmektedir. Bu durum tüm ders kitaplarında olduğu gibi sosyal bilgiler ders kitaplarında da geçerlidir.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Türkiye’de sosyal bilgiler için oluşturulan ilk program 1968 İlkokul Programı içinde yer almaktadır. Söz konusu sosyal bilgiler dersi öğretim programının 1968 İlkokul Programı içeriğinde yer almasından dolayı bu çalışmada 1968 İlkokul Programı ifadesi yerine 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ifadesi kullanılmıştır. Bu bağlamda sosyal bilgiler ders kitabı Türkiye’de ilk kez 1968 programı ile oluşturulduğu bilinmektedir. 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 1990 yılında güncellenmiştir. Ambarlı’ya (2010, s. 92) göre 1990 İlköğretim Programının amaçları 1968 programının amaçları ile paraleldir. Herhangi bir değişikliğin yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple bu dönemde hazırlanan ders kitaplarında da önemli değişiklikler olmadığı söylenebilir.

1990 İlköğretim Programını 1998 İlköğretim Programı takip etmiştir. Bu programda tümevarımsal yaklaşım benimsenmiş ve program modelinde, ihtiyaçları saptama, genel amaçları belirleme, amaçları saptama, içerik, öğrenme yaşantıları düzenleme ve değerlendirme yapma aşamalarından oluşmaktadır. 1997-1998 öğretim yılından itibaren sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretime geçilmiştir. 1998 tarihli program ilköğretim bütünlüğüne yönelik olarak hazırlanmış ilk sosyal bilgiler dersi öğretim programıdır. 4. sınıftan başlanarak 7. sınıfa kadar bir bütünlük içinde programın hazırlandığı görülmektedir. Bunların sonucu olarak ders kitapları da yeniden hazırlanarak eğitim öğretime dahil edilmiştir.

2005 yılında programda yeniden bir güncellemeye gidilerek 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulamaya konan 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında; bireyin edilgen olarak bilgiyi almak yerine aktif olarak sürece katıldığı, çevreyle etkileşimi sonucu kendi bilgisini ve bakış açısını oluşturduğunu savunan yapılandırmacı anlayışın tercih edildiği görülmektedir (Özsoy Sümengen, 2010, s. 33). Yapılandırmacı yaklaşımın benimsendiği 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında;

- ✓ Ders kitaplarının bir sete dönüşmesi ve bu sette öğretmen kılavuz kitabı, ders kitabı

ve öğrenci çalışma kitabının yer aldığı,

- ✓ Daha önceki programlarda tarih, coğrafya ve vatandaşlık ile ilgili konular kendi içinde organize edilir ve karşımıza sosyal bilgiler dersinde tarih ünitesi, coğrafya ünitesi ve vatandaşlık ünitesi şeklinde çıkarırken 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında tematik anlayışın bir gereği olarak ünitelerde birden fazla sosyal bilimin birlikte disiplinler arası yaklaşımla yer aldığı,
- ✓ Kazanım ifadesinin hedef ve davranışlar yerine kullanıldığı, programın vizyonu ve kazandırılacak kavramların yer aldığı,
- ✓ Öğrenme alanı, beceri, değer, ilişkilendirme, ara disiplinler ve yapılandırmacı değerlendirmenin yer aldığı,
- ✓ 2005 yılı öncesinde var olan fakat ayrıntılı olarak belirtilmeyen ders içi, diğer dersler, Atatürkçülük konuları ve ara disiplinlerle ilişkilendirmelerin bulunduğu,
- ✓ Önceki programlarda sadece ürünü ölçme ve değerlendirme anlayışı hakimken 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile sürece dayalı ve buna bağlı olarak alternatif ölçme ve değerlendirme anlayışının programa dahil edildiği görülmektedir (Tay, 2017, s. 466-467).

Dahil edilen bu yeniliklerle birlikte 2005 yılında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı bu tarihten sonra ders kitapları yazar ve yayıncıları için deneysel bir sürecin başlamasına yol açmıştır (Şenşekerci, 2016, s. 86). Yapılandırmacı yaklaşımın benimsendiği bu programla birlikte ezbercilikten sıyrılarak, bilgiyi olduğu gibi kabul etmeyip, araştıran, sorgulayan bireyler yetiştirilmesi amaçlandığı söylenebilir. Bu duruma bağlı olarak da ders kitapları yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda yeniden hazırlanmıştır. Hazırlanan ders kitaplarının öğrenci ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı olarak üçlü takım halinde hazırlandığı görülmektedir. Nitekim öğretmen ve öğrenci kitaplarının ayrı ayrı tasarlanmasında ve hazırlanmasında fayda olduğu, öğretmen için hazırlanan kitabın öğretmenin neyi ne kadar öğretebileceğini, nasıl değerlendirme yapabileceğini ve nasıl rehberlik edebileceğini gösterirken, öğrenci kitabının da öğrencinin, nasıl daha kolay öğrenebileceğine rehberlik etmesi gerektiği bilinmektedir (Tay, 2005, s. 210).

Öğretmen ve öğrenciler için rehber konumunda olan ders kitapları, 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı doğrultusunda hazırlanıp okullarda okutulmaya devam ederken 2015 yılında, eğitim öğretimdeki yenilikler ve değişikliklerden dolayı yeniden bir düzenleme ihtiyacı doğmuş ve programda güncellemeye gidilmiştir.

2015 Sosyal Bilgiler Taslak Öğretim Programında, 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan 17 genel amacın azaltılarak 8 genel amaç şeklinde sadeleştirilerek sunulduğu, öğrenme alanlarının 4. ve 5. sınıfta azaltıldığı, tüm sınıf düzeylerinde kazanımların sadeleştirilerek, etkin vatandaşlık, küreselleşme, hoşgörü, birlikte yaşama, çevre sorunları, sürdürülebilirlik gibi unsurların ön plana çıkarıldığı, ölçme ve değerlendirme anlayışının 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında olduğu gibi öğrenci merkezli ve süreç odaklı olduğu görülmektedir (Bekdemir ve Polat, 2016, s.145).

2018 yılında ise öğrenme öğretme yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler doğrultusunda, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde diğer derslerde olduğu gibi sosyal bilgiler dersinde de program yenilenmiştir. Ders kitapları doğal olarak bu yenilenmeden de etkilenmiş ve kitaplar bu defa; sadece Türkçe, matematik ve İngilizce dersi için öğrenci ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabı olarak hazırlanmış, diğer derslerin kitapları sadece ders kitabı olarak hazırlanmıştır. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersi için ne öğrenci kitabı ne de öğretmen kılavuz kitabı 2018 öğretim programına göre hazırlanan kitaplar arasında yer almamıştır. Bununla birlikte 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında, öğrenci çalışma kitabında yer alması beklenen bazı özelliklerin ders kitabı içine serpiştirildiği görülmüş bu durum 2019 yılında basılan sosyal bilgiler ders kitaplarında yer almamıştır. Başka bir ifadeyle 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabı, öğrenci çalışma kitabını da içerir durumda iken 2019 yılında basılan sosyal bilgiler ders kitabında bu durumda ortadan kalktığı anlaşılmaktadır.

50 yıllık süreçte ortaya çıkan sosyal bilgiler ders programlarındaki ve dolayısı ile sosyal bilgiler ders kitaplarındaki bu değişimin karşılaştırılması amacıyla planlanan bu çalışmada; 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları incelenmiştir. Çalışma kapsamında kitaplar; içerik özellikleri, görsel anlatım öğeleri, dil ve anlatım düzeyleri, soru ölçütleri, fiziksel nitelikleri, programa uygunlukları, tasarım öğeleri, yardımcı materyal konusundaki durumları olmak

üzere 8 boyutta incelenmiş ve bununla birlikte söz konusu kitaplar sosyal bilgiler kavramlarını içermeleri açısından da incelenerek karşılaştırılmıştır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Türk eğitim sisteminde de önemli bir yere sahip olan sosyal bilgiler dersi, bu çalışmanın temel konusudur. Yapılan literatür taraması sonucunda; 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının; içerik özellikleri, görsel anlatım öğeleri, dil ve anlatım düzeyleri, soru ölçütleri, fiziksel nitelikleri, programa uygunlukları, tasarım öğeleri, yardımcı materyal ve kavramlar açısından karşılaştırmalı olarak değerlendirilmediği anlaşılmış ve bu konunun çalışılmasına karar verilmiştir.

Çalışmada sosyal bilgiler dersi; Türkiye’de ilk kez 1968 yılında müfredat programına girdiği için başlangıç yılı daha sonra 2005 yılında yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda yeniden düzenlendiği için 2005 yılı ve son olarak da günümüzdeki durumunun tespiti için 2018 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programı ele alınmıştır. Bu yolla Türkiye’de 50. yılını aşan sosyal bilgiler dersinin bu süreçteki başlangıç ve son programlarına göre ders kitaplarının durumu varsa değişimi ve gelişimi gözler önüne sermeye ve 50 yıllık süreçte ana değişimlerden en önemlisi olduğu düşünülen yapılandırmacı anlayışa göre hazırlanan programın ders kitabının süreçteki görünümü betimlenmeye çalışılmıştır.

1962 yılında taslak olarak oluşturulan 1962 programında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri birleştirilerek toplum ve ülke incelemeleri adı altında müfredatta yer almıştır. Toplum ve ülke incelemeleri dersinde tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi konuları ayrı ayrı işlenmiştir. 1962 programı 1968 yılında güncellenmiştir. Davranışçı yaklaşımın temele alındığı 1968 programında sosyal bilgiler dersi, toplum ve ülke incelemeleri dersinin yerini almış ve bu program sosyal bilgiler dersinin yer aldığı ilk program olmuştur. 1968 programında sosyal bilgiler dersi için 28 amacın belirlendiği ancak sınıf düzeyinde amaçlara yer verilmediği görülmüştür. Bununla birlikte sosyal bilgiler dersinde ünite anlayışının benimsendiği ve her bir ünitenin bir disiplin alanına yönelik olarak hazırlandığı görülmektedir. Örneğin; “İslamlık ve Türklerin İslamlığı Kabulü” ünitesi tarih disiplini konularını içerirken, “Türkiye’imiz” ünitesi coğrafya disiplini konularını içerdiği

anlaşmaktadır. 1968 programını 1990 programı izlemiştir.

1990 yılında hazırlanan sosyal bilgiler dersi öğretim programı amaçları bakımından ele alındığında 1968 yılında hazırlanan sosyal bilgiler dersi öğretim programının amaçlarından çok farklılık göstermediği (Çatak, 2015, s. 84), 1968 programında konuların sınıflara göre üniteler halinde yer verildiği, 1990'da ise konuların sınıflara göre üniteler halinde verildiği farklılık olarak ünitelerin bölümlere ayrılarak yer aldığı görülmektedir. 1990 yılındaki program sekiz yıl kullanılmış ve zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılması nedeniyle 1998 yılında yerini yeni programa bırakmıştır.

1998 İlköğretim Programında dört başlık altında 34 genel amacın belirlendiği 1998 Sosyal Bilgiler Dersi Programında her bir sınıfa ait özel amaçlara yer verildiği anlaşılmaktadır. 1968 ve 1990 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına benzer şekilde ünite temelli hazırlanan 1998 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında özel amaçların hedef-davranış kalıbı içinde verildiği dolayısıyla uygulama boyutu dikkate alındığında davranışçı anlayışa uygun olduğu söylenebilir. 2005 yılında programın yeniden yapılandırıldığı görülmektedir.

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı davranışçı bir nitelik sergileyen önceki programlardan farklı olarak yapılandırmacı yaklaşımın temele alınarak hazırlandığı görülmektedir. 1998 ve daha önceki sosyal bilgiler öğretim programlarında davranışçı yaklaşım doğrultusunda davranışsal olarak ifade edilen amaçların, 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda kazanımlar şeklinde ifade edildiği anlaşılmaktadır. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının önceki programlardan farklı olarak öğrenci ve etkinlik merkezli, öğrencilerin çevresi ile etkileşim halinde olmasını sağlayan bir anlayışla hazırlandığı görülmektedir. Ayrıca başka bir farklılık ise 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ilk defa öğrencilere verilecek kavramların sınıf düzeyinde verildiği belirlenmiştir.

2005 yılında yapılandırmacı anlayış temelinde yürürlüğe giren sosyal bilgiler programı zaman içinde bazı değişikliklerle 2017 yılına kadar kullanılmıştır. Dolayısıyla 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 2017 yılında taslak olarak, 2018 yılında da güncellenerek müfredat programları arasında yerini almıştır. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi

Öğretim Programında bir önceki programda olduğu gibi öğrenci merkezli, toplu öğretim ve tematik yaklaşımın benimsendiği, aynı zamanda ünite yaklaşımının da olduğu görülmektedir (Tay, 2017, s. 477).

Türkiye’de sosyal bilgiler dersi için 1968 yılından bu yana oluşturulan programlara genel özellikleri ile bakıldığında 1968, 1990 ve 1998 programlarının davranışçı anlayış temelinde olduğu, 2005 ve 2018 programlarının yapılandırmacılık anlayışına göre hazırlandığı görülebilir. Bu bağlamda ilk olması bakımından 1968, son olması bakımından 2018 ve bu iki program arasında anlayış ve özellikleri bakımından farklı olan 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları çalışmanın ana temalarını oluşturmuştur. Bu ana temalar çerçevesinde hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları içerik özellikleri, görsel anlatım öğeleri, dil ve anlatım düzeyleri, soru ölçütleri, fiziksel nitelikleri, programa uygunlukları, tasarım öğeleri, yardımcı materyal ve kavramlar açısından karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Konuyla ilgili literatür tarandığında 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarının öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre incelendiği; 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan görsel materyallerin incelendiği; 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının pedagojik açıdan, öğrenme anlayışları, görsel boyut ve içerik tutarlılığı açısından, toplum, yurttaşlık, vatanseverlik ve ekonomik anlayışın dönüşümü açısından incelendiği (Ertürk, 2006; Kulantaş, 2007; Öcal ve Yiğittir, 2007; Tonga, 2007; Bulut Tutkun, 2008; Kalıpcı, 2008; Akbuğa, 2010; Hayırsever, 2010; Özsoy Sümengen, 2010; Şahin, 2010; Tekeli Yıldızhan, 2010; Nalçacı, 2011; Şirin, 2012; Aktekin ve Pala, 2013; Güler, 2016; Alakaş, 2019; Deniz, 2019; Sarıca, 2019) görülmektedir.

Bununla birlikte 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel kanıt kullanımı açısından, yapılandırmacılık açısından, görsel tasarım ilkeleri açısından ve insan hakları boyutunda incelendiği; 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel metin ilişkisi açısından değerlendirildiği; 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının şekil, edebî ürünlerin kullanımı biyografi kullanımı, ölçme değerlendirme ve görsel kaynakların kullanımı açısından, okunabilirlik açısından, mesaj tasarım ilkeleri açısından, fiziksel, eğitsel, görsel, dil ve anlatım özellikleri açısından incelendiği; 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının kalıp yargılar açısından incelendiği; 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen

adaylarının görüşlerine göre incelendiği (Ulu Kalın, 2007; Dursun ve Eşgi, 2008; Hızarcı, 2009; Şahin, 2011; Gülersoy, 2013; Kaya, 2013; Ünal, 2014; Ovalı, 2016; Şenşekerci, 2016; Egedemir, 2017; Tuncil Can, 2017; Özçetin, 2019) çalışmalar da yer almaktadır.

1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarının incelenmesi hususunda çok fazla çalışmaya rastlanılmamış ve 1968, 1998 ve 2004 programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarının sosyal kavramlar açısından incelendiği (Kurtoğlu, 2009) çalışmanın yer aldığı görülmüştür. Ayrıca 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında ders programlarındaki kavramların yer alma durumunun; 1997 ve 2004 programlarına göre yazılmış 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının milliyetçi, demokratik, ekonomik ve teknoloji ile ilgili değerler boyutu ile incelendiği; 1998 ve 2004 sosyal bilgiler öğretim programlarına göre hazırlanan 7. sınıf ders kitaplarındaki kavramların program doğrultusunda verilmiş biçimlerinin incelendiği; 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretmen kılavuz kitaplarının, öğrenci çalışma kitaplarının ve öğrenci ders kitaplarının bazı kavramlar açısından incelendiği çalışmaların da (Karakuş, 2019; Kılınç, Çoban ve Akşit, 2015; Ciritci, 2012; Ünal ve Ünal, 2011; Yılmaz, 2009) yer aldığı belirlenmiştir. 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında belirlenen kavramlar açısından hem birlikte hem de ayrı ayrı çalışılmadığı tespit edilmiştir. Buradan yola çıkarak 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının; içerik özellikleri, görsel anlatım öğeleri, dil ve anlatım düzeyleri, soru ölçütleri, fiziksel nitelikleri, programa uygunlukları, tasarım öğeleri ve yardımcı materyal konusundaki durumları ve kavramlar açısından kapsamlı bir şekilde yapılan çalışmanın olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda bu araştırmanın ders kitaplarının incelenmesi hususunda ilgili literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

Ders kitaplarının programlara uygun olma durumları birçok özelliğe bağlıdır. Bunlardan biri de kitabın içerdiği kavramlardır. Kavramlar, programda belirlenen kazanımların öğrenciye aktarılmasında kullanılan ve içeriğin anlamlı bir bütün oluşturmasını sağlayan unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları

programa uygunluk ile ilgili oluşturulan ölçütlerle birlikte içerdikleri kavramlar boyutu ile de ele alınarak her bir öğretim programına göre hazırlanan kitap boyutunda ve karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Bu araştırmanın ders kitaplarının fiziksel açıdan hazırlanmasında Millî Eğitim Bakanlığı program geliştirme biriminde yer alan ders kitaplarını inceleme, denetleme ve değerlendirme komisyonlarına; ders kitaplarının bir tasarım bütünlüğü ve okuyucularına yönelik hazırlanmasında ders kitaplarının yazarlarına, üniversitelerin eğitim fakültelerindeki ilkökul ders kitapları incelemesi dersinin içeriğine örnek bir çalışma olma niteliği açısından ve sosyal bilgiler dersi kitapları ile ilgili yapılacak diğer araştırmalara içerik özellikleri, görsel anlatım öğeleri, dil ve anlatım düzeyleri, soru ölçütleri, fiziksel nitelikleri, programa uygunlukları, tasarım öğeleri ve kavramların yer alma durumu bakımından katkı sağlaması beklenmektedir.

Araştırmanın amacı 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının; içerik özellikleri, görsel anlatım öğeleri, dil ve anlatım düzeyleri, soru ölçütleri, fiziksel nitelikleri, programa uygunlukları, tasarım öğeleri, yardımcı materyal konusundaki durumları ve kavramlar açısından durum tespiti yapmaktır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1.2.1. Problem Cümlesi ve Alt Problemler

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları; içerik özellikleri, görsel anlatım öğeleri, dil ve anlatım düzeyleri, soru ölçütleri, fiziksel nitelikleri, programa uygunlukları, tasarım öğeleri, yardımcı materyal ve kavramlar açısından nasıldır ve kavramlar bu kitaplarda nasıl yer almıştır? Problemine ve bu problemin kapsamına giren aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

1. 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları içerik özellikleri açısından nasıldır?

2. 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları görsel anlatım öğeleri açısından nasıldır?

3. 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları dil ve anlatım düzeyi açısından nasıldır?

4. 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları soru ölçütleri açısından nasıldır?

5. 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları fiziksel nitelikleri açısından nasıldır?

6. 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları programa uygunluk açısından nasıldır?

7. 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları tasarım öğeleri açısından nasıldır?

8. 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları yardımcı materyal açısından nasıldır?

9. 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında hangi kavramlar nasıl yer almaktadır?

1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları ile sınırlandırılmıştır. Araştırma yalnızca Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi tarafından hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları ile sınırlı olup, diğer yayınevleri tarafından hazırlanıp, Talim ve Terbiye Kurulunca kabul edilen kitaplar araştırma kapsamına alınmamıştır.

1.4. TANIMLAR

Sosyal Bilgiler: Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (MEB, 2005, s. 51).

Ders kitabı: Resmî Gazete yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğinde ders kitabı; “Örgün veya yaygın eğitim kurumlarında kullanılmak üzere, içeriği öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, gerektiğinde fasikül halinde de üretilebilen basılı eser” olarak tanımlanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları, 2006). Bu çalışmada ders kitabı 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi tarafından hazırlanan ve basımı yapılan sosyal bilgiler ders kitaplarını ifade etmektedir.

1968 sosyal bilgiler dersi öğretim programına göre (bundan sonra uygun olan yerlerde “1968’e göre” ifadesi kullanılacaktır) hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabı: 1968 yılında uygulamaya konulan programın özellikleri dikkate alınarak Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi tarafından hazırlanan ve basımı yapılan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabıdır.

2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programına göre (bundan sonra uygun olan yerlerde “2005’e göre” ifadesi kullanılacaktır) hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabı: 2005 yılında yapılandırmacı anlayış çerçevesinde oluşturulan ve Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi tarafından hazırlanan ve basımı yapılan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabıdır.

2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programına göre (bundan sonra uygun olan yerlerde “2018’e göre” ifadesi kullanılacaktır) hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabı: 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programına uygun olarak Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi tarafından hazırlanan ve basımı yapılan 4. sınıf ders kitabıdır.

Kavram: Nesnelerin, insanların, duyguların ya da fikirlerin ortak özelliklerini tanımlayan ve dil ile ifade edilen bir yapıdır (MEB, 2005, s. 80). Bu çalışmada kavramlar sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan ve 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında belirlenen 91 kavramı içermektedir.

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde; araştırma konusu ile ilgili kuramsal ve kavramsal çerçeve literatüre dayalı olarak ele alınmış ve sosyal bilimler, sosyal bilgiler, sosyal bilgiler dersinin dünyada ve Türkiye'deki gelişimi, öğretim programları, ders kitapları, sosyal bilgiler dersinde kavramlar üzerinde durulmuştur.

2.1. SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ

İnsanın fiziki çevresiyle ilişkileri, fiziki çevrenin sınırlarına yönelik merakı, doğa bilimlerine yönelik ilk gerekçe kabul edilirken, sosyal sorunları karşılama ve çözme arzusu da sosyal bilimlerin başlangıcı sayılmaktadır (Doğan, 1985, s. 39). Sosyal bilimler, insanın insanla ve çevresiyle etkileşiminden doğan bilgilerin, insan ve toplumsal yönleri kanıtlamak amacıyla oluşan bilimler topluluğudur (Tay, 2018, s. 3) şeklinde tanımlanmıştır. Bir başka tanımlamada sosyal bilimler, insan tarafından üretilen gerçekle kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanmıştır (Sönmez, 1998, s. 2). Ayrıca Önal ve Kaya'ya (2006, s. 24) göre ise sosyal bilimler, insanların diğer insanlarla ve toplumla olan ilişkilerini inceleyen bir disiplinler topluluğudur.

Bu tanımlara göre sosyal bilimlerin merkezinde insan ve insanlar tarafından oluşturulan gerçekler olduğu söylenebilir. Ayrıca sosyal bilimler, insan topluluklarının ortaya çıkışı, yaşayışı, değerleri, kültürü ve ekonomik faaliyetleri gibi sosyal bağlantısı olan bütün bilgilerle ilgilendiği söylenebilir. Bu bilgiler içinde yer alan insanlar ve toplumlar sürekli değişim içerisinde yer almakta, karmaşık sorular ve sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Bu sebeple toplumlar ve insanlar için sosyal bilimlerin öneminin büyük olduğu söylenebilir.

İnsanlar için önemli olan bir başka alan ise sosyal bilgilerdir. İnsanı tanımlamak ne kadar zor ve karmaşık ise sosyal bilgileri tanımlamak da o kadar zor ve karmaşıktır (Çelik, 2016, s. 59). Sosyal bilgiler, insanı ve yaşamı konu aldığı için değişik bilim adamları tarafından değişik şekillerde tanımlanmıştır. Çünkü sosyal bilgiler disiplinler arası ve çok disiplinli bir alandır (Uslu, 2007, s. 40). Sosyal bilgiler insanoğlu ile ilgisi olan ilim

dallarından tarih, coğrafya, yurttaşlık, felsefe antropoloji, sosyoloji ve ekonomi alanlarında yapılan sistemli çalışmaların tümüne verilen isimdir (Karagözoğlu, 1966 Aktaran. Ambarlı, 2010, s. 5). Doğanay'a (2003, s. 18) göre ise sosyal bilgilerin ilk tanımlarında, içerik olarak sosyal bilim dallarını kapsadığı görülmektedir. Ancak zamanla sosyal bilgiler kavramı giderek değişime uğramıştır. Artık sosyal bilgilerin, yalnızca sosyal bilim dallarının disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınması olarak değil, insanla ilgili tüm bilimlerden ve bilgilerden yararlanan bir program olarak tanımlandığı görülmektedir. Sosyal bilgiler dersi bireyi toplumsallaştıran, geçmişi hatırlatarak bugünü yaşamasını ve yarını da kucaklamasını öğreten bir disiplinler topluluğudur (Ambarlı, 2010, s. 1).

Sosyal bilgiler, sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerikli demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanıdır (Doğanay, 2003, s. 17). Bu tanımdan yola çıkarak sosyal bilgilerin merkezinde insan olduğu ve insanla ilgili diğer disiplinler ile etkileşim içinde olduğu ifade edilebilir.

Bir başka tanımlamada ise sosyal bilgiler; ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir disiplindir (Tekeli Yıldızhan, 2010, s. 14). Ayrıca sosyal bilgiler bütün çeşitlilikleri ile yeryüzüne bağlı olayları tanıtan bunların oluş sebeplerini açıklayan, vatandaşlık hak ve sorumluluklarının neler olduğu konusunda bilgilendirme yapan, birey ve toplumun geçmişte, günümüzde ve gelecekte etkili şeklini ortaya koyan bilgilerin tümü (Yılmaz, 2014, s. 10) olarak da tanımlanmıştır.

Verilen tanımlardan yola çıkarak, bireyin kişiliğinin gelişmesinde, topluma uyum sağlamasında, üretken ve verimli bir insan olarak yetişmesinde sosyal bilgilerin önemli bir yere sahip olduğu (Ece, 2007, s. 11) ve sosyal bilgiler dersinin ana kapsamını sosyal bilimlerin oluşturduğu ve bunun yanı sıra insanın bu bağlamda ele alındığında sosyal bilgiler dersinin sosyal bilimlerle karşılıklı bir etkileşim içerisinde olduğu söylenebilir.

2.1.1. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler İlişkisi

İçinde yaşadığımız toplumu daha iyi anlamak, toplumun iyi bir vatandaşı olabilmek ve toplumda yaşanan değişimlere ayak uydurabilmek için sosyal bilimlere daha iyi anlamak bunun için de sosyal bilgilere hâkim olmak gerekir. Aslında sosyal bilimler ve sosyal bilgiler birbiri ile ilişki içinde olan, ancak birbirinden farklı iki alanı oluşturmaktadır (Akhan ve Şimşek Çetin, 2015, s. 558). Bu bakımdan sosyal bilgilerle sosyal bilimler arasında kesin bir ayırım yapmak mümkün değilse de bu iki alan; amaç, metot ve içerik bakımından değişik özelliklere sahiptirler. Sosyal bilimler konu alanlıdır ve bunlar arasında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi yer almaktadır. Sosyal bilgiler ise bir okul öğretim programı olup, ilköğretim basamağında, sosyal davranış bilgilerine ağırlık veren bir ders durumundadır (Koyuncu, 2015, s. 9).

Sosyal bilgiler dersi içeriğini sosyal bilimler oluştururken, sosyal bilimler de sosyal bilgiler aracılığı ile ilköğretim öğrencilerine ulaştırılmakta olduğu görülmektedir. Karşılıklı etkileşim de olan bu iki alandan biri disiplinler topluluğunu ifade ederken diğeri bir ders adı bir müfredat, bir öğretim programı olarak karşımıza çıktığı görülür. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersi, içeriğinin çoğunu sosyal bilimlerden oluşturan bir öğretim programı olduğu söylenebilir. Sosyal bilgiler dersi farklı ülkelerde bir ders adı olarak öğretim programlarında yer almaktadır. Bu ülkelerden biri de Türkiye'dir.

2.1.2. Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi

Disiplinler arası bir vatandaşlık eğitim programı olarak sosyal bilgilerin doğuş süreci, Amerika Birleşik Devletleri'nin XX. yüzyıla girerken yaşadığı ve müteakip yüzyılda da devam eden sosyal, kültürel, ekonomik vs. alanlardaki büyük toplumsal dönüşümün doğurduğu sorunlara çözüm arama çabalarının bir sonucu olarak başlamıştır (Kayhan, 2010, s. 41) ve sosyal bilgiler bir terim olarak ilk kez 1913 yılında Amerika'da kullanılmıştır. Amerika Eğitim Derneği'nin 1910 yılında ülkedeki eğitime yeni bir biçim ve yön vermek amacıyla toplamaya başladığı komiteler genişletilerek, 1913'te "Orta Öğretimi Yeniden Düzenleme Komitesi" adını almıştır. Bu komite tarafından 1912 yılında dersler için oluşturulan alt komitelerden biri olan Sosyal Bilimler Komitesi'nin ismi 1913 yılında "Sosyal Bilgiler Komitesi" olarak değiştirilmiştir. Böylece sosyal bilgiler eğitim alanında

kullanılan bir terim olarak dikkatleri çekmeye ve giderek yaygınlık kazanmaya başlamıştır (Evans, 2004, s. 21 Akt: Aslan, 2016, s. 16). Eğitim alanında bir ders adı olarak sosyal bilgiler, ilk kez 1916 yılında ABD’de kullanılmıştır (Moffatt,1950, s. 18).

Türkiye’de sosyal bilgiler eğitiminin temellerini İslamiyet’in kabulünün öncesine dayandırmak mümkündür (Sönmez, 1998, s. 8). Bu düşünceden yola çıkarak Türkler Müslüman olmadan önce bireylerin toplumsallaşmalarına, toplumlarının istediği birey yetiştirmelerine önem verdikleri söylenebilir ve bu düşünce sosyal bilgiler dersinin temellerinin çok eskilere dayandığına delil oluşturduğu ifade edilebilir.

Türkiye’de sosyal bilgiler dersinin tarihi gelişimine bakıldığında, Osmanlı Devleti’nde sosyal bilgiler öğretmeninin prototipi olarak kabul edilen Abdurrahman Şeref (1853-1825) Mekteb-i Mülkiye ve Mekteb-i Sultani de tarih, coğrafya ve ahlak dersleri verdi. Her biri için ayrı ayrı kitaplar da yazdı. Alman eğitim bilimci J. F. Herbarfin (1776-1841) etkisiyle tarih ve coğrafya derslerini ilişkilendirerek yeni bir ders işleme düşüncesi (Yazıcı, 2008, s. 3), ilk kez Sultan II. Abdülhamit zamanında (1876-1909), Maarif Nezareti’ne bağlı, usûl-i cedide eğitim-öğretim yapan birer ilköğretim kurumu olan iptidailerin programlarında yer almıştır. 1904’te tüm ilkokullar için yayınlanan yeni programda yalnız muhtasar tarih-i osmanî dersi bulunuyordu (Öztürk ve Otluoğlu, 2003, s. 15).

Cumhuriyet döneminde 1926, 1930, 1932, 1936 ve 1948 programlarında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri ile sosyal bilgiler dersi yürütülmeye çalışılmıştır (Sönmez, 1998, s. 8-9). Sosyal bilgiler isminin 1962 yılına kadar okul programlarının içinde yer almadığı, 1962’den itibaren yapılan değişikliklerle programların içinde yer aldığı görülmektedir. İlkokul programlarında yer alan tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri 1962 İlkokul Programı taslağında toplum ve ülke incelemeleri adı altında birleştirilmiştir. 1968 programında ise bu ders sosyal bilgiler adını almıştır (Erden, 1996, s. 6) ve sosyal bilgiler dersi ismiyle, ilk olarak 1968–1969 öğretim yılında bütün ilkokullara, 1970–1971 öğretim yılında da deneme niteliğinde ortaokullara resmen girmiştir. Daha sonra Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 9. Millî Eğitim Şûrası kararları uyarınca temel eğitim 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda sosyal bilgiler dersinin okutulmasına karar verilmiştir. Böylece sosyal bilgiler dersi ilköğretim okullarında 1968’den itibaren,

ortaokullarda ise 1975'ten itibaren okutulmaya başlanmıştır. Bu uygulama 1985 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten sonra sosyal bilgiler dersi ilköğretim II. kademedede millî tarih, millî coğrafya ve vatandaşlık bilgisi olarak verilmeye başlanmıştır. 1997-1998 öğretim sezonunda tekrar ilköğretim okullarında (4, 5, 6 ve 7. sınıflarda) sosyal bilgiler dersinin okutulmasına başlanmıştır (Safran, 2011, s. 13). 1968'den sonra yapılan programlarda ders ismi olarak sosyal bilgiler adı korunmuştur (Tay ve Akyürek Tay, 2006, s. 75).

2.1.3. İlköğretimde Sosyal Bilgiler Dersi ve Önemi

Sosyal bilgiler dersi, öğrencinin hem kendisini hem de çevresini, toplumunu, ülkesini ve dünyayı tanıma, algılama açısından önemli bir derstir. Sosyal yaşamla doğrudan bağlantısı olan böyle bir dersin birey ve toplum açısından önemi ortadadır. Michaelis'e (1998) göre, sosyal bilgiler eğitimi öncelikle sorumluluk sahibi vatandaşların yetiştirilmesinde en önemli olduğu kabul edilen insan ilişkileri ile ilgilidir. Sosyal bilgiler, belirlenmiş kültürlerde ve alanlarda geçmiş zamanı, şimdiki zamanı ve geleceği dikkate alarak insanlar arasındaki ilişkileri ve etkileşimleri araştırmaktadır. Aynı zamanda sosyal bilgiler eğitimi, karar verme ve diğer sosyal ilişkilerin gelişiminde kullanılacak olan yeterliliklere sahip bireyler yetiştirmek için öğrencilerin entelektüel, sosyal ve bireysel olarak gelişmelerini sağlar (Akt. Moroz ve Reynolds. 2000, s. 6).

Bu gelişmelerin doğrultusunda ayrıca bireylerin demokratik bir vatandaş olarak haklarını ve sorumluluklarını bilmeleri, yaşamları boyunca karşılaşılabilecekleri problemler karşısında etkili çözüm yolları bulabilmelerini, geçmişleri ile bugünlerini daha kolay anlamalarını ve geleceklerini planlamaları gibi birçok özelliği kazandırması bakımından ilköğretim sosyal bilgiler dersi önemlidir (Akdağ, 2005, s. 42). Millî Eğitim Kanunu'nun ilköğretim basamağındaki sosyal bilgiler dersinin amaçları ve açıklamaları incelendiğinde değişen toplumda insanın gelişimi ve yurttaşlık eğitimi gibi temel hususların ele alındığı ve vurgulandığı görülmektedir. Bu hususlar şöyle sıralanabilir; kişilik gelişimi, insanların birbiriyle ilişkileri, ekonomik verimlilik, yurttaşlık görevleri ve sorumlulukları, değişim ve hayatla başa çıkma ve dünyayı, yurdu ve çevreyi tanımak için bilgi birikiminden yararlanmadır.

Bu hususlar incelendiğinde, sosyal bilgiler dersinin öğrenciyi toplumsal yaşama

hazırlamayı amaçladığı ve sosyal bilimlerin hemen hemen tüm disiplinleri ile ilişkili olduğu kolayca görülmektedir (Dönmez, 2003, s. 40). Binbaşıoğlu'na (1999, s. 40) göre bu ders, çocuğun içinde bulunduğu toplumsal yaşamla çok yakından ilgilidir. Bu nedenle çocuk içinde bulunduğu toplumu bu dersle daha yakından tanıyacaktır ve söz konusu ders bireye fayda sağlayacaktır.

Bireye içinde yaşadığı toplumu daha yakından tanıma fırsatı veren sosyal bilgiler dersi bir anlamda hayatın kendisidir, bu nedenle bireyleri hayata hazırlamalıdır. Bireyin hayatını mutlu bir şekilde sürdürebilmesi için, karşılaşacağı problemlerin üstesinden gelebilmesi ve bu problemleri çözebilmesi gerekmektedir. Sosyal bilgiler dersi aracılığıyla bireyler; insan haklarına saygılı, haklarını ve sorumluluklarını bilen, bilinçli bir insan olarak hayatta yer alırlar. Sosyal bilgiler dersi bireyleri bu şekilde hayata hazırlamasının yanı sıra, birçok amacı da gerçekleştirmektedir.

Sosyal bilgiler dersi için belirlenen amaçlara ulaşılabilmesi için öğretim programlarına uygun içeriklerin oluşturulması, ders materyallerinin geliştirilmesi, eğitim ve öğretim durumlarının düzenlenmesi ve yapılan tüm iş ve işlemlerin değerlendirilmesi bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gereklilik içinde yer alan içeriklerin düzenlenmesi ders materyallerinden biri olan ders kitaplarının hazırlanması ile mümkün olabilmektedir. Ders kitaplarından beklenen, dersin öğretim programına uygun bir şekilde içeriği yansıtması olduğu söylenebilir. Bu çalışmada sosyal bilgiler dersi öğretim programlarından ilk olması bakımından 1968, son olması bakımından 2018 ve bu iki program arasında anlayış bakımından farklı olduğu düşünülen 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları çalışmanın kapsamını oluşturduğundan söz konusu programlar ve programlardaki 4. sınıf konuları ile ilgili bilgiler verilmiştir.

2.1.4. 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

6 öğretim yılı süren “1962 Program Taslağı” uygulaması Talim Terbiye Kurulu Başkanlığınca takip ve kontrol edilip değerlendirilmiş ve bazı değişikliklerle “1968 İlkokul Programı” olarak kabul edilmiş ve bu programda bundan önceki programlarda tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi olarak verilen derslerin birleştirilerek sosyal bilgiler olarak tek ders adı altında müfredata konulduğu görülmektedir.

Bu derslerin ayrı ayrı okutulması ilkököl çocuklarının toplu kavrama ve öğrenme özelliklerine aykırı olmasından, konu ve amaçları ortak olan bu derslerin ayrı olması öğretimde yersiz tekrarlara ve fazla zaman harcanmasına sebep olmasından, konuların iyi ve etraflıca incelenmesine engel olmasından, bu derslere ait konuların kaynaşarak üniteleşmesini sağlayacağından (Tekışık, 1980, s. 7-8) tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri sosyal bilgiler adı altında birleştirilmiştir. 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 4 başlık altında 28 amacın belirlendiği, amaçların ayrıntılı şekilde betimlendiği fakat sınıf düzeyinde amaçların belirtilmediği görülmektedir. 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına göre amaçlar 4 ana başlık altında yer almıştır. Bu başlıklar; yurttaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden, toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden, çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek yönünden ve ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden şeklinde sıralanmıştır (MEB, 1968, s. 63-65).

1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ilk defa İlköğretim Haftası, Cumhuriyet Bayramı, Atatürk Haftası, Kitap Haftası, İnsan Hakları Haftası, Ulusal Egemenlik Haftası, Gençlik ve Spor Bayramı, Hürriyet ve Anayasa Bayramı, Mahallî Kurtuluş Günü (MEB, 1968, s. 71) adı altında belirli gün ve haftalar yer almıştır. Ayrıca söz konusu programda ders araç gereçleri arasında; tarih haritaları, eski ve yeni Türk sanat uygarlığına ait levhalar, fotoğraflar ve kesintiler, Türk büyüklerinin resimleri, Kurtuluş Savaşı'na ait levhalar, resimler ve vesikalar, yardımcı kitaplar, tarih şerit ve levhaları, yer küre, düzlem küre, Türkiye haritası, pusula, yurt coğrafyası ile ilgili levhalar ve resimler, okulun bulunduğu kasaba veya şehrin planı, termometre, yağmur ölçüsü, rüzgar fırılacağı ve oku gibi hava gözlem aletleri ve yurdumuza ait resimler ve fotoğraflar yer almaktadır (MEB, 1968, s. 80-81).

2.1.4.1. 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Açıklamalar

1968 programı incelendiğinde dersin uygulanmasına yönelik 31 maddede açıklamalara yer verilmiştir. Bu açıklamalara genel hatları ile bakıldığında;

Öğretmenin;

- Verilmiş olan üniteleri çevresine ve sınıfına uygun şekilde daha fazla parçalara ayırabileceğinden,
- Fertlerin yeteneklerine uygun bir işe ve mesleğe sahip olmalarının öneminden ve insanın hangi meslekte olursa olsun işini en verimli şekilde yapmasının bir ödev olduğundan,
- Her fırsatta Türklerin tarihte oynadıkları rolü belirtmesinden ve askerlik, idare, hukuk, ilim, fen ve sanat alanlarında başka milletlere örnek olduklarından,
- Atatürk'ün önderliğinde Türkiye Cumhuriyeti'nin nasıl kurulduğundan, Atatürk'ün devrimleri üzerinde önemle durmasından,
- Tarihî bir olay, Kurtuluş Savaşı veya Türk Devriminin herhangi bir yönü üzerinde dururken bu olayların, çevredeki izlerini araştırmasından ve çocukların dikkatini bunların üzerine çekmesinden,
- Geçmişin üzerinde dururken, çocuklara o devirde kullanılan eşyayı, araçları, sur, kale, cami, çeşme, köprü, ev, kitaplık gibi yerleri veya bunların resimlerini inceletmesinden, tarihî eserlerin ve anıtların Türk Tarihinin birer belgesi olduğunu çocuklara kavratmasından, bunları yıkılmaktan ve yabancı ellere geçmekten korumanın millî bir ödev olduğundan,
- Çevreyi tanıtmak yurdun yaşam şartlarını inceletmek ve bu şartların iyileştirilmesi üzerinde onları düşündürmek amacı ile öğrencilere yakın şehir, kasaba ve köyler arasında gezi imkânları planlamasından,
- Öğrencilere, Türk demokrasisinin ilkelerini, Türk vatandaşlarının demokratik düzen içindeki kişisel sorumluluklarını, Türk demokrasisinin korunması yollarını kavratmasından (MEB, 1968, s. 65-70) bahsedilmiştir.

Bunun yanı sıra;

- İlkokulun 4. ve 5. sınıflarında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi adı altında okutulan konuların birleştirilerek sosyal bilgiler adı altında bir bütün haline getirilmesinden, üniteler halinde verilmesinden, ünitelerin değerlendirilmesinde çeşitli değerlendirme yollarına başvurulmasından ve çok yönlü bir bütün olarak işlenmesinden,
- Ünitelerin işlenmesinde yakından uzağa ilkesine uyulması gerektiğinden,

- Derste öğrencilere günlük yaşayışlarında veya ileriki hayatlarında yararlı olacak bilgiler verilmesinden,
- Öğrencilerin milletimize karşı güven ve takdir duygularını kuvvetlendirmek için gereken gayretin harcanmasından,
- Öğrenciyi araştırmaya ve incelemeye sevk eden metotlara öncelik verilmesinden,
- Dersin öğretiminde yalnız ders kitabı ile yetinilmemesinden, öğrencinin seviyesine uygun çeşitli kaynaklardan yararlanılması gerektiğinden,
- Ders konuları işlenirken mümkün olduğu kadar ifade dersleriyle ilgi kurulmasından,
- Ünitelerin işlenmesinde, gezilerden ziyaretlerden, canlı ve cansız kaynaklardan, hazır olarak elde edilebilecek veya öğrenciler tarafından yapılabilecek araçlardan faydalanılmasından ve uygun konuların öğrencilere dramatize ettirilmesinden,
- Millî ve dini bayramlarda, mahallî özellik gösteren kurtuluş ve kutlama günleri önemli olaylar ve belirli günlerin, zamanında ele alınmasından, anlam ve özelliklerine çevrenin imkânlarına göre sınıfça veya okulca üzerinde durulmasından,
- Öğrencilerin birbirleri ile iş birliği yapabilecekleri ve sorumluluk alacakları etkinliklere yer verilmesinden,
- Derste topluluk halinde yaşayan insanların saygı, sevgi ve anlayış duyguları içinde iş birliği yapmalarını ve birbirlerinin görüş ve fikirlerine saygı göstermelerini konusunda üzerinde durulmasından,
- Ders konularının işlenmesinde öğrencilere özellikle, bugünkü insan ve toplum hayatının zamanla nasıl değiştiğinden (MEB, 1968, s. 65-70) bahsedilmiştir.

2.1.4.2. 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Konuları

Ünite I: İlimiz ve Bölgemiz

1. Yaşadığımız kasaba veya şehir, hangi il içinde bulunuyor, ilimiz hakkında neler biliyoruz?
2. İlimiz ve bölgemiz Türkiye'nin neresinde bulunuyor?
3. İlimiz ve bölgemizin doğal durumu
4. İlimizde ve bölgemizde yaşayış
5. İlimizin yönetimi

6. İlimizin ve bölgemizin geçmişi hakkında neler biliyoruz?
7. İlimiz ve bölgemizin turistik yerleri. Turizm nedir? Turist kimdir? İnsan niçin gezer?
8. Milli kalkınmada turizmin önemi

Ünite II: Türkiye'miz

1. Yurdumuza genel bakış
2. Yurdumuzun doğal durumu
3. Yurdumuzda ilk yaşayan insanlar

Ünite III: Yurdumuzda Bugünkü Hayat

1. Yurdumuzda nüfus
2. Yurdumuzda ekonomi
3. Yurdumuzda yönetim
4. Yurdumuzda sosyal işler ve hükümet teşkilatına yardımcı kurumlar
5. Yurdumuzda spor

Ünite IV: İslamlık ve Türklerin İslamlığı Kabulü

Ünite V: Türklerin Anadolu'ya Yerleşmesi

1. Büyük Selçuklu İmparatorluğu, Alparslan'ın kişiliği ve Malazgirt Savaşı
2. Anadolu Selçuklu Devleti
3. Türklerin Özellikleri

1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 4. sınıflarda 5 ünitenin yer aldığı görülmektedir (MEB, 1968, s. 71-75).

22 yıl boyunca kullanılan 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, öğrenme öğretme yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler doğrultusunda önce 1990 yılında sonra da 1998 yılında güncellenmiş ve 2005 yılına kadar uygulanmıştır. 2005 yılında ise tüm ilköğretim derslerinde olduğu gibi sosyal bilgiler dersinde de yapılandırmacı anlayış çerçevesinde program değişikliğine gidilmiştir.

2.1.5. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 1924 İlkokul Programından 2005 yılına kadar sosyal bilgiler dersinin amaçları, felsefesi, içeriği ve öğretim yöntemleri pek fazla değişikliğe uğramamışken, Millî Eğitim Bakanlığı'nın çeşitli birimlerince gerçekleştirilen araştırmalar, üniversitelerce yürütülen lisansüstü eğitim araştırmaları, eğitimle ilgili tüm taraflardan ve toplumsal kesimlerden gelen dönütler öğretim programının değişiminin zorunlu olduğuna işaret etmiş ve bu sebeple 2005 yılında program değişikliğine gidilmiştir.

Mevcut öğretim programlarında konuların çok kapsamlı ve ezbere dayalı, çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun olmaktan uzak olması, sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretim uygulaması ile ilkokul ve ortaokul programları üst üste eklendiği için, temel eğitimde program bütünlüğünün olmaması, öğrencilerin ülke çapında ya da uluslararası değerlendirmelerde beklenen düzeyde başarı gösterememesi, değişik bilim alanlarındaki araştırma bulgularının ve eğitim bilimlerinde öğretme/öğrenme anlayışındaki gelişmelerin yöntem ve içerik olarak öğretim programlarına yansıtılması, eğitimde kaliteyi arttırmak ve eşitliği sağlamak, bireysel ve ulusal değerlerin küresel değerleri de dikkate alarak geliştirilmesi ihtiyacı (MEB, 2005, s. 50) gibi nedenlerle program değişikliğine gidilmiştir.

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 2004-2005 öğretim yılında, 9 il ve 120 pilot okulda uygulanmıştır. Uygulanan programın incelenmesi sonucunda ortaya konulan raporda, programın öğrenci değerlendirmesinde belirsizliklerin bulunduğu, sanat ve estetik eğitiminin, dersler arasındaki ilişkilendirmenin eksik olduğu, bilgi teknolojilerinin nasıl kullanılacağına ilişkin yeterli bilgi sunulmadığı ve öğretmenlerin ortam düzenleyici, kolaylaştırıcı misyonlarının programın her yönüne yansıtılmadığı belirtilmiştir (Gelen ve Beyazıt, 2007, s. 461). Alınan geri dönütler doğrultusunda revize edildikten sonra 2005–2006 öğretim yılında, yeni sosyal bilgiler öğretim programı, resmî olarak bütün okullarda uygulanmaya ve yeni programa göre hazırlanan ders kitapları okutulmaya başlanmıştır.

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında tematik anlayışa bağlı olarak öğrenme alanlarının oluşturulduğu, hedef davranışların yerine kazanım ifadesinin kullanıldığı, ara disiplinlere yer verildiği görülmektedir. Bununla birlikte 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında kavram öğretimiyle ilgili olarak öğretmenlere rehberlik

amacıyla her sınıf düzeyinde öğretilecek kavramlara yer verildiği, beceri öğretimi ve değerler eğitiminin ayrı ayrı ele alındığı ve bu kapsamda programda eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma, problem çözme, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, gözlem, mekânı algılama, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama, sosyal katılım ve empati becerisinin (MEB, 2005, s. 52) kazandırılmasının planlandığı anlaşılmaktadır. Değerler eğitimi boyutunda ise adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverlik (MEB, 2005, s. 87) olmak üzere 20 değer de kazandırılacağı görülmektedir.

2.1.5.1. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Uygulanması ile İlgili Açıklamalar

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 4. ve 5. sınıflarda haftada üçer ders saati olmak üzere, her sınıf için toplam 36 haftada 108 saatlik bir ders süresi öngörülerek hazırlanmıştır.

Bu dersin eğitim ve öğretiminde;

- Öğretmen konuları çok yönlü olarak işlemelidir.
- Öğretmen, dokuz öğrenme alanının, birden fazla disiplini içerdiğine, zaman, süreklilik ve değişim öğrenme alanının, diğer sekiz öğrenme alanıyla birlikte değerlendirildiğine dikkat etmelidir.
- Öğretmen, okulun içindeki ve dışındaki olaylardan yararlanarak, öğrencileri sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırmalı ve karşılaştıkları sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşüncelerini sağlamalıdır.
- Ünitelerin sıralanması yakından uzağa ilkesine göre yapılırken, küresel bağlantılar öğrenme alanı ile öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınmıştır.
- Öğrencilerin sebep-sonuç ilişkisi kurmaları ve kanıta dayalı akıl yürütmeleri sağlanmalı, kanıtların sınırlılıkları ve tarihin farklı yorumlarının olabileceği fark ettirilmelidir.

- Öğretmen, öğrencilerin disiplinlere ait yapısal kavramları öğrenmelerine dikkat etmelidir.
- Programdaki değerler, bir örnek olaydan ya da öyküden hareketle, değerleri açıklamak, ahlaki muhakeme ve değer analizi şeklinde verilmelidir.
- Sınıf öğretmeni, 4. ve 5. sınıflarda sosyal bilgiler dersinde, üniteler arası ilişkilendirme, dersler arası ilişkilendirme ve ara disiplinlerle ilişkilendirmeyi öğrencilerin kurmasına yardımcı olmalıdır. 6, 7 ve 8. sınıflarda dersin öğretmenleri diğer branş öğretmenleriyle toplantı yaparak planlarını oluşturmalıdır.
- Öğretmen, dersin 17 genel amacını, ünite kazanımlarını, farklı öğrenme stilleri ve zekâ türlerine sahip öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını göz önüne alarak etkinlikleri hazırlamalıdır.
- Millî ve dinî bayramlar, mahallî kurtuluş ve kutlama günleri, önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan yararlanarak, öğrencilerin tarihsel duyarlılığı geliştirilmelidir. Öğretmen, Türklerin tarihte oynadıkları rolü; askerlik, idare, hukuk, bilim, fen ve sanat alanında insanlığa hizmetlerini göstermelidir.
- Öğretmen, pazar yerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazılara, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, müze-kentler, savaş alanları) yönelik inceleme gezileri planlamalıdır.
- Öğretmen, öğrencileri millî, ahlaki, insani, manevi, kültürel değerler bakımından besleyici; demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmede yol gösterici olmalıdır.
- Öğretmen fotoğraflar, haritalar, filmler, cd-romlar, tarih ve sosyal bilgiler benzeşim (simülasyon) programları, çoklu ortam (multimedya) ve hipermedya gibi araçlar; telekomünikasyon hizmetlerini (internet gibi) imkânları ölçüsünde sosyal bilgiler dersinin bir parçası yapmalıdır.
- Öğretmen, öğrenme ürününü değil, öğrenme sürecini de değerlendirmelidir. Değerlendirmede geleneksel yöntemlerle, alternatif değerlendirme yöntemlerini birlikte kullanmalıdır. Bu değerlendirme yöntemleri ve araçları; gözlem, performans ödevleri, görüşmeler, öz değerlendirme ölçekleri, öğrenci ürün dosyaları (portfolyo), projeler, posterler, çoktan seçmeli, eşleştirmeli, boşluk doldurmalı, açık uçlu sorulardan oluşan testlerdir (MEB, 2005, s. 6-8).

2.1.5.2. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Konuları

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 4. sınıf sosyal bilgiler dersinin konularına bakıldığında; 8 öğrenme alanının ve 8 ünite başlığının olduğu görülmektedir. Öğrenme alanları; birey ve toplum, kültür ve miras, insanlar, yerler ve çevreler, üretim, dağıtım ve tüketim, bilim, teknoloji ve toplum, gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler, güç, yönetim ve toplum ve küresel bağlantılar şeklindedir. Üniteler ise; kendimi tanıyorum, geçmişimi öğreniyorum, yaşadığımız yer, üretimden tüketime, iyi ki var, hep birlikte, insanlar ve yönetim, uzaktaki arkadaşlarım başlıkları adı altında yer aldığı belirlenmiştir.

2.1.6. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

2005 yılında yapılandırmacı anlayış temelinde yürürlüğe giren 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı zaman içinde bazı değişikliklerle 2018 yılına kadar kullanılmıştır. Programların zamanla değişmesi kaçınılmaz olduğu gibi yerine yenilerinin getirilmesi de kaçınılmaz olacaktır. Bu bağlamda kendi zamanının şartlarında en mükemmeli yakalamak adına hazırlanan programlar, zaman içinde gelişme ve değişimlere bağlı olarak anın ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmektedir (Tay, 2017, s. 467). Bu nedenle eğitim programları, içinde bulunduğu zamana ve şartlara göre kendini yenilemelidir. Bu bağlamda 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı da 2018 yılında yenilenmiştir.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının tematik anlayışa uygun olduğu fakat ünite temelli anlayışla hazırlandığı, öğrenme alanı ve yapılandırmacı anlayışının devam ettiği, ara disiplinlerin kaldırıldığı, kavram ve beceri öğretimi ile değer eğitiminin küçük farklılıklarla sürdürüldüğü görülmektedir. Bu bağlamda; araştırma, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, dijital okuryazarlık, eleştirel düşünme, empati, finansal okuryazarlık, girişimcilik, gözlem, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, iletişim, iş birliği, kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme, kanıt kullanma, karar verme, konum analizi, medya okuryazarlığı, mekânı algılama, öz denetim, politik okuryazarlık, problem çözme, sosyal katılım, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, yenilikçi düşünme ve zaman olmak üzere 27 becerinin kazandırılmasının hedeflendiği, 10 kök değer ile birlikte adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış,

bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik ve yardımseverlik olmak üzere 18 değer programda yer aldığı anlaşılmaktadır.

2.1.6.1. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Açıklamalar

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlara 10 maddede yer verilmiştir;

1. Konular tarih, coğrafya, insan hakları ve vatandaşlık diye ayrı ayrı değil, disiplinler arası yaklaşımla işlenmelidir.

2. Kazanımların gerçekleştirilmesinde “yerellik, güncellik, disiplinler arası, yansıtıcı sorgulama, geçmiş bugün-gelecek bağlantısı, zaman-süreklilik-değişim ve esneklik” gibi sosyal bilgiler öğretiminin temel ilkeleri dikkate alınmalıdır.

3. Okulun içindeki ve dışındaki olaylardan yararlanılarak öğrenciler sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırılmalı ve karşılaştıkları sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşünceleri sağlanmalıdır.

4. Programda değer ve beceriler kazanımlarla bire bir ilişkilendirilmiştir. Ancak değer ve beceri öğretiminin hayat boyu öğrenme çerçevesinde ele alınması için söz konusu değer veya beceriler uygun görülen farklı kazanım ve öğrenme alanlarıyla da ilişkilendirilmelidir.

5. Kavram öğretiminde sınıflamalar ve farklı kavram öğretimi yaklaşımları dikkate alınmalıdır. Anlam karmaşası, kavram karmaşası ve kavram yanlışlarının giderilmesine yardımcı olunmalıdır.

6. Millî ve dinî bayramlar, mahallî kurtuluş ve kutlama günleri, önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan yararlanılarak öğrencilerin tarihsel duyarlılığı ve milli bilinçleri geliştirilmelidir.

7. Sosyal Bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem

verilmelidir. Ayrıca uygun konularda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları da yapılmalıdır.

8. Efsane, destan, masal, atasözü, halk hikâyesi, türkü ve şiir gibi türlerden yararlanılarak sosyal bilgiler dersi edebî ürünlerle desteklenmelidir.

9. Kazanımlarla ilgili güncel ve tartışmalı konular, farklı tartışma teknikleri kullanılarak problem çözme, eleştirel düşünme, kanıt kullanma, karar verme ve araştırma becerileriyle ilişkilendirilerek sınıfa taşınabilir.

10. Son yıllarda dijital teknolojideki gelişmelere bağlı olarak vatandaşlık hak ve sorumluluklarıyla ilgili yeni durumlar (dijital vatandaşlık, e-Devlet, sanal ticaret, sosyal medya vb.) ve birtakım sorunlar (dijital bölünmüşlük, kimlik hırsızlığı, kişisel bilginin gizliliği, siber dolandırıcılık, siber zorbalık vb.) ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin dijital vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla konuyla ilgili ders içi ve ders dışı etkinliklere yer verilmelidir (MEB, 2018, s. 10).

2.1.6.2. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Konuları

Öğrenme alanı, birbiri ile ilişkili bilgi, beceri ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden disiplinler arası bir yapıdır. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı; birey ve toplum, kültür ve miras, insanlar, yerler ve çevreler, bilim, teknoloji ve toplum, üretim, dağıtım ve tüketim, etkin vatandaşlık ve küresel bağlantılar (MEB, 2018, s. 11-12) başlığında 7 öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır.

Yukarıda özellikleri kısaca verilen 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları genel hatları ile aşağıda özetlenmiştir. 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin tek çatı altında birleştirilerek sosyal bilgiler adını aldığı, 4. sınıflarda 5 tane ünitenin yer aldığı tespit edilmiştir. Bu üniteler de önce Türkiye Coğrafyası ele alınmıştır. İkinci ünite Türkiye'nin yeryüzü şekilleri incelenmiştir. Üçüncü ünite Türkiye'nin nüfusuna, ekonomisine ve yönetimine yönelik konuları kapsamaktadır. Dördüncü ve beşinci ünitelerde ise Türk tarihine yönelik konuların esas alındığı görülmüştür. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı; daha önce uygulamada olan sosyal bilgiler programlarından farklı olarak, davranışçı yaklaşımdan

sıyırılarak yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda, öğrenci ve etkinlik merkezli, öğrencilerin kendi yaşantılarını dikkate alarak çevresiyle etkileşim halinde olmasını sağlayan bir anlayışla hazırlanmıştır. Söz konusu programda; kendimi tanıyorum, geçmişimi öğreniyorum, yaşadığımız yer, üretimden tüketime, iyi ki var, hep birlikte, insanlar ve yönetim, uzaktaki arkadaşlarım olmak üzere 8 ünitenin yer aldığı belirlenmiştir. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında öğrenci merkezli, toplu öğretim ve tematik yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Söz konusu programda; birey ve toplum, kültür ve miras, insanlar, yerler ve çevreler, bilim, teknoloji ve toplum, üretim, dağıtım ve tüketim, etkin vatandaşlık ve küresel bağlantılar olmak üzere 7 başlıkta öğrenme alanı verildiği tespit edilmiştir. Söz konusu özellikle hazırlanan programların başarıya ulaştırılmasında birçok unsurun etkisi olduğu söylenebilir. Bunlar; öğretmen, öğrenme ve öğretme ortamı, materyal faktörleri olabilir. Materyal faktörü içindeki en önemli etkiye sahip olanının ders kitapları olduğu söylenebilir.

2.1.7. Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Özellikleri

Dünya var olduğu günden bugüne kadar insanlar sürekli yeni bilgiler üretmektedirler. Üretilen bilgileri saklamanın en yaygın ve güvenilir yolu ise kitaplardır. Günümüzdeki eğitim uygulamalarında da önemli bir yer tutan ders kitapları, yaygın olarak kullanılan önemli bir bilgi kaynağıdır (Keser, 2004, s. 261). Ders kitabı ilk defa Eski Mısır'da milattan önce 4000 yıllarında papirüs rulesi üzerine yazılıp çizilmiş matematik, tıp ve düzlem geometri ile ilgili olarak ortaya çıkmıştır (Hızarcı, 2009, s. 23).

Geçmiş bu kadar eskiye dayanan ders kitabını Ceyhan ve Yiğit (2005, s. 16) bir derste kullanılan ve o dersin geliştirilmesine esas oluşturan kitap olarak, Gülersoy (2013, s. 8) ise belli bir dersin öğretimi için ve belli bir düzeydeki öğrencilere yönelik olarak yazılan; içeriği öğretim programına uygun olan, incelemesi yapılmış ve onaylanmış temel kaynak şeklinde tanımlamışlardır. Bir başka tanımda ise ders kitabı, ders konularına ait bilgileri, öğrencilerin kendi kendilerine okuyarak, sıralı ve doğru bir şekilde öğrenmeleri için kullanılmak üzere öğretim programlarına uygun bir şekilde ve özet bir maksat ile hazırlanmış yazılı bir metin, (Şahin, 2004, s. 367) şeklinde ifade edilmiştir. Bu tanımların yanı sıra ders kitabını, ilgili dersin öğretim programı doğrultusunda hazırlanan, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerine fayda sağlayan, öğretmenlere ne öğreteceği konusunda

rehber olan yazılı materyal olarak tanımlanabilir.

Vartanian'a (1962, s. 123) göre ders kitapları sanat eserleridir, ancak aynı zamanda kullanım araçları olarak da kurgulanmaktadır. Bir ders kitabı öğretmenin yorumunda zaman kaybettirici ise fayda bakımından başarısız olur ve kötü bir sanattır. Bunun yanında bir ders kitabı öğretmeni ders süresi içinde ek fikirler geliştirmesi için kısıtlamıyorsa (serbest bıraktıkça) ders kitabının faydacı değeri artmaktadır. Dolayısıyla ders kitabı sınıfların gerçeklerini göz önünde bulundurmalı ve hazırlığı modern sınıfların heterojen karakterini dikkate almalıdır.

Bu betimlemelerden yola çıkarak bir kitabın ders kitabı niteliği taşıyabilmesi için öncelikli olarak öğretim programlarını içermesi ve bu doğrultuda hazırlanması gerektiği söylenebilir. Ders kitapları, öğrenciler için neyi ne kadar öğreneceklerini gösterdiğinden, eğitim materyalleri içinde en önemlilerinden biridir. Bu nedenle ders kitaplarının öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir (Tay, 2005, s. 223). Önemi bu kadar yadsınamaz bir gerçek olan ders kitaplarından biri de sosyal bilgiler ders kitaplarıdır. Türkiye'de sosyal bilgiler dersi 1968 yılında sosyal bilgiler dersi öğretim programına girerek bu yıldan itibaren okullarda okutulmaya başlandı ve ders kitabı olarak eğitim öğretim materyalleri arasında yerini aldı. Sosyal bilgiler çocukların kişilik gelişimlerinde önemli bir yere sahip olduğu için ders içeriğinin ve ders kitabının önemi daha da artmaktadır. Bu yüzden sosyal bilgiler ders kitaplarının oluşturulması, yazımı, seçimi, kullanılması eğitim hedeflerine ulaşmak için önemlidir (Dursun ve Eşgi, 2008, s. 22).

Öğrenci sosyal bilgiler dersi kitabının içeriğindeki tarih konuları ile geçmişini, coğrafya konuları ile yaşadığı çevreyi, psikoloji konuları ile ihtiyaçlarını ve isteklerini, sosyoloji konuları ile yaşadığı topluma uyum sağlamayı, antropoloji konuları ile kültürün hayatını nasıl şekillendirdiğini, siyaset bilimi konuları ile kendisinin diğerleri üzerinde ve diğerlerinin kendisi üzerinde yapabileceği etkiyi, ekonomi konuları ile de ekonomik açıdan nasıl desteklediğini öğrenir (Safran ve Ata, 2003, s. 339). Bu kadar fayda sağlayan sosyal bilgiler ders kitabının yararlı olabilmesi için belirli standartlara ve kriterlere göre hazırlanması gerekir. Türkiye'de bu standartlar ve uygun kitap seçimi Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından belirlenir. Ders kitapları hazırlandıktan sonra alan uzmanı, editör, dil uzmanı, görsel tasarım uzmanı, ölçme değerlendirme uzmanı,

program geliştirme uzmanı, rehberlik veya gelişim uzmanlarından oluşan Talim Terbiye Kurulunca; içerik, dil, anlatım ve üslup, öğrenme, öğretme, ölçme ve değerlendirme, teknik, tasarım ve düzenleme başlıkları altında incelenir ve ders kitaplarının bu özelliklere sahip olması beklenir. Bu özelliklerinden bahsetmek gerekirse;

2.1.7.1. İçerik Özellikleri

Bir ders kitabına baktığımızda ders kitabının en önemli bölümünün içerik ögesi olduğu söylenebilir. İçerik boyutunda belirlenen amaçlara ulaşmak için ne öğretelim sorusuna cevap aranmaktadır (Tertemiz, Ercan ve Kayabaşı 2001, s. 11). Buna karşın yapılan bazı araştırmalarda yazılan ders kitaplarında sosyal bilgiler metinlerinin ön yargılı yüzeysel veya sınıf seviyesine uygun nitelikte olmadığı tespit edilmiştir (Kaşot ve Özsezer, 2015, s. 332). Sosyal bilgiler ders kitaplarında içerik ile ilgili özellikler aşağıda verilmiştir.

- İçerikte tanımlanmayan terimler, sözlük kısmında sınıf seviyesine uygun olarak açıklanmalıdır.
- Ünite sonlarında değerlendirme sorularına yer verilmelidir.
- İçerikte tanımlanmayan terimler, sözlük kısmında sınıf seviyesine uygun olarak açıklanmalıdır.
- Proje ve araştırmaya yönelik çalışmalara yer verilmelidir.
- Toplumla örnek teşkil edecek kişiler yer almalıdır.
- Gezi-gözlem etkinlikleri ayrıntılı olarak belirtilmelidir.
- Uygulanacak öğretim yöntem ve teknikleri belirtilmelidir.
- İçerik, gerektiğinde dergi, gazete gibi yayın organlarında çıkan haberlerle desteklenmelidir.
- Üniteler toplumsallaşmayı destekleyecek ve birbirini tamamlayacak nitelikte olmalıdır.
- Güncel olaylara/konulara yer verilmelidir.
- Alıntılarda kaynak gösterilmelidir.
- Alınan bilginin kaynağı (web sitesi, erişim tarihi vb.) görülen halleriyle ulaşılabilir durumda olmalıdır.
- Hazırlık çalışmaları, öğrenciyi araştırmaya teşvik edici nitelikte olmalıdır.
- Kitapta yer alan fotoğraflar konuların içeriğine uygun şekilde kullanılmalıdır.

- Disiplinler arası ilişkilendirmelere yer verilmelidir.
- İçerik bir öğrencinin başkasının yardımı olmadan, okuyarak anlayabileceği ve öğrenebileceği ayrıntı ve yapıda olmalıdır.
- Konu başlıkları alt başlıklarla uyumlu olmalıdır.
- Öğrencilerin iş birliği yapmalarına olanak sağlayan etkinliklere yer verilmelidir.
- Aile katılımına olanak verecek etkinlikler yer almalıdır.
- Kitapta gerçek dışı kanıtlar sunulmamalıdır.
- Ünitenin başında genel bir tanıtım ve amaçlar verilmelidir.
- Varsa istatistiki veriler en son bilgileri yansıtmalıdır.
- Ünite sonlarında özet bilgi verilmelidir.
- Anahtar kavramlar ilgi çekici şekilde vurgulanmalıdır.
- İçindekiler bölümünde belirtilen başlık ve alt başlıklar içerikte kullanılan başlıklarla aynı olmalıdır.
- İçindekiler bölümünde belirtilen sayfa numaraları içerikte doğru yere yönlendirmelidir.
- İçerikte kişileri, meslek gruplarını, toplulukları vb. aşağılayıcı, dışlayıcı, etiketleyici ifadeler bulunmamalıdır.
- Ünite başlangıcındaki giriş sayfaları öğrencide öğrenme isteği oluşturacak nitelikte hazırlanmalıdır.
- Verilen bilgi ve açıklamalar öğrencinin günlük yaşantısında kullanabileceği şekilde olmalıdır.
- İçerikte yer alan metinlerin ana fikri kolaylıkla anlaşılabilir düzeyde olmalıdır.
- İçerikte yer alan alıştırma, uygulama ve değerlendirme soruları veya etkinlikler öğretmen ve öğrencinin ulaşabileceği ve uygulayabileceği nitelikte olmalıdır.
- İçerik kitap yazarının kişisel yorum ve görüşünü içermemelidir.
- Çağdaş yazarlara veya onların eser ve çalışmalarına yer verilmelidir.
- İçerik öğrencinin dikkatini çekmek ve merakını uyandırmak amacıyla örnek olay, anı, fıkra, hikâye, deney ile desteklenmelidir.
- Konuların başında güdülemeyi sağlayacak sorulara yer verilmelidir.
- Haritalarda (ölçek, lejant, devletlerin sınırları, adları vb.) hata bulunmamalıdır.
- Metinler ilgi çekici görsellerle desteklenmelidir.

2.1.7.2. Görsel Anlatım Özellikleri

Sosyal bilgiler ders kitaplarının içeriği kadar görsel tasarımı da önemlidir. Ders kitaplarında görseller ilgi çekici olmalı (Arabzoozani ve Pahlavannejad, 2019, s. 103) ve görsel öğeler sadece süsleyici olarak değil metni destekleyici olarak da tasarlanmalıdır. Görseller ayrıca içeriğin somutlaştırılması için önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra görsel öğeler öğrenme ve öğretme sürecinde ders kitaplarının içeriklerinin doğru aktarılmasında ve ders kitaplarının etkililiğini artırmada son derece önemlidir (Matei, Rotaru ve Cristache, 2019, s. 68; Videla ve Martinez Diaz, 2019, s. 162). Dolayısıyla sosyal bilgiler ders kitaplarında görsel anlatımla ilgili özelliklere bakıldığında;

- Görsellerin özelliğine göre çeşitli teknikler kullanılarak görsele üç boyut özelliği kazandırılmalı ve gerçeklik hissi uyandırılmalıdır.
- Görsel öğeler ait olduğu metin ile ilişkili olduğu sayfada kullanılmalıdır.
- Görsel öğeler okuma akışını engellemeyecek biçimde yerleştirilmelidir.
- Sayfa içinde işlevi olmayan görseller bulunmamalıdır.
- Olumsuz örnek oluşturabilecek görsel öğelere yer verilmemelidir.
- Görsellerde anatomik bozukluklar olmamalıdır (Çizim, karikatür vb. görsellerde makul denge gözetilmelidir).
- Görsel öğeler genel olarak net ve temiz baskılı olmalıdır.
- Gerekli yerlerde metinlerin içeriğini birebir yansıtan açıklayıcı (anlam çözücü resimler) resimler kullanılmalıdır.
- Varlık ve nesnelere gerçeğe uygun bir şekilde renklendirilmelidir.
- Gerekli yerlerde üzerinde işlem yapılabilen yaratıcı resimler ve doğru sıraya koyarak öykü oluşturmak üzere rastgele dizilmiş hareketli resimler kullanılmalıdır.
- Gerekli yerlerde karikatür kullanılmalıdır.
- Gerekli yerlerde neden-sonuç ilişkilerini gösteren önce-sonra resimleri, çelişki ve yanlışlıklar içeren eleştirel resimler kullanılmalıdır.
- Görsellerde sürekli aynı boyutlar kullanarak monotonluk yaratmaktan kaçınılmalıdır.
- Sayfa kenar boşlukları, okumak, not almak ve aranan bilgiyi kolay bulmak için geniş tutulmalıdır.
- Metinler arasında paragraf boşluğu bulunmayan kısımlarda en fazla 20 satır

bulunmalıdır.

- Renkli kutucuklara yazılan metinlerde açık zemin üzerinde koyu renkli metinler tercih edilmelidir.
- İtalik, tüm harfleri büyük şeklindeki vurguların gereksiz ve aşırı kullanımından kaçınılmalıdır.
- Süslü, gothic, script ya da serifli (tırnaklı) karakterler kullanmaktan kaçınılmalıdır.
- İmgelemeye yönelik görseller çerçeve çizgileri içine alınmalıdır.
- Monotonluğu gidermek için vurgulamalarda karşıtlık unsurlarından yararlanılmalıdır.
- Aynı amaç için ya da aynı türden öğeler için sürekli aynı vurgu tipi kullanılmamalıdır.
- Tek bir öge üzerine birden fazla vurgu yapılmamasına özen gösterilmelidir.
- Görsel materyaller ile metinler arasındaki boşluklar tutarlı olmalıdır.
- Görsel öğeler numaralandırılmalı ve altlarına açıklama yazısı yazılmalıdır.
- Kitapta yabancı isim, kavram ve olguları tanıtan tamamlayıcı resimler kullanılmalıdır.
- Başlıklar okuyucunun kolay fark edebileceği yere (sayfanın sol üst köşesi) konmalıdır.
- Paragrafları kolayca ayırt etmek için, paragraflar arası boşluklar satır arası boşluklardan daha geniş tutulmalıdır.
- Seçilen yazı tipi içerik bütününde tutarlı kullanılmalıdır.
- Metinlerde tipografik tasarım hataları (sözcüklerin ve harflerin aralarında yeterli ve dengeli boşluk bırakılmamasından kaynaklı sıkışık metin tasarımı) bulunmamalıdır.

2.1.7.3. Dil ve Anlatım Özellikleri

Öğrencilerin kullanımına sunulan ders kitaplarının; okunaklılık anlaşılabilirlik, ilgi çekicilik, okumayı kolaylaştırıcılık, araştırmaya sevk edicilik ve mekanik standartlar gibi pek çok yönden nitelikli olması gerekir. Ancak bu ders kitabının diğer yönlerden nitelikli olması için öncelikle okunaklı olması gerekmektedir (Tertemiz, Ercan ve Kayabaşı, 2001, s. 20). Ders kitaplarında dil, içerik kadar önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla sosyal bilgiler ders kitaplarının dil ve anlatım açısından özelliklerine bakılırsa;

- Yazım yanlışları ve anlatım bozukluğu yapılmamasına, noktalama işaretlerine dikkat edilmesine özen gösterilmelidir.
- Yazı stili ve yazı puntosu öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygun olmalıdır.
- Her paragraf yalnızca bir ana fikir içermelidir.
- Punto büyüklüğü 30-35 cm uzaktan okunmaya uygun olmalıdır.
- Satır sonlarında tireleme yapmaktan kaçınılmalıdır.
- Cümlelerdeki kelime sayıları 4. sınıf için en çok 12 kelime olacak şekilde düzenlenmelidir.
- Yabancı sözcükler ya da özel adlar aynen yazılıp, okunuşları ya da karşılıkları parantez içinde yanına verilmelidir.
- Güncel Türkçe doğru bir şekilde kullanılmalıdır.
- Konuya özgü sözcükler (terminoloji) kullanılmalıdır.
- Kitaptaki konu başlıkları içerik ile örtüşmelidir.
- Satır sonunda sözcük bölmesi kuralına dikkat edilmelidir.

2.1.7.4. Soru Ölçüt Özellikleri

Ders kitaplarında öğrencilerin içeriği anlama düzeyini belirlemek için değerlendirme kısmına yer verilmelidir ve bu bölümün aşağıdaki özellikleri barındırması söylenebilir.

- Öğrencilerin farklı perspektifleri anlama düzeyini ölçen empati sorularına yer verilmelidir.
- Sorularda benzerlik-farklılık gibi farklı sorgulama alanları yer almalıdır.
- Sorularda yorumlama gibi farklı sorgulama alanlarına yer verilmelidir.
- Öğrencilerin tercih kullanmalarını sağlayan soru tipine yer verilmelidir.
- Araştırma inceleme biçiminde sorulan sorular çok iyi sınırlandırılmalıdır.
- Nedenleri sorgulayan sorulara yer verilmelidir.
- Eşleştirmeli sorularda uzun ifadeler öncül olarak kullanılmalıdır.
- Eşleştirme oluşturan soruların tümü aynı sayfada yer almalıdır.
- Eşleştirmeli sorularda cevaplar sütunundaki ifadeler sorulardan daha fazla olmalıdır.
- Çoktan seçmeli sorularda seçenekleri belirtmede büyük harf kullanılmalıdır.
- Çoktan seçmeli sorularda seçenekler tek sözcükten oluşuyorsa alfabetik sırayla yazılmalıdır.

- Çoktan seçmeli sorularda zıt seçenekler kullanılmamalıdır.
- Doğru yanlış soruları kesinlikle doğru veya kesinlikle yanlış olmalıdır.
- Doğru yanlış sorularında sorular olumsuz ifade içermemelidir.
- Doğru yanlış sorularında her soru sadece tek bir özelliği ölçmelidir.
- Hazırlık soruları konunun içeriğini öğrenmeye istek ve coşku uyandırmalıdır.
- Hazırlanan soru türlerinde olumsuz soru ifadeleri dikkat çekici (altını çizme, kalın yazma vb.) şekilde vurgulanmalıdır.
- Sorular öğrencilerin yakın çevresi ile ilgili, anlaşılır ve kısa cümlelerle ifade edilmiş olmalıdır.
- Sorulara ilişkin cevap anahtarı verilmelidir.

2.1.7.5. Fiziksel Özellikleri

Öğrenci ders kitabını eline ilk aldığı anda ilk etapta baktığı kitabın kapağı, yazıları ve baskısındaki kalitedir. Bu ve benzeri unsurlar yeterli ölçüde olduğu takdirde, öğrencinin kitaba yönelik ilgisi daha fazla olacaktır. Bu nedenle ders kitabının fiziksel özelliklerinin içerik kadar önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Sosyal bilgiler ders kitaplarında fiziksel özelliklere bakılırsa;

- Kitap kapağı, sınıf seviyesine uygun olarak ilgi çekici bir nitelikte tasarlanmalıdır.
- Kitabın ön kapağında sınıf seviyesi ve dersin adına yer verilmelidir.
- Kitap kapak kartonu dayanıklı olmalıdır.
- Kitap kapağı kitap yapraklarını tamamen örtecek ve aynı boyutta olacak şekilde kesilmelidir.
- Kitapta ciltlerin korunması, sefionlama ya da laklama işlemi yapılmalıdır.
- Cilt kenarları düzgün ve çapaksız kesilmeli, dikiş ve ciltleme kusurları olmamalıdır.
- Kitabın arka kapağında; basımevi veya firmanın adı, tescilli markası, adres ve telefonu, baskı adedi, basım yılı, uluslararası standart kitap numarası (ISBN) ve standart işaret ve numarası (Türk Standartları 10220) yer almalıdır.
- Kitap sırtında; kitabın adı, basım yılı, kitabın okutulacağı sınıf, yayınevinin adı ya da amblemi ile hazırlayanların adı yer almalıdır.
- Kitabın iç kapağının ön yüzünde, kitabın adı, okul türü, sınıfı, yazarın/yazarların adı ve soyadı bulunmalıdır.

- Kitabın iç kapağının arka yüzünde genel yayın seri dizi ve onayı, baskı sayısı ve baskı adedi bulunmalıdır.
- Kitabın ikinci yaprağının ön yüzünde Türk Bayrağı ile İstiklal Marşı yaprağın arka yüzünde Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi yer almalıdır.
- Kitabın üçüncü yaprağının ön yüzünde, Atatürk resmi ile resmin alt kısmında Mustafa Kemal Atatürk yazısı olmalıdır.
- Kitabın arka kısmında Türk dünyası haritası bulunmalıdır.
- Kitapta dersin içeriğine yönelik alfabetik sözlük, Türkiye haritası, kaynakça, indeks, zaman dizin çizelgesi ve içindekiler bölümü bulunmalıdır.
- Kitapta kullanılan kâğıt kaliteli olmalıdır.
- Kitapta içindekiler bölümünde aranan konulara rahat ulaşılabilmelidir.
- Kitapta sayfa numaralandırmalarında sağ (ön) sayfalarda tek sayılar, sol (arka) sayfalarda çift sayılar kullanılmalıdır.
- Kitaptaki sayfa numaraları kolaylıkla görülebilecek, takibi güçleştirmeyecek ve karışıklığa yol açmayacak şekilde yerleştirilmelidir.
- Kitabın sayfalarında baskı arka yüze geçmemelidir.
- Kitapta genel olarak bir tasarım bütünlüğü olmalıdır.
- Kitabın genel görünümü, öğrencide okuma ve inceleme isteği uyandıracak nitelikte olmalıdır.
- Kitabın kullanımına kılavuzluk eden bölümde kitapta yer alan simgelerin tümü tanıtılmalıdır.
- Kitap destek sağlamadan rahat biçimde açılmalıdır.

2.1.7.6. Programa Uygunluk Özellikleri

Sosyal bilgiler ders kitabının programa uygun olması için içeriğinin öğretim programı doğrultusunda hazırlanması gerekir. Bu sebeple sosyal bilgiler ders kitabının programa uygunluk özelliklerine bakılırsa;

- Üniteler öğretim programının kazanımlarını temsil etmelidir.
- Üniteler somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora, bütünden parçaya ya da parçadan bütüne, yakın çevreden uzağa ve olaylardan kavram ve genellemelere bir yol izlemelidir.

- Ünitelerin içeriği bilimsel bilgilerle örtüşmelidir.
- Üniteler toplum yaşamı için olumlu mesajlar içeren etik bir içeriğe sahip olmalıdır.
- Üniteler öğrencinin gelişim düzeyine uygun olmalıdır.
- Üniteler öğretici bir içeriğe sahip olmalıdır.
- Üniteler konulara uygun kısalıkta ve bir kerede okunabilen kolay bir içeriğe sahip olmalıdır.
- Üniteler kültürel değerlere uygun gerçekçi bir içeriğe sahip olmalıdır.
- Üniteler birden çok duyu organının kullanabileceği, öngörülen davranışın yapılmasını sağlayan ve kazanılan davranışların yaşama transferini sağlayan etkinlikler içermelidir.
- Öz değerlendirme çalışmasına yer verilmelidir.
- Üniteler kavram ve olgu merkezli veya olay merkezli bir içeriğe sahip olmalıdır.

2.1.7.7. Tasarım Özellikleri

Öğrencilerin okuduklarını ve gördüklerini kolayca anlamaları, öğrenmeleri iyi bir sayfa düzenine bağlıdır. Bir ders kitabında uzun ve sıkıcı paragraflar, metnin anlaşılmasına hizmet etmeyen resim ve fotoğraflar, gereksiz boşluklar, renklerdeki uyumsuzluklar ve baskıdan kaynaklı kaymalar anlamayı güçleştiren etmenlerdir (Tosunoğlu, Arslan ve Karakuş, 2001, s. 56). Bu sebeple ders kitabının tasarım açısından uygun olması öğreticiliğini etkilediği söylenebilir. Sosyal bilgiler ders kitaplarında tasarım özelliklerine bakılırsa;

- Dikkat çekilmek istenilen noktalarda sıcak renklerin kullanımına özen gösterilmelidir.
- Sayfa tasarımlarında öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak renklerin sıcak-soğuk, ana-ara, canlı-mat vb. renklerin kullanılmasına dikkat edilmelidir.
- Yazılı alan dışında kalan sağ, sol, üst ve alt kenarlardan en çok 20 mm boşluk bırakılmalıdır.
- Metin içerisinde vurgulama amaçlı olarak büyük harf kullanılmamalıdır.
- Kitabın tümünde aynı renklerin sık sık kullanılmasından kaçınılmalıdır.
- Belli bir amacı olmayan boş alanlar veya boş sayfalar bırakılmamalıdır.
- Sayfalardaki ana ve alt başlıkların puntoları, renkleri ve yazı tipleri metinden ayırt

edilecek şekilde olmalıdır.

Yukarıda belirtilen özelliklere sahip olan bir sosyal bilgiler ders kitabının hem öğretmenlere hem de öğrencilere öğrenme ve öğretme süreçlerinde yardımcı olması beklenebilir. Ders kitaplarının içerik ve programa uygunluk boyutları dikkate alındığında, söz konusu kitabın programda yer alan kavramlarla donanık olmasını gerekli kıldığı söylenebilir. Bu bağlamda içerik ve program içerisinde yer alan kavramların sosyal bilgiler dersi kitabında yer alma durumları söz konusu kavramların hem öğretilmesinde hem de öğrenilmesinde etkili olabilecektir. Bunun yanında kavramların programlara uygun olarak yer alma durumu programlarda belirlenen amaçlara ulaşılma durumunu da etkileyeceği söylenebilir. 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarının karşılaştırıldığı bu çalışmada ayrıca kavramlara da nasıl yer verildiği araştırma sorularından birini oluşturmuştur.

2.1.8. Sosyal Bilgiler Dersinde Kavramlar

Genel anlamda kavramı, insanların zihninde anlaşılan, farklı obje ve olguların değişebilen ortak özelliklerini temsil eden bir bilgi formu olarak (Ülgen, 2004, s. 107), Çaycı (2003, s. 23) benzer ya da farklı obje ve olayların, ortak özelliklerinin bir kelime ya da isimle ifade edilmesi, Akşit (2016, s. 10) ise ortak özellikleri veya nitelikleri bulunan nesnelere, olayların ve görüşlerin bir sözcük ile isimlendirilmesi şeklinde tanımlamışlardır. Öktem'e (2006, s. 40) göre insanı diğer canlılardan ayıran en temel özelliklerinden birisi de düşünebilme, düşündüklerini ifade edebilme ve iletişim kurabilme becerisidir. Bunu da ancak kavramlar yoluyla gerçekleştirebilir. Çünkü kavramlar insanların karşılıklı anlaşmalarında ve iletişimlerinde kullandıkları zihinsel araçlardır. Bu nedenle birçok tanımlanan kavramların bazı özelliklere sahip olması gerektiği söylenebilir. Ülgen (2004, s. 8-116) kavramların özelliklerini aşağıdaki şekilde sıralamaktadır;

- Kavramlar, insan tecrübesine dayalı olarak zaman içinde değişirler. Yeni tecrübelerle kavramların özellikleri nitelik ve nicelik açısından değişir. Bu nedenle, kavramların özellikleri sürekli incelenmekte, kavramlar yeniden tanımlanmaktadır.
- Objeler ve olayların algılanan özellikleri bireyden bireye değişebilir. İnsanlar dünyadaki gerçekleri kendi geçmiş yaşantılarının etkisi altında, yetenekleri

ölçüsünde, değer yargılarına dayalı olarak algılar ve değerlendirirler. Bu nedenle kavramların yanlış olduğu düşünülür.

- Kavramın orijinali vardır. Kavramın orijinali, kavramın bireyin düşüncelerindeki ilk oluşumdur. Kavramın kritik özelliklerinden oluşur. Kavramın adı söylenince ilk akla gelen özelliği veya örneğidir. Kavramın diğer özellikleriyle karşılaştırılan kavramın zihnindeki orijinalidir.
- Kavramların bazı özellikleri, bazen birden fazla kavramın üyesi olabilirler. Bir özellik birden fazla kavramın özelliği olabilir.
- Kavramlar objelerin ve olayların hem doğrudan hem de dolaylı olarak gözlenebilen özelliklerinden oluşurlar. Her kavramın soyut (dolaylı gözlenenler) ve somut (doğrudan gözlenen) özellikleri vardır. Bunların bir kısmında somut özellikler, bir kısmında da soyut özellikler ağırlıklı olabilir.
- Kavramlar çok boyutludur. Bir kavram konumuna göre, bazen merkezde, bazen de merkezin çevresinde yer alabilir. Kavramların çok boyutlu oluşu, bir açıdan onun esnekliğine işaret eder. Belli özellikler belli konumda değerlendirilir.
- Kavramlar kendi içlerinde, özelliklerine uygun belli ölçütlere göre gruplanabilirler. Bir kavram iki ayrı ölçütle gruplandığında çok sayıda gruplar oluşur. Ölçütler değiştikçe özellikler, bu nedenle de gruplar, nitelik ve nicelik açısından değişirler.
- Kavramlar dille ilgilidir. Her kavram bir sözcükle ifade edilir. Bir kültürde geliştirilen kavram çeşitliliği ile o kültürün dil zenginliği arasında olumlu bir ilişki vardır. Kültürü oluşturan insanların düşünce ve duygu zenginliği, eğilimleri ve ihtiyaçlarının çeşitliliği ve geliştirdikleri değerlerin niteliği, kısaca o insanların yaşam biçimleri kavram oluşturma ve geliştirme sürecini etkiler. İnsanların yaşamları, geliştirdikleri kavramlarla sınırlıdır.
- Kavramların özellikleri de kendi içinde birer kavramdır. Bazı kavramların özellikleri de birer kavram olabilir. O kavramın öğrenilebilmesi için özelliklerle ilgili sözcüklerin anlamlarının bilinmesi gerekir.

Farklı farklı özellikleri bulunan kavramların düşünmemizde önemli bir rolü vardır ve bireyin doğduğu andan itibaren kavramları öğrenmesi başlamaktadır (Özcan, 2010, s. 21). İnsanlar kavramlarla dünyaya geldikleri andan itibaren karşılaşır ve yaşamları boyunca bu süreç devam eder. Bireylerin kavramları öğrenmeleri tesadüfen olabileceği gibi bir plan

program dâhilinde de olabileceği söylenebilir. Plan program dâhilinde kavram öğrenme, okullarda gerçekleşmektedir. Okullarda birçok ders adı altında kavram öğretimi gerçekleşmektedir. Kavramların ilköğretimde en çok yer aldığı ders sosyal bilgilerdir. Sosyal bilgiler dersi içeriği, sosyal bilimler temel alınarak oluşturulduğundan kavramlar açısından oldukça zengindir. Sosyal bilgiler derslerinde öğrenciler tarih, coğrafya, antropoloji, sosyoloji, siyaset bilimi, ekonomi vs. ile ilgili birçok kavramla karşılaşmaktadır (Şenyurt, 2015, s. 75).

Sosyal bilgiler öğretiminde, kavramların öğrenilmesini, öğretimin odak noktası olarak belirlemenin birçok faydası vardır; öğrencilerin akademik başarıları üzerinde olumlu etki sağlar, öğrenme ve hatırlamayı basitleştirir, iletişimi kolaylaştırır, öğretimi kişiselleştirir, gerçek ve yanlış algılamayı ayırt etmeye yardımcı olur, problem çözme ve akıl yürütme becerisini geliştirir (Doğanay, 2003, s. 234-237).

Faydaları bu şekilde ifade edilen kavramların öğretim programlarında her sınıf düzeyinde hangi kavramlara yer verileceğinin belirtildiği görülmektedir. Bu öğretim programlarından biri de sosyal bilgiler dersi öğretim programıdır. Sosyal bilgiler dersi adı altında kavramlara ilk kez 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer verilmiştir. Söz konusu programda 4. sınıflar için yer alması gereken kavramlara aşağıdaki tabloda yer verilmiştir;

Tablo 2.1. 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Kavramlar

1. Afet	32. Gelir ve gider	63. Pazar
2. Aile	33. Giyim	64. Sanat
3. Akrabalık	34. Grup	65. Savaş
4. Anayasa	35. Güç	66. Seçim
5. Bağımsızlık	36. Hava durumu	67. Sivil Toplum Örgütü
6. Barış	37. Hava olayı	68. Sorumluluk
7. Benzerlik ve farklılık	38. Hoşgörü	69. Sosyal etkileşim
8. Beşerî ortam	39. İklim	70. Sosyal örgüt
9. Bölge	40. İsraf	71. Sözleşme
10. Bütçe	41. İstek ve ihtiyaçlar	72. Tasarruf
11. Cumhuriyet	42. İş bölümü	73. Teknoloji
12. Çevre	43. Kamu	74. Temel hak ve özgürlükler
13. Çevre kirliliği	44. Kamuoyu	75. Teşkilât
14. Dağıtım	45. Kanıt	76. Ticaret
15. Dayanışma	46. Katılım	77. Tören
16. Davranış	47. Kaynak	78. Tüketim
17. Değer	48. Kıta	79. Ulaşım
18. Değişim ve süreklilik	49. Kimlik	80. Ücret
19. Demokrasi	50. Kronoloji	81. Üretim
20. Devlet	51. Kurum	82. Ürün
21. Dil	52. Kültür	83. Vatan
22. Din	53. Kültürel öge	84. Vergi
23. Doğal ortam	54. Liderlik	85. Yargı
24. Duygu	55. Medya	86. Yasa
25. Düşünce	56. Meslek	87. Yer
26. Egemenlik	57. Millet	88. Yerleşme
27. Ekonomi	58. Millî egemenlik	89. Yön
28. Ekonomik faaliyet	59. Millî kültür	90. Yönetim
29. Emek	60. Nedensellik	91. Yurttaşlık
30. Etkin yurttaş	61. Olgu	
31. Gelenek	62. Para	

Tabloya bakıldığında 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 91 kavramın yer alması gerektiği görülmüştür.

2.2. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde konuya ilişkin alan yazındaki çalışmalara yurt içinde ve yurt dışında olmak üzere iki ana başlık altında yer verilmiştir.

2.2.1. Konuyla İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Alakaş'ın (2019) "Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi (Afyonkarahisar Örneği)" adlı yüksek lisans tez çalışmasında 2018 yılında değişen sosyal bilgiler öğretim programıyla birlikte kullanılmaya başlanan 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada Afyonkarahisar merkezinde ve merkeze bağlı köy ve mahallelerde görev yapan 120 sosyal bilgiler öğretmeni ile anket çalışması, 12 öğretmen ile de mülakat yapılmıştır. Böylelikle araştırmada nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma yöntemden yararlanıldığı görülmektedir. Öğretmen görüşlerinin alınması ile elde edilen bilgilere göre; 2018 yılında kullanılmaya başlanan 5. sosyal bilgiler sınıf ders kitabının bir önceki yıl kullanılan ders kitabına nazaran gelişme gösterdiği görülmüştür. Ancak, görseller, yaş seviyesine uygunluk, örneklerin yaşamla bağlantısı, çağdaş öğretim yöntemlerine daha fazla yer verilmesi, etkinliklerin gelişim özelliklerine uygun olması gibi geliştirilmesi gereken taraflarının olduğu sonucuna ulaşıldığı görülmektedir.

Deniz'in (2019) "5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Tokat İli Örneği)" konulu yüksek lisans tez çalışması 2017-2018 eğitim-öğretim yılında okutulan 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını öğretmen görüşlerine göre değerlendirmek ve öğretmenlerin görüşlerinin mesleki kıdem, yaş, eğitim durumu, görev yeri ve cinsiyet değişkenlerine bağlı olarak farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla yapıldığı, çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modelinin kullanıldığı anlaşılmıştır. Tokat ilinde görev yapan 149 sosyal bilgiler öğretmenine ulaşılmış ve bütün öğretmenler değerlendirmeye alınarak 149 öğretmenle çalışma gerçekleştirilmiş ve çalışma sonucunda öğretmenlerin 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarımı, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım özellikleri ile ölçme ve değerlendirmeye ilişkin öğelerin öğretmen görüşlerinin yüzdeleri ve ortalamaları incelendiğinde yeterli ve oldukça yeterli sonuçlarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Karakuş'un (2019) "6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Ders Programındaki Kavramların Yer Alma Durumu" konulu araştırmasında 2005 yılı 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan kavramların ders kitaplarına ne şekilde ve ne düzeyde yansıdığını belirlemek amacıyla yapıldığı, nitel araştırma yönteminden doküman inceleme yönteminin kullanıldığı ve 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan 124 kavramın programda veriliş düzeyleri ile aynı olmadığı, bazı kavramların programda yer aldığı düzeyin altında veya üstünde verildiği görülmektedir.

Özçetin'in (2019) "2005 Yapılandırmacı Eğitim Öncesi ve Sonrası 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Karşılaştırılması" konulu çalışmasında yapılandırmacı eğitim öncesinde ve sonrasında okutulan ders kitapları arasındaki farklılıklar, benzerlikler, zayıf ve üstün yönler ortaya konulmak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. 2000 yılı basımı 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ile 2018 yılı basımı 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları; şekil, edebî ürünlerin kullanımı, biyografi kullanımı, ölçme değerlendirme ve görsel kaynakların kullanımı yönünden incelenmiştir. İnceleme sonucunda edebî ürünlerin kullanılması bakımından her iki kitabın birbirine benzediği ancak diğer kriterlerin hepsinde 2000 basımı kitabın 2018 basımı kitaba oranla daha yetersiz olduğu anlaşılmaktadır.

Demir ve Atasoy'un (2018) "5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının (2017) Değerlendirilmesi" konulu çalışması 2017-2018 eğitim-öğretim yılında uygulanan yeni öğretim programı doğrultusunda hazırlanan 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel, eğitsel, görsel tasarım, dil ve anlatım özellikleri açısından incelemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada doküman analizi ve içerik analizi kullanılmış ve araştırma sonucunda ünite sayısının düşürülmüş olduğu, öğrenci çalışma kitabının kaldırılmış olduğu, çalışma kitabında yer alan etkinliklerin ders kitabında yer aldığı, görsel tasarım açısından kitabın kâğıt kalitesinin çok iyi olduğu ve kitapta kullanılan görsellerin canlı ve dikkat çekici olduğu anlaşılmıştır.

Ertürk ve Güler'in (2017) "5, 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi (Muğla İli Örneği)" adlı çalışmalarında 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının, fiziksel tasarımı, içerik, görsel tasarımı, dil ve anlatım özellikleri ile ölçme ve değerlendirme kazanımları ile ilgili, sosyal bilgiler öğretmenlerinin

görüşlerini tespit etmek amacıyla yapıldığı, çalışmada nicel yaklaşımla tasarlanan tarama yönteminin kullanıldığı ve araştırma sonucunda ders kitaplarının fiziksel tasarımı, görsel tasarımı, içeriği, dil ve anlatım özellikleri boyutunda yeterli sonuçlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Doğan ve Tuğ (2017) uluslararası sınavlarda başarılı ülkeler ile Türkiye'nin 12-14 yaş grubuna hitap eden sosyal bilgiler ders kitaplarını tasarım boyutu açısından, doküman incelemesi yoluyla betimsel tarama yaparak incelemiştir. Araştırma sonucunda eğitimde üst sıralarda bulunan ülkelerin sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine göre incelenmesinde farklılık gösterdiği, Türkiye'nin ise sosyal bilgiler ders kitabının görsel tasarım öğelerine göre incelenmesinde daha iyi bir sonuç aldığı görülmüştür.

Tuncil Can'ın (2017) "4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Kazanımlarının Program Etkinliklerinin ve Ders Kitaplarının Yapılandırıcılık Açısından Değerlendirilmesi" konulu yüksek lisans tez çalışması yenilenen sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programının ve program etkinliklerinin yapılandırıcılık yaklaşımı açısından değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kazanımların yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımına bakıldığında üst bilişsel ifadelerle çok az yer verildiği, ders kitaplarının konuya giriş kısımlarında öğrenciyi derse hazırlamak amaçlı ısınma egzersizi sayılabilecek soruların dağılımına bakıldığında, olgusal ve kavramsal bilgi kategorisindeki ifadelerin diğer kategorilere oranla daha fazla olduğu görülmüştür.

Güler'in (2016) "Farklı Yayınevlerine Ait Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi" konulu yüksek lisans tezinin amacı 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının, fiziksel tasarımı, içerik, görsel tasarımı, dil ve anlatım özellikleri ve ölçme ve değerlendirme kazanımlarını kazandırmadaki yeri ve kitapların kullanım durumlarıyla ilgili, sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini tespit etmek ve bu konuda uygulamada karşılaşılan güçlükleri ortaya koymaktır. Araştırmada 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilebilmesi için tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler ders kitaplarının fiziksel tasarımı, görsel tasarımı, içeriği, dil ve anlatım özellikleri ile ölçme ve değerlendirmeye ilişkin öğretmen görüşlerinin yüzdeleri ve ortalamaları incelendiğinde yeterli sonuçlarının

daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Şenşekerci'nin (2016) "Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Bazı Özellikler Açısından Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının fiziksel nitelikleri, içerik özellikleri, programa uygunlukları, dil ve anlatım düzeyleri ve görsel anlatım öğeleri olmak üzere 5 boyutta incelendiği, tarama modelinde yapıldığı, betimsel nitelikte bir çalışma olduğu ve ders kitaplarının genel itibari ile incelenen ölçütler kapsamında yeterli olduğu görülmüştür.

Şahin'in (2014) "Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları incelenmiştir. Çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmış ve 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma sonucunda ders kitaplarında, resim, fotoğraf ve harita tüm ders kitaplarında, tablo ve kronolojik sıralamalar kullanılmış, ancak şema, grafik, kavram haritası, bulmaca, kavramsal karikatür vb. görsel öğeler kullanılmamıştır. Ders kitaplarında kullanılan görsel öğelerin mesaj tasarım ilkeleri açısından etkili olmadığı sonucuna ulaşıldığı görülmüştür.

Aktekin ve Pala'nın (2013) "6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenci Çalışma Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğrenci çalışma kitaplarının kullanım durumlarıyla ilgili görüşlerini tespit etmek ve bu konuda uygulamada karşılaşılan güçlükleri ortaya koymak amacıyla, durum tespitini amaçlayan betimsel yöntemlerden tarama (survey) modelinde tasarlandığı, çalışma sonucunda kitapların niteliği ve içeriği, ders süresi, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri ve dersliklerin fiziki yapılarıyla ilgili sorunlar nedeniyle sosyal bilgiler ders sürecinde, öğrenci çalışma kitaplarının kullanımıyla ilgili çeşitli problemlerin olduğu ve bu kitapların sınıf içerisinde programın ön gördüğü şekilde kullanılmadıklarının tespit edildiği belirlenmiştir.

Şirin'in (2012) "Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kullanılan Ders, Öğrenci Çalışma ve Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Etkinliklerin İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezi 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinliklerin nitelik ve niceliklerini etkililiğini saptamak, sınıf öğretmenlerinin kitaplarda yer alan

etkinliklerin kullanılabilirliği ile ilgili olumlu ve olumsuz noktaları belirledikleri görüşlerini almak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ve görüşme kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler yeni sosyal bilgiler programına göre hazırlanmış kitaplarda yer alan etkinliklerin, öğrencilerde sorgulayıcı, kavram kolaylaştırıcı, eleştirel düşünceyi arttırıcı ve yaratıcılığı geliştirici olduğunu düşünmediklerini, etkinliklerin amaçtan uzak, yetersiz ve çevre şartlarına uyumsuz olduğunu, etkinliklerin öğrenci yaş ve seviyelerine uygun olmadığını belirtmişlerdir.

Akbuğa'nın (2010) "İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Görüşleri" adlı yüksek lisans tezinde 2004 yılında güncellenen yeni sosyal bilgiler programı ve bu programa uygun olarak hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabına dair görsel düzen, dil ve anlatım, bilimsel içerik ve biçimsel özellikleri açasından öğretmen görüşlerinin neler olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada Konya ili merkez ilçelerinde bulunan Meram, Karatay ve Selçuklu ilçelerinden rastgele seçilen 32 ilköğretim okulu ile bu okullarda görevli 183, 4. ve 5. sınıf öğretmenin sosyal bilgiler ders kitabına ait görüşleri incelenmiştir. Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda ankete katılan öğretmenler kitabın biçimsel özelliklerini beğendiklerini fakat kitabın sözlük kısmının yetersiz olduğunu, kitabın görsel özelliklerinin uygun olduğu fakat fotoğraf ve resimlerin net ve temiz basılmadığını, bilimsel içerik olarak ders kitaplarını beğendiklerini, dil ve anlatım özelliklerinin uygun olduğunu fakat metinler arasındaki bağlantının açık bir şekilde kurulamadığını ifade etmişlerdir.

Özsoy Sümengen'in (2010) "2007–2008 Öğretim Yılı İlköğretim IV. ve V. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Pedagojik Açıdan Değerlendirmesi" adlı yüksek lisans tez çalışmasında Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı 2007–2008 öğretim yılı ilköğretim I. kademe (4. ve 5. sınıf) sosyal bilgiler ders kitaplarının pedagojik açıdan incelenerek eğitim öğretime ve öğrenci seviyesine uygunluk derecesini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmada ilişkisel türde tarama modelinden yararlanılmıştır. Çalışmanın veri kaynağını Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim 4. sınıf ve 5. sınıflarda 2007-2008 öğretim yılında okutulmak üzere Talim ve Terbiye Kurulunca onaylanmış olan ders kitapları ve çalışma kitaplarından oluşan 39 ders kitabı oluşturmaktadır. Sonuç olarak kitabın dış yapısı ile ilgili kitapların dikiş

ve ciltlenmesi kusurlu olduğu, kapaklarının öğrencinin ilgisini çekebilecek şekilde iyi tasarlanmadığı, kitaplarda yer alan görsel unsurların özellikleriyle ilgili yetersizlikler olduğu, görsel unsurlarda dikkat edilmesi gereken renk-büyükük ve fon ilişkisinin yeteri kadar dikkate alınmadığı, kitaplarda yer alan cümle içerisinde sözcük sayılarının öğrenci seviyesine uygun olmadığı, Atatürk ilke ve inkılaplarını kavratan metinlere yeterli yer verilmediğı, kavramların öğrenilmesi için örneklerden yeterince yararlanılmadığı, üniteler öğrencinin ilgisini çekecek nitelikte olmadığı görülmüştür.

Şahin'in (2010) "İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarını Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi" konulu yüksek lisans tezinin amacı Millî Eğitim Yayınevine ait ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının içerik, ölçme ve değerlendirme, dil anlatım, tasarım ve düzenleme özellikleri açısından öğretmen görüşlerini belirlemektir. Çalışma betimsel nitelikte olup araştırmada tekil tarama (survey) modeli kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ilköğretim beşinci sınıf öğretmenleri, yeni sosyal bilgiler öğretimi programına göre hazırlanmış ders kitaplarını teknik, tasarım ve düzenleme, içerik, dil ve anlatım, ölçme değerlendirme bakımından genel olarak olumlu değerlendirdikleri ancak; sosyal bilgiler ders kitabının kapağının öğrencinin dikkatini çekmediğı ve cildinin sağlam olmadığını, yazım ve noktalama hatalarının olduğu ve baskı hatalarının bulunduğunu, ders kitabında yer alan soruların anlaşılır ve kısa cümlelerle ifade edilmediğini belirttikleri anlaşılmıştır.

Kurtoğlu'nun (2009) "Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Sosyal Kavramlar Açısından İncelenmesi" konulu yüksek lisans tezinde 1968, 1998 ve 2004 yılı programlarına göre hazırlanmış sosyal bilgiler ders kitaplarında sosyal kavramların; niceliksel değişimlerini ve nasıl ifade edildiklerini görmek amaçlanmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Nitel verilerin sayısal analizi içinde frekans analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Çalışmanın sonucunda 2004 program değişikliğı ile yenilenen ders kitaplarında evrensel değerlere ve demokratik değerlere yapılan vurgunun arttığı, ekonomi konuları ve ekonomik hedeflerin eski programlara oranla daha öncelikli bir noktaya geldiğı, ulus-devlet paradigmasına dayanan ekonomi anlayışının değiştirilerek küresel bir ekonomi yapısı oluşturulmaya çalışıldığı görülmüştür. Ayrıca kültürel farklılıklara yapılan vurgu ile millet kavramından sıyrılıp dünya vatandaşı olma durumunun kitaplarda öne çıktığı

görülmüştür. Dünya ile bütünleşme çabası ile daha liberal bir milliyetçilik anlayışının öne çıktığı görülmektedir.

Bulut Tutkun'un (2008) "İlköğretim Ders Kitaplarının Görsel Boyut ve İçerik Tutarlılığı Açısından İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim okullarının I. kademesinde okutulmakta olan 4. ve 5. sınıf sosyal alan ders kitaplarının, görsel boyut ve içerik tutarlılığı açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Verilerin kaynağını, ilköğretim I. kademe 4. sınıf Türkçe, sosyal bilgiler, din kültürü ve ahlak bilgisi ve trafik güvenliği ve 5. sınıf Türkçe, sosyal bilgiler ve din kültürü ahlak bilgisi ders kitapları olmak üzere toplam 7 adet ders kitabı oluşturmuştur. Araştırma sonucunda İlköğretim I. kademe 4. ve 5. sınıflar sosyal alan ders kitaplarının, görsel boyut ve içerik tutarlılığının kısmen yeterli düzeyde olduğu, ünite başlıkları ile konu başlıklarının yüksek oranda tutarlı olduğu, konu başlıkları ile metin ana fikri yüksek oranda tutarlı olduğu, konu başlıkları ile görsel öğeler tutarlılığı orta düzeyde olduğu, metin ana fikri ile görsel öğeler tutarlılığı düşük düzeyde olduğu görülmüştür.

Eroğlu'nun (2008) "İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Geçen Kavramların İçerik Düzenleme Stratejileri Açısından Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans tezinde ilköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretmen kılavuz kitaplarında öğretilmesi hedeflenen kavramlar içerisinden seçilen bazı kavramların içerik öğelerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma doküman taraması modelinde bir çalışmadır. Belge incelemesi yöntemiyle Millî Eğitim Bakanlığı tarafından basılmış 2006–2007 eğitim-öğretim yılında, ilköğretim okulları 4, 5 ve 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretmenlerine dağıtılan, 2007–2008 eğitim-öğretim yılında, 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretmenlerine dağıtılan öğretmen kılavuz kitapları incelenmiştir. Araştırma sonucunda bazı kavramların bazı içerik öğeleri her sınıfta düzenli olarak tekrar edildiği, kavramların içerik öğelerinin sayısı ve kapsamı öğrencilerin ilerleyen bilişsel gelişimleri dikkate alınmadan verildiği, bazı kavramların (ulaşım, çevre kirliliği, millî egemenlik) örnek sayısının çok az olduğu, bütün sınıflarda kavramın örneklerinin en çok kullanılan, örnek olmayanlarının ise çok az kullanılan içerik öğeleri olduğu belirtilmiştir.

Kalıpcı'nın (2008) "İlköğretim 1998 ve 2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına Göre Yazılmış 4. ve 5. Sınıf Ders Kitaplarının Öğrenme Anlayışları, İçerik ve Kullanılabilirlik Açısından Karşılaştırılması" adlı yüksek lisans tezi; 1998 ve 2004

sosyal bilgiler dersi öğretim programlarına göre yazılmış ders kitaplarının dayandığı öğrenme anlayışlarının, kitapların içerisinde yer alan görsel materyallerin sayısını, niteliğini, bilgi sunum biçimlerini saptamak ve karşılaştırmak, öğretmenlerin kitapların kullanılabilirliği ile ilgili olumlu ve olumsuz noktaları belirttikleri görüşlerini almak amacıyla yapılmıştır. Bu araştırmada nitel veri toplama araçlarından doküman incelemesi ve görüşme kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda: 2004 sosyal bilgiler ders kitaplarında hikâye edici metinlerin arttığı, öğrenme sürecini ve sonucunu değerlendirmeye yönelik alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine yer verildiği, görsellerin çeşitliliğinin sayısının ve niteliğinin arttığı görülmüştür. Ayrıca öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda öğretmenler, 1998 yılı sosyal bilgiler programı için bilgilerin yoğun olduğunu, ezbere yönelik bir program olduğunu, öğretmen merkezli olduğunu, tarih, coğrafya ve Atatürk konuları ile ilgili bilgilerin detaylı olduğunu, konuların karmaşık olduğunu, gereksiz bilgilere yer verildiğini ve konuların sıkıcı olduğunu, 2004 sosyal bilgiler programı için bilgilerin azaltıldığını, öğrenci merkezli olduğunu, günlük hayattan güncel konulara yer verildiğini, yaparak yaşayarak öğrenmeyi esas aldığını, tarih, coğrafya dersleri ve Atatürk ile ilgili konuların azaltıldığını, öğrencilerin yorum yapmasına olanak tanıdığını belirttikleri tespit edilmiştir.

Karabacak ve Turan'ın (2007) "İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarına Göre Bir Değerlendirmesi" adlı çalışmalarında yeni yaklaşıma göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitapları hakkında sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının görüşleri ele alınmak amacıyla yapılmıştır. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları; fiziksel tasarım, alan bilgileri, eğitsel tasarım, dil ve anlatım, resimleme ve değerlendirme boyutunda incelenmiştir. Araştırma sonucunda incelenen ders kitabının genel olarak iyi olduğu ancak dil ve anlatım, resimleme ve fiziksel bölümlerin hazırlanmasında eksiklikler olduğu belirtilmiştir.

Kulantaş'ın (2007) "4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Öğrenci Ders ve Çalışma Kitapları İle Öğretmen Kılavuz Kitaplarının, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" konulu doktora tezinde ilköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde 2005-2006 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konulan yeni öğretim programı doğrultusunda kullanılmaya başlanılan öğretmen kılavuz kitapları, ders kitapları

ve öğrenci çalışma kitapları ile ilgili öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri alınarak mevcut kitapların değerlendirilmesi ve gelecek yıllarda kullanılacak bu kitapların daha etkin, verimli ve işlevsel hale getirilmesini sağlamak amaçlanmıştır. Bu araştırmada, genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitaplarında; içerik, fiziksel ve görsel özellikler, dil ve anlatım, ölçme ve değerlendirme boyutları ile ilgili olarak eksiklerin bulunduğu, ayrıca öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerinin okulun bulunduğu yerleşim bölgesine göre değişmesi, kitapların çevre ve bireysel farklılara uygun hazırlanmadığı sonucuna ulaşıldığı anlaşılmıştır.

Mentiş Taş'ın (2007) "Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi" adlı makalesinde 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin 2005-2006 öğretim yılında okutulan sosyal bilgiler ders kitapları hakkında görüşlerini almak amaçlanmıştır. Araştırmada veri toplamak için araştırmacı tarafından geliştirilen öğretmen anketi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenler yeni sosyal bilgiler ders kitabını tasarım, görsel düzen, fiziksel yapı, dil ve anlatım bakımından olumlu olarak değerlendirirken içerik bakımından kısmen olumlu olarak değerlendirdikleri anlaşılmıştır.

Saçlı'nın (2007) "Türkiye'de İlköğretim Okullarında Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitapları İle Amerika Birleşik Devletleri'nin Virginia Ve Los Angeles Eyaletlerinde Aynı Yaş Grubundaki Öğrencilere Okutulan Ders Kitaplarının Şekil ve İçerik Yönünden Karşılaştırılması" konulu yüksek lisans tezinde Türkiye'de okutulan sosyal bilgiler ders kitapları ile Amerika'nın Virginia eyaletinde ve California eyaletinin Los Angeles kentinde ilköğretim 6. ve 7.sınıf sosyal bilgiler dersinde okutulan ders kitaplarını şekil ve içerik yönünden karşılaştırmıştır. Türkiye'de ilköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları ile ABD'nin Los Angeles eyaletinde okutulan sosyal bilgiler 6. sınıf kitabı Human Heritage A World History, The World Past and Present/East and West sosyal bilgiler 7. sınıf ders kitapları olan The Amerikan Journey, World Geography; ABD'nin Virginia eyaletinde 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde okutulan The World Time And Place adlı ders kitapları çalışmanın kaynağını oluşturmuştur. Çalışma üç bölümden meydana gelmiştir. Birinci bölümde, Türkiye'de sosyal bilgiler dersinde okutulan ders kitapları şekil ve içerik yönünden incelenmiştir. İkinci bölümde ABD'nin Virginia ve Los Angeles eyaletlerinde sosyal bilgiler dersinde okutulan ders kitapları şekil ve içerik yönünden incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise

iki ülkede okutulan ders kitapları, şekil ve içerik özellikleri açısından karşılaştırılmıştır. Çalışma sonucunda Türkiye’de ilköğretim 6. ve 7. sınıfta okutulan sosyal bilgiler ders kitaplarının fiziksel yapı bakımından son derece yetersiz olduğu, görselliğe hiç önem verilmediği, Amerika’da okutulan ders kitabında çok fazla resim ve fotoğraf kullanıldığı, Türkiye’de ders kitapları düşünen, araştıran öğrenci modeline hizmet edecek nitelikte olmadığı, kitaplarda anlatılan bilgilerin güncel olaylarla ve diğer derslerle ilişkilendirilemediği, ABD ders kitaplarının özellikle şekil ve fiziki yapı yönünden öğrencilerin yaş ve ruhsal yapılarına daha uygun gelebilecek şekilde hazırlandığını belirtmişlerdir.

Tonga’nın (2007) “İlköğretim 5. sınıf MEB Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Görsel Materyallerin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına göre hazırlanan 5. Sınıf MEB sosyal bilgiler ders kitabında kullanılan görsel malzemeler betimlenmiştir. Çalışmada survey (alan araştırması) yöntemine bağlı olarak tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma sonucunda ders kitaplarında kullanılan görsel öğelerin genel olarak belirlenen ilkeler doğrultusunda tasarlandığı, ancak bazı sayfalarda baskı kalitesinin yetersizliğinden, bazı sayfalarda da seçilen görsel öğenin siyah beyaz olmasından kaynaklanan sorunlar olduğu görülmüştür.

Ertürk’ün (2006) “Ders Kitaplarında Toplum, Yurttaşlık, Vatanseverlik ve Ekonomik Anlayışının Dönüşümü (1997 ve 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Üzerine Bir İçerik Analizi)” adlı yüksek lisans tez çalışmasının amacı; Türkiye’de 2004 yılında gerçekleştirilen ilköğretim müfredat değişikliğinin hangi koşulların ürünü olarak ortaya çıktığını, ilköğretimin amaçlarındaki değişimlerin neler olduğunu ve bu değişimlerin müfredat ve ders kitaplarındaki toplum, yurttaşlık ve vatanseverlik anlayışını anlamaya çalışmaktır. Bu çalışma kapsamında, 1997 müfredatına uygun olarak yazılmış, ikisi 4. sınıf ve ikisi 5. sınıf olmak üzere toplam dört (4) adet sosyal bilgiler ders kitabı ile 2004 müfredatına göre yazılmış, ikisi 4. sınıf ve ikisi 5. sınıf, toplam dört (4) adet sosyal bilgiler ders kitabı niceliksel ve niteliksel içerik analizi tekniği kullanılarak karşılaştırılmıştır. Çalışmanın sonucunda, 2004 müfredat değişikliğinin ve yenilenen ders kitaplarının temelde iki amaca hizmet ettiği görülmüştür. Birincisi, 1997 müfredatında hâkim olan ulus-devlet paradigmasına dayanan ekonomi anlayışını değiştirmek, küresel bir ekonomi tahayyülü

oluşturmak ve işgücünün niteliklerini küresel piyasa ekonomisinin gerekliliklerine uygun bir hâle getirmektir. İkinci ise, küreselleşme sürecine kültürel ve siyasal anlamda uyum sağlamak üzere, millî kültürü ve millî kimliği yeniden tanımlama çabasında olduğu belirtilmiştir.

Öktem'in (2006) "İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Kavramları Anlama ve Kazanma Düzeyleri (Yeni Programın Pilot Uygulaması Samsun İli Örneği)" adlı yüksek lisans tezinde yeni ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kavramların 4. ve 5. sınıf öğrencileri tarafından anlama ve kazanma düzeylerinin araştırılması amaçlanmıştır. Araştırmada tarama modeli türlerinden, genel tarama modeli kullanılmıştır. Ayrıca iki bölümden oluşan anket kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kavramların istenilen düzeyde öğrenilmediğinin tespit edildiği görülmektedir.

2.2.2. Konuyla İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Kragler, Walker ve Martin'in (2005) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, ders kitaplarında yer alan yazılı metinler incelenmiş, yazılı metinlerin öğrencilerin kavrama düzeyinde öğrenmelerini sağlayıp sağlamadığına ilişkin tespitler yapılmıştır. Araştırmada, ders kitaplarının incelenmesi sonucunda, sosyal ve bilimsel konulu yazılı metinlerin kavrama öğretimine odaklanmaktan çok, öncelikle öğrencinin bu konuları ne kadar anladığını belirlemeye ve değerlendirmeye odaklandığı ortaya konulmuştur. Araştırmacılara göre bu bulgunun, derslerin işleniş biçimi ile de desteklendiği anlaşılmıştır.

Wakefield (2006) "Textbook Usage in The United States: The Case Of U.S. History" konulu çalışmasında ABD'de sosyal bilgiler dersinde ders kitabının kullanımını değerlendirmiştir. Bu çalışmada ders kitaplarının etkili olmayan bir öğrenme öğretme araçları olduğuna dair yapılan eleştiri ışığında ders kitaplarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. 1994-1995'te yapılan birinci değerlendirmede öğretmenlere sınıftaki uygulamalar ile ilgili sorular sorulmuştur. Diğer değerlendirmede ise 4 ile 8. sınıf arası öğrencilerden 29000 öğrenciye 2001 yılında ABD tarihi ders kitapları ile ilgili olarak National Assesment of Educational Progress'in hazırladığı bir ölçek uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ders kitaplarının kullanımı ilköğretim I. kademesi ve lise

öğrencilerinin temel bilgi ve becerileri geliştirmelerine yardım ederken; ilköğretim II. kademedede ders kitaplarının daha çok bilgi ve becerilerin özümsemesine yardım ettiği, ancak yeni düşüncelerin geliştirilmesi amacı ile ders kitapları arasında tam anlamıyla uyum sağlanamadığı görülmüştür.

Murphy (2017) “An investigation of the non-text elements included in Social Studies Textbooks” adlı araştırmasında Texas Eyaleti tarafından onaylanan 1-5. sınıflar için sosyal bilimler ders kitaplarını incelemiştir. Araştırma söz konusu kitaplarda grafikler, çizelgeler ve tabloların kullanılma sıklığını tespit etmek amacıyla içerik analizi yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Çalışma sonucunda ilk dört sınıf düzeyinde kullanılan kitapta grafiklerin, 5. sınıfta çubuk grafiklerin en sık kullanıldığı sonucuna ulaşıldığı belirlenmiştir.

Bean, Zigmond ve Hartman (1994) tarafından, ilköğretim sosyal bilgiler derslerinde ders kitaplarının kullanımı, sınıf öğretmenlerin görüşleri ile değerlendirilmiştir. Araştırmada öğretmenlere sosyal bilgiler ders kitaplarını nasıl kullandıklarını, yaşadıkları sorunları ve ders kitaplarının güçlü ve zayıf yönlerine ilişkin düşünceleri sorulmuştur. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, her ne kadar öğretmenler, ders kitaplarını bir kaynak olarak beğenmiş olsalar da ders kitaplarının içeriği, öğretimsel tasarımı, sunumu ve zorluk dereceleri konularında yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin ders kitaplarının bu zorluklarını en aza indirmek ya öğrencilerin ders kitaplarını anlamalarına yardım etmek, ya da ders kitaplarının yeniden düzenlenmesi, hatta ders kitaplarındaki bilginin yeniden ele alınması gerektiğini ifade ettikleri görülmüştür.

BÖLÜM III

Bu bölümde, araştırmada izlenen yöntem, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama araçları, araştırma süreci ve verilerin analizi açıklanmıştır.

3. YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanmış sosyal bilgiler ders kitaplarının çeşitli ölçütlere göre karşılaştırılmasının amaçlandığı bu çalışmada nitel araştırma modeli benimsenmiştir. Fraenkel ve Wallen (2006) ilişkilerin, etkinliklerin, durumların ya da materyallerin niteliğinin incelendiği çalışmaların nitel araştırmalar olduğunu belirtmektedirler (Akt. Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017, s. 252). Bu çalışmada ders materyali olan kitapların çeşitli ölçütlere göre niteliklerine ve durumlarına bakıldığından nitel bir çalışma olduğu görülmektedir. Bir başka tanımlamada nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 41). Sosyal bilgiler ders kitaplarının doküman olarak ele alındığı bu çalışmada doküman analizi işe koşulmuştur.

Nitel araştırmada en yaygın olarak kullanılan üç tür veri toplama yöntemi vardır; görüşme, gözlem ve yazılı doküman incelemesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 41). 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları; içerik özellikleri, görsel anlatım öğeleri, dil ve anlatım düzeyleri, soru ölçütleri, fiziksel nitelikleri, programa uygunlukları, tasarım öğeleri, yardımcı materyal konusundaki durumları olmak üzere 8 boyutta incelenmiş ve bununla birlikte üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitapları 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında geçen kavramlar dikkate alınarak karşılaştırılmalı olarak incelenmiş ve nitel veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Veri toplamada çeşitliliğin sağlanması ve konuya doğrudan yoğunlaşmaya elverişli olması sebebiyle doküman incelemesi seçilmiştir.

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 189). Doküman inceleme resmî ya da özel kayıtların toplanması, sistematik olarak incelenmesi ve değerlendirilmesinde yararlanılan bir yöntemdir. Bu yöntem veri toplamada zenginliği sağlar (Ekiz, 2003, s. 70).

Eğitim, bilim araştırması söz konusu olduğunda araştırma konusunun örneğin tarihsel bir döneme ilişkin olması, bir kurum ya da politika analizine dayanması, biyografik bir çalışma olması, öğretim materyallerinin ya da programlarının yeterlik durumlarını ve sonuçlarını ele alıyor olması, araştırmacıyı doküman analizi yöntemini ağırlıklı biçimde kullanmaya yönelten durumlar oluşturmaktadır (Ulutaş, 2015, s. 288). Bu çalışmada öğretim materyallerinden biri olan 4. sınıf ders kitaplarının yeterlik durumları ve buna bağlı sonuçları ele alındığından araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN VERİ KAYNAĞI

Araştırmanın veri kaynağını Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkököl 4. sınıflarda okutulmak üzere Talim ve Terbiye Kurulunca onaylanmış ders kitapları oluşturmaktadır. Doküman incelemesine dayalı araştırmalarda, tüm doküman verisinin bir bütün olarak analize konu olması mümkün olmayabilir. Bu nedenle, çoğu zaman araştırmacılar eldeki veri setinin içinden bir örneklem oluşturmaya çalışır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 197). Bu bağlamda örneklem amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ile oluşturulmuştur.

Araştırmanın örneklemini; 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanmış, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkököl 4. sınıflarda okutulan sosyal bilgiler ders kitapları oluşturmaktadır.

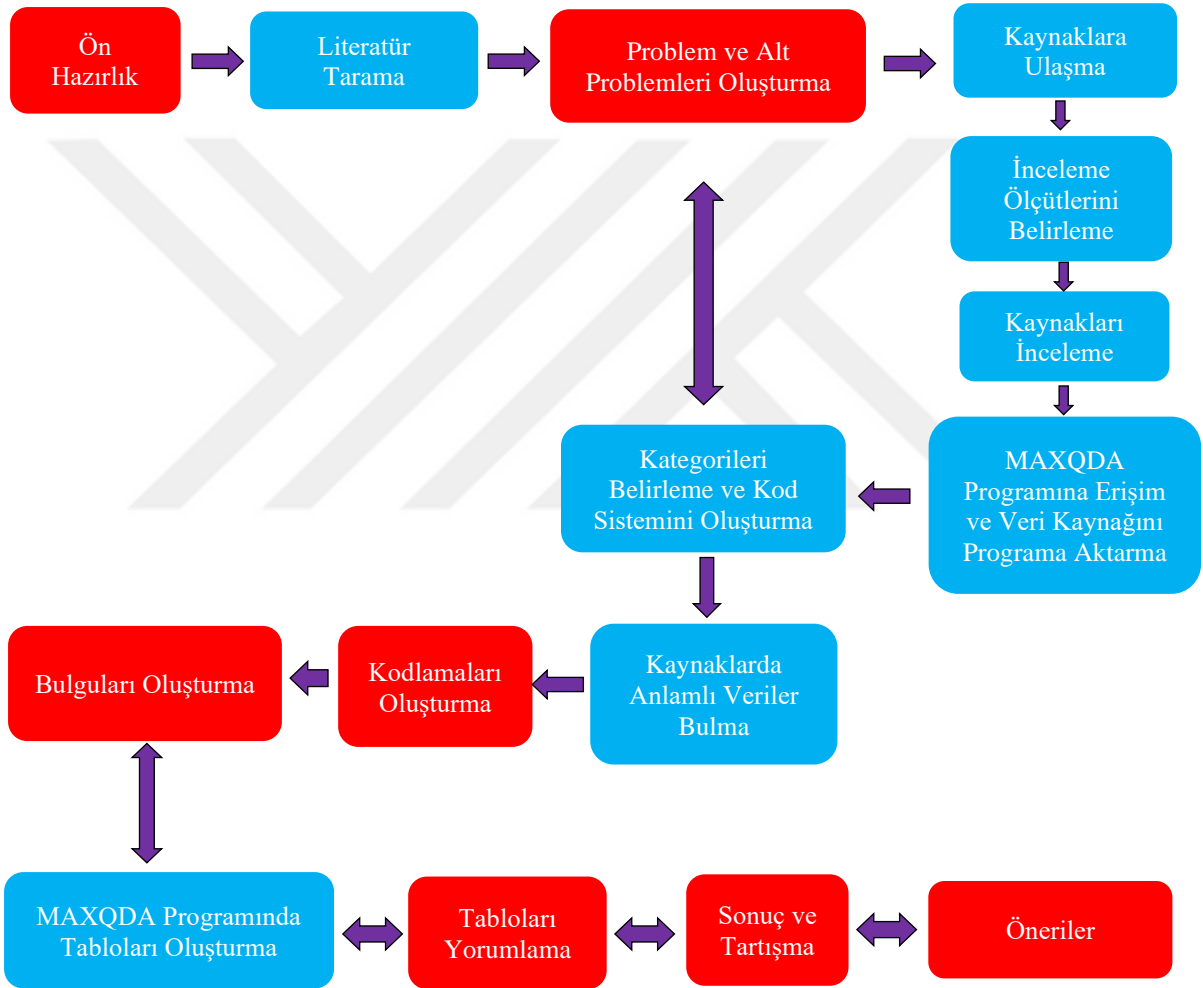
İncelenen 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 3.1. İncelenen 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitapları

Öğretim Programı	Basım Yılı	Basımevi
1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	1975	Millî Eğitim Yayınevi
2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	2005	Millî Eğitim Yayınevi
2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	2018	Koza Yayın Dağıtım

3.3. ARAŞTIRMADA SÜREÇ

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları; içerik özellikleri, görsel anlatım öğeleri, dil ve anlatım düzeyleri, soru ölçütleri, fiziksel nitelikleri, programa uygunlukları, tasarım öğeleri, yardımcı materyal konusundaki durumları ile söz konusu kitaplarda sosyal bilgiler kavramlarının yer alma durumlarının incelendiği bu çalışmada doküman analizi ve içerik analizi ile araştırma süreci yürütülmüştür.

Şekil 3.1. Araştırmada süreç

Forster'e (1995) göre doküman analizi (incelemesi); dokümanlara ulaşma, dokümanların orijinalliğini kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma şeklinde beş aşamada gerçekleşmektedir (Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 194).

Araştırma, doküman analizi aşamaları dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada izlenen adımlar aşağıda sıralanmıştır;

1. Aşama: Dokümanlara Ulaşma

Bowen'e (2009) göre bir çalışmanın parçası olarak sistematik değerlendirme için kullanılabilen dokümanlar çeşitli formlarda olur. Bunlar; reklamlar, ajandalar, yoklama defterleri ve toplantı tutanakları, el kitapları, arka plan belgeleri, kitaplar ve broşürler, günlükler ve dergiler, etkinlik programları (diğer bir deyişle basılı anahatlar), mektuplar ve muhtıralar; haritalar ve çizelgeler, gazeteler (kupürler/ makaleler); basın bültenleri, program teklifleri, başvuru formları ve özetleri, radyo ve televizyondaki program senaryoları, örgütsel veya kurumsal raporlar, anket verileri ve çeşitli kamu kayıtlarını içerir.

Nitekim eğitim ile ilgili doküman analizi kullanılarak gerçekleştirilen araştırmalarda program yönergeleri, ders kitapları, ders ve ünite planları gibi eğitimle ilgili belgeler veri kaynağı olarak kullanılabilir (Bogdan ve Biklen, 2003). Hangi dokümanların analiz edileceğine araştırma problemi doğrultusunda karar verilir (Cansız Aktaş, 2014, s. 363).

Bowen, Bogdan, Biklen ve Cansız Aktaş'ın da ifade ettiği gibi araştırmanın dokümanlarını, araştırma problemi doğrultusunda karar verilen ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırma için 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan Talim ve Terbiye Kurulunca onaylanmış 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarından her bir programa ait Millî Eğitim Bakanlığı yayınlarına ait kitaplara ulaşılmıştır.

2. Aşama: Dokümanların Orijinalliğinin Kontrol Edilmesi

McCulloch'a (2004'den Akt. Merriam, 2009) göre dokümanlara ulaşıldığında orijinal olup olmadıklarının mutlaka değerlendirilmesi ve yazar tarafından, dokümanın nerede ve ne zaman yazıldığını belirten ifadelerin mutlaka doğrulanması gerekmektedir. Araştırmanın güvenilirliğini artırmak için ulaşılan dokümanların orijinalliği mutlaka kontrol edilmelidir (Cansız Aktaş, 2014, s. 363). Ulaşılan kitaplar Talim ve Terbiye Kurulunca onaylanmış Millî Eğitim Bakanlığı yayınlarına ait olduğundan orijinallikleri bu yolla test edilmiştir.

3. Aşama: Dokümanı Anlama

Bu adımda dokümanların belirli bir sistem içinde ve birbirleriyle karşılaştırmalı olarak çözümlenmesi gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 196). Bu adımda dokümanlara tek tek ve birbirleriyle karşılaştırmalı olarak veri toplama aracı ile alt problemlere göre tespitler yapılmıştır. Araştırma için gerekli olan veriler, araştırmanın amacına uygun olarak geliştirilmiş olan kitap değerlendirme ölçeği ile elde edilmiştir. Ölçütlerin hazırlanmasında öncelikle;

- ❖ Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 12.09.2012 tarih ve 28409 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmış yönetmelik (Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları, 2012) referans alınmış bunun yanı sıra;
- ❖ Bazı özel yayınevleri tarafından yayımlanmış kitap inceleme kılavuzları
 - Konu alanı ders kitabı inceleme, Tosunoğlu, M., Arslan, M., M. ve Karakuş, İ. (2001)
 - Konu alanı ders kitabı incelemesi, Küçükahmet, L. (2004)
 - Konu alanı ders kitabı incelemesi, Ceyhan, E ve Yiğit, B. (2005)
 - Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu, Akbaba, B. (2013)
- ❖ Ve çeşitli akademik çalışmalardan (Seven, 2001; Kars, 2006; Kulantaş, 2007; Bulut Tutkun, 2008; Şahin, 2010; Ulu Kalın, 2007; Türkel, 2010; Akbuğa, 2010; Özsoy Sümengen, 2010; Nalçacı, 2011; Güler, 2016; Şenşekerci, 2016; Alakaş, 2019) yararlanılmıştır.

Ders kitaplarında yer alan kavramların karşılaştırılmasında ise 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında geçen kavramlar ölçüt alınmıştır. Geliştirilmiş ölçekte uzman görüşleri doğrultusunda ölçeklerin güvenirlik ve geçerlilik değerlendirmesi yapılmıştır. Kırşehir Ahi Evran (3), Recep Tayyip Erdoğan (1) ve Kahramanmaraş Sütçü İmam (1) Üniversitelerinde görev yapan 5 akademisyenin “uygun”, “düzeltip kullanılabilir”, “uygun değil” şeklinde görüş ve değerlendirmelerine sunulmuştur. Uzmanların değerlendirmeleri karşılaştırılmış, görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek ölçeğin güvenirliği Miles ve Huberman (1994)’ın formülü ($Güvenirlik = \frac{\text{görüş birliği}}{\text{görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı}}$) kullanılarak hesaplanmıştır. Uzmanların değerlendirmeleri çerçevesinde her bir ölçüt için yapılan işlemler ve ölçeğin güvenirliği için hesaplanan değer aşağıdaki tabloda verilmiştir;

Tablo 3.2. Ölçütlerin Belirlenmesinde Güvenirlik Katsayıları

Ölçütler	Oluşturulan Madde Sayısı	Çıkarılan Madde Sayısı	Düzeltilip Kullanılan Madde Sayısı	Ölçeğin Son Halindeki Madde Sayısı	Güvenirlik Katsayısı
İçerik özellikleri	40	2	1	38	0,93
Görsel anlatım öğeleri	37	3	3	33	0,84
Dil ve anlatım düzeyleri	15	2	1	13	0,80
Soru ölçütleri	22	1	3	21	0,82
Fiziksel nitelikleri	41	5	2	36	0,83
Programa uygunlukları	22	2	3	20	0,77
Tasarım öğeleri	9	-	1	9	0,89
Yardımcı materyal	3	-	-	3	1,00
Ölçeğin Güvenirlik Katsayısı					0,86

Uzmanların değerlendirmelerine göre ölçeğin güvenirlik katsayısı 0,86 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu uyum katsayısı ölçeğin değerlendirmeciler tarafından yüksek güvenirlikte kullanılabileceğini göstermektedir. Yukarıdaki ölçütlerin değerlendirilmesinde iki araştırmacı ayrı ayrı kategorileri değerlendirmişler ve her birim üzerinde araştırmacıların oluşturduğu analiz birimlerine ait değerlendirmeler kendi kategorileriyle karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek kategorilerin güvenirligi Miles ve Huberman'ın (1994) formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Her bir kategoriye ait işlemler aşağıdaki tabloda verilmiştir;

Tablo 3.3. Ölçütlerin Değerlendirilmesinde Güvenirlik Katsayıları

Ölçütler	Madde Sayısı	Yapılan İşlem	Güvenirlik Katsayısı
İçerik özellikleri	38	2 ölçüt üzerinde uzlaşıldı	0,95
Görsel anlatım öğeleri	33	3 ölçüt üzerinde uzlaşıldı	0,91
Dil ve anlatım düzeyleri	13	--	1,00
Soru ölçütleri	21	1 ölçüt üzerinde uzlaşıldı	0,95
Fiziksel nitelikleri	36	3 ölçüt üzerinde uzlaşıldı	0,92
Programa uygunlukları	20	--	1,00
Tasarım öğeleri	9	1 ölçüt üzerinde uzlaşıldı	0,89
Yardımcı materyal	3	--	1,00
Kavramlar	91	--	1,00
Değerlendirmede Güvenirlik Katsayısı			0,96

Tablodan elde edilen uyum katsayıları (1; 0,89) ve genel ortalama güvenirlik

katsayısının (0,96) ölçütlerin yüksek güvenilirlikte değerlendirildiğini göstermektedir.

4. Aşama: Veriyi Analiz Etme

a. Analize konu olan veriden örneklem seçme: Doküman incelemesine dayalı araştırmalarda, tüm doküman verisinin bir bütün olarak analize konu olması mümkün olmayabilir. Bu nedenle, çoğu zaman araştırmacılar eldeki veri setinin içinden bir örneklem oluşturmaya çalışır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 197). Bu bağlamda örneklem amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ile oluşturulmuştur.

b. Kategorileri geliştirme: Araştırmacı, araştırmasına başlamadan önce, alandaki kuramlardan yola çıkarak veya kendi geliştirdiği kategoriler yoluyla işe başlayabilir. Bu durumda, kategoriler önceden oluşturulmuştur ve araştırmacının amacını yansıtmaktadır. Bu kategoriler veya temalar, yapılacak doküman analizinin de temel kategorileri olacaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 197). Bu araştırmada kapalı yaklaşım benimsenmiştir.

Araştırmanın analiz biriminin ana kategorilerini; 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan Talim ve Terbiye Kurulunca onaylanmış 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının; içerik özellikleri, görsel anlatım öğeleri, dil ve anlatım düzeyleri, soru ölçütleri, fiziksel nitelikleri, programa uygunlukları, tasarım öğeleri, yardımcı materyal konusundaki durumları ve 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında geçen kavramların yer alma durumları oluşturmaktadır.

Bu ana kategorilerde; içerik özellikleri 38 madde, görsel anlatım öğeleri 33 madde, dil ve anlatım düzeyleri 13 madde, soru ölçütleri 21 madde, fiziksel nitelikleri 36 madde, programa uygunlukları 20 madde, tasarım öğeleri 9 madde, yardımcı materyal konusundaki durumları 3 madde olarak ele alınmış ve bu kategoriler zayıf, orta ve iyi şeklindeki likert ölçütlerle değerlendirilmiştir.

Her bir madde iyi, orta, zayıf değerlendirilmesine tabi tutulurken aşağıdaki adımlar dikkate alınmıştır.

1- Söz konusu madde içeriğinin kitaplarda olma ve olmama durumuna bakılmış ve olmama durumuna zayıf değerlendirilmesi yapılmıştır.

2- Olma durumunda ise; olma durumu tam iyi, bazı yerlerde olma bazı yerlerde olmama durumuna orta değerlendirilmesi yapılmıştır. Orta değerlendirilmesi yapılırken maddenin özelliğine bağlı olarak bazen her bir ünite de olma durumu, bazen sayısal olarak olma durumu, bazen de özellik olarak tam yansıtma durumu göz önünde bulundurulmuştur.

Her bir ana kategorinin üçlü likertten aldığı puanlar hesaplanmış ve her bir kategoride elde edilen veriler üzerinde yorum yapabilmek için verilerin gruplandırılmasına gidilmiştir. Bunun için;

$$Tahmini\ aralık\ katsayısı = \frac{En\ büyük\ ölçüm - En\ küçük\ ölçüm}{İstenen\ grup\ sayısı}$$

formülü kullanılmıştır (Arıca, 1998, s. 29-30; Taşdemir, 2000, s.272-273). Grup sayısı 3 olarak tespit edilmiştir. Buna göre birinci grup “zayıf”, ikinci grup “orta”, üçüncü grup “iyi” şeklinde düşünülmüştür.

İçerik özellikleri ana kategorisi için puan aralığı şöyledir: $(114-38):3=25,3$ 'ten grup aralığı 25 olarak bulunmuştur.

Grup Aralığı	Grup Değeri
38-62	Zayıf
63-88	Orta
89-114	İyi

Görsel anlatım öğeleri ana kategorisi için puan aralığı şöyledir: $(99-33):3=22$ olarak bulunmuştur.

Grup Aralığı	Grup Değeri
33-53	Zayıf
54-76	Orta
77-99	İyi

Dil ve anlatım özellikleri ana kategorisi için puan aralığı şöyledir: $(39-13):3=8,66$ 'dan grup aralığı 9 olarak bulunmuştur.

Grup Aralığı	Grup Değeri
13-19	Zayıf
20-29	Orta
30-39	İyi

Soru ölçütleri ana kategorisi için puan aralığı şöyledir: $(63-21):3=14$ olarak bulunmuştur.

Grup Aralığı	Grup Değeri
21-33	Zayıf
34-48	Orta
49-63	İyi

Fiziksel nitelikler ana kategorisi için puan aralığı şöyledir: $(108-36):3=24$ olarak bulunmuştur.

Grup Aralığı	Grup Değeri
36-58	Zayıf
59-83	Orta
84-108	İyi

Programa uygunluk ana kategorisi için puan aralığı şöyledir: $(60-20):3=13,33$ 'ten grup aralığın 13 olarak bulunmuştur.

Grup Aralığı	Grup Değeri
20-32	Zayıf
33-46	Orta
47-60	İyi

Tasarım öğeleri ana kategorisi için puan aralığı şöyledir: $(27-9):3=6$ olarak bulunmuştur.

Grup Aralığı	Grup Değeri
9-13	Zayıf
14-20	Orta
21-27	İyi

Bu çalışmada ana kategorilerden, yardımcı materyal kategorisi ile söz konusu kitaplarda geçen kavramların tespiti için puanlama ve gruplama yoluna gidilmemiş, var yok şeklinde değerlendirme yapılmıştır. Ders kitaplarında yer alan kavramların ne şekilde yer aldığını belirtmek için örnek alıntılara yer verilmiştir. Bu alıntılar 1968-4SBDK-Aile-13, 2005-4SBDK-Aile-134, 2018-4SBDK-Aile-34 şeklinde dokümanlara verilen kodlarla sunulmuştur. Buradaki kodlamada ilk ifade yılı, ikinci ifade hangi kitap olduğunu, üçüncü ifade kavramın adını ve dördüncü ifade dokümanın sayfa numarasını göstermektedir.

5. Aşama: Veriyi Kullanma

Doküman analizinde son aşama veriyi kullanmadır. Bu aşamada verinin değerlendirilmesi, çıkarımlarda bulunma ve bunların yorumlanması söz konusudur (Bilgin, 2006, s. 13-16). Araştırmada bu eylemler bulgular, sonuç, tartışma ve öneriler ile vermeye çalışılmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının içerik özellikleri, görsel anlatım öğeleri, dil ve anlatım düzeyleri, soru ölçütleri, fiziksel nitelikleri, programa uygunlukları, tasarım öğeleri, yardımcı materyal konusundaki durumları olmak üzere 8 boyutta incelenmiş ve bu ders kitaplarında geçen kavramlar, 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında belirlenen kavramlar çerçevesinde karşılaştırılmasına yönelik bulgulara ve buna bağlı yorumlara yer verilmiştir.

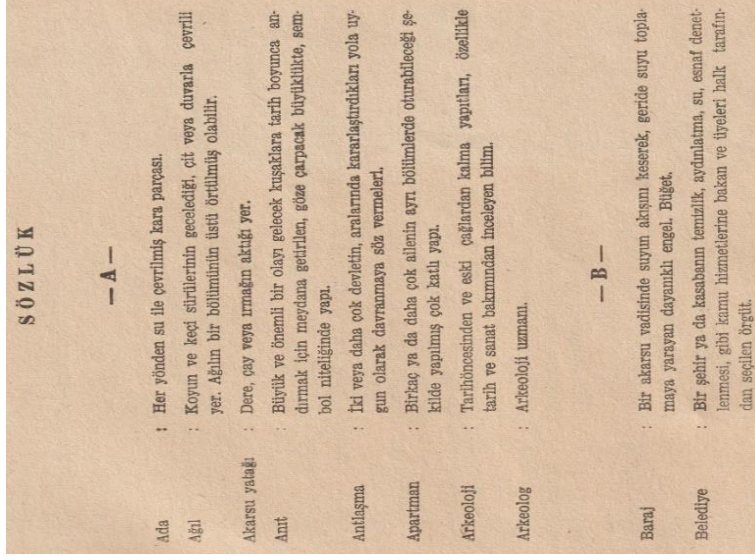
4.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları içerik özellikleri açısından nasıldır? Alt problemine yönelik bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının içerik özellikleri Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında İçerik Özellikleri

Program	1968	2005	2018
Madde 1	İçerikte tanımlanmayan terimler, sözlük kısmında sınıf seviyesine uygun olarak açıklanmıştır.		
Derecesi	İyi	İyi	İyi

Örnek Resimler

SÖZLÜK

A

ağıt: Ölenin iyi niteliklerini, ölümünden duyulan acıyı dile getiren söz veya ezgi.

akrep: Saatin iki ibresinden küçüğü.

albüm: Fotoğraf, pul vb.ni dizip saklamaya yarayan bir tür defter.

alerji: Birtakım yiyecek, ilaç, toz, koku vb.ne hastalık derecesinde gösterilen aşırı tepki.

ampüte: Bir kolu ya da bacağı olmayan.

animatör: Otel, tatil köyü vb. turistik yerlerde konukları eğlendirmek için çeşitli oyunlar, gösteriler yapan kimse.

arife günü: Dinî bayramlardan önceki gün.

asarıatıka: Eski yapılar, eski eserler.

atmosfer: Yeri veya herhangi bir gök cismini saran gaz tabakası.

atom: Birkaç türü birleştiğinde çeşitli molekülleri, bir tek türü ise bir kimyasal ögeyi oluşturan parçacık.

B

barkod: Ürünlerin özelliklerine ilişkin bilgiler içeren çizgi, işaret.

basınç: Bir yüzey üzerine etkide bulunan gücün yüz ölçümü birimine düşen miktarı.

batarya: Pili veya birden çok pilin, üreticinin, aracın oluşturduğu küme.

Afet: Doğanın sebep olduğu yıkım.

ahali: Aralığında aynı yerde bulunmaktan başka hiçbir ortak nitelik düşünülmesizsin bir ülkede, bir şehirde veya semtte oturanların tamamı.

akçe: Eskiden kullanılan küçük gümüş para.

amatör: Bir işi para kazanmak için değil, yalnız zevki için yapan kimse.

ananas: Sıcak ülkelerde yetişen bir ağacın meyvesi.

anket: Soru cevaplarına dayalı, inceleme ya da araştırmaya türü.

asfalt: Ana maddesi katran olan ve yolların kaplanmasında kullanılan karışım.

astar: Giyecek, perde, çanta, ayakkabı gibi şeylerde kumaşın veya derinin iç tarafına geçirilen ince kat.

avlu: Bir yapının veya grubun ortasında kalan üstü açık duvarla çevrili alan.

B

bahtiyar: Mutlu, talihi.

barbekü: Özellikle balkonlarda ızgara et pişirmekte kullanılan ve duvar içerisine gömülmüş ocak.

barometre: Hava basıncını ölçmeye yarayan alet.

belde: Belediye örgütünün bulunduğu en küçük yerleşim birimi.

Madde 2 Ünite sonlarında değerlendirmeye sorularına yer verilmiştir

Derecesi Orta

İyi

İyi

Sorular :

1. Gümrük vergisi nasıl bir vergidir? Bu vergi nelerden, kimlerden ve neye göre alınır?
2. İstanbul boğazının iki kıyısını bağlayan Köprü, hangi amaçla, ne zaman ve nasıl yapılmıştır?

III. DOĞRU -YANLIŞ
Aşağıdaki ifadelerden doğru olanın önünü "D", yanlış olanın önüne "Y" koyunuz.
() 1. Kişiler gereksinimlerine göre çevrelerindeki teknolojiyi kullanmaktadırlar.
() 2. Telegraf, telefondan önce icat edilmiştir.
() 3. Kâğıdı, ilk kez Çinliler kullandılar.
() 4. Türkiye'de ilk demir yolu İstanbul-Ankara arasına döşendi.
() 5. Atatürk, İstanbul'un İngilizler tarafından işgalini televizyondan öğrenmiştir.

5. NELER ÖĞRENDİNİZ?

A. Aşağıda verilen cümleleri kutucuklardaki sözcüklerden uygun olanlar ile tamamlayınız.

Hakem	istek	ihtiyaç	bilinçli	tasarım
garanti	tutumlu	bütçe	beslenme	temel

1. İnsan hayatının devamı için gerekli ve zorunlu olan maddelere denir.
2. Yeme, içme, giyinme ve barınma ihtiyaçlarımızdır.
3. Gelir miktarını ve eldeki paranın hangi amaçla kullanılacağını gösteren plana denir.

Madde 3 Proje ve araştırmaya yönelik çalışmalar vardır

Derecesi Orta

Orta

İyi

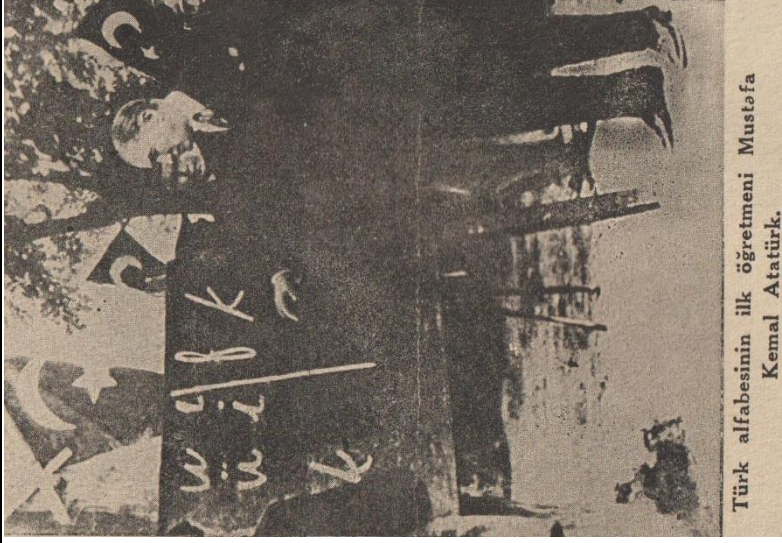
Başka yerlerden gelen toprak ürünlerinin ya da bunlardan birkaçının, çevrenizde ve bölgenizde niçin üretilmediğini araştırınız.

III. DÜŞÜN VE YAZ

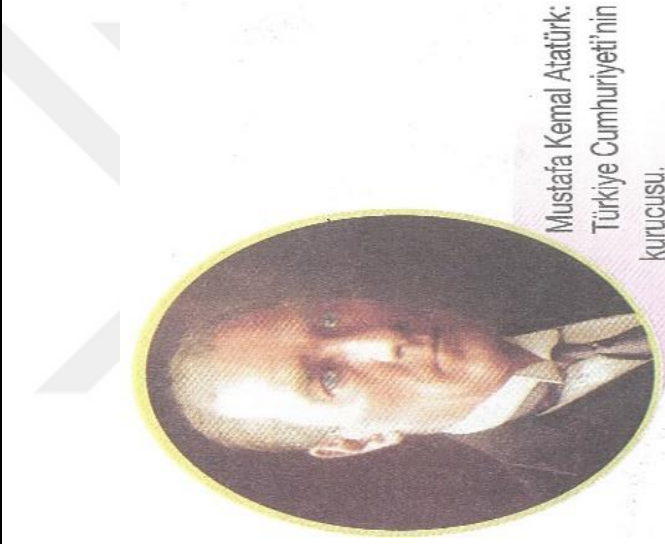
1. Yaşadığınız yerde kültürümüze ait bir özelliği tanıtınız. Bu kültürel özelliği korumak ve yaşatmak için sizce neler yapılmalıdır? Türkçe yazım kurallarına dikkat ederek bir sayfalık metin oluşturunuz.
2. Sözlü tarih çalışması yaparak ailenizdeki büyüklerin çocukken oynadığı oyunları öğreniniz. Öğrendiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Kurtuluş Savaşı'na katılan kahramanları temsilen bir anıt proje yarışması düzenleniyor. Siz de çevrenizdeki anıtları inceleyerek, resim ya da maket olarak bir proje hazırlayınız.

Dünya haritası üzerinde bir ülke belirleyiniz ve seçtiğiniz ülkenin önemli özelliklerini araştırınız. Edindiğiniz bilgileri resim, harita, grafik vb. görsel materyallerle destekleyerek sınıfta bu ülkeyi tanıtıcı bir sunum yapınız.

Madde 4	<i>Topluma örnek teşkil edecek kişilere yer verilmiştir</i>	İyi	İyi
Derecesi			

Türk alfabesinin ilk öğretmeni Mustafa Kemal Atatürk.

Mustafa Kemal Atatürk:
Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu.

Mustafa Kemal Çanakkale Cephesi'nde

Örnek Resimler

Madde 5	<i>Gezi- gözlem etkinlikleri ayrıntılı olarak belirtilmiştir</i>	Zayıf	Zayıf
Derecesi			
Madde 6	<i>Uygulanacak öğretim yöntem ve teknikleri belirtilmiştir</i>	Zayıf	Zayıf
Derecesi			

Madde 7 İçerik, gerektiğinde dergi, gazete gibi yayın organlarında çıkan haberlerle desteklenmiştir

Derecesi Zayıf

İyi

İyi

10 yaşındaki bir İngiliz öğrenci denizaltındaki depremler ve tsunami konusunda aldığı dersi hatırlayınca Tayland'ta 100 kişiyi ölümden kurtardı. Küçük kızın uyarısı üzerine yakındaki kumsal ve otel boşaltıldı, tsunami dalgaları can kaybı olmadan atlatıldı.

Bir gazete haberi. (15 Mart 2005)

Küçük Yüreklere Dev Kampanya

AYDIN'ın Gemenek ilçesi Bozköy İlkokulu 3A sınıfı öğrencileri öğretmenlerinden biriktirdikleri paraları hiç tammadıkları bir yetim öğrenciyeye göndererek örnek davranış sergilediler.

Bozköy İlkokulu 3A sınıfının 15 öğrencisi, öğretmenleri Naim Süzen Ömür, öğrencilerinin de sosyal sorumluluk projeleri kapsamında Saman'daki bir ilkokulda eğitim gören, hiç tammadıkları yetim öğrenci E...N...'ye yardımda bulunmak için kampanya düzenledi. Kampanya kapsamında öğrenciler, her gün harçlıklarından arttırdıkları paralarını kumbaraya attılar.

Madde 8 Üniteler toplumsallaşmayı destekleyecek niteliktedir

Derecesi İyi

İyi

İyi

Örnek Resimler

Ünite 1- Nasıl ve nerede yaşıyoruz
Ünite 2- Vatanımız Türkiye' de yaşadığımız sorunlarımız
Ünite 3- Türkiye' de bizden önce kimler, nasıl yaşadılar
Ünite 4- Türklerin anayurdu, büyük göçler ve sonuçları

Ünite 1- Kendimi tanıyorum
Ünite 2- Geçmiş öğreniyorum
Ünite 3- Yaşadığımız yer
Ünite 4- Üretimden tüketime
Ünite 5- İy ki var
Ünite 6- Hep birlikte
Ünite 7- İnsanlar ve yönetim
Ünite 8- Uzaktaki arkadaşlarım

Ünite 1- Birey ve toplum
Ünite 2- Kültür ve miras
Ünite 3- İnsanlar, yerler ve çevreler
Ünite 4- Bilim, teknoloji ve toplum
Ünite 5- Üretim, dağıtım ve tüketim
Ünite 6- Etkin vatandaşlık
Ünite 7- Küresel bağlantılar

Madde 9 Üniteler birbirini tamamlayıcı niteliktedir

Derecesi İyi

İyi

İyi

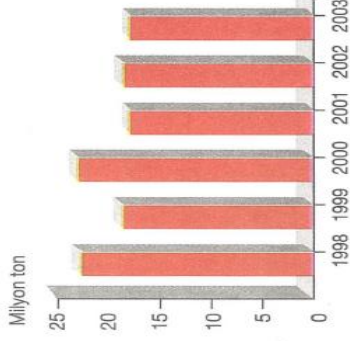
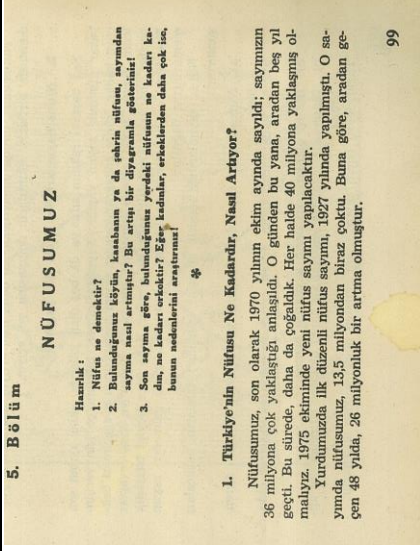
Madde 10 Güncel olaylara/konulara yer verilmiştir

Derecesi

İyi

İyi

İyi

1998-2003 yılları arasında Türkiye buğday üretimi (DİE 2004)

oyuyorlar. Bu konudaki en güzel örneklerden biri 2017 yılında ülkemizde yapılan Avrupa Ampute Futbol Şampiyonası'nda yaşandı. Bu şampiyonada Ampute Futbol Millî Takımımız 41 bin kişinin izlediği final maçında İngiltere'yi 2-1 yenerek Avrupa şampiyonu oldu. Şimdi bu takımın bazı oyuncularını yakından tanıyalım.

Osman Çakmak
(Takım kapkanı-Gücü)
Mıyma basarak sol
başlığını dir, ulundan
kaybetti.

Serkan Dereli
Doğuşun sol ayağı
yok.

Madde 11 Alıntılarda kaynak gösterilmiştir

Derecesi

Zayıf

Zayıf

İyi

Örnek Resimler

Osmanlı Devleti 30 Ekim 1918'de imzaladığı Mondros Ateşkes Anlaşması'yla bağımsızlığını ve kendini savunma imkânlarını kaybetti. İngiltere, Fransa ve İtalya ateşkes anlaşmasına dayanarak terhis edilen ordumuzun silahlarına el koydu. Limanlarımızı, demir yollarımızı ve telgrafhanelerimizi denetimleri altına alıp topraklarımızı işgal ettiler.

(1) Mustafa Kemal Atatürk, Nuruç, s.118.

Madde 12 Alınan bilginin kaynağı (web sitesi, erişim tarihi vb.) görülen halleriyle ulaştırılabilir durumdadır

Derecesi

Zayıf

Zayıf

İyi

Örnek Resimler

s.80	http://gezilecek yerler.com/oltu/
s.177	http://ettder.org/edirme-sinir-kapilari/

Madde 13 Hazırlık çalışmalarını, öğrenciyi araştırmaya teşvik edici niteliktedir

Derecesi

Orta

İyi

İyi

- Hazırlık :
1. Aileniz, yiyecek, içecek, ev kirası veya evinizin bakımı ve onarımı, aydınlatma, ısıtma, temizlik, vergiler vb. için para harcar. Bunların aylık toplamı nedir; ne kadarı senin payına düşüyor?
 2. Senin iç ve dış giysilerin, okul kitapların, defter, kalem ve çantanın, taşıın vb. ihtiyaçların için de para harcanır. Ayrıca, harçlık da alırsın. Bunların yıllık toplamı aşağı yukarı ne kadardır?
 3. Ailede yapılan her iş için para verilmeyiz; sözcüğü, yemekleri kim yapar; sofranızı kim hazırlar; çamaşırlarımızı kim yıkar; hasta olduğunuz zaman size kim bakar?
 4. Ya siz, anneniz ve babanız için neler yaparsınız?

Örnek Resimler

Haydi Düşünelim
Soyadınızın nereden geldiğini biliyor musunuz?

Evinizde millî kültürümüzü yansıttığını düşündüğünüz eserler veya eşyalar var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?

Madde 14 Kitapta yer alan fotoğraflar konuların içerğine uygun şekilde kullanılmıştır

Derecesi

İyi

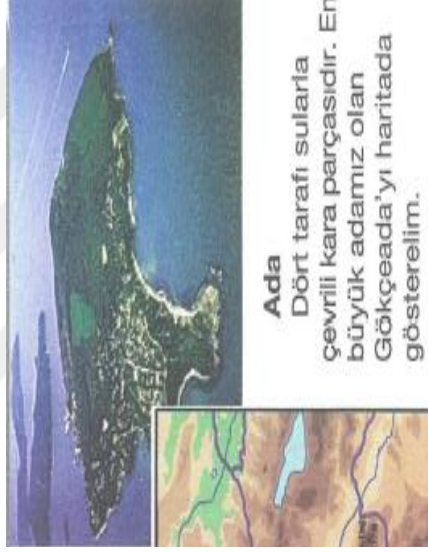
İyi

İyi

4. Ağrı Dağı ve Benzerleri :
Sıradağlar, ne kadar yüksek olursa olsun, hepsi birbirine yaslanmıştır; ufkun bir yanından öbürüne uzanıp gider. Ağrı, Erciyes, Süphan ve Nemrut dağları, Hasandağ, Karadağ, Karacadağ hep tek başına yükselir. Ağrı, bütün dağlarımızın başıdır. **Büyük Ağrı'nın** karlı ve buzlu doruğu, 5 137 metreye erişir.

Ağrı dağı.

Ada
Dört tarafı sularla çevrili kara parçasıdır. En büyük adamız olan Gökçeada'yı haritada göstereyim.

Binanın yıkılması durumunda sağlam ve hacimli eşyalar etkisinin içinde "yaşam üçgeni" değişimimiz boşluklar oluşturur. Heyatta kalabilmek için evinizde bu yerlerin nereler olabileceğini önceden belirleyerek deprem sırasında buraları kullanınız. Unutmayınız, deprem anında evinizin en güvenli

Örnek Resimler

Madde 15 *Disiplinler arası ilişkilendirmelere yer verilmiştir*

Derecesi *İyi*

İyi

İyi

2. Zamanın Ölçülmesi :

Birbirini izleyen iki olay zaman parçası saat ile ölçülmüş girişinden 15 dakika sonra ge**gündür**. Bir gün 24 saata bölü**da 60 saniyedir**.

Ova

Çevresine göre yükseltisi az, geniş ve düz arazi parçasıdır. Konya Ovası ülkemizin en önemli ovalarından biridir.

Siyasi haritalar gibi yaygın olarak kullanılan bir başka harita türü de fiziki haritalardır. Bu haritalar yeryüzündeki kabartı ve çukurlukları göstermekte kullanılır. Fiziki haritalarda yükseltiler koyu yeşilden kahverengiye, derinlikler ise açık maviden koyu maviye doğru değişen renk tonlarıyla ifade edilir. Fiziki haritalardaki renklerin kesin olarak hangi değere karşılık geldiği haritaların sağ alt köşesinde yer alan renk başlıklarına bakılarak bulunabilir.

Madde 16 *İçerik bir öğrencinin başkasının yardımını olmadan, okuyarak anlayabileceği ayrımı ve yapıdadır*

Derecesi

Orta

İyi

İyi

Madde 17 *Konu başlıkları alt başlıklarla uyumludur*

Derecesi

İyi

İyi

İyi

ÇEVREMİZDE TURİZM

1. Gezmek ve dinlenmek için bir ihtiyaçtır
2. Çalışmak ödev, dinlenmek haktır
3. Dinlenme yerleri çeşitlidir
4. Yurdumuz, turizm için çok uygun bir ülkedir

ÇEVREMİZDEKİ TEKNOLOJİK ÜRÜNLER

1. Yavuz'un araştırması
2. Telekomünikasyon müzesini geziyoruz
3. Telefon makineleri ve gelişimi
4. Hayatımızı renklendiren cam: Televizyon

GEÇMİŞTEN BUGÜNE ÇOCUK OYUNLARI

1. Dalye
2. Saklambaç
3. Aşık oyunu
4. Topaç çevirme

Ornek Resimler

Madde 18	<i>Öğrencilerin iş birliği yapmalarına olanak sağlayan etkinliklere yer verilmiştir</i>	Zayıf	İyi
Derecesi		Zayıf	İyi
Ornek Resimler			<p>Sınıfınızda gruplar oluşturarak her grubun yaşadığınız yerin coğrafi özelliklerini anlatan bir şiir, hikâye, destan veya efsane seçmesini sağlayınız. Grubunuzun seçtiği edebî ürünle ilgili kapsamlı bir araştırma yapınız. Çalışmanızı tamamladıktan sonra edindiğiniz bilgileri grup sözcüleriniz aracılığıyla arkadaşlarınıza sununuz.</p>
Madde 19	<i>Aile katılımına olanak verecek etkinlikler vardır</i>	İyi	İyi
Derecesi		İyi	İyi
Ornek Resimler		<p>1. Yaşadığınız yerde kütürümüze ait bir özelliği tanıttınız. Bu kültürel özelliği korumak ve yaşatmak için sizce neler yapılmalıdır? Türkçe yazım kurallarına dikkat ederek bir sayfalık metin oluşturunuz.</p> <p>2. Sözlü tarih çalışması yaparak ailenizdeki büyüklerin çocukken oynadığı oyunları öğreniniz. Öğrendiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.</p>	<p>Aile büyüklerinizden biriyle çocukken oynadığı oyunlar hakkında söyleşi yapınız. Ona konuyla ilgili olarak aşağıdaki soruları sorunuz. Aldığınız cevapları defterinize yazınız.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çocukluğunuzda hangi oyunları oynardınız? • Oynamaktan en çok hoşlandığınız oyun hangisiydi? • Bu oyun nasıl oynanıyordu?
Madde 20	<i>Kitapta gerçek dışı kanıtlar sunulmamaktadır</i>	İyi	İyi
Derecesi		İyi	İyi

Madde 21 Ünitelerin başında genel bir tanıtım vardır

Derecesi

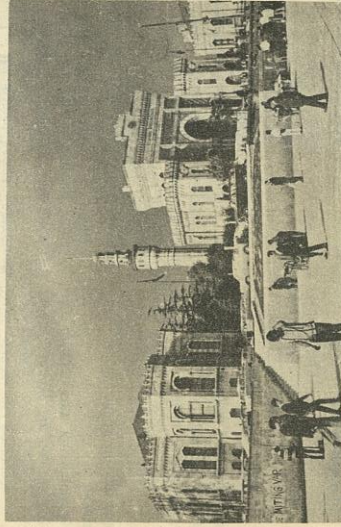
İyi

İyi

İyi

I. ÜNİTE

NASIL VE NEREDE YAŞIYORUZ

İstanbul'da Hürriyet (Beyazıt) meydanı ve İstanbul Üniversitesi'nden birer bölüm.

- Niçin toplu olarak yaşıyoruz
- Ailemiz içinde yaşıyış
- Köyümüzde yaşıyış
- Kasabamızda veya şehrimizde yaşıyış
- Yakın çevremizde yaşıyış
- Çevremizde turizm

5. ÜNİTE İYİ Kİ VAR

KONULAR

ÇEVREMİZDEKİ TEKNOLOJİ ÜRÜNLERİ

İNŞAN VE ZAMAN

TEKNOLOJİDE GELİŞİM

HAYDİ KENDİ PROJEMİZİ GELİŞTİRELİM

ÖĞRENECEKLERİMİZ

- Çevremizdeki teknoloji ürünleri kullanım alanlarına göre nasıl sınıflırsınız?
- İnsanın kullandığı belli başlı zaman ölçme araçları ve belirleme yöntemleri nelerdir?
- Kullandığımız teknoloji ürünlerinin zaman içinde gelişimi nasıldır?
- Teknoloji ürünlerinin hayatımızda ve çevremizde yaptığı değişiklikleri dikkate alarak geçmişte bugünü karşılaştırmamız?
- Teknoloji ürünlerini, başkalarına ve doğaya zarar vermeden nasıl kullanabiliriz?
- Çevremizdeki ihtiyaçlardan yola çıkarak farklı ürünler tasarlayabilir misiniz?

BELİRLİ GÜNLER VE HAFTALAR

- Sivil Savunma Günü → 28 Şubat
- Yeşilay Haftası → 1 Mart
- Girişimcilik Haftası → Mart Ayının İlk Haftası

6

Etkin Vatandaşlık

Neler Öğreneceğiz?

- Çocuk haklarının farkına varacağız
- Sorumluluk bilincimizi geliştireceğiz
- Eğitici ve sosyal etkinlik önerilerinde bulunacağız
- Ülkemizin bağimsızlığı ile bireysel özgürlüğümüz arasında ki ilişkiyi kavrayacağız

Örnek Resimler

Madde 22 Ünitelerin başında amaçlar belirtilmiştir

Derecesi Zayıf

Zayıf

Zayıf

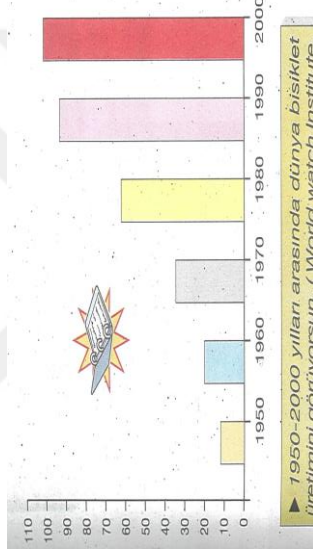
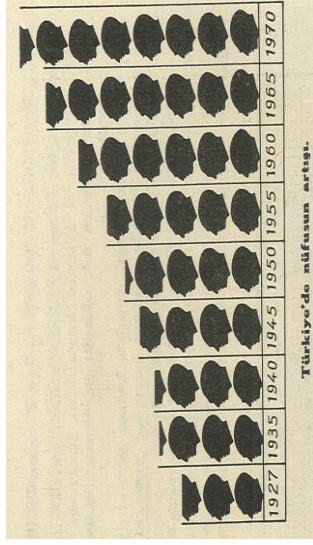
Madde 23 Varsa istatistik veriler en son bilgileri yansıtmaktadır

Derecesi İyi

İyi

İyi

Örnek Resimler

FINLANDIYA

Başkenti Helsinki olan Finlandiya, İskandinav Yarımadası'nda yer alan 5,5 milyon nüfuslu bir Avrupa ülkesidir. Komşuları doğuda Rusya, kuzeyde Norveç, batıda İsveç ve güneyde Estonya'dır. Finlandiya'da ırılı ufaklı 180 bin göl, 188 bin civarında da ada vardır.

Madde 24 Ünite sonlarında özet bilgi verilmiştir

Derecesi Zayıf

İyi

Zayıf

Örnek Resimler

Ünitenin Özeti

Bireysel farklılıkları tanıyarak kabul etmeyi, duygular ile düşünceler arasında ilişkiyi, farklı durumlarda gösterdiğimiz duygu ve düşüncelerimizin neler olduğunu, başkalarının duygu ve düşüncelerine saygılı olmayı, yaşamımız ait önemli olayları kronolojik sıraya koymayı öğrendik.

Madde 25 Anahtar kavramlar ilgi çekici şekilde vurgulanmıştır

Derecesi

Zayıf

İyi

Zayıf

Örnek Resimler

Anahtar Sözcükler
Maaş
Bütçe
Tasarruf

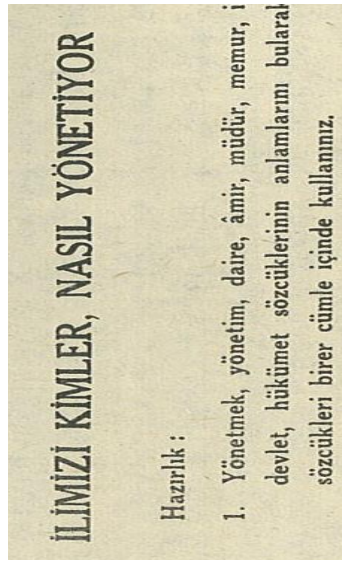
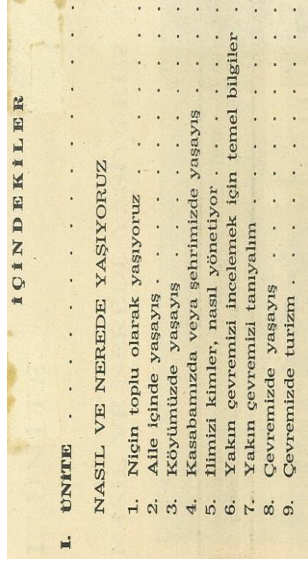
Madde 26 İçindekiler bölümünde belirtilen başlık ve alt başlıklar içerikte kullanılan başlıklarla aynıdır

Derecesi

İyi

İyi

İyi

Örnek Resimler

Madde 27

İçindekiler bölümünde belirtilen sayfa numaraları içerikte doğru yere yönlendirmektedir

Derecesi

İyi

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
II. ÜNİTE'DEN	
14. Türkiye'de spor	149
15. Türkiye'yi kuşatan denizler ve komşu ülkeler	153
III. ÜNİTE	161
TÜRKİYE'DE BİZDEN ÖNCE KİMLER, NASIL YAŞADILAR.	
1. Zaman nasıl ölçülür ve hesaplanır	162
2. Türkiye'de ve dünyada ilk insanlar ve yaşayışları	164
3. Anadolu'da ilk büyük devlet (Hitit İmparatorluğu)	178
4. Eski Mezopotamyalılar ve Mısırlılar nasıl yaşadılar?	182
5. Eskiçağda Hititlerden sonra Amadolu	189

II. ÜNİTE'DEN

14. Bölüm

TÜRKİYE'DE SPOR

Hazırlık:

1. Spor, ne demektir, nelerdir? Spor nedir?
2. Akademinin önemi, kuruluşları, spor etkinlikleri nelerdir? bunların özellikleri nedir?
3. Ceremonide hangi spor dereceleri ve kurlarları vardır? bunların görevleri nedir?

1. Spor Nedir?

Belli bir biçimde, kiplerden birini tutuyorsunuz; fakat sporseverlik ya da sporculuk, bir kulübü tutmak demek değildir. Sporcu seven, yapar.

Hemen her gazetesinin bir spor sayfası vardır. Fakat günlük spor haberleri, çok kez bu sayfalardan çıkarılmaya başlandı. Çünkü bu haberler, spor bilimcileri arasında, spor habercilerine de zaman ayırır. Çok kimse, gazetesini alır, almaz, önce spor haberlerini okur. Çünkü bu haberler, futbol trenlerinde ve vapurlarda, günün maceralarını konuşan ve tartışmalarına karşılıklıdır. Futbol maçlarının sonuçlarına uzerinde, bu kişiler tartışır. Oysa, fakat sporseverlik bu demek değildir.

Spor, vücut yapısını ve sağlığını geliştiren etkinliklerin tümüdür. Başlıca spor türleri, yürümek, koşmak, eğilmeye, tutunmak, atma ve karda kayak kullanmak, yüzme, ağırlık kaldırmak, ok atmak, güreş yapmaktır. Spor, futbol oynamak, kummalı ya da mızıklı vücut hareketleri yapmak vb... Ezeli, tüttü sporların yapılmasına da olanak veren yarışları bir etkinliklerdir.

149

Madde 28

İçerikte kişileri, meslek gruplarını, toplulukları vb. aşağılayıcı, dışlayıcı, etiketleyici ifadeler bulunmamaktadır

Derecesi

İyi

1. ÜNİTE	
KENDİMİ TANIYORUM	14
BEN KİMİM?	14
TÜRKİYE CUMHURİYETİ VATANDAŞYIM	16
ATATÜRK'ÜN KİŞİLİĞİ VE ÖZELLİKLERİ	17
HAYATIM VE ALEM	20
DUYGU VE DÜŞÜNCE DÜNYAM	24
ONLAR DA VAR	26
ONLAR BAŞARDI	28
ÜNİTE DEĞERLENDİRMESİ	30

1. ÜNİTE	
KENDİMİ TANIYORUM	14
BEN KİMİM?	14
TÜRKİYE CUMHURİYETİ VATANDAŞYIM	16
ATATÜRK'ÜN KİŞİLİĞİ VE ÖZELLİKLERİ	17
HAYATIM VE ALEM	20
DUYGU VE DÜŞÜNCE DÜNYAM	24
ONLAR DA VAR	26
ONLAR BAŞARDI	28
ÜNİTE DEĞERLENDİRMESİ	30

1. ÜNİTE

KENDİMİ TANIYORUM

BEN KİMİM?

Haydi düşünelim! Kendi kimliğimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

Kendimizi tanıyarak, kendimizi tanıyabiliriz.

İyi

Bilim, Teknoloji ve Toplum

TEKNOLOJİK ÜRÜNLER

93

GEÇMİŞTEN BUGÜNE TEKNOLOJİ

94

ZAMAN İÇİNDE TEKNOLOJİ

98

İCAT ÇIKARALIM!

104

ZARAR VERMEDEN KULLANALIM!

110

4. NELER ÖĞRENDİĞİZ?

114

119

GEÇMİŞTEN BUGÜNE TEKNOLOJİ

Sizce en gelişmiş teknoloji insan kavramı mıdır? Neden?

Yeni teknolojiler insanın hayatını kolaylaştırır ve gelişmiş bir yaşam sunar. İnsanlar, teknolojiyi kullanarak yaşam kalitesini artırıyor ve sorunları çözüyor. Teknoloji, insanın yaratıcılığını ve zekasını gösteren bir araçtır. İnsanlar, teknolojiyi kullanarak yaşam kalitesini artırıyor ve sorunları çözüyor. Teknoloji, insanın yaratıcılığını ve zekasını gösteren bir araçtır. İnsanlar, teknolojiyi kullanarak yaşam kalitesini artırıyor ve sorunları çözüyor. Teknoloji, insanın yaratıcılığını ve zekasını gösteren bir araçtır.

Teknoloji, insanın hayatını kolaylaştırır ve gelişmiş bir yaşam sunar. İnsanlar, teknolojiyi kullanarak yaşam kalitesini artırıyor ve sorunları çözüyor. Teknoloji, insanın yaratıcılığını ve zekasını gösteren bir araçtır. İnsanlar, teknolojiyi kullanarak yaşam kalitesini artırıyor ve sorunları çözüyor. Teknoloji, insanın yaratıcılığını ve zekasını gösteren bir araçtır.

Bilim mi yoksa teknoloji mi?

Teknolojinin arabaların, uçakların, bilgisayarların, insanların hayatını kolaylaştırması için geliştirildiği bilinmektedir. İnsanlar, teknolojiyi kullanarak yaşam kalitesini artırıyor ve sorunları çözüyor. Teknoloji, insanın yaratıcılığını ve zekasını gösteren bir araçtır. İnsanlar, teknolojiyi kullanarak yaşam kalitesini artırıyor ve sorunları çözüyor. Teknoloji, insanın yaratıcılığını ve zekasını gösteren bir araçtır.

Teknoloji, insanın hayatını kolaylaştırır ve gelişmiş bir yaşam sunar. İnsanlar, teknolojiyi kullanarak yaşam kalitesini artırıyor ve sorunları çözüyor. Teknoloji, insanın yaratıcılığını ve zekasını gösteren bir araçtır. İnsanlar, teknolojiyi kullanarak yaşam kalitesini artırıyor ve sorunları çözüyor. Teknoloji, insanın yaratıcılığını ve zekasını gösteren bir araçtır.

98

Madde 28

İçerikte kişileri, meslek gruplarını, toplulukları vb. aşağılayıcı, dışlayıcı, etiketleyici ifadeler bulunmamaktadır

Derecesi

İyi

II. ÜNİTE

VATANIMIZ TÜRKİYE'DE YAŞAYIŞIMIZ VE SORUNLARIMIZ

Erzurum'dan ve Palandöken dağılardan birer bölüm.

- Yurdumuzun başlıcaları (Geçim kaynakları her yerde aynı değildir)
- Biz ve çağlarımız
- Biz ve sularımız
- Nüfusumuz
- Ekim, dikim ve üretim işlerimiz
- Evcil hayvanlarımız ve ürünleri
- Ormanlarımız ve orman ürünleri
- Madenlerimiz ve enerji kaynaklarımız
- Küçük sanatlar ve endüstri
- İç ve dış ticaretimiz; taşıma ve ulaştırma işlerimiz
- Çevremizdeki denizler ve komşu ülkeler

63

2

Kültür ve Miras

Neler Öğreneceğiz?

- Aile tarihi çalışması yapacağız.
- Millî kültürümüzü yarıstın öğeleri tanıyacağız.
- Geleneksel çocuk oyunlarımızı günümüz oyunlarıyla karşılaştıracağız.
- Millî Mücadele kahramanlarımızı tanıyacağız.
- Millî Mücadele'nin önemini kavrayacağız.

Madde 30

Verilen bilgi ve açıklamalar öğrencinin günlük yaşantısında kullanabileceği şekildedir

Derecesi

İyi

İyi

İyi

b) Taşıtlar yolun, yayalar da kaldırımın sağ yanından gider.
c) Yaya kaldırımları üzerine boş araba bırakılmaz. Yalnız çocuklar, üç tekerli bisikletle, yaya kaldırımını üzerinde geçebilir. Çocuk arabalarını ile güçlenir de yaya kaldırımını izler.
ç) Yayalar, kaldırımlar üzerinde durup konuşamaz, kol kola girip yürüyemez. Caddeler, kaldırımlar gezinti yeri değildir. Böyle yerlerde ağır ağır, konuşarak, şakalaşarak yürümek ayıptır.
d) Caddelere ve sokaklara, evlerde ve işyerlerinde toplanan dükküntü ve artıklar dökmelmez, kullanılmış sular, akıtılmaz. Herkes, evinin ve işyerinin çevresini temiz tutmak zorundadır.
e) Özellikle yenecek şeylerin satıldığı dükkân ve mağazaların temiz olması, bu gibi yerlerde sinek ve fare gibi hayvanların bulunmaması gerekir.

Örnek Resimler

Televizyon ve Çocuklar
Yapılan araştırmalar, televizyonun çocukların çevresinde ulaşamayacağı görüntüleri getirecek,
• Çevresini zenginleştirdiğini,
• Hayal alanını genişlettiğini,
• Bilgisini artırdığını göstermiştir.
Bunun yanında sürekli televizyon izlemenin çocuklarda;
• Hayal gücünü azalttığı,
• Geç yatma ve uykusuzluğa neden olduğu,
• Yakından izlendiğinde gözleri yorduğu ve bozduğu,
• Hareketsizliğe neden olduğu için, bedensel gelişimi olumsuz etkilediği,
• Aile ve arkadaşlık ilişkilerinden çocuğu kopardığı görülmüştür.

Hatalı kullanılan teknolojik ürünlerden biri de aydınlatma araçlarıdır. Yaşadığımız ortamları aydınlatırken göz sağlığımız için şu uyarılara dikkat etmemiz gerekir:
• İnsan gözünün alışık olduğu güneş ışığına benzer ışık veren lambalar tercih edilmelidir.
• Işığın parlaklığı, gereğinden az veya çok olmamalıdır.

• Işık kaynağı odayı doğrudan değil tavadan veya duvardan yansıyarak aydınlatılacak şekilde konumlandırılmalıdır.
• Gece ders çalışırken masa lambası kullanılmalıdır. Işık, masanın üzerine vuracak şekilde sol çaprazdan gelmelidir.

Madde 31 İçerikte yer alan metinlerin ana fikri kolaylıkla anlaşılabilir düzeydedir

Derecesi

İyi

İyi

İyi

Madde 32 İçerikte yer alan alıştıurma, uygulama ve değerlendirme soruları veya etkinlikler öğretmen ve öğrencinin ulaşabileceği ve uygulayabileceği niteliktedir

Derecesi

İyi

İyi

İyi

Örnek Resimler

YAKIN ÇEVREMİZİ TANIYALIM

Yaşadığımız köyü, kasabayı ya da şehri ve çevresini tanıyabilmek için aşağıdaki soruların karşılıklarını yazmak üzere incelemeler yapınız. Siz de bunlara, çevrenize uygun sorular ekleyebilirsiniz :

1. Köyümüzün, kasabanızın veya şehrinizin adı nedir?

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda hangi yöneticinin yerine geçmek isterdiniz? Yapacağımız ilk iş ne olurdu?

Olayların oluş tarihlerine göre sıraya konulmasına "kronoloji" denir. Siz de yaşamınızdaki belli başlı olayları kronolojik olarak sıraladığınız fotoğrafı bir zaman şeridi hazırlayınız. Fotoğrafını bulamadığınız olayları yapacağınız resimlerle anlatabilirsiniz.

Madde 33 İçerik kitap yazarının kişisel yorum ve görüşünü içermemektedir

Derecesi

Zayıf

Zayıf

Zayıf

Örnek Resimler

Büyük şehirlerde yaşamak yorucu, sinir bozucu, kısacası sağlığa zararlıdır. Buralarda kasabaların hele köylerin sessizliği ve temiz havası yoktur.

Bir gün dünya pazarında Türk yapımı model gemilerinin marka olduğunu görürseniz şaşırmayın.

Ben kendimi onların yerine koyunca içinde buldukları durumu daha iyi anlıyorum. İnsanların evlerinden ve alışkanlıklarından koparak yabancıları oldukları bir ülkede yaşamalarının ne kadar zor olduğunu tahmin ediyorum.

Madde 34 Çağdaş yazarlara veya onların eser ve çalışmalarına yer verilmiştir

Derecesi

Zayıf

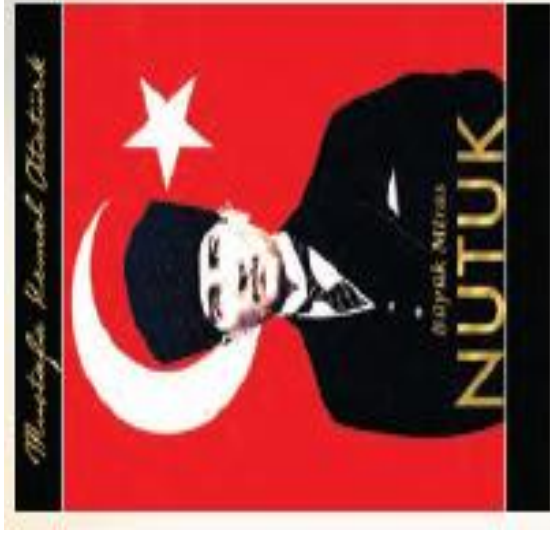
İyi

İyi

Örnek Resimler

Prof. Dr. İlber Ortaylı:
Tarihi halka sevdiren
adam.

Madde 35 İçerik öğrencinin dikkatini çekmek ve merakını uyandırmak amacıyla örnek olay, an, fıkra, hikâye, deney vb. ile desteklenmiştir

Derecesi

Orta

İyi

İyi

Örnek Resimler

1. Kış Mevsiminde Bir Yurt Gezisi Yapmıştık.
Okulumuz henüz açılmıştı. Sosyal bilgiler dersi
celenecek konular görüşülüyordu. İlk ünitenin konularını
Erzurum ovası, Pasin ovaları, Palandöken, Dumlupınar, Iğdır
lari ile ilgili idi. Kış bastırmadan, toplu olarak, çevre

Nasrettin Hoca kadı iken bir adam
yakasından tuttuğu başka bir adamı
karşısına getirip:
- Efendî! Bu adam düşümde benden
elimde şıkır şıkır yirmi saydığım yirmi akçeği
aldı. Şimdi istiyorum vermiyori!
Hoca davalıdan yirmi akçe istemiş.
Önüdeki çekmeciği açıp içine şıkır şıkır
saymış.
- Duydun mu, demiş davacıya.
- Duydum!
- Öyleyse tamam. Sen bu şıkırtıları al.
Davalıya parasını vermiş.
- Sen de paramı al! Bir daha da
birbirinizin hakkını yemeyin!

"Kâzım Karabekir Paşa, anne babaları Erzurum ve Erzincan bölgelerinde
öbürlülen iki bin kadar yetim Türk çocuğunu evlat edinmişti. Bunlar, 4-14 yaş ara-
sında çocuklardı. Kâzım Karabekir, çocukları özellikle birer sanat ve meslek sahibi
olacak şekilde yetiştiriyordu. Bunlardan bazıları gayet iyi marangozluk öğrenmişti.
Güzel resim çizmeyi, çocukça fakat sanatkarca oyunlar yapmayı biliyorlardı.

Kâzım Paşa, ceza usulünü kabırmıştı. Bununla birlikte çocukların kişiliklerinin
serbesçe gelişmesini önlemeyecek bir disiplin kurmuştu. Kötü hareketi görülen
çocuğu karşısına alıp onunla tek başına konuşurdu. "Paşa Baba"nın bir kenara
çekip öğüt verdiği çocuğum bir daha kötü bir şey yaptığı olmazdı.

Çocuklarda en çok göze çarpan şey dürüstlük, doğru sözlülüktü. Bu özellikleri
öğütlerle değil içerde yaşadıkları çevreden, havadan almaktaydılar." (2)

Madde 36 Konuların başında güdülemeyi sağlayacak sorulara yer verilmiştir

Derecesi

Orta

İyi

İyi

Örnek Resimler

BİZ VE SULARIMIZ
Hazırlık :
1. Akarau, dere, çay, ırmak, nehir, kaynak, pınar, kuyu, vadi, akar-
su yatağı, delta, birikinti: sözcüklerinin anlamlarını bulup yaz-
nuz! İstediklerinizi resimlerle göstermeye çalışınız!
2. Baraj, baraj gölü, elektrik santrali nedir?
3. Okulunuzdaki duvar haritasında, hangi baraj gölleri gösterilmiş-
tir?
4. Bir Türkiye haritası üzerinde, büyük akarsularımızı bulunuz; ad-
larını ve özelliklerini kısaca yazınız!
5. Bir Türkiye haritası üzerinde, önemli göllerimizi bulunuz; bun-

Haydi Düşünelim
Soyadınızın nereden geldiğini
biliyor musunuz?

TEKNOLOJİK ÜRÜNLER

Evde, okulda ve dışarıda hangi teknolojik ürünleri kullanıyorsunuz?

Madde 37 Haritalarda (ölçek, lejant, devletlerin sınırları, adları vb.) hata bulunmamaktadır

Derecesi **İyi**

İyi

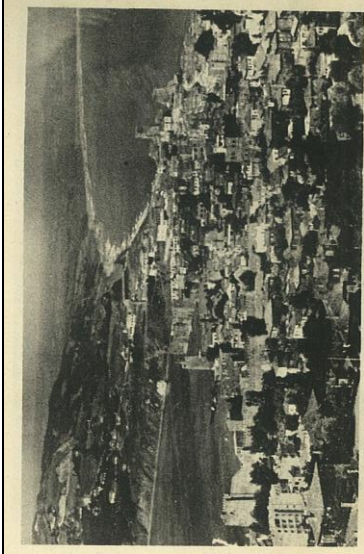

Madde 38 Metinler ilgi çekici görsellerle desteklenmiştir

Derecesi **Orta**

İyi

Örnek Resimler

1968

2005

2018

Zayıf

12*1

8*1

6*1

Orta

7*2

2*2

1*2

İyi

19*3

28*3

31*3

Toplam

83 (Orta)

96 (İyi)

101 (İyi)

Tablo 4.1'e bakıldığında; 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 12 ölçütün zayıf, 7 ölçütün orta, 19 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabının içerik boyutunun orta düzeyde olduğu; 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 8 ölçütün zayıf, 2 ölçütün orta, 28 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabının içerik boyutunun iyi düzeyde olduğu; 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 6 ölçütün zayıf, 1 ölçütün orta, 31 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabının içerik boyutunun iyi düzeyde olduğu görülmektedir.

İçerik ile ilgili maddelere bakıldığında;

5. madde *“Gezi gözlem etkinlikleri ayrıntılı olarak belirtilmiştir”*, 6. madde *“Uygulanacak öğretim yöntem ve teknikleri belirtilmiştir”*, 22. madde *“Ünitenin başında amaçlar belirtilmiştir”* ve 33. maddede *“İçerik kitap yazarının kişisel yorum ve görüşünü içermemektedir”* belirtilen özelliklerin 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde olduğu görülmüştür.

24. madde *“Ünite sonlarında özet bilgi verilmiştir”* ve 25. maddenin *“Anahtar kavramlar ilgi çekici şekilde vurgulanmıştır”* 1968 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

11. madde *“Alıntılarda kaynak gösterilmiştir”*, 12. madde *“Alınan bilginin kaynağı (web sitesi, erişim tarihi vb.) görülen halleriyle ulaşılabılır durumdadır”* ve 18. maddenin *“Öğrencilerin iş birliği yapmalarına olanak sağlayan etkinliklere yer verilmiştir”* 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

29. maddenin *“Ünite başlangıcındaki giriş sayfaları öğrencide öğrenme isteği oluşturacak nitelikte hazırlanmıştır”* 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında orta düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu belirlenmiştir.

7. madde “İçerik, gerektiğinde dergi, gazete gibi yayın organlarında çıkan haberlerle desteklenmiştir” ve 34. maddenin “Çağdaş yazarlara veya onların eser ve çalışmalarına yer verilmiştir” 2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu anlaşılmıştır.

37. maddenin “Haritalarda (ölçek, lejant, devletlerin sınırları, adları vb.) hata bulunmamaktadır” 1968 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 2005’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2. madde “Ünite sonlarında değerlendirme sorularına yer verilmiştir”, 13. madde “Hazırlık çalışmaları, öğrenciyi araştırmaya teşvik edici niteliktedir”, 16. madde “İçerik bir öğrencinin başkasının yardımı olmadan, okuyarak anlayabileceği ve öğrenebileceği ayrıntı ve yapıdadır”, 35. madde “İçerik öğrencinin dikkatini çekmek ve merakını uyandırmak amacıyla örnek olay, anı, fıkra, hikâye, deney vb. ile desteklenmiştir”, 36. madde “Konuların başında güdülemeyi sağlayacak sorulara yer verilmiştir” ve 38. maddenin “Metinler ilgi çekici görsellerle desteklenmiştir” 2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

3. maddenin “Proje ve araştırmaya yönelik çalışmalar vardır” 1968 ve 2005’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında orta düzeyde, 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

1. madde “İçerikte tanımlanmayan terimler, sözlük kısmında sınıf seviyesine uygun olarak açıklanmıştır”, 4. madde “Topluma örnek teşkil edecek kişilere yer verilmiştir”, 8. madde “Üniteler toplumsallaşmayı destekleyecek niteliktedir”, 9. madde “Üniteler birbirini tamamlayıcı niteliktedir”, 10. madde “Güncel olaylara/konulara yer verilmiştir”, 14. madde “Kitapta yer alan fotoğraflar konuların içeriğine uygun kullanılmıştır”, 15. madde “Disiplinler arası ilişkilendirmelere yer verilmiştir”, 17. madde “Konu başlıkları alt başlıklarla uyumludur”, 19. madde “Aile katılımına olanak verecek etkinlikler vardır”, 20. madde “Kitapta gerçek dışı kanıtlar sunulmamaktadır”, 21. madde “Ünitenin başında genel

bir tanıtım vardır”, 23. madde “Varsa istatistiki veriler en son bilgileri yansıtmaktadır”, 26. madde “İçindekiler bölümünde belirtilen başlık ve alt başlıklar içerikte kullanılan başlıklarla aynıdır”, 27. madde “İçindekiler bölümünde belirtilen sayfa numaraları içerikte doğru yere yönlendirmektedir”, 28. madde “İçerikte kişileri, meslek gruplarını, toplulukları vb. aşağılayıcı, dışlayıcı, etiketleyici ifadeler bulunmamaktadır”, 30. madde “Verilen bilgi ve açıklamalar öğrencinin günlük yaşantısında kullanabileceği şekildedir”, 31. madde “İçerikte yer alan metinlerin ana fikri kolaylıkla anlaşılabilir düzeydedir” ve 32. maddede “İçerikte yer alan alıştıırma, uygulama ve değerlendirme soruları veya etkinlikler öğretmen ve öğrencinin ulaşabileceği ve uygulayabileceği niteliktedir” bahsi geçen özelliklerin 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Bu bulgulardan hareketle 2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarının içerik boyutunda iyi düzeyde olduğu, 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabının ise iyi olma durumunun orta düzeyde kaldığı görülmektedir.

4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları görsel anlatım öğeleri açısından nasıldır? Alt problemine yönelik bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel anlatım özellikleri Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Görsel Anlatım Ögeleri

Program	1968	2005	2018
Madde 1	Görsellerin özelliğine göre çeşitli teknikler kullanılarak görsele üç boyut özelliği kazandırılmış ve gerçeklik hissi uyandırılmıştır		
Derecesi	Orta	İyi	İyi
Örnek Resimler			
Madde 2	Görsel öğeler ait olduğu metin ile ilişkili olduğu sayfada kullanılmıştır		
Derecesi	Zayıf	İyi	İyi
Örnek Resimler			

151. sayfada yer verilen “Takım halinde spor” konusunun görseli 152. sayfada başka bir konunun içinde verildiği görülmektedir

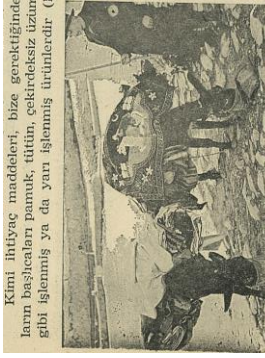
113. sayfada “Telefon makineleri ve gelişimi” konusuna ait görsellerin metinle ilgili olduğu sayfada verildiği görülmektedir

157. sayfada “Sorumluluk üstleniyorum” konusuna ait görsellerin ilgili sayfada yer aldığı görülmektedir

Madde 3 Görsel ögeler okuma akışını engellemeyecek biçimde yerleştirilmiştir

Derecesi

Zayıf

Kimi ihtiyaç maddeleri, bize gerektiğinden çok üretiliyor: Bunların başlıcaları pamuk, tütün, çeltikçesiz üzüm, incir, fındık, bakır, krom gibi işlenmiş ya da yurt dışına satılan ürünlerdir. (Hammasdağ), Bunların fazlası, yabancı ülkelerden isteniyorsa satılır, kırılganlığında, Türkiye'de üretilmeyen ve yapılına yurt dışıya satın alınır. Yabancı ülkelere satılan ürünlerimizden önemlileri, türlü makineler, uçak, gemi, lokomotif, kamyon, otobüs, otomobil, radyo, televizyon ve bunların parçaları, türlü ilaçlar, akaryakıt, kâğıt, kahve, kakao ve kauçuktur.

Kızılay kütübünde görev aldığım yardım toplar. Kızılay pulu satar. Ezza dolabı için ilaçlar bulundurur. Eksikleri tamamlar yaralanalara ilk yardım yapar. Kitaplık kütübüne seçtiğimde sınıf kitaplığına kitap sağlamak için çabalar, mevcut kitapları onarır ve kaplar. Kitaplık defterine kaydeder, tanır. Yeşilli koruma kütübüne seçilir. Okul bahçesi ve çevresindeki bitkilerin bakımı ve düzeni ile ilgilenir.

Zayıf

Bugüne kadar gelebilmiş oyunlarımızdan biri de topaç çevirmedir. Eskiden babam ve arkadaşlarının çok oynadığı oyun topaç çevirmişmiş. Topaçlar, şimşir gibi sert ağaçlardan yapılan bir ucu sivri, armuda benzeyen oyuncaklar- mış. Topaçın sivri ucuna daha uzun süre dönmelerini sağlamak için kabara denilen çivi çakılmış. Topaç, bal mumu yedirtilmiş pamuk bir ip yardımıyla dön- dürülmüş. Bir ucu işaret parmağına bağlanan ipin diğer ucu topaçın sivri ucundan gövdesine doğru sarılır ve topaç hızla yere fırlatılmış. Oyun çocukların topaçlarını aynı anda döndürmesiyle

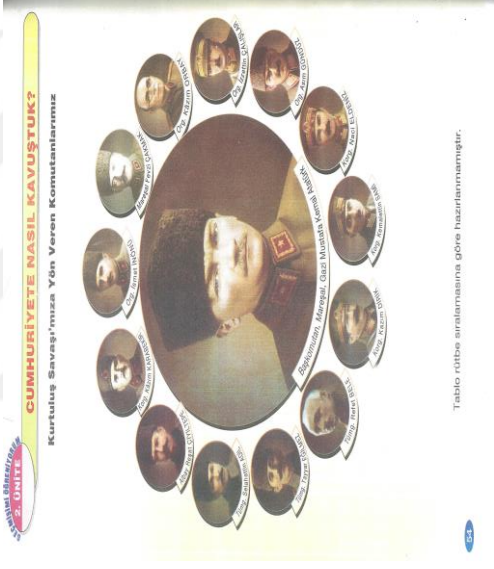
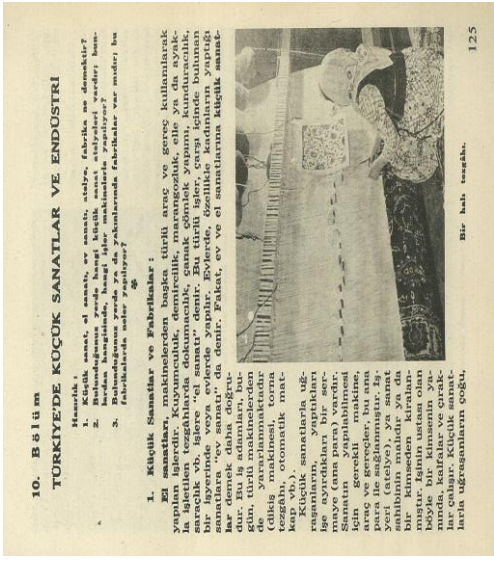
Madde 4 Sayfa içinde işlevi olmayan görseller bulunmamaktadır

Derecesi

İyi

İyi

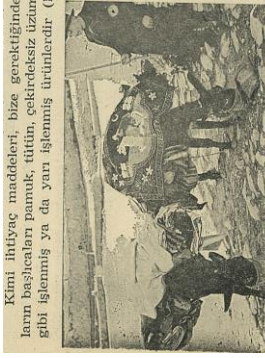
İyi

Madde 5 Olumsuz örnek oluşturabilecek görsel öğelere yer verilmemiştir

Derecesi

Zayıf

Kimi ihtiyaç maddeleri, bize gerektiğinden çok üretiliyor: Bunların başlıcaları pamuk, tütün, çeltikçesiz üzüm, incir, fındık, bakır, krom gibi işlenmiş ya da yurt dışına satılan ürünlerdir. (Hammasdağ), Bunların fazlası, yabancı ülkelerden isteniyorsa satılır, kırılganlığında, Türkiye'de üretilmeyen ve yapılına yurt dışıya satın alınır. Yabancı ülkelere satılan ürünlerimizden önemlileri, türlü makineler, uçak, gemi, lokomotif, kamyon, otobüs, otomobil, radyo, televizyon ve bunların parçaları, türlü ilaçlar, akaryakıt, kâğıt, kahve, kakao ve kauçuktur.

Kızılay kütübünde görev aldığım yardım toplar. Kızılay pulu satar. Ezza dolabı için ilaçlar bulundurur. Eksikleri tamamlar yaralanalara ilk yardım yapar. Kitaplık kütübüne seçtiğimde sınıf kitaplığına kitap sağlamak için çabalar, mevcut kitapları onarır ve kaplar. Kitaplık defterine kaydeder, tanır. Yeşilli koruma kütübüne seçilir. Okul bahçesi ve çevresindeki bitkilerin bakımı ve düzeni ile ilgilenir.

Zayıf

Bugüne kadar gelebilmiş oyunlarımızdan biri de topaç çevirmedir. Eskiden babam ve arkadaşlarının çok oynadığı oyun topaç çevirmişmiş. Topaçlar, şimşir gibi sert ağaçlardan yapılan bir ucu sivri, armuda benzeyen oyuncaklar- mış. Topaçın sivri ucuna daha uzun süre dönmelerini sağlamak için kabara denilen çivi çakılmış. Topaç, bal mumu yedirtilmiş pamuk bir ip yardımıyla dön- dürülmüş. Bir ucu işaret parmağına bağlanan ipin diğer ucu topaçın sivri ucundan gövdesine doğru sarılır ve topaç hızla yere fırlatılmış. Oyun çocukların topaçlarını aynı anda döndürmesiyle

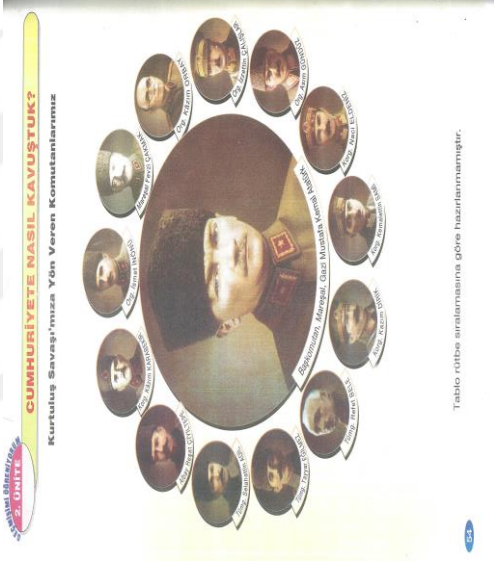
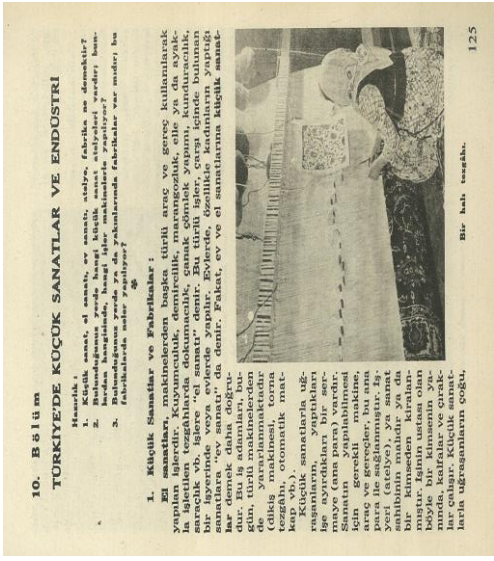
Madde 5 Olumsuz örnek oluşturabilecek görsel öğelere yer verilmemiştir

Derecesi

İyi

İyi

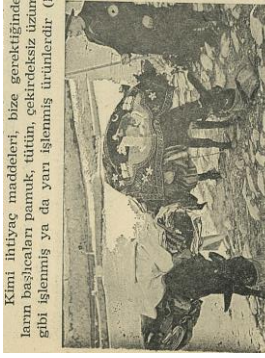
İyi

Madde 5 Olumsuz örnek oluşturabilecek görsel öğelere yer verilmemiştir

Derecesi

Zayıf

Kimi ihtiyaç maddeleri, bize gerektiğinden çok üretiliyor: Bunların başlıcaları pamuk, tütün, çeltikçesiz üzüm, incir, fındık, bakır, krom gibi işlenmiş ya da yurt dışına satılan ürünlerdir. (Hammasdağ), Bunların fazlası, yabancı ülkelerden isteniyorsa satılır, kırılganlığında, Türkiye'de üretilmeyen ve yapılına yurt dışıya satın alınır. Yabancı ülkelere satılan ürünlerimizden önemlileri, türlü makineler, uçak, gemi, lokomotif, kamyon, otobüs, otomobil, radyo, televizyon ve bunların parçaları, türlü ilaçlar, akaryakıt, kâğıt, kahve, kakao ve kauçuktur.

Kızılay kütübünde görev aldığım yardım toplar. Kızılay pulu satar. Ezza dolabı için ilaçlar bulundurur. Eksikleri tamamlar yaralanalara ilk yardım yapar. Kitaplık kütübüne seçtiğimde sınıf kitaplığına kitap sağlamak için çabalar, mevcut kitapları onarır ve kaplar. Kitaplık defterine kaydeder, tanır. Yeşilli koruma kütübüne seçilir. Okul bahçesi ve çevresindeki bitkilerin bakımı ve düzeni ile ilgilenir.

Zayıf

Bugüne kadar gelebilmiş oyunlarımızdan biri de topaç çevirmedir. Eskiden babam ve arkadaşlarının çok oynadığı oyun topaç çevirmişmiş. Topaçlar, şimşir gibi sert ağaçlardan yapılan bir ucu sivri, armuda benzeyen oyuncaklar- mış. Topaçın sivri ucuna daha uzun süre dönmelerini sağlamak için kabara denilen çivi çakılmış. Topaç, bal mumu yedirtilmiş pamuk bir ip yardımıyla dön- dürülmüş. Bir ucu işaret parmağına bağlanan ipin diğer ucu topaçın sivri ucundan gövdesine doğru sarılır ve topaç hızla yere fırlatılmış. Oyun çocukların topaçlarını aynı anda döndürmesiyle

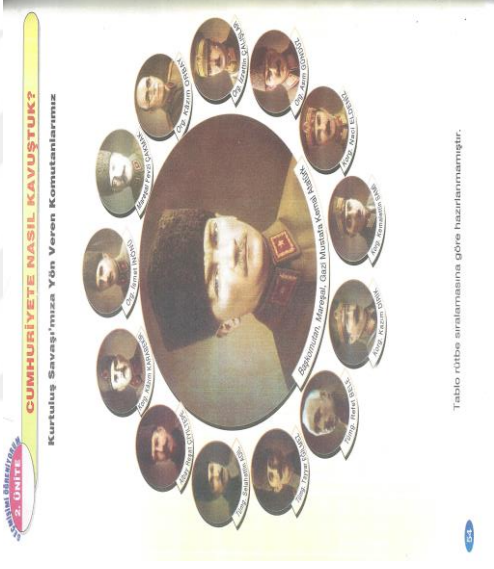
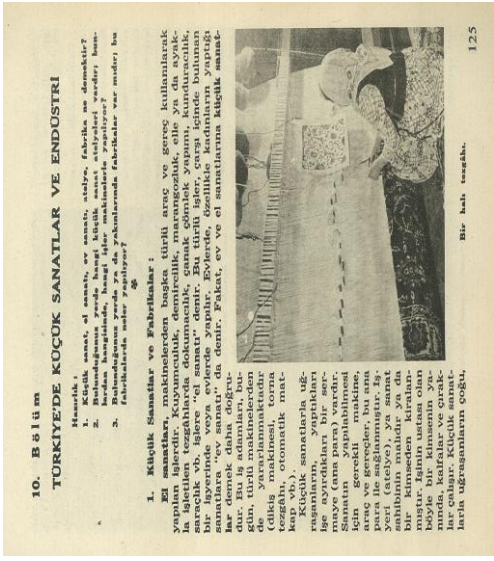
Madde 5 Olumsuz örnek oluşturabilecek görsel öğelere yer verilmemiştir

Derecesi

İyi

İyi

İyi

Derecesi

İyi

İyi

İyi

AŞIK OYUNU
Geleneksel çocuk oyunlarımız arasında bazı değişikliklerle günümüze kadar gelebilmiş olanlar da vardır. Bu tür oyunlara verilcek en güzel örnek bugün misket veya biye adlarıyla bildiğimiz aşık oyunudur.
Sevgili arkadaşlarını, ben dedimce çocukluğunda arkadaşlarıyla en çok hangi oyunu oynadığını, dedimden anılatmaya göre aşık, koyun, keçi veya dinaların ön dizlerinde bulunan bir eklemler kemikli imiş. Bu kemik eklemler çocuklara oyuncak olmmuş. Aşık kemikleri çeşitli kök boyalarıyla boyanır ve ortalarına kurşun döklerek süslendirilir. Günümüzde ise bu oyunda genellikle renkli cam misketler kullanılmaktadır.
Aşık oyunu sokakta veya evlerin damlarında genellikle erkek çocuklar tarafından oynanır. Oyuncular yere çizilmiş dairenin içine birer aşık oturur. Daha sonra aşıkları diğer çıkarmaya çalışır. Çizgi dışına çıkan aşık, çıkan oyuncunun olmasına. Böylece oyun, aşıkların tamamı daire dışına çıkarıncaya kadar devam eder. Oyun, birer aşık çıkarıncaya kadar devam eder. Oyunun amacı, aşık çıkarılmasını sağlamaktır. Günümüzde ise bu oyunda genellikle renkli cam misketler kullanılmaktadır.
Aşık oyunu sokakta veya evlerin damlarında genellikle erkek çocuklar tarafından oynanır. Oyuncular yere çizilmiş dairenin içine birer aşık oturur. Daha sonra aşıkları diğer çıkarmaya çalışır. Çizgi dışına çıkan aşık, çıkan oyuncunun olmasına. Böylece oyun, aşıkların tamamı daire dışına çıkarıncaya kadar devam eder. Oyun, birer aşık çıkarıncaya kadar devam eder. Oyunun amacı, aşık çıkarılmasını sağlamaktır. Günümüzde ise bu oyunda genellikle renkli cam misketler kullanılmaktadır.
Aşık oyunu sokakta veya evlerin damlarında genellikle erkek çocuklar tarafından oynanır. Oyuncular yere çizilmiş dairenin içine birer aşık oturur. Daha sonra aşıkları diğer çıkarmaya çalışır. Çizgi dışına çıkan aşık, çıkan oyuncunun olmasına. Böylece oyun, aşıkların tamamı daire dışına çıkarıncaya kadar devam eder. Oyun, birer aşık çıkarıncaya kadar devam eder. Oyunun amacı, aşık çıkarılmasını sağlamaktır. Günümüzde ise bu oyunda genellikle renkli cam misketler kullanılmaktadır.

Derecesi

İyi

İyi

İyi

AŞIK OYUNU
Geleneksel çocuk oyunlarımız arasında bazı değişikliklerle günümüze kadar gelebilmiş olanlar da vardır. Bu tür oyunlara verilcek en güzel örnek bugün misket veya biye adlarıyla bildiğimiz aşık oyunudur.
Sevgili arkadaşlarını, ben dedimce çocukluğunda arkadaşlarıyla en çok hangi oyunu oynadığını, dedimden anılatmaya göre aşık, koyun, keçi veya dinaların ön dizlerinde bulunan bir eklemler kemikli imiş. Bu kemik eklemler çocuklara oyuncak olmmuş. Aşık kemikleri çeşitli kök boyalarıyla boyanır ve ortalarına kurşun döklerek süslendirilir. Günümüzde ise bu oyunda genellikle renkli cam misketler kullanılmaktadır.
Aşık oyunu sokakta veya evlerin damlarında genellikle erkek çocuklar tarafından oynanır. Oyuncular yere çizilmiş dairenin içine birer aşık oturur. Daha sonra aşıkları diğer çıkarmaya çalışır. Çizgi dışına çıkan aşık, çıkan oyuncunun olmasına. Böylece oyun, aşıkların tamamı daire dışına çıkarıncaya kadar devam eder. Oyun, birer aşık çıkarıncaya kadar devam eder. Oyunun amacı, aşık çıkarılmasını sağlamaktır. Günümüzde ise bu oyunda genellikle renkli cam misketler kullanılmaktadır.
Aşık oyunu sokakta veya evlerin damlarında genellikle erkek çocuklar tarafından oynanır. Oyuncular yere çizilmiş dairenin içine birer aşık oturur. Daha sonra aşıkları diğer çıkarmaya çalışır. Çizgi dışına çıkan aşık, çıkan oyuncunun olmasına. Böylece oyun, aşıkların tamamı daire dışına çıkarıncaya kadar devam eder. Oyun, birer aşık çıkarıncaya kadar devam eder. Oyunun amacı, aşık çıkarılmasını sağlamaktır. Günümüzde ise bu oyunda genellikle renkli cam misketler kullanılmaktadır.

Madde 6 Görsellerde anatomik bozukluklar yoktur (Çizim, karikatür vb. görsellerde makul denge gözetilmelidir)

Derecesi

İyi

İyi

İyi

Örnek Resimler

Madde 7 Görsel öğeler genel olarak nettir

Derecesi

Zayıf

Orta

İyi

Madde 8 Görsel öğeler genel olarak temiz baskılıdır

Derecesi

Zayıf

Orta

İyi

Madde 9 Gereklî yerlerde metinlerin içeriğini birebir yansıtan açıklayıcı (anlam çözücü resimler) resimler kullanılmıştır

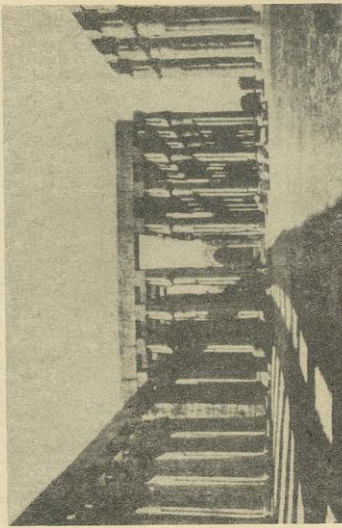
Derecesi

İyi

6. Mısır Devleti :

Mısır, Afrika'nın kıtaya doğusundadır. Ülkenin tek ırmağı Nil'dir. Nil, dünyanın en büyük ırmaklarından biridir. O, yeryüzünün en büyük çözümlenmiş geçit ve derince bir vadi içinde akar. Nil'in Akdeniz'e döküldüğü yerde, büyük bir delta vardır.

Nil, henüz barajlar yapılmadan önce, haziran'da kabarmaya başlar ve bütün vadi tabanı sular altında kalırdı. Sular, ancak kasım ayında çekilirdi. Irmağın taşıdığı topraklar, kalın bir çamur tortusu olarak kalır, kanalları ve arkaları doldurur; tarlaları kaplardı. Kuzey güneş altında, vadi tabanı, birkaç haftada kururdu. Ekim dikim, ancak bundan sonra yapılabildi. Fakat, arkaları ve kanalları temizlemek ve düzensizlemek gerekirdi. Nil'in bıraktığı topraklar, gübre yerine geçer ve çok ürün almırdı. Nil boylarında soğuk mevsim olmadı için, eskiden beri, yılda birkaç kez ürün alınır.

Mısır'da Luksor tapınağının ön avludan görünüşü.

187

İyi

3. ÜNİTE

DOĞAL ÇEVREMİZ

Deniz
Yer kabuğunun çukur yerlerini dolduran geniş, tuzlu su kütleleridir. Ancak okyanus kadar büyük değildir. Marmara Denizi, İstanbul Boğazı ile Karadeniz'e bağlıdır.

Göl

Karaların içindeki çukurluktan dolduran durgun su kütleleridir. Haritada ülkemizin en büyük üç gölünü bulalım.

Körfez

Deniz ve okyanusun kara içine doğru sokulmuş parçasıdır. İzmit Körfezini haritada gösteriniz.

Plato

Akarsuların derin vadiler içinden aktığı engebeli geniş ovaldır.

3. ÜNİTE

DOĞAL AFETLERE HAZIR OLALIM.

Yaşadığımız yerde canlılar için tehlikeyi önleyecek hangi doğal olayları görülmüştür?

Yeryüzünde veya gökyüzünde meydana gelen doğa olaylarından bazıları canlılar için zararlı olabilir. İnsanlar ve diğer canlılar üzerinde zararlı etkilere yol açan bu doğa olaylarına doğal afetler denir.

Dünyada doğa olaylarının yol açtığı çeşitli doğal afetler yaşanır. Deprem, ırtına, çığ, heyelan, sel baskını ve yıldırım düşmesi ile dolu ve don olayları ülkemizde en fazla görülen doğal afetlerdendir.

Şimdi

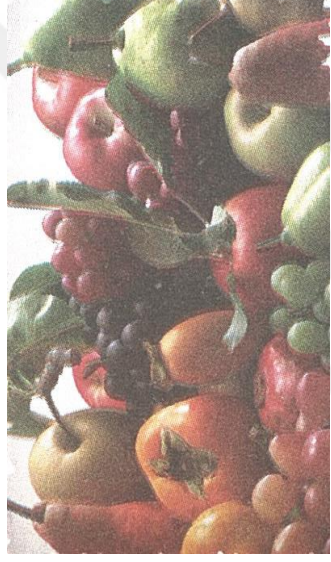
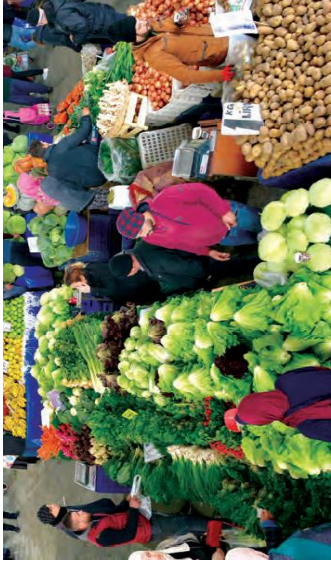
Aşağıdaki soruların cevaplarını defterimize yazınız.

1. Yukarıdaki fotoğraflarda hangi doğal afetleri görüyorsunuz?
2. Yaşadığımız yerde bu doğal afetlerin hangileriyle karşılaşmışsınız?
3. Yaşadığımız yerde fotoğraflarda görülenler dışında başka doğal afetler yaşanıyor mu? Yaşanıyorsa bu doğal afetler hangileridir?

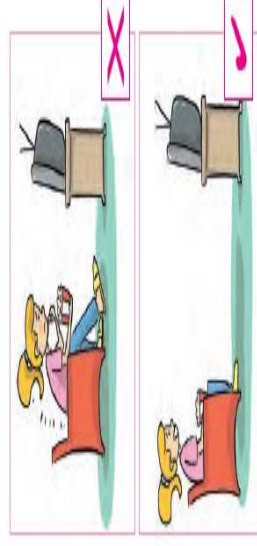
Örnek Resimler

Madde 10	<i>Varlık ve nesnelere gerçeğe uygun bir şekilde renklendirilmiştir</i>	Zayıf	İyi
Derecesi			

Örnek Resimler

Madde 11	<i>Gerekli yerlerde üzerinde işlem yapılabilen yaratıcı resimler kullanılmıştır</i>	Zayıf	Zayıf
Derecesi			
Madde 12	<i>Gerekli yerlerde doğru sıraya koyarak öykü oluşturmak üzere rastgele dizilmiş hareketli resimler kullanılmıştır</i>	Zayıf	Zayıf
Derecesi			
Madde 13	<i>Gerekli yerlerde karikatür kullanılmıştır</i>	Zayıf	Zayıf
Derecesi			
Madde 14	<i>Gerekli yerlerde neden-sonuç ilişkilerini gösteren önce-sonra resimleri kullanılmıştır</i>	Zayıf	Zayıf
Derecesi			
Madde 15	<i>Gerekli yerlerde çelişki ve yanlışlıklar içeren eleştirel resimler kullanılmıştır</i>	Zayıf	İyi
Derecesi			

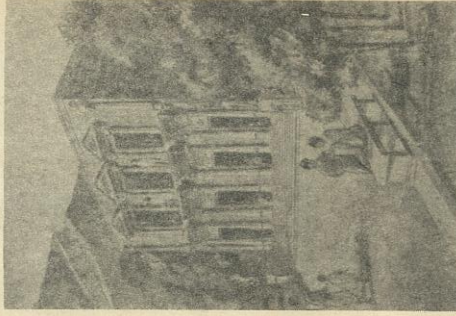

Örnek Resimler

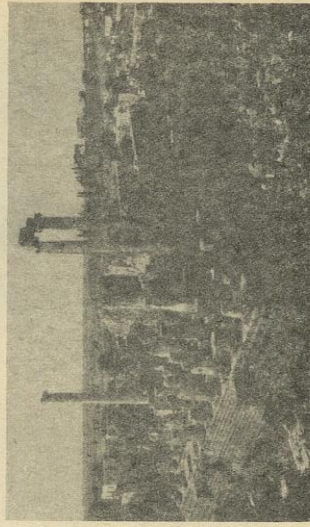
leri, yüzyıllarca sürdürdükleri ticaretle zengin olmuşlardı. Bu şehirler, büyük açık hava tiyatroları, mizik salonları, stadyumlar, gimnazyumlar, kütüphaneler ve türlü eğlence yerleriyle süslenmişti. Bütün bu yapılarla, çok güzel heykeller yerleştirilmişti.

İyon uygarlığı, Anadolu ve Girit uygarlıklarının kaynaşmasıyla ortaya çıkmıştır.

Eski İyon şehirlerinin en önemileri Büyük Menderes ve Kiriçik Menderes ırmağının ağzlarına yakın yerlerde bulunan Efes, Milet, Priyen ve benzerleridir. Bugün bu şehirlerin, özellikle Efes'in yıkıntıları, çok turist çekmekte, bilim adamlarının araştırma konusu olmaktadır.

Efes Salsus Kitaplığının eski durumu.

Anadolunun Ege kıyasına yakın bir yerde Didim tapınağının kalıntıları.

İHTİYAÇLAR VE USTALAR

Haydi Düşünelim

Kimler hangi ihtiyaçlarınızı karşılıyor? Beş meslek örneği veriniz.

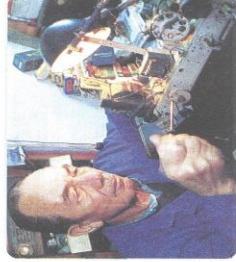
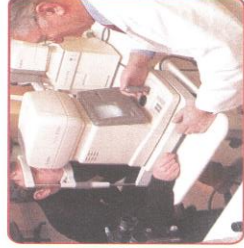

Bir gününüzü gözünüzün önüne getirin. Sabahattan akşama kadar ihtiyaçlarınızın, isteklerinizin yerine gelmesi için kimler çalışıyor?

Yeğdiğiniz yiyecekleri yetiştiren, pazara getiren satan, giydiğiniz elbisenin kumaşını dokuyan, dikeci, paketeleyip satışı sunan, oturduğunuz programı yapan, evinizi aydınlatan elektrik tesisatını kuran... İhtiyaçlarınızı giderilemek için saymadığımız kadar çok kişinin çalışmasına ihtiyaçımız yok mu? Bir fanesinin işini eksik yapması ya da yapmamasının ne derece önemli olduğunu düşünün. Örneğin, soğadığımız çöpler bir hafta toplanmasın ya da elektrik şebekesindeki arıza bir hafta gidilmesin, neler olur?

İşte sosyal bir topluluk içinde yaşayan insanlar, yaptıkları işlerle birbirlerine yardımcı olurlar. Bu hizmetlerin bazıları şehirlerde, bazıları köylerde yaşayan insanlar sağlar.

Sayfa 100-101'deki fotoğraflarda gördüğün insanlar hangi ihtiyaçlarınızı karşılıyorlar?

Tekerlek gibi tekerleğin kullandığı arabalar da geçmişten bugüne önemli değişimlerden geçmiştir. Şimdi bu değişimi daha iyi anlayabilmek için Antalya'da Hasan Amca'ya kulak verelim:

"Elli altmış yıl önce Burdur ile Antalya arasında yolculuklar çoğu zaman arkası örtülü posta kamyonları ile yapılırdı. Yolcular bu yolculuklarda eşyalarının üstüne oturdu. 1970'lere kadar Antalya-Burdur yolu bozuk tek şeritli bir yoldu. Kırgınozü mevkiinden sonra zorlu virajların başladığı ünlü Çubuk Beli gelirdi. O devrin ilkel vasıtaları ile burayı geçmek büyük bir başarı sayılırdı. Oyle ki Çubuk Beli kazası belası indikten sonra derin bir 'ot' çekilir, bu sevinç içinde uzurca bir mola verilirdi.

Antalya'dan sabah 08.00'de hareket eden bir araç, Alanya'ya sekiz saatte ancak varabilirdi. Antalya tüccarlar yolu olmadığı için Alanya ya deniz yolu ile gitmeyi tercih ederlerdi.

Emmalı ve Korkuteli'ye yapılan yolculuklar tam bir macera idi. Otobüsler, kamyon kasasından dönüştürülmüş araçlardı. Bunlardan başka taksiden büyük 16 kişilik kapıkaçtı denilen arabalar vardı. Bunlar saatte en çok 30-40 km hız yapardı. Antalya'dan çıkan böyle bir araba, 6-7 saatte Korkuteli'ye varırdı. Bu arabalar yolda sık sık arıza yapar, yokuşlarda arabaların radyatörleri su kaynatırdı. Radyatörün eksilen suyunu tamamlamak için arabanın arkasında bir teneke su bulundurulurdu. Emmalı'ya giderken yoldaki Segircek Belinde arabadan indiren yolculardan 'Biraz itlerin de çıkalım.' diye yardım istenirdi."

(1) <http://www.sabah.com.tr/ekonomi/2016/03/07/yekir-yollar-ecbi-ulastrm-ancadan> (02.02.2018)

3. Bölüm

ANADOLU'DA İLK BÜYÜK DEVLET
(Hitit İmparatorluğu)

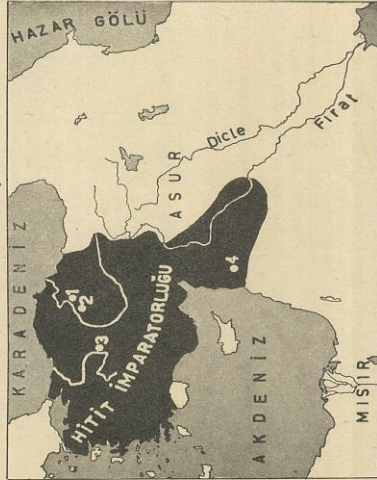
Hazırık :

1. Bulduğumuz yerde ya da yakınında müze varsa, orada korunan türü kânitlerini hangi çağlardan ve kimlerden kalmış olduğunu öğreniniz!
2. Çevrenizde böylelik varsa, bu tepecik üzerinde insan elbise yapımı ne gibi kânitler görülebiliyor?
3. Çevrenizde eski çağlardan kalma yâkmalar ve büyüker üzerinde araştırmalar yapılmış ise, neler bulunduğunu ve bunların kimlerden kalmış olduğunu araştırınız?

.....

1. Hititler ve Anadolu'ya Gelişleri :

Hititler, İç Asya'dan batıya doğru göç eden kavimlerden biridir. Onlar, önceleri küçük gruplar halinde ve aralıklarla göç ederek Anadolu'ya gelip yerleşmişlerdir. Daha Hititler gelmeden önce, Anadolu'da birtakım eski şehir ve kasabalar, beylikler ve krallıklar vardı.

Hitit İmparatorluğunun yayılma alanı 1) Alacaböyük, 2) Boğazkale, 3) Gordiyon, 4) Kadeş.

178

1. ÜNİTE

ONLAR DA VAR

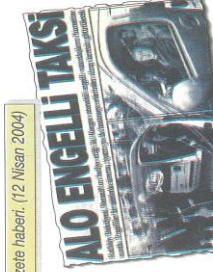
Haydi Düşünelim

Ülkemizde on milyona yakın vatandaşımızın engelli olduğunu biliyor musunuz? Çevrenizdeki engelli insanlara nasıl yardımcı oluyorsunuz?

Anahtar Sözcükler

Engelli insan

Nurgül 11 yaşında geçirdiği bir kaza sonucu iki ayağını kaybetmişti. İki yıldan beri yaşamını engelli olarak sürdürmektedir. Hayatının için eskisi kadar kolay değildir. Örneğin, onun için asansörü olmayan bir binaya girmek zordur. Zorluklarına rağmen yaşamaktan zevk almaktadır. Onu rahatsız eden tek şey, insanların ona farklı davranmalarıdır. İnsanlardan istediği tek şey olduğu gibi kabul edilmek ve kendisine aayan gözlerle bakılmamasıdır.

Bir gazete haberi. (12 Nisan 2004)

► Engelli insanların günlük yaşamını kolaylaştırabilmek için neler yapılabilir?

İnsanlardan bazılar doğuştan veya hastalık ya da bir kaza sonucu herhangi bir organını diğer insanlar gibi kullanamazlar. Bu şekilde organlarını kullanamayan insanlara engelli insanlar denir.

Sokaklar ya da binalar engelli olmayan insanlara göre yapılır. Bundan dolayı engelli insanların toplum içerisinde yaşayabilmeleri zordur.

Birçok sivil toplum kuruluşu engelli vatandaşlar için çeşitli yardımlarda bulunmaktadır.

Öykü Özcan: Bir günlük dış işleri bakımı. Bakan olarak ilk isteği engellilerin rahatlıkla kullanabileceği yollar ve kaldırımlar yapılması oldu.

Bir gazete haberi. (23 Nisan 2004)

Bir gazete haberi. (12 Nisan 2004)

1901'de Peter Hewitt (Pitr Hewit) floresan lambaların başlangıcı olan mavimsi beyaz ışık yayan oval buhar lambasını icat etti. Uzun ömürlü floresan lambalar daha az enerji harcaması ve daha fazla ışık vermesi nedeniyle 20. yüzyılda en fazla tercih edilen aydınlatma aracı oldu.

1911 yılında günümüzde de kullanılmakta olan turgsten telli normal ampul icat edildi.

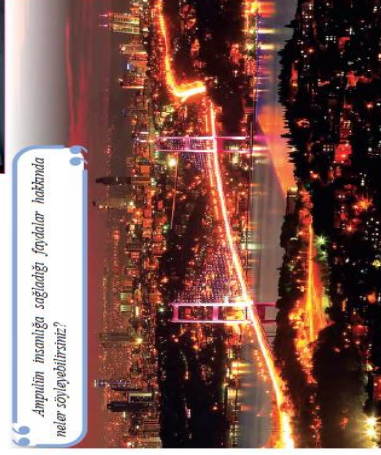
1980 yılında floresan lambaların geliştirilmesiyle icat edilen halojen lambalar kullanıma sunuldu.

Aydınlatma teknolojisinin hayatımıza getirdiği son yenilik led lambalardır. İlk kez 1996 yılında satışa sunulan led ampuller diğer lambalardan karşılaştırıldığında yüzde doksan oranında daha az enerji tüketmektedir. Kullanım süresi de oldukça uzundur.

Trafik lambaları, reklam panoları, cep telefonları ve televizyonlar ledlerin yaygın olarak kullanıldığı teknolojik ürünlerden bazılarıdır.

Ampullün isimliğin sağlanığı fırınlar hakkında neler söyleyebilirsiniz?

105

Madde 18	<i>Metinler arasında paragraf boşluğu bulunmayan kısımlarda en fazla 20 satır bulunmaktadır</i>
Derecesi	Zayıf

Okulumuz henüz açılmıştı. Sosyal bilgiler dersinde, o yıl içinde incelenecek konular görüşülüyordu. İlk ünitenin konuları hep Erzurum, Erzurum ovası, Pasin ovaları, Palandöken, Dumlubazı, Köp ve Mumzur dağları ile ilgili idi. Kiş bastırmadan, toplu olarak, çevrede birkaç gezi yapmayı da ünite planımıza koymuştuk. İkinci ünitenin konuları, bütün yurdumuzu kapsıyordu. Sınıfımızda, Erzurum yakınlarını bile görmemiş arkadaşlarımız vardı. Babası memur ya da subay olan altı öğrenci, Türkiye'nin başka yerlerinden gelmişlerdi. Fakat, onlar da gövdükleri, gelip geçtikleri yerleri yeterince tanımamışlardı. Hiç bir yeri görmeden derslik içinde bütün vatanımıza tanınmaya çalışıyorduk. Sınıf arkadaşlarımız arasında bir duraklama oldu; herkes susmuştu. Aytekin, parmak kaldırıp dedi ve söz aldı. O, "Şubat dinlenme tatilinde, uzun bir gezi yapmak, çok yararlı olacak. On beş günde İzmir'e ya da on günde Adana'ya kadar gidip dönebiliriz." diyordu. Yine sustuk. Öyle sanyordum ki, o sırada herkes, "Böyle bir şey yapabilir miyiz?" diye düşünüyordu. Bu sessizlik uzun sürmedi. Her şeyden önce, baba ve amcalarımızın ve okul müdürünün, böyle uzun bir gezi için ne diyebileceklerini öğrenmek gerekiyordu. Bir hafta sonra, bu geziyi yapabileceğimizi, sevinçle öğrendik. Gezinti, on gün sürecek; Elâzığ, Gaziantep, Adana, Kayseri, Samsun, Trabzon yoluyla Erzurum'a dönecektik. Fakat, önümüzde, aşağı yukarı beş ay vardı. Bu beş ay, nasıl geçirdi?.. Gerçekten görebilecek miydik?..

Örnek Resimler

Annem şunları anlattı: "Yıl 1976 idi. Televizyon izlemek için hâli vakti yerinde bir komşumuzun evine giderdik. Bazen bir odada 15-20 kişinin olduğu olurdu. Biz çocuklar aramızda gürtüldü yapar, evdeki büyükler ise bizleri televizyon filmlerini sessizce izlememiz için uyarırdı. Bu durumumuzu gören annem ve babam, eve televizyon almaya karar vermişler. Sabahleyin babam, anneme çalıştığı fabrikasının kooperatifinden taksitle bir televizyon alacağını söylemiş. Annem de bana ve kardeşlerime söyledi. Bütün gün Artık bizim de bir televizyonumuz olacak. Ben de çizgi film Şeker Kız'ı evimizde izleyebilecektim. Akşam üzeri, nihayet bir nakliye arabası evimizin kapısına yanaştı. Televizyonu indirdiler. Evin baş köşesine kondu. O akşam için anten alelacele balkona tufturıldı. Kısa-bir süre sonra televizyon için bir dolap da alındı. Televizyon çalışmadığı zamanlar, annem börtüğü dantelli örtülerle üzerini kapatıyordu."

Madde 19	<i>Renkli kutucuklara yazılan metinlerde açık zemin üzerinde koyu renkli metinler tercih edilmiştir</i>
Derecesi	Zayıf

LALE ORTA (1960)
Dünyada, Türkiye'de futbol organizasyonları üzerine analitik bir yaklaşım teziyle ilk bayan futbol doktoru oldu. Türkiye'nin ilk bayan futbol takımı olan Dostluk Sporda kaleci ve kaptan olarak futbol oynadı. Türkiye'nin profesyonel futbol liglerinde antrenörlük ve teknik direktörlük yapabilecek diploması aldı. İlk bayan futbol antrenörü oldu.

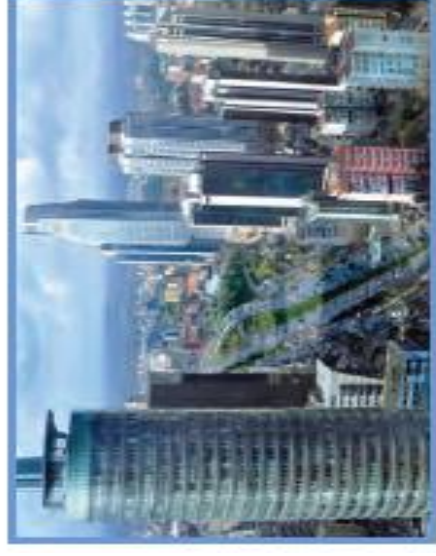
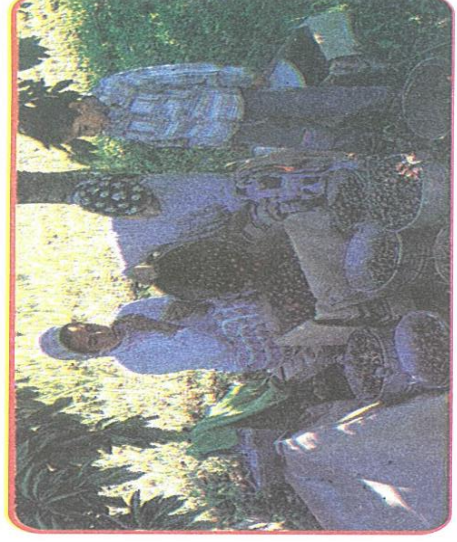
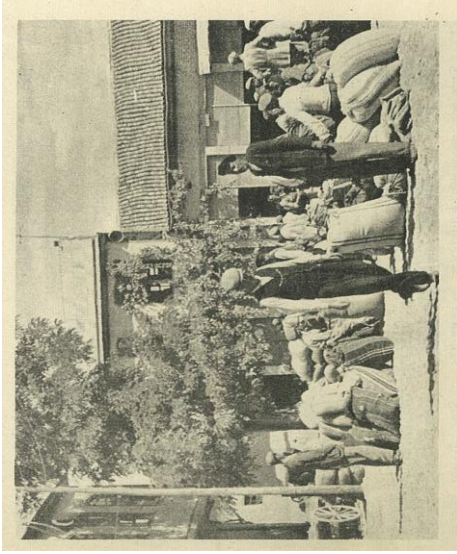
Örnek Resimler

Mayıs ayının ilk günleriydi. Baharın gelişile birlikte ağaçlar canlanmaya başlamıştı. Odanın penceresini açmış dışarıyı seyredenken apartmanımızın bahçesindeki vişne ağacının dallarının kıpırdadığını fark ettim.

Madde 20	<i>İtali, tüm harfleri büyük şeklindeki vurguların gereksiz ve aşırı kullanımından kaçınılmıştır</i>
Derecesi	İyi

Madde 21	<i>Süslü, gothic, script ya da serifli (turnaklı) karakterler kullanılmaktan kaçınılmıştır</i>	İyi	İyi
Derecesi		İyi	
Madde 22	<i>İmgelemeye yönelik görseller çerçeve çizgileri içine alınmıştır</i>	Orta	Orta
Derecesi		Zayıf	

Örnek Resimler

Madde 23	<i>Monotonluğu gidermek için vurgulamalarda karşıtlık unsurlarından yararlanılmıştır</i>	İyi	İyi
Derecesi		İyi	
Örnek Resimler	<p>Devlet, her iken alınan vergilerden, il özel idarelerine belli bir pay ayırır. Özel idareler, kendi işletmelerinin gelirlerini de bunlara ekler. Para ve hesap işlerini il özel idarelerine yürütür.</p>	<p>çalışmadan bahsetti. Ertesi gün de soyadından yola çıkarak ulaştığı aile tarihi araştırmasını derste anlatmaya başladı. Korkut'un aile tarihi araştırması, bir sözlü tarih örneğiydi.</p>	<p>Bir yerin bulunduğumuz yere göre konumu nu ifade etmek için genellikle doğu, batı, kuzey ve güney yönlerini kullanırız. Bunlara ana yönler denir. Bazen de belirtmek istediğimiz yer</p>
Madde 24	<i>Aynı amaç için ya da aynı türden öğeler için sürekli aynı vurgu tipi kullanılmıştır</i>	Zayıf	Zayıf
Derecesi		Zayıf	
Madde 25	<i>Tek bir öge üzerine birden fazla vurgu yapılmamasına özen gösterilmiştir</i>	İyi	İyi
Derecesi		İyi	

Madde 26 Görsel ögeler ile metinler arasındaki boşluklar tutarlıdır

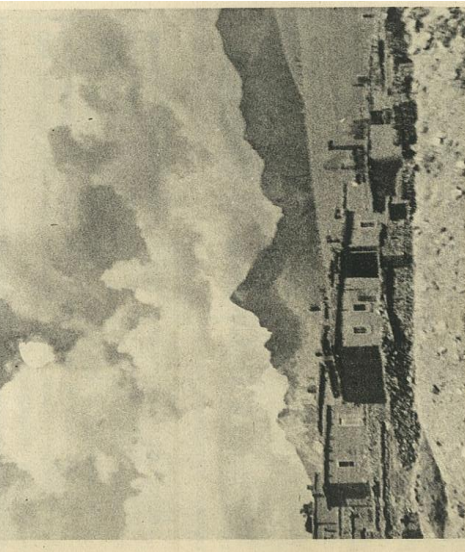
Derecesi

Zayıf

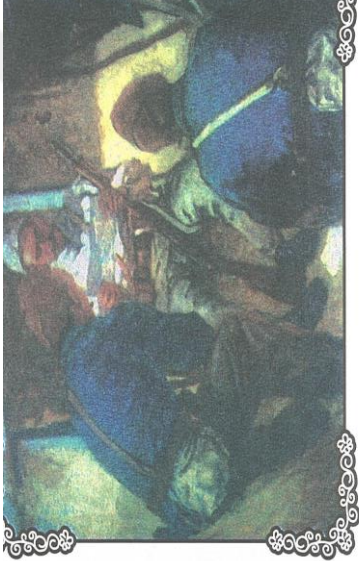
Kimi tepeler bir dizi, kimisi küme meydana getirir. Birbirine yakın birçok tepenin bulunduğu yere, **tepelik** deriz.

Aralıksız olarak uzanıp giden dağlara **sıra dağ**, çevresinden tek başına yükselen dağlara **tek dağ** denir.

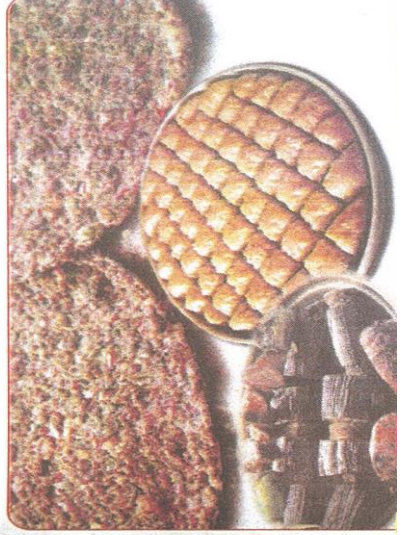

Zayıf

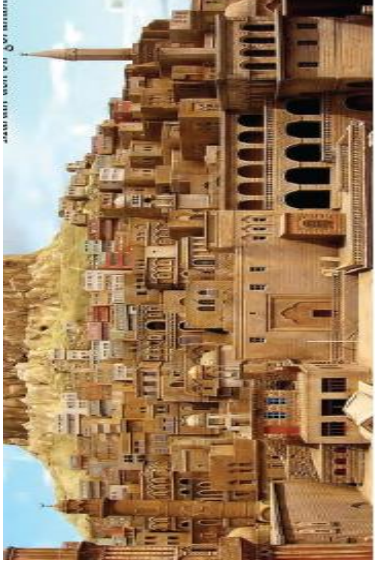

Dedesi, Korkut'a İstiklal Madalyası'nın yanında dedesinin cepheaden büyükannesine gönderdiği bir mektup gösterdi. Mektup,

Hamam taşı, nalın, fil dişi tarak, havlu, gümüş işlemeli ayna bu eşyalar arasındaydı. Annem, hamam eşyalarını verirken Türk hamam

Zayıf

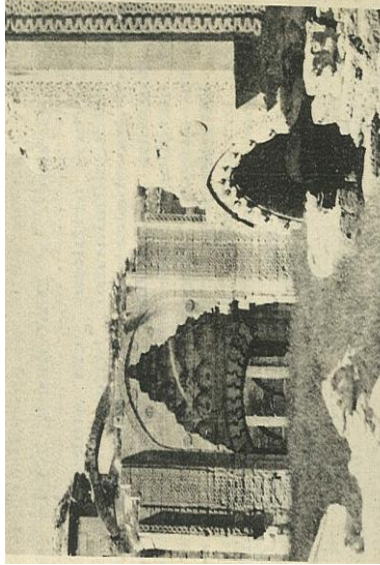

Kasımiye Medresesi'ni gezerken buranın Birinci Dünya Savaşı'na kadar faaliyet gösterdiğini ve bölgenin en önemli eğitim merkezlerinden biri olduğunu öğrendik. Yapımına

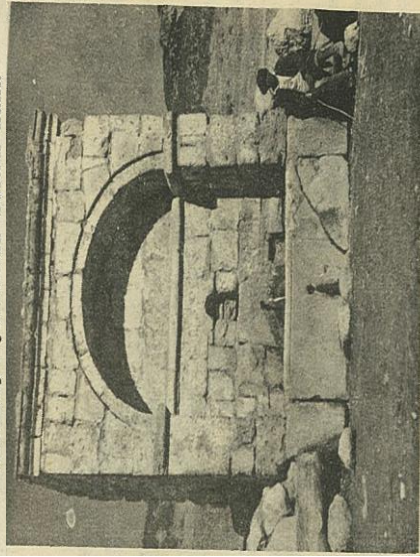

Antalya'dan sabah 08.00'de hareket eden bir araç, Alanya'ya sekiz saatte ancak varabildi. Antalya tüccarlar vol iyi olmadı için Alanya'ya deniz yolu ile gitme-

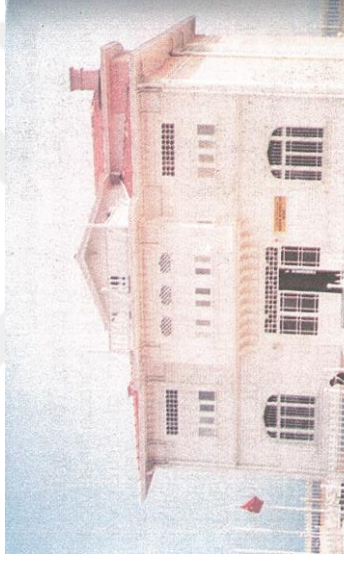
Madde 27	<i>Görsel öğeler numaralandırılmıştır</i>	Zayıf	Zayıf
Derecesi			
Madde 28	<i>Görsel öğelerin altlarına açıklama yazısı yazılmıştır</i>	Zayıf	Zayıf
Derecesi	İyi	Orta	Orta

Bir Selçuklu kervansarayı kalıntısı: Niğde Akaray'ı yakınında Sultan hanı.

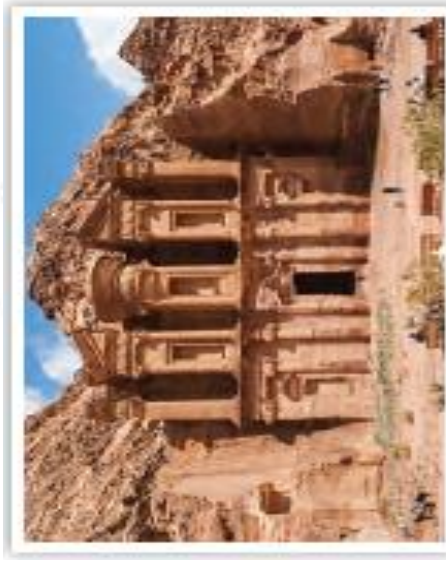
Köyün ortak mallarından biri: Bir köy çeşmesi.

► TBMM hükümetinin askerî ve siyasî alanlarda kazandığı başarıların göstergesi olan Mudanya Ateşkes Anlaşması burada imzalanmıştır.

İpekli kumaştan yapılmış sırma işlemeli yelek

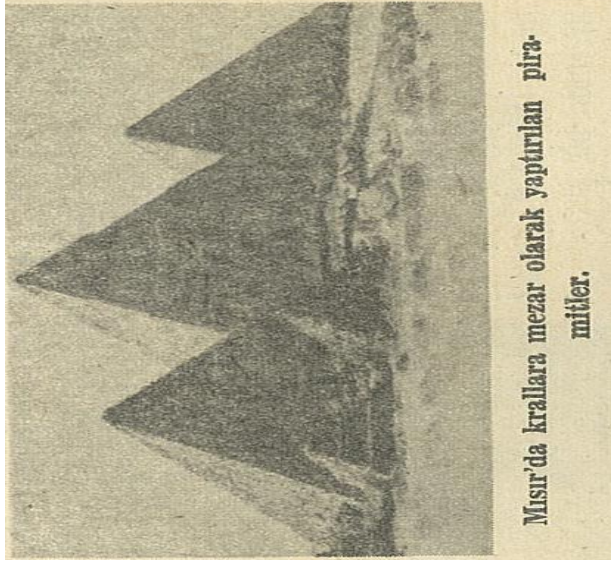
Madde 29 Kitapta yabancı isim, kavram ve olguları tanıtan tamamlayıcı resimler kullanılmıştır

Derecesi

İyi

İyi

İyi

Örnek Resimler

Parşömen
Koyun ya da başka hayvanların derisinden yapılır. M.Ö. Bergama Krallığı ile Mısır arasında bir savaş çıktı. Bergama kralı Eumenes, bigniere Mısırlı papirusunun yerine yeni bir materyal bulmalarını istedi. Böylece parşömen icat edildi.

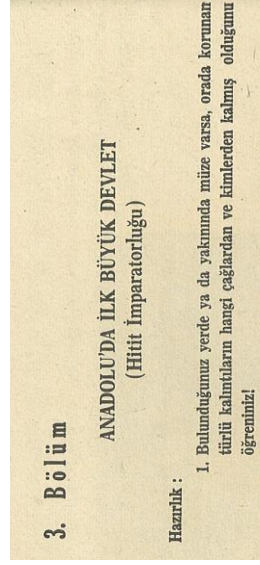
Madde 30 Başlıklar okuyucunun kolay fark edebileceği yere (sayfanın sol üst köşesi) konmuştur

Derecesi

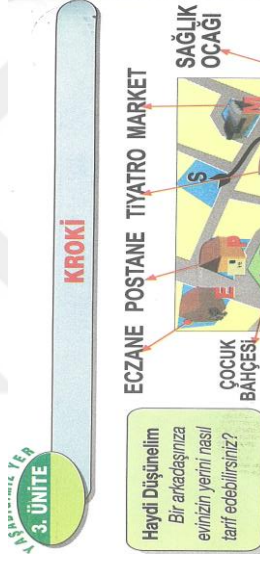
Zayıf

Zayıf

İyi

Örnek Resimler

Madde 31	<i>Paragrafları kolayca ayırt etmek için, paragraflar arası boşluklar satır arası boşluklardan daha geniş tutulmuştur</i>		
Derecesi	İyi	Zayıf	İyi
Örnek Resimler	<p>Tarımla uğraşanların çoğu köylerde, az bir bölümü de kasabalarda ve şehirlerde yaşar. Buna karşılık, kasabalarda ve şehirlerde oturanların çoğu, tarımdan başka işlerle uğraşır.</p> <p>Yurdumuzda tarımla uğraşanlar, çalışan nüfusumuzun örtte üçte ikine yakındır. İlik sayımdan bu yana, tarımcıların sayısı iki kattan, şehir-</p>	<p>Özellikle denizcilerin ya da çiftçilerin yaşamlarını sürdürme bilgileri doğrudan hava koşullarına bağlıdır. İnsanlar hava durumunun nasıl olacağını doğadaki pek çok ip ucuna bakarak anlayabiliyorlardı.</p> <p>Örneğin; çekirgelerin çok ses çıkarmaları, ertesi günün daha sıcak olacağı tahmininde bulunulmasını sağlamıştır.</p>	<p>Çok geçmeden ağızlarını açmış yiyecek bekleyen yavruları gördüm. Böylece yanılmadığımı anladım.</p> <p>Serçe yavruları oldukça hızlı büyüyordu. Bir gün minik serçelerin yuvada kanat çırdığını gördüm. Yavrular uçuşa denemesi yapıyordu. Anne ve baba serçe ise civıldaşarak sanki yavrularını cesaretle</p>
Madde 32	<i>Seçilen yazı tipi içerik bütününde tutarlı kullanılmıştır</i>		
Derecesi	İyi	İyi	İyi
Madde 33	<i>Metinlerde tipografik tasarım hataları (sözcüklerin ve harflerin aralarında yeterli ve dengeli boşluk bırakılmamasından kaynaklı sıkışık metin tasarımı vb.) bulunmamaktadır</i>		
Derecesi	Zayıf	İyi	İyi
Örnek Resimler	<p>Sağda, bir tepecik üzerindeki kır evi ile bahçesi, karşından ve tepeden (kuşbakışı) gösterilmiştir. Aynı evin ve bahçesinin bir planı da bunlara eklenmiştir. Kuşbakışı resimle pla-</p>		
Zayıf	1968	2005	2018
	18*1	13*1	8*1
Orta	2*2	4*2	3*2
İyi	13*3	16*3	22*3
Toplam	61 (Orta)	69 (Orta)	80 (İyi)

Tablo 4.2'ye bakıldığında; 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 18 ölçütün zayıf, 2 ölçütün orta, 13 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının görsel anlatım öğeleri açısından orta düzeyde olduğu; 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 13 ölçütün zayıf, 4 ölçütün orta, 16 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının görsel anlatım öğeleri açısından orta düzeyde olduğu; 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 8 ölçütün zayıf, 3 ölçütün orta, 22 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının görsel anlatım öğeleri açısından iyi düzeyde olduğu görülmektedir.

Görsel anlatım öğeleriyle ilgili maddelere bakıldığında;

3. madde “*Görsel öğeler okuma akışını engellemeyecek biçimde yerleştirilmiştir*”, 11. madde “*Gerekli yerlerde üzerinde işlem yapılabilen yaratıcı resimler kullanılmıştır*”, 12. madde “*Gerekli yerlerde doğru sıraya koyarak öykü oluşturmak üzere rastgele dizilmiş hareketli resimler kullanılmıştır*”, 13. madde “*Gerekli yerlerde karikatür kullanılmıştır*”, 14. madde “*Gerekli yerlerde neden-sonuç ilişkilerini gösteren önce-sonra resimleri kullanılmıştır*”, 24. madde “*Aynı amaç için ya da aynı türden öğeler için sürekli aynı vurgu tipi kullanılmıştır*”, 26. madde “*Görsel öğeler ile metinler arasındaki boşluklar tutarlıdır*”, 27. maddede “*Görsel öğeler numaralandırılmıştır*”, belirtilen özelliklerin 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde olduğu görülmüştür.

15. madde “*Gerekli yerlerde çelişki ve yanlışlıklar içeren eleştirel resimler kullanılmıştır*”, 18. madde “*Metinler arasında paragraf boşluğu bulunmayan kısımlarda en fazla 20 satır bulunmaktadır*” ve 30. maddede “*Başlıklar okuyucunun kolay fark edebileceği yere (sayfanın sol üst köşesi) konmuştur*” yer alan özelliklerin 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

17. maddenin “*Sayfa kenar boşlukları, okuma, not alma ve aranan bilgiyi kolay bulmak için geniş tutulmuştur*” 1968 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında orta düzeyde, 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu belirlenmiştir.

22. maddenin “*İmgeleme yönelik görseller çerçeve çizgileri içine alınmıştır*” 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında orta düzeyde, 1968'e göre

hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

2. madde “Görsel öğeler ait olduğu metin ile ilişkili olduğu sayfada kullanılmıştır”, 10. madde “Varlık ve nesnelere gerçeğe uygun bir şekilde renklendirilmiştir”, 19. madde “Renkli kutucuklara yazılan metinlerde açık zemin üzerinde koyu renkli metinler tercih edilmiştir” ve 33. maddenin “Metinlerde tipografik tasarım hataları (sözcüklerin ve harflerin aralarında yeterli ve dengeli boşluk bırakılmamasından kaynaklı sıkışık metin tasarımı vb.) bulunmamaktadır” 2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu görülmüştür.

31. maddenin “Paragrafları kolayca ayırt etmek için, paragraflar arası boşluklar satır arası boşluklardan daha geniş tutulmuştur” 1968 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 2005’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

28. maddenin “Görsel öğelerin altlarına açıklama yazısı yazılmıştır” 2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında orta düzeyde, 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir.

1. maddenin “Görsellerin özelliğine göre çeşitli teknikler kullanılarak görsele üç boyut özelliği kazandırılmış ve gerçeklik hissi uyandırılmıştır” 2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

4. madde “Sayfa içinde işlevi olmayan görseller bulunmamaktadır”, 5. madde “Olumsuz örnek oluşturabilecek görsel öğelere yer verilmemiştir”, 6. madde “Görsellerde anatomik bozukluklar yoktur (Çizim, karikatür vb. görsellerde makul denge gözetilmelidir”, 9. madde “Gerekli yerlerde metinlerin içeriğini birebir yansıtan açıklayıcı (anlam çözücü resimler) resimler kullanılmıştır”, 16. madde “Görsellerde sürekli aynı boyutlar kullanarak monotonluk yaratmaktan kaçınılmıştır”, 20. madde “İtalik, tüm harfleri büyük şeklindeki vurguların gereksiz ve aşırı kullanımından kaçınılmıştır”, 21. madde “Süslü, gothic, script ya da serifli (tırnaklı) karakterler kullanmaktan kaçınılmıştır”, 23. madde “Monotonluğu gidermek için vurgulamalarda karşıtlık unsurlarından da yararlanılmıştır”, 25. madde “Tek bir öge üzerine birden fazla vurgu yapılmamasına özen gösterilmiştir”, 29. madde “Kitapta yabancı isim, kavram ve olguları tanıtan tamamlayıcı resimler kullanılmıştır”, ve 32.

maddede “*Seçilen yazı tipi içerik bütününde tutarlı kullanılmıştır*” belirtilen özelliklerin 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Bu bulgulardan yola çıkarak 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabının görsel anlatım ölçütleri boyutunda iyi düzeyde olduğu, 1968 ve 2005’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarının iyi olma durumunun ise orta düzeyde kaldığı görülmektedir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları dil ve anlatım düzeyi açısından nasıldır? Alt problemine yönelik bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının dil ve anlatım düzeyi özellikleri Tablo 4.3’te verilmiştir.

Tablo 4.3. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Dil ve Anlatım Düzeyleri

Program	1968	2005	2018
Madde 1	<i>Yazım yanlışları yapılmamasına dikkat edilmiştir</i>		
Derecesi	<i>Zayıf</i>	<i>Zayıf</i>	<i>Zayıf</i>
Örnek Resimler	<p>Akdeniz'den Cebelzarık boğazi yoluyla, Atlas okyanusuna çıkar. Yakın zamana kadar, Süveyş kanalı yoluyla de Kızıldeniz'e geçilebilirdi. Fakat bu kanal, Mısır Arap Cumhuriyeti tarafından kapatılmıştır, yeniden açılması için çalışılmaktadır.</p>	<p>Sekizinci yüzyılda Araplar Çinlilerden pusulayı öğrenip kullanmağa başladılar.</p>	<p>Kroki herhangi bir yeri basit ve anlaşılır şekilde tarif etmeye yarayan kuşbakışı çizimlerdir. Bu tür çizimleri inceleyerek okulumuzun çevresini, mahallemizi, yaşadığımız şehri veya köyümüzü daha yakından tanıyabiliriz.</p>
Madde 2	<i>Noktalamaya işaretlerine dikkat edilmiştir</i>		
Derecesi	<i>Zayıf</i>	<i>Zayıf</i>	<i>İyi</i>
Örnek Resimler	<p>NE YAPMALI VE NİÇİN ÖYLE YAPMALI?.</p>	<p>Askerî Rüştiyeden sonra, Manastır Askerî İdadisi'ni bitiren Mustafa Kemal, İstanbul Harp Okuluna girdi. Daha sonra, Harp</p>	
Madde 3	<i>Anlatım bozukluğu yapılmamasına özen gösterilmiştir</i>		
Derecesi	<i>Zayıf</i>	<i>Orta</i>	<i>İyi</i>
Örnek Resimler	<p>İlk geceyi Elâzığ'da geçirdik. Hepimiz, resimli posta kartları aldık. Yolculuğumuzun nasıl geçtiğini kısaca sardı. Üzerine de fiyat etiketini yapıştırdı.</p>	<p>önce etlerin bulunduğu bölüme geçti. 250 gram kıyma isteyince beyaz önüklü satıcı önündeki dolaptan bir parça et kesti. Kıyma makinesine attı ve yağlı, temiz bir kâğıda sardı. Üzerine de fiyat etiketini yapıştırdı.</p>	

Madde 4 Yazı stili ve yazı puntosu öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygundur

Derecesi

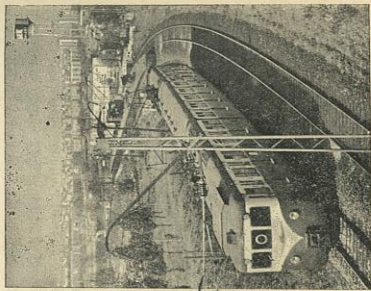
Orta

Türkiye'de uçaklarla, demiryollarıyla taşıma ve ulaştırma işleri gibi posta, telegraf, telefon, radyo ve televizyonla haber alma ve haber verme işlerini de devlet yürütür. Demiryollarında hem devlet, hem de kişilerin taşınları işletilir. Karayollarının devlet yapar. Bu yollarda işleyen otobüs, kamyon ve otomobil ise, vatandaşlarımızın malıdır. Düğün yollar, havaalanları ve limanlar, iyi ve sağlam taşıtlar, savaş zamanlarında da çok işe yarar.

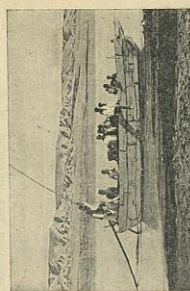
Şehirleri birbirine bağlayan karayollarının hemen hepsi, Cumhuriyet Dönemi'nde oluşturulmuş ve yeniden yapılmıştır.

Demiryollarımız, Cumhuriyet'ten önce, yabancılar eliyle yapılmış ve işletilmiştir. Bu tutumun zararlı olduğu anlaşılmıştı. Cumhuriyet Dönemi'nde, demiryolları yabancılardan satın alınarak, devlet malı haline getirildi. Ayrıca satın alınanların iki katına yakın uzunlukta yeni demiryolu döşendi.

Limanlarımız arasında yolcuların ve yüklerin taşınması da, Cumhuriyet'ten önce, daha çok yabancı vapurlarla yapıldı. 1926 yılında, bu iş yabancıların elinden kurtarıldı. Şimdi, kıyı şehirlerimiz arasında, yolcu ve yük, yalnız

İstanbul ile yakın çevresi arasında işleyen elektrikli trenlerden biri.

Henüz köprü yapılmamış olan geçit yerlerinde, Fırat Irmağının bir kıyısından öbürüne, böyle taşlarla geçilir. Bu, altı düz bir su taşıdır. Süreci omu büyük bir sopa ile yapmak tabanına dayanıp iterek yitirdir.

133

Örnek Resimler

İyi

AİLE TARİHİ YAZIYORUZ

Haydi Düşünelim

Soyadınızın nereden geldiğini biliyor musunuz?

Anahtar Sözcükler

Sözül tarih
Röportaj
Aile tarihi

► Korkut'un röportaj için götürdüğü araçlar dosyasıdır. Sizin bu araçlara eklemek veya çıkarmak istediğiniz var mı?

Okullar açıldı bir ay olmuştu. Mehmetçik İlköğretim Okulu, 4-C sınıfa Malaya'dan yeni bir öğrenci geldi. Okul müdür yardımcısıyla sınıfa gelen bu öğrencinin adı Korkut Bağcı idi. Ders bitiminde sınıftaki öğrenciler, hoş geldin derken Korkut'u tanımak için sorular sormaya başladılar.

Selim, soyadının nereden geldiğini merak edince, Korkut bu konuda yaptığı bir çalışmadan bahsetti. Ertesi gün de soyadından yola çıkarak üstiği aile tarihi araştırmamın derste anlatmaya başladı. Korkut'un aile tarihi araştırması, bir sözü tarih örneği idi.

"Arkadaşlar, soyadımın nereden geldiğini merak ediyordum. Bu konuyu ailemizin en yaşlı kişisi olan dedemden öğrenebilirdim. Kafamda dedemin nereden, ne zaman doğduğunu; eskiden geçimini nasıl sağladığını; nasıl bir çocukluk geçirdiği gibi sorular vardı.

Zeynep

Ben geçmişte oynanan çocuk oyunlarıyla ilgili bir araştırma yaptım. Aile büyüklerimden ve çevremdeki diğer insanlardan çocukluklarında oynadıkları oyunları anlatmalarını istedim. Babama çocukluğumuzda hangi oyunları oynadığınızı, diye sorduğumda babam bana şunları anlattı:

"Biz çocukluğumuzda çelik çomak, beştaş, seksek, körebe, saklambağ, yakan top, istop, aç kaprı bezirgânbaşı, dalıya gibi oyunları oynardık. Saincakta sallandır, ip atlar, çember çevirir, uçurma uçururduk. Bu oyunları oynarken çok eğlenirdik. Oyun alanlarımız genellikle sokaklar, mahalleimizdeki boş arsalar, bahçeler ve tarlalarıydı. Bazen bağ bahçe sahiplerinden azar işitirdik ama doğaya içe olmaktan vazgeçmezdik."

44

İyi

GEÇMİŞTEN BUGÜNE ÇOCUK OYUNLARI

80 Geleneksel çocuk oyunlarımızdan hangilerini biliyorsunuz?

Bir önceki konuda milli kültür öğelerimize örnekler vermiş ve onları daha yakından tanımıştınız. Milli kültür öğelerimizden biri de çocuk oyunlarıdır. Çocuk oyunlarının geçmişini insanlık tarihi kadar eskidir. Tarih boyunca çocuklar, oyunlarını ya kendileri geliştirerek ya da büyüklerin oyunlarını değiştirerek oynamışlardır. Ancak değişimin gücü çocuk oyunlarını da etkilemiş ve zaman içinde bazı oyunlar ortadan kalkarken bazıları şekli değiştirmiştir. Kimi çocuk oyunları ise geçmişte oynanıldığı şekliyle değişmeden günümüze kadar gelebilmiştir.

Derecesi

İyi

Madde 5 Her paragrafın yalnızca bir ana fikir içermesine dikkat edilmelidir

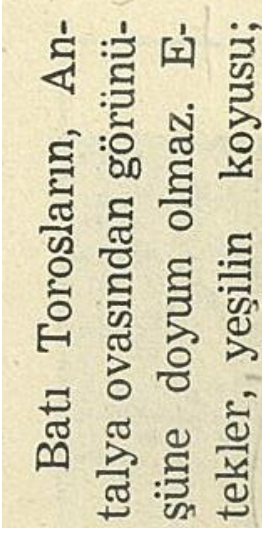
Madde 6	<i>Punto büyüklüğü 30-35 cm uzaktan okunmaya uygundur</i>	İyi
Derecesi	Orta	İyi
Madde 7	<i>Satr sonlarında tireleme yapmaktan kaçınılmıştır</i>	İyi
Derecesi	Zayıf	Zayıf
Örnek Resimler	<p>Türk Milleti, Atatürk'ün önderliğinde birleşerek, düşmanla savaşmıştı. Dedelerimizin arşa çıkan vatan topraklarını düşmandan temizlemişti. Padişah ve işbirlikçileri, kendiliklerinden gelip gitmişlerdi. Artık söz milletindi. Millet, kendini kur-</p>	<p>Okullar açılalı bir ay olmuştu. Mehmetçik İlköğretim Okulu, 4-C sınıfına Malatya'dan yeni bir öğrenci geldi. Okul müdür yardımcısıyla sınıfa gelen bu öğrencinin adı Korkut Bağcı idi. Ders bitiminde sınıftaki öğrenciler, hoş geldin derken Korkut'u tanımak için sorular sormaya başladılar. Selim, soyadının nereden geldiğini merak edince, Korkut bu konuda yaptığı bir çalışmadan bahsetti. Ertesi gün de soyadından yola çıkarak ulaştığı aile tarihi araştırmalarını derste anlatmaya başladı. Korkut'un aile tarihi araştırması, bir sözlü tarih örneğiydi.</p>
Madde 8	<i>Cümlelerdeki kelime sayıları 4. sınıf için en çok 12 kelime olacak şekilde düzenlenmiştir</i>	Zayıf
Derecesi	Zayıf	Zayıf
Örnek Resimler	<p>Bu amaca erişebilmek için, bir yandan çiftçilerimize yetecek kadar toprak verilirken ve onlara daha bol ürün almanın yolları öğretilirken, öte yandan da çiftçi çocuklarının, sayılan işler ve benzerleri için yetiştirilmesine çalışmalıyız.</p>	<p>1890'da Osmanlı'da doğan Rahmiye Hanım, Fransızların halka yaptığı zulümler üzerine gönüllülerden kurduğu müfrezesinin başında Millî Mücadele'ye katıldı. Rahmiye Hanım'a atılanca</p>
Madde 9	<i>Yabancı sözcükler ya da özel adlar aynen yazılıp, okunmaları ya da karşılıkları parantez içinde yanına verilmiştir</i>	İyi
Derecesi	İyi	İyi
Örnek Resimler	<p>Robinson Crusoe (kruso), 28 yıl tek başına yaşadığı adada, kimi zaman kıyıda oturur, balık avlardı.</p>	<p>Leonardo Da Vinci (Leonardo Da Vinsi 1452-1519) kuşlardan ilham alarak uçan araçlar tasarlamıştır.</p>

Madde 10	<i>Güncel Türkçe doğru bir şekilde kullanılmıştır</i>	İyi	İyi
Derecesi			
Madde 11	<i>Konya ögü sözcükler (terminoloji) kullanılmıştır</i>	İyi	İyi
Derecesi			
Örnek Resimler	<p>Dağlar, tepeler, düzlükler, çukurlar, az çok eğimli yerler vardır. Küçük yükseltilere tepe denir. Tepeler, çevrelerinden en çok 500 metreye yüksekliktedir; daha yüksek kabartılara dağ denir.</p>	<p>Cirit, güreş, bürü gibi ata sporlarımızın yer aldığı şenlikler düzenlenmektedir. Sizlere Orta Asya'dan atalarımızın getirdiği ve ülkemizde yaygın bir spor olan güreşi anlatacağım.</p>	<p>Bir yerin bulunduğumuz yere göre konumunu ifade etmek için genellikle doğu, batı, kuzey ve güney yönlerini kullanırız. Bunlara ana yönler denir. Bazen de belirtmek istediğimiz yer</p>

Madde 12	<i>Kitaptaki konu başlıkları içerik ile örtüşmektedir</i>	İyi	İyi
Derecesi			

Örnek Resimler	<p>1. Deprem Nedir? Yakın caadedden yıkılı bir kamyon geçerken, yerin sarsıldığını, perçere camlarının zangırdadığını duyarız. Gök gülerken, bir patlama olduğu zaman da böyle küçük sarsıntılar olur. Depremlerde de yer sarsılır; fakat bunun nedeni, yeryüzünde veya havada değil, yerin içindedir. Deprem sarsıntıları, derinlerde bulunan kayaların kırılmasından, kopmasından ve birbirine kırılmamasından doğar. Bu türü olayların baş gösterdiği yer, depremin iç merkezidir. Sarsıntıların en güçlü etkileri ve büyük zararları, iç merkezin tam üstüne gelen yerlerde görülür. Buraya da depremin dış merkezi denir. Dış merkezdən uzak yerlerde, sarsıntılar ve zararları az olur; çok uzaklarda ise, hemen hiç bir şey duyulmaz.</p>	<p>Aile Bireylerimiz Arasında Dayanışma Aile kurmak sosyal hayatın en önemli olaylarından biridir. Düzenli bir aile yaşamını devam ettirebilmek son derece önemlidir. Ailede herkesin bir rolü vardır. Herkesin rolünün gerektirdiği sorumlulukları yerine getirir. Böylece aile içerisinde düzen karşıklı anlayış ve iş bölümü içerisinde yürütülür. İş bölümü sayesinde değişik görev ve hizmetler karşıklı yardımlaşmayla kolaylıkla yerine getirilir.</p>	<p>Sağlık Teknoloji Sağlık alanında da teknoloji den faydalanırız. Günümüzde hastalıklar teknolojik ürünler yardımıyla teşhis ve tedavi edilmektedir. Sağlıkla ilgili teknolojik ürünlerin başında hastalıkların tedavisinde kullanılan ilaçlar gelir. Hastalıkların teşhisinde stetoskop, tanısiyon aleti, endoskop kamera vb. ile röntgen, tomografi, ultrason, MR vb. cihazlardan yararlanılır.</p>
Derecesi			

Madde 13 *Satur sonunda sözcük bölmesi kuralına dikkat edilmiştir*

Derecesi	Zayıf	İyi	İyi
Örnek Resimler			
	1968	2005	2018
Zayıf	6*1	3*1	3*1
Orta	2*2	1*2	-
İyi	5*3	9*3	10*3
Toplam	25 (Orta)	32 (İyi)	33 (İyi)

Tablo 4.3'e bakıldığında; 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 6 ölçütün zayıf, 2 ölçütün orta, 5 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının dil ve anlatım düzeyleri açısından orta düzeyde olduğu; 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 3 ölçütün zayıf, 1 ölçütün orta, 9 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının dil ve anlatım düzeyleri açısından iyi düzeyde olduğu; 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 3 ölçütün zayıf ve 10 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının dil ve anlatım düzeyleri açısından iyi düzeyde olduğu görülmüştür.

Dil ve anlatım düzeyleri ile ilgili maddelere bakıldığında;

1. madde *“Yazım yanlışları yapılmamasına dikkat edilmiştir”* ve 8. maddede *“Cümlelerdeki kelime sayıları 4. sınıf için en çok 12 kelime olacak şekilde düzenlenmiştir”* yer alan özelliklerin 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde olduğu belirlenmiştir.

2. maddenin *“Noktalama işaretlerine dikkat edilmiştir”* 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu anlaşılmıştır.

7. maddenin *“Satır sonlarında tireleme yapmaktan kaçınılmıştır”* 1968 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

13. maddenin *“Satır sonunda sözcük bölmesi kuralına dikkat edilmiştir”* 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu görülmüştür.

4. madde *“Yazı stili ve yazı puntosu öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygundur”* ve 6. maddede *“Punto büyüklüğü 30-35 cm uzaktan okunmaya uygundur”* yer alan özelliklerin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu belirlenmiştir.

5. madde *“Her paragrafın yalnızca bir ana fikir içermesine dikkat edilmiştir”*, 9. madde *“Yabancı sözcükler ya da özel adlar aynen yazılıp, okunuşları ya da karşılıkları parantez içinde yanına verilmiştir”*, 10. madde *“Güncel Türkçe doğru bir şekilde kullanılmıştır”*, 11. madde *“Konuya özgü sözcükler (terminoloji) kullanılmıştır”* ve 12.

maddede “*Kitaptaki konu başlıkları içerik ile örtüşmektedir*” belirtilen özelliklerin 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu anlaşılmıştır.

Bu bulgulardan hareketle 2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarının dil ve anlatım düzeyleri boyutunda iyi düzeyde olduğu, 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabının dil ve anlatım düzeyleri boyutunda orta seviyede kaldığı görülmüştür.

4.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları soru ölçütleri açısından nasıldır? Alt problemine yönelik bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının soru ölçütleri özellikleri Tablo 4.4’te verilmiştir.

Tablo 4.4. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Soru Ölçütleri

Program	1968	2005	2018												
Madde 1	Öğrencilerin farklı perspektifleri anlama düzeyini ölçen empati sorularına yer verilmiştir	Öğrencilerin farklı perspektifleri anlama düzeyini ölçen empati sorularına yer verilmiştir	Öğrencilerin farklı perspektifleri anlama düzeyini ölçen empati sorularına yer verilmiştir												
Derecesi	İyi	İyi	İyi												
Örnek Resimler	<p>İlk insanlar, bugün bizim yararlandığımız yiyeceklerden, giyeceklerden, barmaklardan, yurtta hayvanlardan korumabilmek için gerekli silahlardan yoksundu. O zamanki bitkiler, hayvanlar, hatta bunların daha başka türleri bugünkünden de çoktu. Onların, bugün bizim elimizden gelen becerilerden de yoksun olduğunu unutmayınız. Kendinizde de ilk insanların arasında ve aynı durumda olduğunuzu göz önüne getiriniz!... Yaşayabilmek için ne yapardınız?</p>	<p>Haydi Düşünelim</p> <p>Bir takım tasarlayıcısı olsan, hangi olayları takım yapraklarına yazmayı düşünürsün.</p>	<p>Mustafa Kemal'in yerinde siz olsaydınız millî bilinci uyandırmak amacıyla neler yapardınız?</p>												
Madde 2	Sorularda benzerlik-farklılık gibi farklı sorgulama alanlarına yer verilmiştir	Sorularda benzerlik-farklılık gibi farklı sorgulama alanlarına yer verilmiştir	Sorularda benzerlik-farklılık gibi farklı sorgulama alanlarına yer verilmiştir												
Derecesi	İyi	İyi	İyi												
Örnek Resimler	<p>İl genel meclisi ve il daimî encümeni ile belediye meclisi ve belediye encümeni'nin görevleri ve bunların üyelerinin seçimi arasında, ne gibi benzerlikler ve ayrılıklar vardır?</p>	<p>► Mimar Sinan ve Mimar Kemalettin farklı dönemlerde yaşamışlardır. Mesleklerinde ustalaşmış bu iki mimarın sızce benzerlik ve farklılıkları nelerdir? Günümüzde barınma ihtiyacını karşılayan meslek gruplarından birisi ile ilgili bir araştırma yapınız.</p>	<p>İzmit ve çevresinin ekonomik yerin ekonomik faaliyetleri ile yaşadığımız yerin ekonomik faaliyetleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?</p>												
Madde 3	Sorularda yorumlama gibi farklı sorgulama alanlarına yer verilmiştir	Sorularda yorumlama gibi farklı sorgulama alanlarına yer verilmiştir	Sorularda yorumlama gibi farklı sorgulama alanlarına yer verilmiştir												
Derecesi	İyi	İyi	İyi												
Örnek Resimler	<p>Anadolu Selçuklu Devleti, kurulamamış olsaydı ne olurdu ve neler olurdu?...</p>	<p>► Bu numaraları ihtiyacımız olmadığı halde ararsak, neler olabileceğini arkadaşlarımızla tartışınız.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Önemli Telefon Numaraları</th> <th>110</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Yangın İhbar</td> <td>177</td> </tr> <tr> <td>Orman Yangını İhbar</td> <td>156</td> </tr> <tr> <td>Jandarma İmdat</td> <td>155</td> </tr> <tr> <td>Polis İmdat</td> <td>112</td> </tr> <tr> <td>Acil Yardım, Ambulans</td> <td>112</td> </tr> </tbody> </table>	Önemli Telefon Numaraları	110	Yangın İhbar	177	Orman Yangını İhbar	156	Jandarma İmdat	155	Polis İmdat	112	Acil Yardım, Ambulans	112	<p>Bütün insanlar aynı özelliklere sahip olsaydı dünya nasıl bir yer olurdu?</p>
Önemli Telefon Numaraları	110														
Yangın İhbar	177														
Orman Yangını İhbar	156														
Jandarma İmdat	155														
Polis İmdat	112														
Acil Yardım, Ambulans	112														

Madde 4 Öğrencilerin tercih kullannmalarını sağlayan soru tipine yer verilmiştir

Derecesi

İyi

İyi

İyi

Ornek Resimler

Spor dallarından hangilerini daha çok sever ve yapmak istersiniz?

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda hangi yöneticinin yerine geçmek isterdiniz? Yapacağınız ilk iş ne olurdu?

Evde, okulda veya sokakta arkadaşlarımızla birlikte en fazla oynamak istediğiniz geleneksel çocuk oyunu hangisidir?

Madde 5 Araştırma inceleme biçiminde sorulan sorular çok iyi sınırlandırılmıştır

Derecesi

İyi

İyi

İyi

Ornek Resimler

Çevrenizde varlığı bilinen ve işletilen madenler varsa :

- Bunun hangi maden olduğunu,
- Ne zaman ve nasıl bulunduğunu,
- Kimin işlettiğini,
- Şimdi işletilmiyorsa, niçin bırakıldığını,
- Bu madenden nasıl yararlanıldığını araştırınız!

Mimar Sinan ve Mimar Kemalettin farklı dönemlerde yaşamışlardır. Mesleklerinde ustalaşmış bu iki mimarın sizce benzerlik ve farklılıkları nelerdir? Günümüzde barınma ihtiyacını karşılayan meslek gruplarından birisi ile ilgili bir araştırma yapınız.

Dünya haritası üzerinde bir ülke belirleyiniz ve seçtiğiniz ülkenin önemli özelliklerini araştırınız. Edindiğiniz bilgileri resim, harita, grafik vb. görsel materyallerle destekleyerek sınıfta bu ülkeyi tanıtıcı sunum yapınız.

Madde 6 Nedenleri sorgulayan sorulara yer verilmiştir

Derecesi

İyi

İyi

İyi

Ornek Resimler

Başka yerlerden gelen toprak ürünlerinin ya da bunlardan birkaçının, çevrenizde ve bölgenizde niçin üretilmediğini araştırınız?

► Türkiye'ye ilk demir yolu 1866 yılında gelmesine rağmen Millî Mücadele Döneminde neden cepheye top mermileri kağnılarla taşındı?

Millî Mücadele günlerinde yaşadığımız vatanımızın kurtuluşu için hangi alanlarda neler yapmak isterdiniz? Neden?

Madde 7 Eşleştirmeli sorular-da uzun ifadeler öncül olarak kullanılmıştır

Derecesi

Zayıf

İyi

Orta

1. EŞLEŞTİRME

Aşağıda bazı cümleler ve bu cümlelerle ilgili sözcükler verilmiştir. Bu cümlelerin öntündeki rakamı ilgili olduğu sözcüğün öntüne yazınız.

1. Güneş yilina göre düzenlenmiş

takvimdir.

) Papirüs

2. Nil Nehri kıyısında yetişen bitkilerden yapılan kâğıtların adıdır.

) Zaman

3. Gök cisimlerinin hareketlerinin izlenoği yere verilen adıdır.

) Hicri

4. Bir iş veya oluşun içinde geçtiği ya da geçmekte olduğu süredir.

) Milâdî

5. Bir sanayi dalıyla ilgili yapım yöntemlerini, kullanılan araç-gereç ve aletleri kapsayan bilgiye denir.

) Teknoloji

) Rasathane

Örnek Resimler

C. Aşağıda verilen her bir kutucuğun içine yanındaki kavramla ilişkilili olduğum düşünüşüğünüz kelime grubunun numarasını yazınız.

1. adres

1. hava olayı

2. köprü

2. doğal unsur

3. sis

3. beşerî unsur

4. radyo

4. doğal afet

5. dağ

5. deprem bilgi kartı

6. sel

6. deprem çantası

Madde 8 Eşleştirme oluşturan soruların tümü aynı sayfada yer almıştır

Derecesi

Zayıf

İyi

İyi

Madde 9 Eşleştirmeli sorular-da cevaplar sütunundaki ifadeler sorulardan daha fazladır

Derecesi

Zayıf

İyi

Zayıf

Madde 10 Çoktan seçmeli sorularda seçenekleri belirtmede büyük harf kullanılmıştır

Derecesi

Zayıf

İyi

İyi

Örnek Resimler

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. I. Bululu gün sayısı

II. Yeryüzü şekilleri

III. Yağışların şekli

Hava gözlem grafiği incelenerek yukarıdakilerden hangisiyle ilgili bilgi edinilebilir?

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) I ve III

D) I, II ve III

2. Aşağıdakilerden hangisi yön bulmak için kullanılan yöntemlerden değildir?

A) GPS cihazı kullanmak

B) Bulutlara bakmak

C) Gölgeden yararlanmak

D) Kutup Yıldızı'na bakmak

4. Aşağıdakilerden hangisi olumlu duygularımızdan birisi değildir?

A) sevinç

B) mutluluk

C) kıskançlık

D) başarıma

Madde 11	<i>Çoktan seçmeli sorularda seçenekler tek sözcükten oluşuyorsa alfabetik sırayla yazılmalıdır</i>	Zayıf	Zayıf	İyi
Derecesi				
Madde 12	<i>Çoktan seçmeli sorularda zıt seçenekler kullanılmamıştır</i>	Zayıf	Zayıf	İyi
Derecesi				
Madde 13	<i>Doğru yanlış soruların kesinlikle doğru veya kesinlikle yanlıştır</i>	Zayıf	Zayıf	İyi
Derecesi				

Örnek Resimler

DOĞRU MU, YANLIŞ MI, NİÇİN?	III. DOĞRU -YANLIŞ Aşağıdaki ifadelerden doğru olanın önünü "D", yanlış olanın önüne "Y" koyunuz.	B. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.
<ol style="list-style-type: none"> Mahalleimizdeki manav, sattığı sebze ve meyveleri, dükkânının önünde, yaya kaldırımını üzerinde sergiliyor. Bizim sokagın çocukları, yol üzerinde, kaleler kurarak futbol ve basketbol oynuyor. Oturacak yer kalmamış olan bir otobüste, ayakta duran yolculardan birkaçı, şöförün sağındaki boşlukta güüyor. Bay Tuğrul, onlardan, geri çekilmelerini rica ediyor. Onlar bu isteğe karşı çıkıyor. Belediye meclisi, şehir veya kasaba içinde adır ve kümes hayvanlarının beslenmesini yasaklıyor. Belediye meclisi, evlerde toplanan döküntülerin, kapalı kapılar içinde, her sabah kapı önüne konulmasını, çöp arabası geçtikten sonra bu kapların içeriye alınmasını istiyor. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tansiyon aleti sağık alanında kullanılan teknolojik bir üründür. 2. Uçağın ve trenin kullanım alanları ayırdır. 3. Teknolojik ürünler tasarlayabilmek için mutlaka bilim insanı olmak gerekir. 4. Teknolojik icatlar tarih boyunca oluşan bilgi birikiminin sonucudur. 5. Teknolojik ürünler sayesinde hastalıkların tedavisi kolaylaşmıştır. 6. Öğrenciler hayal güçlerini geliştirmek için sürekli televizyon izemelidir. 7. Gece ders çalışırken ışık, yüzümüze vuracak şekilde karşıdan gelmelidir. 	
DOĞRU MU, YANLIŞ MI, NİÇİN?	III. DOĞRU -YANLIŞ Aşağıdaki ifadelerden doğru olanın önünü "D", yanlış olanın önüne "Y" koyunuz.	B. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.
<ol style="list-style-type: none"> 1. Kişiler gereksinimlerine göre çevrelerindeki teknolojiyi kullanmaktadırlar. 2. Telgraf, telefondan önce icat edilmiştir. 3. Kâğıdı, ilk kez Çinliler kullandılar. 4. Türkiye'de ilk demir yolu İstanbul-Ankara arasına döşendi. 5. Atatürk, İstanbul'un İngilizler tarafından işgalini televizyondan öğrenmiştir. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tansiyon aleti sağık alanında kullanılan teknolojik bir üründür. 2. Uçağın ve trenin kullanım alanları ayırdır. 3. Teknolojik ürünler tasarlayabilmek için mutlaka bilim insanı olmak gerekir. 4. Teknolojik icatlar tarih boyunca oluşan bilgi birikiminin sonucudur. 5. Teknolojik ürünler sayesinde hastalıkların tedavisi kolaylaşmıştır. 6. Öğrenciler hayal güçlerini geliştirmek için sürekli televizyon izemelidir. 7. Gece ders çalışırken ışık, yüzümüze vuracak şekilde karşıdan gelmelidir. 	

Madde 14	<i>Doğru yanlış sorularında sorular olumsuz ifade içermemektedir</i>	İyi	İyi
Derecesi			
Madde 15	<i>Doğru yanlış sorularında her soru sadece tek bir özelliği ölçmektedir</i>	İyi	İyi
Derecesi			

Madde 16	<i>Hazırlık soruları konunun içeriğini öğrenmeye istek ve coşku uyandırmaktadır</i>	Orta	Orta
Derecesi	Zayıf	Orta	Orta
Örnek Resimler	<p>ZAMAN NASIL ÖLÇÜLÜR VE HESAPLANIR</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zaman, geçmiş zaman, gelecek zaman, gün, gece, gündüz, sabah, öğle, akşam, gece yarısı ne demektir? 2. Yeni bir gün, ne zaman başlar, ne zaman biter? 3. Bir gün kaç saattir? 4. Hafta, ay, yıl, yüzyıl ne demektir? 5. Hangi yılda bulunuyoruz; birinci yıl ne zaman başlamıştır? 6. Takvim, ne demektir? 7. Yıl, ne zaman 366 gün olur? 8. Hangi yüzyıldayız? İçinde bulunduğumuz yüzyıl hangi yılda başladı, hangi yılda bitecektir? 	<p>Haydi Düşünelim <i>Çevremizin güzelleşmesi için neler yapabiliriz?</i></p>	<p>Sizce geçmişten günümüze insan hayatını en fazla kolaylaştıran teknolojik ürün nedir? Neden?</p>
Madde 17	<i>Hazırlanan soru türlerinde olumsuz soru ifadeleri dikkat çekici (altın çizme, kalın yazma vb.) şekilde vurgulanmıştır</i>	İyi	İyi
Derecesi	Zayıf	İyi	İyi
Örnek Resimler	<p>Bu kitapta, Anadolu' da Hitit Devleti'nden önce, herhangi bir devletin kurulmuş olduğunu yazamadık niçin?</p>	<p>1. Aşağıdakilerden hangisi bir kimsenin nüfus cüzdanında yer almaz? A) adı B) doğum yeri C) adresi D) kan grubu</p> <p>2. Aşağıdakilerden hangisi fiziksel bir özellik değildir? A) boy B) kilo C) göz rengi D) zekâ</p>	<p>5. Aşağıdaki ürünlerden hangisinin geri dönüşümü yapılamaz? A) Gazete B) Bisküvi C) Cam bardak D) Çelik tencere</p>
Madde 18	<i>Sorular öğrencilerin yakın çevresi ile ilgilidir</i>	İyi	İyi
Derecesi	İyi	İyi	İyi
Madde 19	<i>Sorular anlaşılır cümlelerle ifade edilmiştir</i>	İyi	İyi
Derecesi	İyi	İyi	İyi
Madde 20	<i>Sorular kısa cümlelerle ifade edilmiştir</i>	Orta	İyi
Derecesi	Orta	İyi	İyi
Madde 21	<i>Sorulara ilişkin cevap anahtarı verilmiştir</i>	Zayıf	İyi
Derecesi	Zayıf	Zayıf	İyi

CEVAP ANAHTARI

1. NELER ÖĞRENDİNİZ?

- A. 1. empati 2. akıllı kart
3. yetenek 4. saygı
5. zenginlik

2. NELER ÖĞRENDİNİZ?

- A. 1. milli 2. şanlı
3. Başkomutanlık 4. birleştirici
5. Antep 6. etnografya
7. İstiklal Yolu

	1968	2005	2018
Zayıf	9*1	2*1	1*1
Orta	1*2	1*2	2*2
İyi	11*3	18*3	18*3
Toplam	44 (Orta)	58 (İyi)	59 (İyi)

Tablo 4.4'e bakıldığında; 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 9 ölçütün zayıf, 1 ölçütün orta, 11 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının soru ölçütleri açısından orta düzeyde olduğu; 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 2 ölçütün zayıf, 1 ölçütün orta, 18 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının soru ölçütleri açısından iyi düzeyde olduğu; 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 1 ölçütün zayıf, 2 ölçütün orta, 18 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının soru ölçütleri açısından iyi düzeyde olduğu görülmektedir.

Soru ölçütleri ile ilgili maddelere bakıldığında;

11. madde "*Çoktan seçmeli sorularda seçenekler tek sözcükten oluşuyorsa alfabetik sırayla yazılmalıdır*" ve 21. maddenin "*Sorulara ilişkin cevap anahtarı verilmiştir*" 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

9. maddenin "*Eşleştirmeli sorularda cevaplar sütunundaki ifadeler sorulardan daha fazladır*" 1968 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir.

16. maddenin "*Hazırlık soruları konunun içeriğini öğrenmeye istek ve coşku uyandırmaktadır*" 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında orta düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu anlaşılmıştır.

8. madde "*Eşleştirme oluşturan soruların tümü aynı sayfada yer almıştır*", 10. madde "*Çoktan seçmeli sorularda seçenekleri belirtmede büyük harf kullanılmıştır*", 12. maddede "*Çoktan seçmeli sorularda zıt seçenekler kullanılmamıştır*" ve 17. madde "*Hazırlanan soru türlerinde olumsuz soru ifadeleri dikkat çekici (altını çizme, kalın yazma vb.) şekilde vurgulanmıştır*" belirtilen özelliklerin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu görülmüştür.

20. maddenin "*Sorular kısa cümlelerle ifade edilmiştir*" 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

1. madde “Öğrencilerin farklı perspektifleri anlama düzeyini ölçen empati sorularına yer verilmiştir”, 2. madde “Sorularda benzerlik-farklılık gibi farklı sorgulama alanlarına yer verilmiştir”, 3. madde “Sorularda yorumlama gibi farklı sorgulama alanlarına yer verilmiştir”, 4. madde “Öğrencilerin tercih kullanmalarını sağlayan soru tipine yer verilmiştir”, 5. madde “Araştırma inceleme biçiminde sorulan sorular çok iyi sınırlandırılmıştır”, 6. madde “Nedenleri sorgulayan sorulara yer verilmiştir”, 13. madde “Doğru yanlış soruları kesinlikle doğru veya kesinlikle yanlıştır”, 14. madde “Doğru yanlış sorularında sorular olumsuz ifade içermemektedir”, 15. madde “Doğru yanlış sorularında her soru sadece tek bir özelliği ölçmektedir”, 18. madde “Sorular öğrencilerin yakın çevresi ile ilgilidir”, 19. maddede “Sorular anlaşılır cümlelerle ifade edilmiştir” yer alan özelliklerin 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Bu bulgulardan hareketle 2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarının soru ölçütleri boyutunda iyi düzeyde olduğu, 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabının ise iyi olma durumunun orta düzeyde kaldığı görülmektedir.

4.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları fiziksel nitelikleri açısından nasıldır? Alt problemine yönelik bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının fiziksel nitelik özellikleri Tablo 4.5’te verilmiştir.

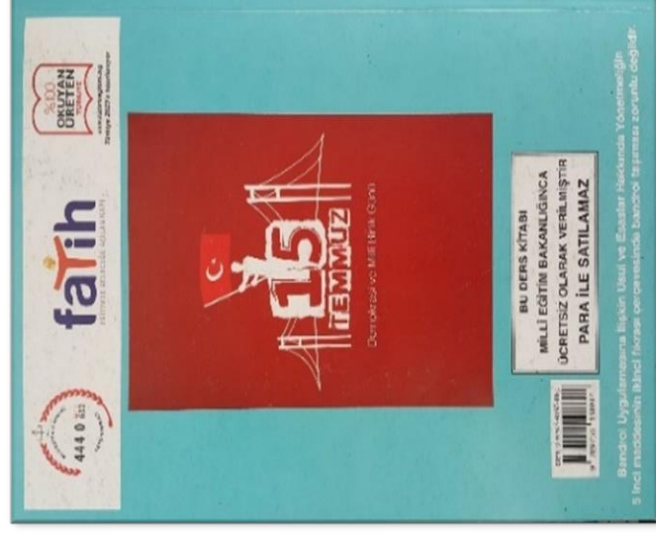
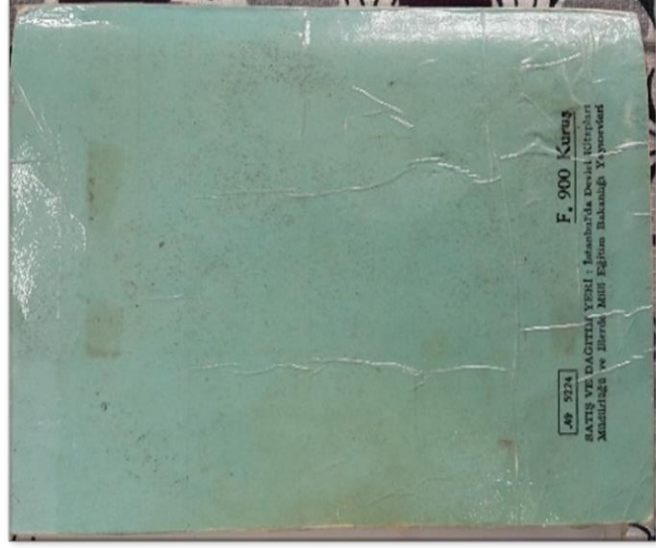
Tablo 4.5. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Fiziksel Nitelikler

Program	1968	2005	2018
Madde 1	Kitap kapğı, sınıf seviyesine uygun olarak ilgi çekici bir nitelikte tasarlanmıştır		
Derecesi	Orta	Orta	Orta
			
Madde 2	Kitabın ön kapğında sınıf seviyesi ve dersin adına yer verilmiştir		
Derecesi	İyi	İyi	İyi

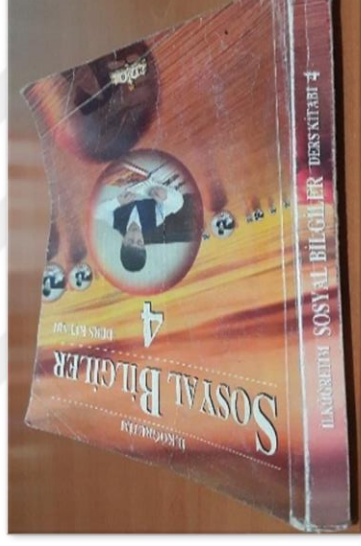
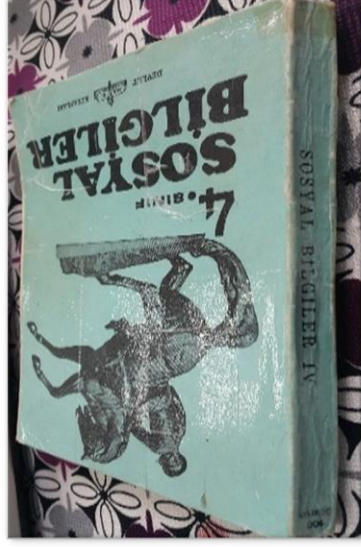
Örnek Resimler

Madde 3	<i>Kitap kapak kartonu dayamklıdır</i>	Zayıf	Orta
Derecesi			
Madde 4	<i>Kitap kapığı kitap yapraklarını tamamen örtecek ve aynı boyutta olacak şekilde kesilmiştir</i>	İyi	İyi
Derecesi			
Madde 5	<i>Kitapta ciltlerin korunması, selefönlama ya da laktama işlemi yapılmıştır</i>	Zayıf	Zayıf
Derecesi			
Madde 6	<i>Cilt kenarları düzgün ve çapaksız kesilmiş, dikiz ve ciltleme kusurları yoktur</i>	İyi	İyi
Derecesi			
Madde 7	<i>Kitabın arka kapağında baskı adedi belirtilmiştir</i>	Zayıf	Zayıf
Derecesi			

Örnek Resimler

Madde 8	<i>Kitabın arka kapağında basımevi veya firmanın adı, tescilli markası, adres ve telefonuna yer verilmiştir</i>	Zayıf	Zayıf
Derecesi		Zayıf	Zayıf
Madde 9	<i>Kitabın arka kapağında basım yılı belirtilmiştir</i>	Zayıf	Zayıf
Derecesi		Zayıf	Zayıf
Madde 10	<i>Kitabın arka kapağında ISBN numarası vardır</i>	İyi	İyi
Derecesi		İyi	İyi
Madde 11	<i>Kitabın arka kapağında standart işaret ve numarası (TS 10220) yazılmıştır</i>	Zayıf	Zayıf
Derecesi		Zayıf	Zayıf
Madde 12	<i>Kitap sırtında basım yılı belirtilmiştir</i>	Zayıf	Zayıf
Derecesi		Zayıf	Zayıf

Örnek Resimler

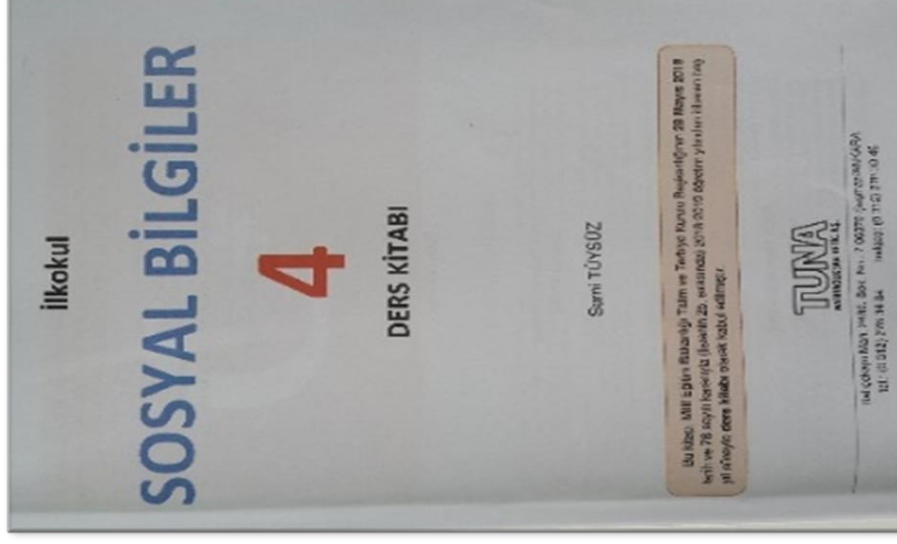
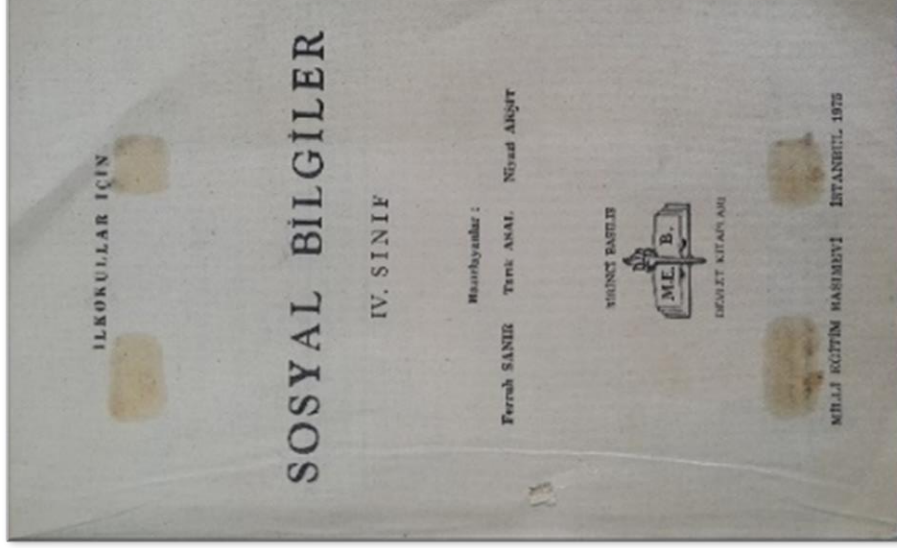
Madde 13	<i>Kitap sırtında hazırlayanların adı yer almaktadır</i>	Zayıf	Zayıf
Derecesi		Zayıf	Zayıf
Madde 14	<i>Kitap sırtında yayınevinin adı ya da amblemi yer almaktadır</i>	Zayıf	İyi
Derecesi		Zayıf	İyi
Madde 15	<i>Kitap sırtında kitabın okutulacağı sınıf belirtilmiştir</i>	İyi	İyi
Derecesi		İyi	İyi

Madde 16 Kitap sırtında kitabın adı yazmaktadır

Derecesi İyi

Madde 17 Kitabın iç kapığının ön yüzünde, kitabın adı, okul türü, sınıfı, yazarın/yazarların adı ve soyadı bulunmaktadır

Derecesi İyi

Örnek Resimler

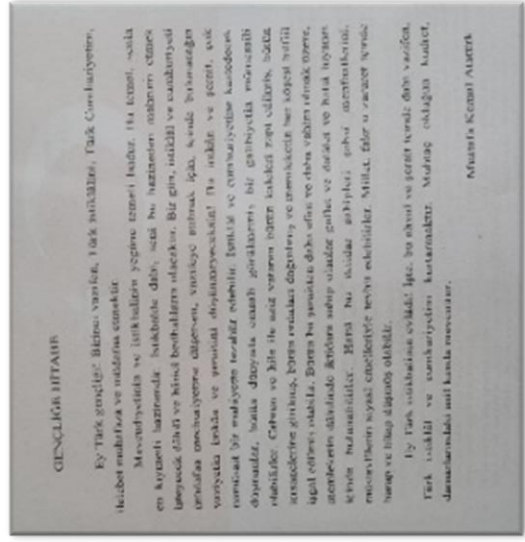
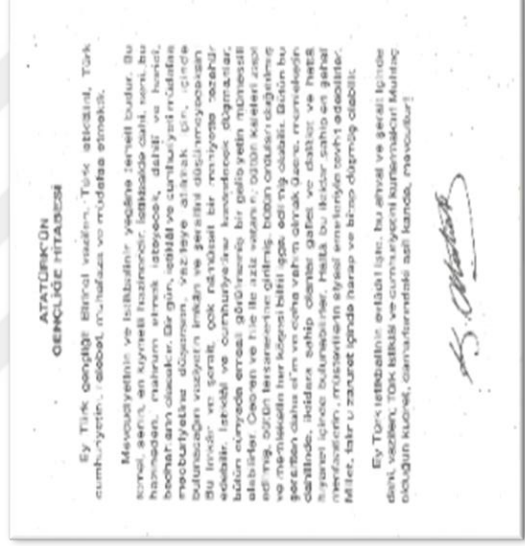
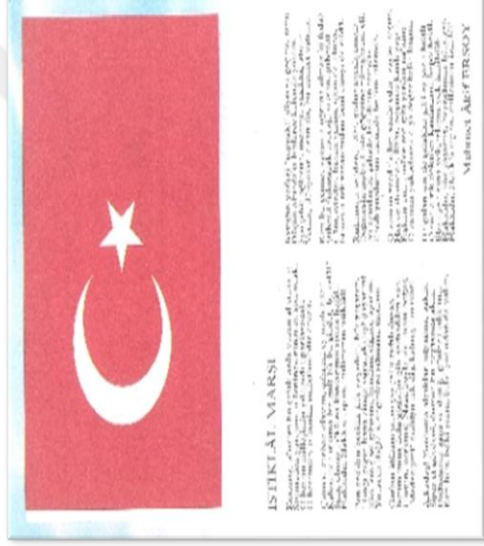
Madde 19 Kitabın ikinci yaprağının ön yüzünde Türk Bayrağı ile İstiklal Marşı, yaprağın arka yüzünde Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi vardır

Derecesi

Zayıf

İyi

İyi

Örnek Resimler

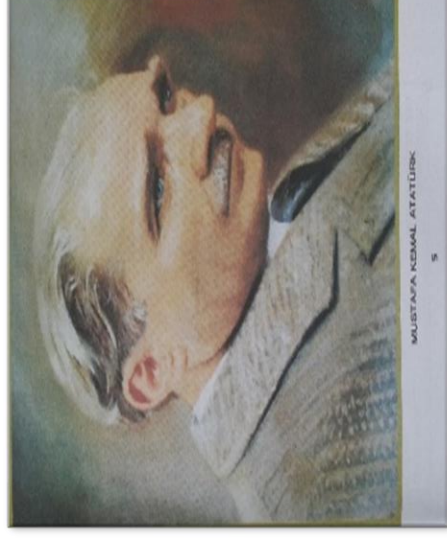
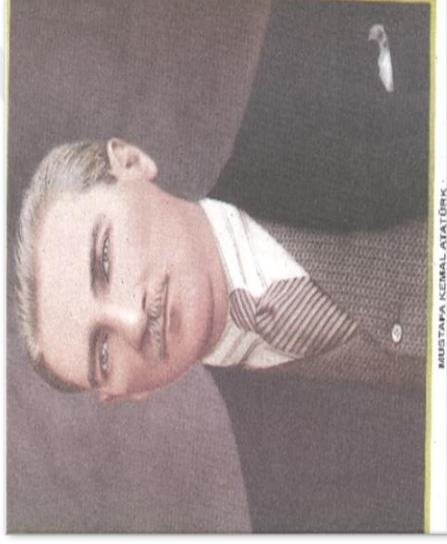
Madde 20 Kitabın üçüncü yaprağının ön yüzünde, Atatürk resmi ile resmin alt kısmında Mustafa Kemal Atatürk yazısı vardır

Derecesi

Zayıf

İyi

İyi

Örnek Resimler

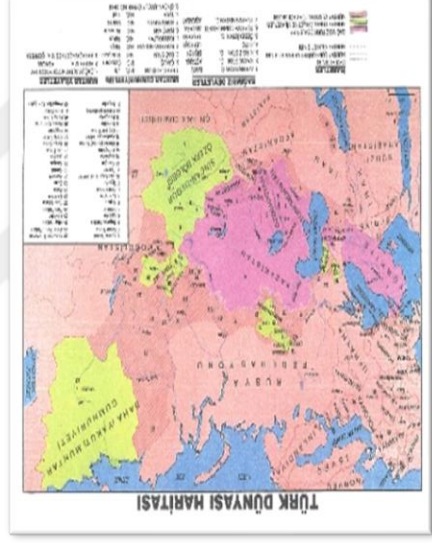
Madde 21 Kitabın arka kısmında Türk dünyası haritası vardır

Derecesi

Zayıf

İyi

İyi

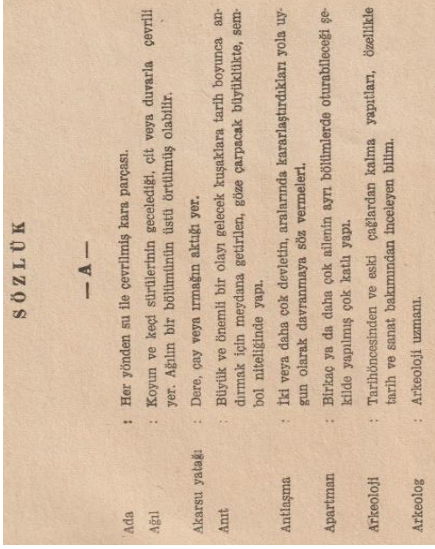

Örnek Resimler

Madde 22 Kitapta dersin içeriğine yönelik alfabetik sözlük vardır

Derecesi

İyi

Örnek Resimler

A
afet: Doğanın sebep olduğu yıkım.
ahali: Aralarında aynı yerde bulunmaktan başka hiçbir ortak nitelik düşülmeksizin bir ülkede, bir şehirde veya semtte oturanların tamamı.
akçe: Eskiden kullanılan küçük gümüş para.
amatör: Bir işi para kazanmak için değil, yalnız zevki için yapan kimse.
ananas: Sıcak ülkelerde yetişen bir ağacın meyvesi.
anket: Soru cevaplarına dayalı, inceleme ya da araştırma türü.
asfalt: Ana maddesi katran olan ve yolların kaplanmasında kullanılan karışım.
astar: Giyecek, perde, çanta, ayakkabı gibi şeylerde kumaşın veya derinin iç tarafına geçirilen ince kat.
avlu: Bir yapının veya grubun ortasında kalan üstü açık duvarla çevrili alan.

İyi

SÖZLÜK

A
âhit: Ölenin iyi niteliklerini, ölümünden duyulan acıyı dile getiren söz veya ezgi.
akrep: Saatin iki ibresinden küçüğü.
albüm: Fotoğraf, pul vb.ni dizip saklamaya yarayan bir tür defter.
alerji: Birtakım yiyecek, ilaç, toz, koku vb.ne hastalık derecesinde gösterilen aşırı tepki.
ampute: Bir kolu ya da bacağı olmayan.
animatör: Otel, tatil köyü vb. turistik yerlerde konukları eğlendirmek için çeşitli oyunlar, gösteriler yapan kimse.
arife günü: Dinî bayramlardan önceki gün.
asaratika: Eski yapılar, eski eserler.
atmosfer: Yeri veya herhangi bir gök cismini saran gaz tabakası.
atom: Birkaç türü birleştiğinde çeşitli molekülleri, bir tek türü ise bir kimyasal ögeyi oluşturan parçacık.

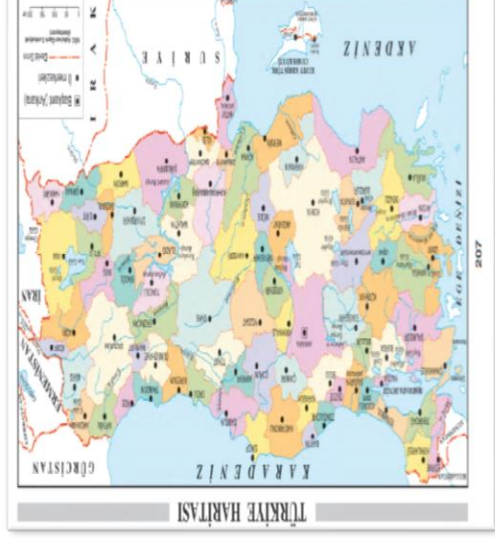
Madde 23 Kitapta Türkiye haritası vardır

Derecesi

Zayıf

İyi

Örnek Resimler

Madde 24 Kitapta kaynakça vardır

Derecesi Zayıf

İyi

İyi

Örnek Resimler

• Artuç, İbrahim, **Kore Savaşlarında Mehmetçik**, Kastaş A.Ş. Yayınları, İstanbul 1990.

• Atatürk, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara 1989.

• Atatürk, **Nutuk**, Yay. Haz. Zeynep, Korkmaz, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2000.

KAYNAKÇA

Acar, E. (2017). **Begirip** peğirmadan çocuk eğitimi. İstanbul: Yediveren Yayınları.
Açıvar, H. E. (1994). **Türk'ün aleşle imihani**. İstanbul: Atlas Kitabevi.
Akyüz, Y. (2005). **Türk eğitim tarihi MO 1000-MS 2004**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
Angel, E. (2004). **Edison-dünyeyi aydınlatan adam**. Ankara: Etkin Yayınevi.
Ataç, N. (1997). **Günlerin geliöğı**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Madde 25 Kitapta indeks vardır

Derecesi Zayıf

Zayıf

Zayıf

Madde 26 Kitapta zaman dizin çizelgesi yer almaktadır

Derecesi Zayıf

İyi

İyi

Örnek Resimler

TÜRKİYE'DE

1920	2 Aralık Gümürü Antlaşması'nın imzalanması.
1921	10 Ocak I. İnönü Zaferi.
1921	20 Ocak Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun kabulü.
1921	21 Şubat Londra Konferansı'nın toplanması.
1921	12 Mart İstiklâl Marşı'nın kabulü.
1921	16 Mart Sovyetler Birliği ile Moskova Antlaşmasının imzalanması.
1921	1 Nisan II. İnönü Zaferi.
1921	5 Ağustos TBMM tarafından Mustafa Kemal Paşaya Başkumandan görevi verilmesi.
1921	7-8 Ağustos Tekâlif-i Millîye Emirlerinin yayımlanması.

KRONOLOJİ

- 1783** Montgolfier Kardeşler'in ilk balonlu uçuş denemesi
- 1793** Claude Chappe'in mesaj iletme makinesini icadı
- 1837** Samuel Morse'un elektrikli telgrafının ilk denemesini yapması
- 11 Haziran 1868** Türk Kızılâynın kuruluşu
- 1876** Graham Bell'in telefonu icadı
- 1878** Edison'un uzun ömürlü akkor flamanlı ampülü icadı
- 1879** Edison'un elektrik ampulünü icat etmesi
- 1881** Mustafa Kemal'in doğumu
- 1901** Peter Hewitt'in cıvalı buhar lambasını icadı

İÇİNDEKİLER	
I. ÜNİTE	5
NASIL VE NEREDE YAŞIYORUZ	
1. Niçin toplu olarak yaşıyoruz	6
2. Aile içinde yaşayış	12
3. Köyümüzde yaşayış	16
4. Kasabamızda veya şehrimizde yaşayış	23
5. İlimizi kimler, nasıl yönetiyor	30
6. Yakın çevremizi incelemek için temel bilgiler	32
7. Yakın çevremizi tanıyalım	47
8. Çevremizde yaşayış	48
9. Çevremizde turizm	57
II. ÜNİTE	63
VATANIMIZ TÜRKİYEDE YAŞAYIŞ VE SORUNLARIMIZ	
1. Vatandaşlık Türkiye'de yaşayış (geçmiş kaynakları her yerde aynı değildir)	64
2. Biz ve değerlerimiz	79
3. Biz ve sularımız	87
4. Yıkıcı ve öldürücü bir doğa olayı (Deprem)	96
5. Nüfusumuz	99
6. Ekim, dikim ve üretim işlerimiz ve sorunlarımız	106
7. Evcil hayvanlarımız ve ürünleri	110
8. Ormanlarımız ve orman ürünlerimiz	115
9. Türkiye'de madenler ve enerji kaynakları	120
10. Türkiye'de küçük sanatlar ve endüstri	125
11. Türkiye'de iç ticaret, dış ticaret, taşıma ve ulaştırma işleri	129
12. Türkiye'nin yönetiliyor	134
13. Türkiye'de devlete yardımcı sosyal kurumlar	142

İÇİNDEKİLER	
Kitabımızı Tanıyalım.	8
1 Birey ve Toplum	9
HERKESİN BİR KİMLİĞİ VAR	11
HERKESİN BİR ÖYKESİ VAR	16
NELERDEN HOŞLANIYORUZ? NELERİ TAPABİLİRİZ?	19
ONUN YERİNDE OLSAYDIM	25
FARKINDAYIM, FARKLILIKLARA SAĞGUYUM	28
1. NELER ÖĞRENDİĞİZ?	31
2 Kültür ve Miras	33
ALEMLERİN TARİHİ	34
MİLLİ KÜLTÜR ÖĞRENDİĞİZ	38
GEÇMİŞTEN BUGÜNE ÇOCUK OYUNLARI	44
BİR KAHRAMANLIK DESTANI: MİLLİ MÜCADELE	49
2. NELER ÖĞRENDİĞİZ?	59
3 İnsanlar, Yerler ve Çevreler	61
YÖNLERİMİZ	62
YER DAFİTİ YAPALIM	68
ÇEVREMİZDE NELER VAR?	70
HAVA DÜYÜNÜ	73
YAKADININ YER	77
DOĞAL AFETLERE HAZIR OLALIM	82
3. NELER ÖĞRENDİĞİZ?	91
4 Bilim, Teknoloji ve Toplum	93
TEKNOLOJİK ÜRÜNLER	94
GEÇMİŞTEN BUGÜNE TEKNOLOJİ	98
ZAMAN İÇİNDE TEKNOLOJİ	104
İÇİN ÇIĞARALIM	110
ZARAR VERMEYEN KULLANALIM	114
4. NELER ÖĞRENDİĞİZ?	119
6	

Madde 28	<i>Kitapta kullanılan kâğıt kalitelidir</i>	Orta	Orta
Derecesi	Zayıf		
Madde 29	<i>Kitapta içindekiler bölümünde aranılan konulara rahat ulaşılmaktadır</i>	İyi	İyi
Derecesi	İyi		
Madde 30	<i>Kitapta sayfa numaralandırmalarında sağ (ön) sayfalarda tek sayılar, sol (arka) sayfalarda çift sayılar kullanılmıştır</i>	İyi	İyi
Derecesi	İyi		

Kyanta Tukuz, onların oğulları, torunları, torunların torunları, bu ülkede dört yüz yıl kaldılar. Çoğaldılar, oraya sığamaz oldular. Toplam konuşular. «Dedelerimizden duyardık; Ergenekon'un dışında da geniş, güzel yerler varmış, atalarımız, bir zamanlar oralarda yaşamış. Bundan böyle de korkup degılara kapamacak degiliz. Bir yolu bulup buradan çikalmi!...» dediler.

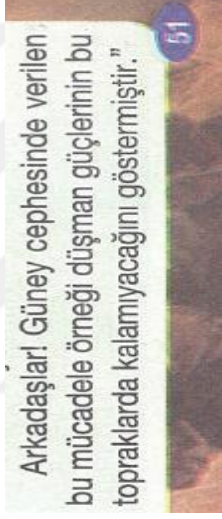
Aradılar, fakat hiç bir çıkış yolu bulamadılar. Bir demirci, «Ben bir yer gördüm. Orada demir var. Onu erirtsek yol bulur çıkarız.» dedi. Her-

215

Amcam han olunca, Türk kavmini düzenledi, ilerletti, yoksulları zengin etti. Azı, çok etti. Amcam han iken ben vali idim

Ey Türk, Oğuz beyleri, millet... İştini... Yukarıdan gök çökmedikçe, aşağıdan yer hatmedikçe, senin ülkeni, senin kanununu kim bozabilir?... Ülkeni kim alabilir?

216

bırakıldı. Mondros Ateşkes Anlaşması, geçerli bir belge olmaktan çıktı. Ayrıca bu anlaşma ile, İstanbul, Boğazlar ve Doğu Trakya, savaş yapılmadan kurtarıldı.

52

Pil ömürleri ve konuşma süresi de uzadı. Cep telefonuyla haberleşmenin dışında daha pek çok iş yapılabildiği için cep telefonları insanların yanından ayıramadığı bir araç hâline geldi.

(1) <http://blog.miliyet.com.tr/telefon-actilisinde-kullandigimiz--alo--k-Blog?BlogNo=113522> (Düzenlenmiştir) (01.02.2018)

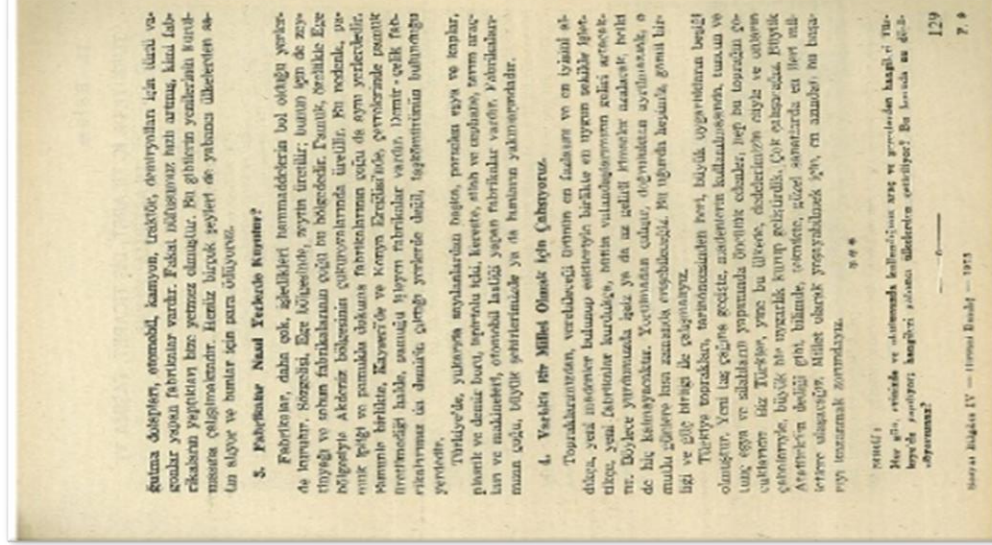
107

ve Wilbur Wright (Vilbur Rayt) kendilerinden önceki motorsuz araçlarla yapılan uçuşa denemelerinden aldıkları ilhamla ilk motorlu uçağı yaptılar.

108

Madde 31	<i>Kitaptaki sayfa numaraları kolaylıkla görülebilecek, takibi güçleştirmeyecek ve karışıklığa yol açmayacak şekilde yerleştirilmiştir</i>	İyi	İyi
Derecesi	İyi		

Tablo 4.5'e bakıldığında; 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 23 ölçütün zayıf, 2 ölçütün orta, 11 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının fiziksel nitelikler açısından orta düzeyde olduğu; 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 13 ölçütün zayıf, 3 ölçütün orta, 20 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının fiziksel nitelikler açısından orta düzeyde olduğu; 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 12 ölçütün zayıf, 3 ölçütün orta, 21 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının fiziksel nitelikler açısından orta düzeyde olduğu görülmüştür.

Fiziksel niteliklerle ilgili maddelere bakıldığında;

5. madde "*Kitapta ciltlerin korunması selefonlama ya da laklama işlemi yapılmıştır*", 7. madde "*Kitabın arka kapağında baskı adedi belirtilmiştir*", 8. madde "*Kitabın arka kapağında basımevi veya firmanın adı, tescilli markası, adres ve telefonuna yer verilmiştir*", 9. madde "*Kitabın arka kapağında basım yılı belirtilmiştir*", 11. madde "*Kitabın arka kapağında standart işaret ve numarası (TS 10220) yazılmıştır*", 12. madde "*Kitap sırtında basım yılı belirtilmiştir*", 13. madde "*Kitap sırtında hazırlayanların adı yer almaktadır*", 25. madde "*Kitapta indeks vardır*", 32. madde "*Kitabın sayfalarında baskı arka yüze geçmemiştir*", 33. madde "*Kitapta genel olarak bir tasarım bütünlüğü vardır*" ve 36. maddede "*Kitap destek sağlamadan rahat biçimde açılmaktadır*" belirtilen özelliklerin 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde olduğu belirlenmiştir.

14. maddenin "*Kitap sırtında yayınevinin adı ya da amblemi yer almaktadır*" 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu görülmektedir.

3. maddenin "*Kitap kapak kartonu dayanıklıdır*" 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

18. maddenin "*Kitabın iç kapağının arka yüzünde genel yayın seri dizi ve onayı, baskı sayısı ve baskı adedi bulunmaktadır*" 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu anlaşılmıştır.

28. maddenin “*Kitapta kullanılan kâğıt kalitelidir*” 2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında orta düzeyde 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu belirlenmiştir.

10. madde “*Kitabın arka kapağında ISBN numarası vardır*”, 19. madde “*Kitabın ikinci yaprağının ön yüzünde Türk Bayrağı ile İstiklal Marşı, yaprağın arka yüzünde Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi vardır*”, 20. madde “*Kitabın üçüncü yaprağının ön yüzünde, Atatürk resmi ile resmin alt kısmında Mustafa Kemal Atatürk yazısı vardır*”, 21. madde “*Kitabın arka kısmında Türk dünyası haritası vardır*”, 23. madde “*Kitapta Türkiye haritası vardır*”, 24. madde “*Kitapta kaynakça vardır*”, 26. madde “*Kitapta zaman dizin çizelgesi yer almaktadır*” ve 35. maddenin “*Kitabın kullanımına kılavuzluk eden bölümde yer alan simgelerin tümü tanıtılmıştır*” 2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu görülmüştür.

1. maddenin “*Kitap kapağı, sınıf seviyesine uygun olarak ilgi çekici bir nitelikte tasarlanmıştır*” 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

6. maddenin “*Cilt kenarları düzgün ve çapaksız kesilmiş, dikiş ve ciltleme kusurları yoktur*” 2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu belirlenmiştir.

2. madde “*Kitabın ön kapağında sınıf seviyesi ve dersin adına yer verilmiştir*”, 4. madde “*Kitap kapağı kitap yapraklarını tamamen örtecek ve aynı boyutta olacak şekilde kesilmiştir*”, 15. madde “*Kitap sırtında kitabın okutulacağı sınıf belirtilmiştir*”, 16. madde “*Kitap sırtında kitabın adı yazmaktadır*”, 17. madde “*Kitabın iç kapağının ön yüzünde, kitabın adı, okul türü, sınıfı, yazarın/yazarların adı ve soyadı bulunmaktadır*” 22. madde “*Kitapta dersin içeriğine yönelik alfabetik sözlük vardır*”, 27. madde “*Kitapta içindikiler bölümü vardır*”, 29. madde “*Kitapta içindikiler bölümünde aranılan konulara rahat ulaşılmaktadır*”, 30. madde “*Kitapta sayfa numaralandırmalarında sağ (ön) sayfalarda tek sayılar, sol (arka) sayfalarda çift sayılar kullanılmıştır*”, 31. maddede “*Kitaptaki sayfa numaraları kolaylıkla görülebilecek, takibi güçleştirmeyecek ve karışıklığa yol açmayacak şekilde yerleştirilmiştir*” ifade edilen özelliklerin 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu

anlaşılmaktadır.

Bu bulgulardan hareketle 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarının her üçünün de fiziksel nitelikler boyutunda orta düzeyde olduğu görülmüştür.

4.6. Altıncı Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları programa uygunluk ölçütleri açısından nasıldır? Alt problemine yönelik bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının programa uygunluk özellikleri Tablo 4.6'da verilmiştir.

Tablo 4.6. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Programa Uygunlukları

Program	1968	2005	2018
Madde 1	<i>Üniteler öğretim programının kazanımlarını temsil etmektedir</i>		
Derecesi	<i>Orta</i>	<i>Orta</i>	<i>İyi</i>
Örnek Resimler	Ünite No	ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI
	Ünite 1	İlimiz ve Bölgemiz	6
	Ünite 2	Türkiye'miz	6
	Ünite 3	Yurdumuzda Bugünkü Hayat	8
	Ünite 4	İslamlık ve Türklerin İslam'ı Kabulü	7
	Ünite 5	Türklerin Anadolu'ya Yerleşmesi	6
	Ünite 1	Kendimi Tanıyorum	6
	Ünite 2	Geçmişimi Öğreniyorum	8
	Ünite 3	Yaşadığımız Yer	7
	Ünite 4	Üretimden Tüketime	6
Ünite 5	İyi ki Var	5	
Ünite 6	Hep Birlikte	4	
Ünite 7	İnsanlar ve Yönetim	4	
Ünite 8	Uzaktaki Arkadaşım	4	
Madde 2	<i>Üniteler somuttan soyuta bir yol izlemektedir</i>		
Derecesi	<i>İyi</i>	<i>İyi</i>	<i>İyi</i>
Madde 3	<i>Üniteler basitten karmaşığa bir yol izlemektedir</i>		
Derecesi	<i>İyi</i>	<i>İyi</i>	<i>İyi</i>
Madde 4	<i>Üniteler kolaydan zora bir yol izlemektedir</i>		
Derecesi	<i>İyi</i>	<i>İyi</i>	<i>İyi</i>

Madde 5	<i>Üniteler bütünden parçaya ya da parçadan bütüne bir yol izlemektedir</i>	İyi
Derecesi		İyi
Madde 6	<i>Üniteler yakın çevreden uzağa bir yol izlemektedir</i>	İyi
Derecesi		İyi
Madde 7	<i>Üniteler olaylardan kavram ve genellemelere bir yol izlemektedir</i>	İyi
Derecesi		İyi
Madde 8	<i>Ünitelerin içeriği bilimsel bilgilerle örtüşmektedir</i>	İyi
Derecesi		İyi

Ornek Resimler

Birbirini izleyen iki olay arasında, zamanın bir parçası geçer. Bu zaman parçası saat ile ölçülür; sözcüğü, «Okutay, öğretmenin derse girişinden 15 dakika sonra geldi.» deriz. Zaman ölçülerinden biri de gündür. Bir gün 24 saate bölünmüştür. Bir saat 60 dakika, bir dakika da 60 saniyedir.

Telefon Makineleri ve Gelişimi
Yavuz, müzede ilk telefonu Aleksander Graham Bell adında bir mucidin bulunduğunu öğrendi. Daha sonra bir iki ansiklopediye

Elli dokuz saniye süren ilk uçuşta Orville Wright havada 280 metre yol aldı. Wright Kardeşler bu başarılı deneyimin ardından çalışmalarına devam ettiler. Uçağın kalkış ve inişini kolaylaştırıp onu yönlendirmek için hareketli kanat sistemini geliştirdiler. 1909 yılında da bir uçak fabrikası kurdular.

Madde 9 Üniteler toplum yaşamı için olumlu mesajlar içeren etik bir içeriğe sahiptir

Derecesi İyi

- c) Yavaşlar, kaldırımlar üzerinde durup konuşamaz; kol koia grip yürüyemez. Caddeler, kaldırımlar gezinti yeri değildir. Böyle yerlerde ağır ağır, konuşarak, şakalaşarak yürümek ayıptır.
- d) Caddelere ve sokaklara, evlerde ve işyerlerinde toplanan düğün ve artıklar dökülemez; kullanılmış sular, akıtılmaz. Herkes, evinin ve işyerinin çevresini temiz tutmak zorundadır.
- e) Özellikle yenecek şeylerin satıldığı dükkân ve mağazaların temiz olması, bu gibi yerlerde sinek ve fare gibi hayvanların bulunmaması gerektir.

Ornek Resimler

görülmelidir. Başka bir ifadeyle her insan, diğer insanların kendisinden farklı duygu ve düşüncelere sahip olabileceği gerçeğini kabul ederek onlara saygı duymalıdır.

Madde 10 Üniteler öğrencinin gelişim düzeyine uygundur

Derecesi Orta

Madde 11 Üniteler öğretici bir içeriğe sahiptir

Derecesi İyi

Madde 12 Üniteler konulara uygun kasalıkta ve bir kerede okunabilen kolay bir içeriğe sahiptir

Derecesi Zayıf

1. Bölüm

İÇ ASYA VE BÜYÜK GÖÇLER

Hedefler:

— Bir Asya haritası üzerinde, Hind, Aral ve Büyükollerin, Obi, Kuzey ve Levant imkânlarıyla, bunların engelleri ve dönükleri, İpek Yolu, Özbekistan, Çin, Hindistan, İran, Suriye, Irak ve Yunanistan imkânlarıyla, bunların ne zamanla ilk iki büyük arasımda ne gibi benzerlikler ve farklılıklar olduğunu bulmaya çalışınız!

.....

1. İç Asya:

Türkiye'nin ilk vatani (anayurdu) İç Asya'dır. İç Asya, denizlerden uzak bir iç bölgedir.

Asya, Avrasya kıtasının büyük doğu bölümüdür. Üral dağlarıyla Hazar gölünün doğusunda kalır. Yerler Asya, bunların batısında kalan içişik bölüm Avrupa'dır. Denizlerle kısıtlı büyük kara parçalarına kıta denir. Bu tanımlanışına göre, Avrupa ve Asya iki ayrı kıta değil, bir kıtanın iki bölümüdür.

Avrasya kıtasının ortalarında ve güney başlarında, bir baştan öbür başa, sıradağlar uzar. Bu sıradağların varlığı İç bölümlerden dört yöne doğru gölgeleme, yükselişinin yüksekliği azalır ve sonunda da, büyük denizlerin faylanması oluşur. Avrasya'nın sıradığıları üzerinde çok yüksek doruklar ve aralarında çok geniş yüksek ilköler vardır. Himalaya dağları üzerindeki Everest tepesi, dünyanın en yüksek noktası (Yeni ölçümlere göre 8882 m) ve Tibet, dünyanın en yüksek ülkesidir.

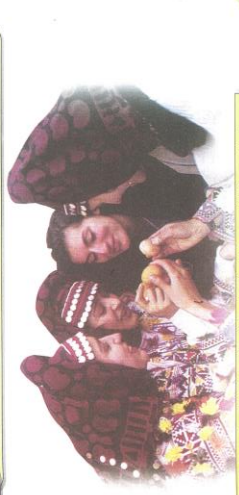
İç Asya kuzeyde, Siburya'nın güneyindeki dağlarla, doğuda Büyük Kırğın, güneyde Karakum ve Hindiyalar, batıda Pamir ve Tanrı Dağları ile sınırlanmıştır. Batı Türkölü de bu büyük bölgeye eklenir. Ancak Tibet, Türkiye'nin anayurdu diyirinde kalır.

İç Asya'da çok geniş bozkırlar ve düz alanlar en korkunç çölleri vardır (Taklamakan çölü). Sürüler ve köylüler, dağlardan aşağılara akan derinleri ve evlatları düzlükleri orşükleri yerlerdedir. Bozdağlar orşüşünce, bunların sıf ve uzulu jöller ve bataklıklar vardır. Yüksek dağlar, düzlüklerden ve çöller yörelerden daha çok yağış alır. Bu yağışlarla beslenen akarsular, kurak iç düzlüklerden geçerken pütüğe kuşullar; çöller tümlükle kurur. İç Asya'nın büyük arımları bile, denizlere değil, uzulu göllere ya da bataklıklara dökülür.

200

2. ÜNİTE

KÜLTÜRÜMÜZ

► **Bayramlar, birlik beraberlik ve haredişin yaşatıldığı en güzel günlerdir. Küsküner banşır, büyükler Küçükler kaynarşır. Baharm müjbesi olarak bilinen Nevruz en eski bayramlarımızdır. Yaşadığınız yerde Nevruz da ne tür kullamlar yapılır?**

san smalarına işlenmiş bordo renkli bindallı denilen bir elbise çıkarır. Bu, ablanın kına gecesi kıyafeti olacaktır. İkinci hediye ise anneannemden aneme, annemden ise ablama kalacak olan hamam takımıdır. Hamam tas, nain, fi dişi tarak, havlu, gümtüş işlenel ayna bu eşyalar arasındadır. Annem, hamam eşyalarını verirken Türk hamam

► **Türk mutfak kültürü çok çeşitli ve zenginidir. Özellikle bayram ve düğün gibi özel günlerde yemekler özene hazırlanır. Yöreneze özgü ne tür yemekler vardır?**

39

Karıncaalar

Doğada gezerken karşılaştığımız karınca yuvaları da yönleri bulmamızda bizlere yardımcı olabilir.

Karıncaalar yer altından çıkardıkları toprakları yuvalarının ağzına yığarlar. Bu toprak yığını ağırıklı olarak yuva girişinin kuzeyinde bulunur. Yuvanın açık olan ağzı ise güney yönüne bakar.

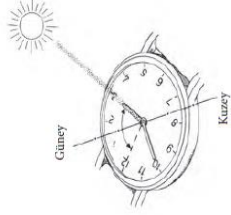
Dışarıda oynarken bir karınca yuvası gördüm. Yuvanın ağzındaki toprağın büyük bölümü bir noktada toplanmıştı. Yüzümü toprağın en fazla olduğu yöne doğru çevirerek kollarımı açtım. Köyümüze uzak bir yerde bulunan sönmüş volkanik dağ önünde, hemen yanımızdaki ormanlık alan ise sol kolumun gösterdiği yönde kaldı. Böylece bulunduğum yere göre yanardağ kuzeye, orman ise batıya düşmüş oldu.

Mezarlıklar

Mezarlıklara bakılarak da yön belirlenmesi yapılabilir. Müslüman mezarlıklarında mezarın baş kısmı batı, ayak kısmı doğu yönünü gösterir. Hristiyan mezarlıklarında ise mezarın başı güneye döndürür.

Saat Yöntemi

Yönümüzü kolumuzdaki saat yardımıyla da bulabiliriz. Bunun için saatimizin akrebi ni güneşin bulunduğu yöne doğru tutmamız yeterli olacaktır. Bu durumda saatin 12 noktası ile akrep arasındaki açının tam ortasından geçtiği varsayılan çizgi, güneyi gösterir. Güney yönüne sınırlımı döndüğümüzde yüzümüz kuzeye bakar. Sağımız doğu, solumuz batı olur.

65

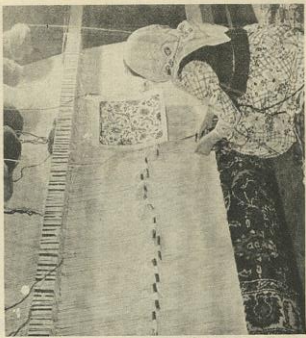
Madde 13 Üniteler kültürel değerlere uygun gerçekçi bir içeriğe sahiptir

Derecesi

İyi

1. Küçük Sanatlar ve Fabrikalar :
El sanatları, makinelerden başka tüpeli araç ve gereç kullanılarak yapılan işlerdir. Kuyumculuk demircilik marangozluk elle ya da ayakla işlenen tezgâhlarda dokumacılık, çanak çömlek yapımı, kumduruculuk, sarıçuk vb. işlere "el sanatı" denir. Bu tüpü işler, çarşı içinde bulunan bir işyerinde veya evlerde yapılır. Evlerde, özellikle kadınların yaptığı sanatlara "ev sanatı" da denir. Fakat, ev ve el sanatlarına **küçük sanatlar** demek daha doğrudur. Bu iş adamları bugün, tüpü makinelerden de yararlanmaktadır (dikiş makinesi, torna tezgâhi, otomatik makap vb.).

Küçük sanatlarla uğraşanların, yaptıkları işe ayrıldıkları bir sermaye (ana para) vardır. Sanatın yapılabilmesi için gerekli makine, araç ve gereçler, bu ana para ile sağlanmıştır. İşyeri (atölye), ya sanat sahibinin malikdir ya da bir kimseden kiralanır. İşyeri, bir işletme olarak çalışır. İşyerinin yanında kalınan işletmelerde çalışan sanatçılar çalışır. Küçük sanatlarla uğraşanların çoğu,

Bir halî tezgâhi.

125

İyi

Yerleşim merkezlerinde yılın bir dönümünde, Şenliklerde kültürümüzün değerlerini yaşatmaya çalışılır. Yöreye öz değerler kazandırmaya çalışılır. Çiğirt, güreş, bard gibi ata sporlarını yer aldığı şenlikler düzenlenmektedir. Sizi de bu sanata katılmaya hazır mıydınız? Ülkemizde yaygın bir spor olan güreşin tacıdır.

Türkiye'de en önemli güreş etkinliği Edirne'de düzenlenen uluslararası Edirne Koca Yusuf ve Kurtulmuş Mehmet paşalıva uluslararası güreş yarışmalarıdır. Yarışmaların düzenlendiği yerleri ziyaret edebilirsiniz. Bir süre sonra çazgırım okuduğu mîne eşliğinde güreşler başlar. Dördük sesli çazgırınla yarışmalar başlar. Yarışmalar sırasında straya geçiyor ve peşrev sırasında

İki yığıt, çıkırsın meydana
Alta geldim diye yarıma
Üste çıkırsın güşürme
Kur sarımayı kıldından
Al!

Bir gazete haberi, 3 Temmuz 2005

İyi

Şeyda, millî kültürümüzün yansıttığına değinmişliğini eserler veya eşyalar var mıdır? Trnce bunlar nelerdir?

Millîet, dil, tarih ve kültür birliği olan insan topluluğudur. Bir millîet oluşturan insanların ortak özellikleridir. Millîyetin oluşmasını etkileyen etmenler, dil, tarih, kültür, gelenek ve alışkanlıklarıdır. Millîyetin oluşmasını etkileyen etmenler, dil, tarih, kültür, gelenek ve alışkanlıklarıdır. Millîyetin oluşmasını etkileyen etmenler, dil, tarih, kültür, gelenek ve alışkanlıklarıdır.

A.İ.

Çeviz ağacından yapılan el işyama çözüme sanatı

Üzeri Türk motifleriyle süslenmiş el dokuması halı

İpekli kumandan yapılmış serama işlenmiş yelek

Annenle birlikte anneannemin evine almıştık. Muftastaki eşya dikkatimi çektii. Babamın değerini öğrendiğim bir anıydı. Babamın beklemediğim anında, baya başlığımızda neredeyse her evde bir kahve değirmeni vardı. O zamanlar kahve pazarından çekirdek çekilirdi. evde kavrulur, daha sonra da bu değirmenlerde elle çekilirdi.

A.İ.

36

Madde 14 Üniteler birden çok duyu organının kullanılabileceği etkinlikler içermektedir

Derecesi

Zayıf

İyi

2. Sözlü tarih çalışması yaparak ailenizdeki büyüklerin çocukken oynadığı oyunları öğreniniz. Öğrendiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

3. Kurtuluş Savaşı'na katılan kahramanları temsil eden bir anıt projesi yarışması düzenleniyor. Siz de çevrenizdeki anıtları inceleyerek, resim ya da maket olarak bir proje hazırlayınız.

Aile büyüklerinizden biriyile ailenizin tarihini yazmak amacıyla bir sözlü tarih çalışması yapınız. Çalışmanız sırasında aşağıdaki soruları kullanabilirsiniz.

- Nerede ve ne zaman doğdunuz?
- Kaç kardeşiniz var?
- Geçmişinizi nasıl sağladınız?
- Nerelede oturdunuz?
- Soyadınız nereden geliyor?
- Hangi okulları bitirdiniz?
- Kiminle, ne zaman ve nerede evlendiniz?
- Kaç çocuğunuz oldu?
- Annem ve babam nerede ne zaman doğdu?
- Annemle babam nerede ve ne zaman evlendiler?

Madde 15 Üniteler öngörülen davranışın yapılmasını sağlayan etkinlikler içermektedir

Derecesi Zayıf

İyi

İyi

Madde 16 Üniteler kazanılan davranışların yaşama transferini sağlayan etkinlikler içermektedir

Derecesi Zayıf

İyi

İyi

Madde 17 Öz değerlendirme çalışmasına yer verilmiştir

Derecesi Zayıf

İyi

İyi

Örnek Resimler

I. EŞLEŞTİRME

Aşağıda bazı cümleler ve bu cümlelerle ilgili sözcükler verilmiştir. Bu cümlelerin önündeki rakama ilgili olduğu sözcüğün önüne yazınız.

- Bir toplulukta eskiden kalmış olan ve kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel alışkanlıklardır.
- İnönü'nün için hazırlanan her türlü eşyadır.
- Savaşın sağ ve zarar kazandıran olarak dönen kişilere verilen isimdir.
- Bir topluma özgül düşünce ve sanat eserlerinin bütününe denir.
- Millî ve dîni bakımdan önemli olan ve kutlanan gündür.

() Gelenek	(X) Gazi
(X) Kültür	(X) Çeyiz
() Şehit	(X) Bayram
() Festival	() Festival

II. BOŞLUK DOLDURMA

Aşağıdaki kutucuklar içerisinde verilen sözcükleri cümledeki uygun olan boşluklara yerleştiriniz.

halk oyunu	alle	genlik	nüfus cüzdanı
sözle barih	akrabası	Sakarya Savaşı	

Bağkötünlük Meydanı Muharebesi..... geçmişte ait bir konuda o konuyla ilgili kişilerle yapılan söyleşilerden elde edilen bilgilerin bir sistem içinde değerlendirilmesidir.

- İnsanın duygu ve düşüncelerinin müzik eşliğinde ritmik hareketlerle ifadesine denir.
- Belli günlerde yapılan, coşku veren eğlencifol gösterilerin tümüne denir.
- Kan veya evlilik yoluyla birbirine bağlı olana kimselere denir.
- Atatürk "Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir" emrini sırasında vermiştir.

III. ÇOKTAN SEÇMELİ

- Aşağıdaki savaşların hangisinden sonraki Mustafa Kemal'e "Gazilik" unvanı ve "Muharebe" unvanı verilmiştir?
A) I. İnönü Savaşı
B) II. İnönü Savaşı
C) Sakarya Savaşı
D) Büyük Taarruz
- Kurtuluş Savaşı sırasında Doğu Cephesinde aşağıdakilerden hangisiyle mücadele edilmiştir?
A) Fransızlar
B) Ermeniler
C) Yunanlılar
D) İngilizler
- Aşağıdakilerden hangisinin oluşturduğumuz kültürümüzün öğelerinden biri değildir?
A) halk oyunları
B) türküler
C) el sanatları
D) maskeli balo
- Aşağıdakilerden hangisi sözlü kültürümüzün öğelerinden biri değildir?
A) roman
B) şiir
C) roman
D) atasözü
- Atatürk'ün öğrenim gördüğü okullar arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?
A) Mahalle Mektebi
B) Millet Mektebi
C) Şemsi Efendi Okulu
D) Manastır Askerî İdadisi

Madde 18 Üniteler kavram ve olgu merkezli bir içeriğe sahiptir

Derecesi İyi

İyi

İyi

3. NELER ÖĞRENDİNİZ?

A. Aşağıda verilen cümleleri kutucuklardaki sözcüklerden uygun olanlar ile tamamlayınız.

Meteoroloji	temometre	batı	kuzey	doğu
Kutup Yıldızı	kuşakbağı	fiziki		

- Pusulanın renkli ucu her zaman yönünü gösterir.
- Gökşözü'nün bulutsuz olduğu bir gecede yardımıyla yönümüzü bulabiliriz.
- Bir yerin görünüşünün küçültülerek düzlem üzerine çizilmesine kroki denir.
- Hava sıcaklığı ile ölçülür.
- Dağlar haritalarda kahverengi ve tonlarıyla gösterilir.
- Ülkemizde hava tahminleri Devlet İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılır.

B. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

- Krokilerde gerçek boyutları küçültme işlemi belli bir ölçüde göre yapılır.
- Akdeniz'in kıyı kesiminde en fazla görülen doğal afetlerden biri de heyelandır.
- Deprem sırasında bina dışına çıkılken asansör kullanılmamalıdır.
- Ülkemizde birinci derece deprem bölgeleri vardır.
- Fiziki haritalarda yeşil rengin tonları doğal bitki örtüsünü gösterir.
- Dik yamaçların taraslanması sel baskınlarına karşı alınan önlemlerden biridir.
- Duduk, deprem çantasında mutlaka bulunması gereken eşyalardan biridir.
- Kara yolları beğeri unsurlarındandır.
- Trafik kazaları önemli doğal afetlerden biridir.

C. Aşağıda verilen her bir kutucuğun içine yarımadaki kavramla ilişkili olduğunu düşündüğünüz kelime grubunun numarasını yazınız.

1. adres	1. hava olayı
2. köprü	2. doğal unsur
3. sis	3. beğeri unsur
4. radyo	4. doğal afet
5. dağ	5. deprem bilgi kartı
6. sel	6. deprem çantası

91

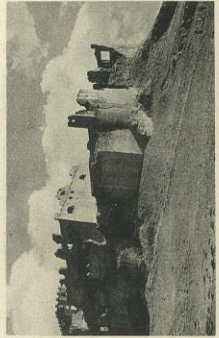
Madde 19 Üniteler olay merkezli bir içeriğe sahiptir

Derecesi

Zayıf

İyi

İyi

Örnek Resimler	HERKESİN BİR ÖYKÜSÜ VAR	HERKESİN BİR ÖYKÜSÜ VAR
<p>Yurdumuzun en dağlık bölümü Van gölünün güneyinde ve güneydoğusunda. Bu dağların eteklerinde, özellikle yazın, turizm için bir vaka yeri olarak, Ağrı dağında oluğu gibi, küçük buzullar (buz irinimleri) vardır. Doğu Anadolu'da ormanlar, 1600, hatta 1800 metreden yüksek dağlar üzerinde görülür. Fakat eski ormanların çoğu, tahmin edilmiştir. Bunun için, çok yerde tezekler, Doğru roslar üzerinde, oldukça zengin mese ormanları vardır.</p> <p>Doğu Anadolu'nun başlıca ürünleri tahıl ve az yüksek yerlerde sebze ile meyvedir. Kars dolaylarında şağr, güneyde ve batıda, daha koyunla keçi beslenir. Bu bölgede zengin demir, krom ve bükür yatakları işletilmektedir.</p> <p>Frax ırmağı üzerinde ve Birecik şubünde kerayolu köprüleri. Köprüünün yapımı 1963'te tamamlanmıştır. Daha önceleri ırmağ, altı düz su taşıyarak, aqılar, otomobililer, insanlar bir kıydan, gününe hanıca aktarırdı. Birecik köprüünün uzunluğu 700, eni 10 metredir.</p>	<p>19 Mayıs 1919 Atatürk'ün Samsun'a Çıkışı</p> <p>CUMHURİYETE NASIL KAVUŞTUK?</p> <p>Kurtuluş Savaşı</p> <p>Burcu, Yavuz Mete ve Ayşe Gazi Antep'te Gazî İnköğretim Okulu 4/C sınıfında okumaktadırlar. Öğretmenleri Kurtuluş Savaşı sırasında yakın çevrelerindeki gelişmeleri ve Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğini ve cesaretini araştırmaları istedi. Bu öğrenciler költürlerini öğrenmek için, okullarındaki kütüphaneleri kayınlardan faydalandılar. Ayrıca internet de kullanarak konuyla ilgili şü bilgileri topladılar.</p> <p>Burcu, Kurtuluş Savaşı sırasında yakın çevresindeki gelişmeleri anladı, "Yurdumuz Ülkemizi her tarafa tehlikeyleydi. Batıda Fransızlar, Ermeniler, güneyde ise Mücadelenin ilk yıllarında henüz düzenli ordu kurulmamıştı. Bölgesel kurtuluş faaliyetleri yapıyordu. Bizim buraları da Fransızlar almak istiyordu. Fransızların işgaline başlaması büyük tepkilere yol açtı. Milletimiz genç, yaşlı, kadın, erkek herkes vataniyi</p>	<p>Herkesin bir öyküsü var. Herkesin bugüne kadar çok çok olay yaşamış şizdir. Ancak hayat öykünüzü anlatmamız ister dğimde hayat öykünüzde bu olayların hepsine ye vermiyiz. Sadece hayatınızda önemli gördüğünüzü, bizi etkileyen, unuttuğumuz olayları anlatın. Bunu yaparken de olayları, oluğ tarihante gör dğduğunuz andın günümüzde doğru sıralanır.</p> <p>HERKESİN BİR ÖYKÜSÜ VAR</p> <p>Hayatınızda unuttuğunuz belli başlı olayları nelerdir?</p> <p>Herkesin bugüne kadar çok çok olay yaşamış şizdir. Ancak hayat öykünüzü anlatmamız ister dğimde hayat öykünüzde bu olayların hepsine ye vermiyiz. Sadece hayatınızda önemli gördüğünüzü, bizi etkileyen, unuttuğumuz olayları anlatın. Bunu yaparken de olayları, oluğ tarihante gör dğduğunuz andın günümüzde doğru sıralanır.</p> <p>HERKESİN BİR ÖYKÜSÜ VAR</p> <p>Hayatınızda unuttuğunuz belli başlı olayları nelerdir?</p> <p>Herkesin bugüne kadar çok çok olay yaşamış şizdir. Ancak hayat öykünüzü anlatmamız ister dğimde hayat öykünüzde bu olayların hepsine ye vermiyiz. Sadece hayatınızda önemli gördüğünüzü, bizi etkileyen, unuttuğumuz olayları anlatın. Bunu yaparken de olayları, oluğ tarihante gör dğduğunuz andın günümüzde doğru sıralanır.</p> <p>HERKESİN BİR ÖYKÜSÜ VAR</p> <p>Hayatınızda unuttuğunuz belli başlı olayları nelerdir?</p> <p>Herkesin bugüne kadar çok çok olay yaşamış şizdir. Ancak hayat öykünüzü anlatmamız ister dğimde hayat öykünüzde bu olayların hepsine ye vermiyiz. Sadece hayatınızda önemli gördüğünüzü, bizi etkileyen, unuttuğumuz olayları anlatın. Bunu yaparken de olayları, oluğ tarihante gör dğduğunuz andın günümüzde doğru sıralanır.</p>
<p>30 Ağustos 1922 Başkumandan Meydan Muharebesi'nin Kazanması</p> <p>26 Ağustos 1922 Büyük Taarruz</p>	<p>9 Nisan 2009'da, 4ç kilo yüz seksen gram ağırlığında bir bebek olarak Kirşehir'de dünyaya gelmişim. "Sovnipli haber" anlamına gelen adıma bana anımsanmam vermiş. Annem 1980, babam 1979 doğumludur. Esnaf olan babam lokanta işletiyor. Annem ise bankada çalışıyor. Benden dört yaş küçük bir erkek kardeşim ve benden üç yaş büyük bir ablam var.</p> <p>Ben on bir aylıkken yürümeye, bir yaşımı doldurduğumda da kısa cümleler kurarak konuşmaya başlamışım.</p>	<p>9 Nisan 2009'da, 4ç kilo yüz seksen gram ağırlığında bir bebek olarak Kirşehir'de dünyaya gelmişim. "Sovnipli haber" anlamına gelen adıma bana anımsanmam vermiş. Annem 1980, babam 1979 doğumludur. Esnaf olan babam lokanta işletiyor. Annem ise bankada çalışıyor. Benden dört yaş küçük bir erkek kardeşim ve benden üç yaş büyük bir ablam var.</p> <p>Ben on bir aylıkken yürümeye, bir yaşımı doldurduğumda da kısa cümleler kurarak konuşmaya başlamışım.</p>
<p>2005</p>	<p>2005</p>	<p>2018</p>
<p>1*2</p>	<p>1*2</p>	<p>-</p>
<p>19*3</p>	<p>19*3</p>	<p>20*3</p>
<p>59 (İyi)</p>	<p>59 (İyi)</p>	<p>60 (İyi)</p>
<p>139</p>	<p>139</p>	<p>139</p>

Madde 20 Ünitelerde (öznel ve popüler) bilgiler diğerlerinden daha çok ön plana çıkmaktadır

Derecesi

Orta

İyi

İyi

Derecesi

Orta

2005

2018

Zayıf

1968

-

-

Orta

6*1

1*2

-

İyi

3*2

19*3

20*3

Toplam

45 (Orta)

59 (İyi)

60 (İyi)

Tablo 4.6'ya bakıldığında; 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 6 ölçütün zayıf, 3 ölçütün orta, 11 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının programa uygunluk açısından orta düzeyde olduğu; 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 1 ölçütün orta, 19 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının programa uygunluk açısından iyi düzeyde olduğu; 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 20 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının programa uygunluk açısından iyi düzeyde olduğu görülmüştür.

Programa uygunlukları ile ilgili maddelere bakıldığında;

12. madde “*Üniteler konulara uygun kısalıkta ve bir kerede okunabilen kolay bir içeriğe sahiptir*”, 14. madde “*Üniteler birden çok duyu organının kullanabileceği etkinlikler içermektedir*”, 15. madde “*Üniteler öngörülen davranışın yapılmasını sağlayan etkinlikler içermektedir*”, 16. madde “*Üniteler kazanılan davranışların yaşama transferini sağlayan etkinlikler içermektedir*”, 17. madde “*Öz değerlendirme çalışmasına yer verilmiştir*” ve 19. maddenin “*Üniteler olay merkezli bir içeriğe sahiptir*” 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu belirlenmiştir.

1. maddenin “*Üniteler öğretim programının kazanımlarını temsil etmektedir*” 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında orta düzeyde, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu anlaşılmıştır.

1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabı incelendiğinde konu-kazanım ilişkisi boyutunda aşağıdaki özellikler tespit edilmiştir;

1-) 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alıp ders kitabında yer almayan konuların olduğu görülmüştür. Bunlar şöyledir:

a) Türkiye'nin boyutları ve yüzölçümü

2-) 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer almayıp ders kitabında yer alan konular:

a) Niçin toplu olarak yaşıyoruz?

b) Aile içinde yaşayış

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına göre hazırlanan ders kitabı incelendiğinde konu- kazanım ilişkisi boyutunda;

“Tarihte Türklerin yaygın olarak oynadığı oyunlardan günümüzde de devam edenlere örnekler verir” kazanımı ile ilgili konuya ders kitabında yer verilmediği tespit edilmiştir.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabı incelendiğinde konu- kazanım ilişkisi boyutunda; ders kitabının programla birebir örtüştüğü görülmektedir.

10. madde “*Üniteler öğrencinin gelişim düzeyine uygundur*” ve 20. maddenin “*Ünitede gündelik (öznel ve popüler) bilgiler diğerlerinden daha çok ön plana çıkmaktadır*” 2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

2. madde “*Üniteler somuttan soyuta bir yol izlemektedir*”, 3. madde “*Üniteler basitten karmaşığa bir yol izlemektedir*”, 4. madde “*Üniteler kolaydan zora bir yol izlemektedir*”, 5. madde “*Üniteler bütünden parçaya ya da parçadan bütüne bir yol izlemektedir*”, 6. madde “*Üniteler yakın çevreden uzağa bir yol izlemektedir*”, 7. madde “*Üniteler olaylardan kavram ve genellemelere bir yol izlemektedir*”, 8. madde “*Ünitelerin içeriği bilimsel bilgilerle örtüşmektedir*”, 9. madde “*Üniteler toplum yaşamı için olumlu mesajlar içeren etik bir içeriğe sahiptir*”, 11. madde “*Üniteler öğretici bir içeriğe sahiptir*”, 13. madde “*Üniteler kültürel değerlere uygun gerçekçi bir içeriğe sahiptir*” ve 18. maddede “*Üniteler kavram ve olgu merkezli bir içeriğe sahiptir*” ifade edilen özelliklerin 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Bu bulgulardan yola çıkarak 2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarının programa uygunluk boyutunda iyi düzeyde olduğu, 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabının iyi olma durumunun ise orta düzeyde kaldığı görülmektedir.

4.7. Yedinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları tasarım öğeleri açısından nasıldır? Alt problemine yönelik bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının tasarım öğeleri özellikleri Tablo 4.7’de verilmiştir.

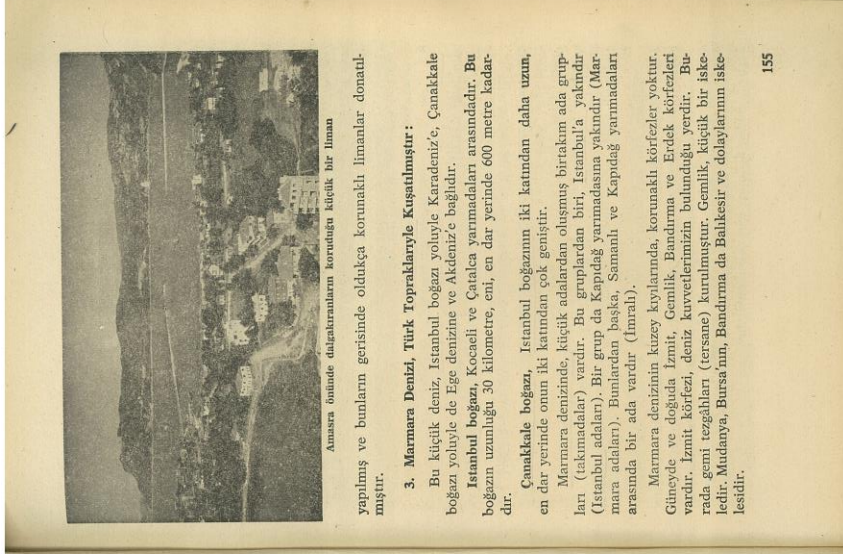
Tablo 4.7. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Tasarım Ögeleri

Program	1968	2005	2018
Madde 1	Dikkat çekilmek istenilen noktalarda sıcak renklerin kullanımına özen gösterilmiştir		
Derecesi	Zayıf	İyi	İyi
Örnek Resimler			
Madde 2	Sayfa tasarımlarında öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak sıcak-soğuk, ana-ara, canlı-mat vb. renklerin kullanılmasına dikkat edilmiştir		
Derecesi	Zayıf	İyi	İyi
Örnek Resimler			

Madde 3 Yazılı alan dışında kalan sağ, sol, üst ve alt kenarlardan en çok 20 mm boşluk bırakılmıştır

Derecesi

Zayıf

Anayasa önünde dışişleri bakanlarının korunduğu küçük bir liman yapılmış ve bunların gerisinde oldukça korumalı limanlar donatılmıştır.

3. Marmara Denizi, Türk Topraklarıyla Kısıtlanmıştır :

Bu küçük deniz, İstanbul boğazı yoluyla Karadeniz'e, Çanakkale boğazı yoluyla da Ege denizine ve Akdeniz'e bağlıdır.

İstanbul boğazı, Kocaeli ve Çanakkale yarımadaları arasındadır. Bu boğazın uzunluğu 30 kilometre, eni, en dar yerinde 600 metre kadardır.

Çanakkale boğazı, İstanbul boğazının iki katından daha uzun, en dar yerinde onun iki katından çok geniştir.

Marmara denizinde, küçük adalardan oluşmuş bir takım ada grupları (takimadalar) vardır. Bu gruplardan biri, İstanbul'a yakındır (İstanbul adaları). Bir grup da Kapıdağ yarımadasına yakındır (Marmara adaları). Bunlardan başka, Samanlı ve Kapıdağ yarımadaları arasında bir ada vardır (İmralı).

Marmara denizinin kuzey kıyılarında, korumaklı körfezler vardır. Güneyde ve doğuda İzmit, Gemlik, Bandırma ve Erdek körfezleri vardır. İzmit körfezi, deniz kuvvetlerimizin bulunduğu yerdir. Burada gemi tezgahları (tersane) kurulmuştur. Gemlik, küçük bir iskelelerdir. Mudanya, Bursa'nın, Bandırma da Balıkesir ve dolaylarının iskelesidir.

155

Örnek Resimler

Zayıf

ÜNİTE 2

-KÜLTÜRÜMÜZ

Atatürk ve Milli Kültür
Atatürk milli kültürün korunmasını ve geliştirilmesini çok önem vermiştir.

Milli kültürün temelleri, milli tarihtedir. Yani, kültür değerlerinin kökenlerini, yaşanılan geçmişte aramak gerekir. Milli kültür, milli gururu ve bilinci güçlendirir ve geleceğe güvenle bakmak dayanğını verir. Atatürk, "Milli kültürün her alanında açıklar, yükselmesini temin etmek" anlayışı esas almıştır.

Milli kültür dinamik ve her zaman değişir. Geçmişte sağlanan büyük başarılar öğrenimle, gelişmeye devam etmek için onlardan güç alınmalıdır. Atatürk Türk Milleti'nin uygar dünyaya içine yerini almasını ve bu uğuruna çalışmasını ister. Buna; "Milli kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkaracağız." diyerek belirtmiştir.

Halk oyunları, inandı ve manevî zengin kültür öğeleri için. İnsanların, bir anda bulunduğu duygusal yapının dışıdır. Müzik eşliğinde bazen neşeli bazen kederli hareketlerle ifade eder.

Bir hayranın takidi, tarımsal faaliyetleri ve günlük yaşamı halk oyunlarında görmek mümkündür.

Doğu Anadolu'da halay, bar, ve karşılaştıkları horor; Traşya da horolar yaşarmalarıdır. Her oyunun bir çıkış nedeni vardır. Bazılarının öyküsü günümüze kadar ulaşmış, bazılarının konumunda. Halk oyunları günlük yaşamda her bir sebebe dayanır. Halk oyunları, doğunda, nişanda, asker öğretilerinde, dini ve milli bayramlarda, hasat sonu gibi özel gün ve toplantılarda yer almaktadır.

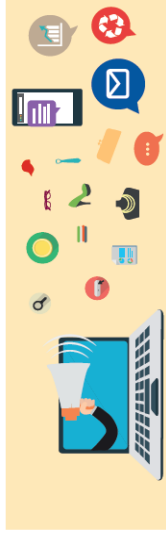
► Düğünlerde halk oyunları önemli bir yer tutar. Herhangi bir halk oyununda görev aldınız mı?

Orta

Eğilimler ve Dijital Eğitimde Teknoloji

Biz ailece televizyon seyretmeyi seviyoruz. Ben ve kardeşim genellikle çizgi filmleri ve çocuk programlarını seyrediyoruz. Ayrıca hayranlıca ilgili belgeselleri takip ediyoruz. Annem ve babam ise haberleri, espri şovlarını ve yarışma programlarını izliyorlar. Böylece ülkemizdeki ve dünyadaki gelişmeler hakkında bilgi ediniyoruz. Bunun yanı sıra tep biriktire eğlence programlarını izleyerek hoşça vakit geçiriyoruz.

Evmimizdeki müzik seçimi daha çok radyo dinlemek için kullanıyoruz. Ben radyoda özellikle müzik programlarını takip ediyorum.

Televizyon ve radyonun yanı sıra bilgi edinmek ve eğlenmek amacıyla yararlanıldığımız bir diğer teknolojik araç bilgisayardır. Annem ve babam bilgisayarla genellikle internetten gazete okumak için kullanıyorlar. Ben de ödevlerimi hazırlarken internet üzerinden araştırmalar yapıyorum, arkadaşlarımla mailer gönderiyorum. Ayrıca bilgisayarda yarışma oyunlar oynuyor ve müzik dinliyorum.

“Evmizde eğlence ve bilgi edinme amacıyla kullanılan teknolojik araçlara başta hangi örnekleri verebiliriz?”

Haberleşmede Teknoloji

Haberleşme deyince akla ilk gelen teknolojik ürün telefondur. Evmimizde sabit bir telefon, biri ameme diğeri babama ait olmak üzere iki tane de cep telefonu var. Bizler bu teknolojik araçları kullanarak uzaktaki arkadaşlarımızla konuşup onlara mesajlar gönderiyoruz. Telefonlar aracılığıyla arkadaşlarımızın ve tanıdıklarımızın bayramlarını, özel günlerini kutlayıp onların sevinçlerini ve üzüntülerini paylaşabiliyoruz. Ayrıca yine telefonlarımızdan mesajlar gönderiyor, bankacılık işlemlerimizi yapabiliyoruz.

96

Madde 4 Metin içerisinde vurgulama amaçlı olarak büyük harf kullanılmamıştır

Derecesi

İyi

İyi

İyi

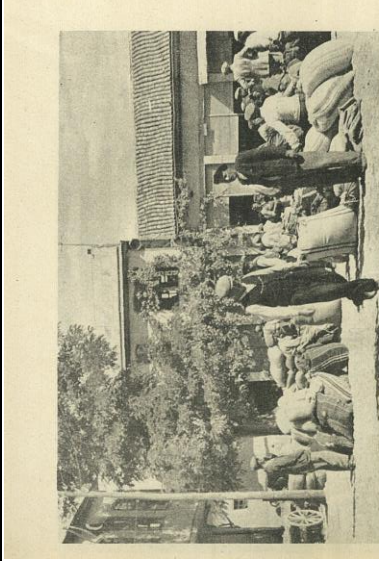
Madde 5 Kitabın tümünde aynı renklerin sık sık kullanılmasından kaçınılmıştır

Derecesi

Zayıf

Orta

Orta

Bir kasabanın tahıl pazarından bir bölüm.

4. Bulduğunuz yerde, önceleri yapıldığı halde, sonradan bırakılmış iş ve sanatlar olup olmadığını, büyüklükten sorarak öğreniniz; kimi iş ve sanatların niçin bırakılmış olduğunu inceleyiniz!
5. Bulduğunuz yerdeki dükkânları ve atelyeleri, sattıkları ya da yaptıkları işlere göre ne gibi kolları ayırdıklarını? (Kumduvacı, mobilyacı, bakıkal vb.)
6. Çarşıınızda, alıp satılardan hangileri çevremizde üretiliyor; basitçe neler, başka yerlerden (nerelerden) getiriliyor?
7. Kasabanızda ya da şehrimizde hangi fabrikalar vardır; buralar da neler yapılmaktadır? Bu fabrikaların tümünde ne kadar insan çalışıyor?
8. Fabrikalarda çalışan işçilerle, atelyelerde çalışanların işlerini ve yaşayışlarını karşılaştırmaz!
9. Fabrikalar ve atelyeler, şehrinizin en çok hangi semtlerinde toplanmıştır?
10. Kimlere serbest meslek sahibi denir? Bulduğunuz yerde hangi serbest meslek sahipleri vardır?
11. Bulduğunuz yerde taş işletmeçileri var mıdır; bunlar en çok neler taşır ve nerelere götürür ya da nerelerden getirirler?

52

Örnek Resimler

AİLE TARİHİ YAZIYORUZ

Haydi Düşünelim
Soyadınızı nereden geldiğini
biliyor musunuz?

Anahtar Sözcükler
Sözü tarih
Röportaj
Aile tarihi

► Korkut'un röportaj için götürdüğü araçlar dosyasıdır. Sizin bu araçlara eklemek veya çıkarmak istediğimiz var mı?

Okullar açılış bir ay olmuştu. Mehmetçik İlköğretim Okulu, 4-C sınıfına Malay'a dan yeni bir öğrenci geldi. Okul müdür yardımcısıyla sinit gelen bu öğrencinin adı Korkut Bağcı idi. Ders bitiminde sınıftaki öğrenciler, hoş geldin derken Korkut'u tanımak için sorular sormaya başladılar.

Selim, soyadının nereden geldiğini merak edince, Korkut bu konuda yaptığı bir çalışmadan bahsetti. Ertesi gün de soyadından yola çıkarak ulaştığı aile tarihi araştırmasını derste anlatmaya başladı. Korkut'un aile tarihi araştırması, bir **sözlü tarih** örneğiydi.

"Akademi, soyadının nereden geldiğini merak ediyordum. Bu konuyu ailemin en yaşlı kişisi olan dedemden öğrenebilirdim. Kafamda dedemin nerede, ne zaman doğduğunu, eskiden geçimini nasıl sağladığı; nasıl bir çocukluk geçirdiği gibi sorular vardı.

AİLE TARİHİM

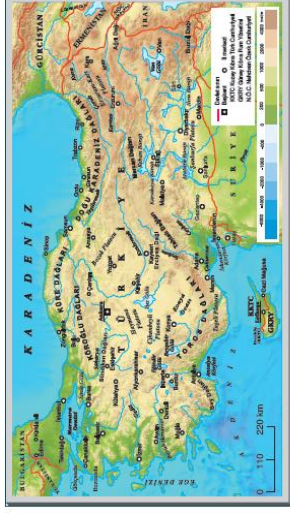
Görüşmec: Korkut Bağcı
Görüşme Yapılan Kişi: Hasan Basri Bağcı
Görüşmenin Konusu: Aile Tarihim
Görüşmenin Tarihi: 8.10.2005

SORULAR

1. Ne zaman ve nerede doğdunuz?
 2. Büyükenimle ne zaman ve nerede elverişti?
 3. Ailenizin geçimini nasıl sağlıyorsunuz?
- 1955 yılında Kayseri'de evlendik.**
Bağcılık ve hayvancılıkla sağlıyoruz.

Korkut, dedesiyle yaptığı görüşmeyi teybe kaydetti. Daha önce hazırlanmış olduğu soruların cevaplarını yukarıda gördüğünüz gibi düzenledi.

34

Siyasi haritalar gibi yaygın olarak kullanılan bir başka harita türü de fiziki haritalardır. Bu haritalar yeryüzündeki kabartı ve çukurlukları göstermek için kullanılır. Fiziki haritalarda yükseltiler koyu yeşilden kanarengine, derinlikler ise açık mavinden koyu mavine doğru değişen renk tonlarıyla ifade edilir. Fiziki haritalardaki renklerin kesin olarak hangi değere karşılık geldiği haritaların sağ alt köşerinde yer alan renk basamaklarına bakılarak bulunabilir.

Kılıba

Fiziki haritada yaşadığımız yerin koyu yeşil renk ile boyanmış olduğunu gördük. Arkadaşlarımızla haritamın sağ alt köşesindeki renk basamaklarını incelediğimizde bu rengin sifirdan iki yüz metreye kadar olan yükseklikleri ifade ettiğini öğrendik. Demek ki Çarşamba ve çevresinde deniz seviyesine göre yükseklik iki yüz metreden daha azdı.

İpeğimizin doğusuna, batısına ve güneyine doğru gidildikçe yeşil renk önce sarıya sonra kanarengine dönüştü. Bunun da nedeni Orta Karadeniz Bölümü'nde doğu-batı doğrultusunda uzanan Çankırı Dağlarıdır.

78

Madde 6 Belli bir amacı olmayan boş alanlar veya boş sayfalar bırakılmamıştır

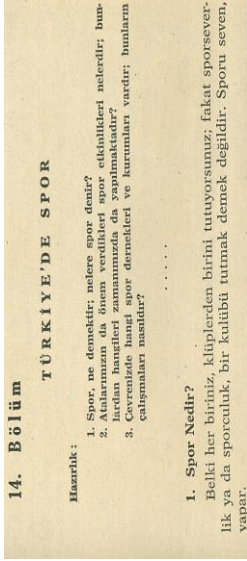

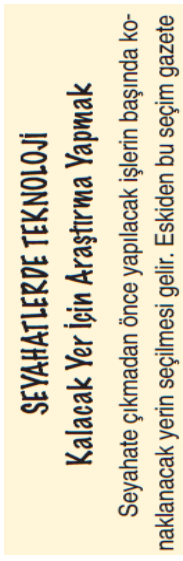
Derecesi

İyi

İyi

İyi

Madde 7 Sayfalardaki ana ve alt başlıkların puntoları metinden ayırt edilecek şekildedir

Derecesi	Orta	İyi	İyi
Örnek Resimler			
Madde 8	Sayfalardaki ana ve alt başlıkların renkleri metinden ayırt edilecek şekildedir	İyi	İyi
Derecesi	İyi	İyi	İyi
Madde 9	Sayfalardaki ana ve alt başlıkların yazı tipi metinden ayırt edilecek şekildedir	İyi	İyi
Derecesi	İyi	İyi	İyi
Zayıf	1968	2005	2018
Orta	4*1	1*1	-
İyi	1*2	1*2	2*2
	4*3	7*3	7*3
Toplam	18 (Orta)	24 (İyi)	25 (İyi)

Tablo 4.7'ye bakıldığında; 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 4 ölçütün zayıf, 1 ölçütün orta, 4 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının tasarım öğeleri açısından orta düzeyde olduğu; 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 1 ölçütün zayıf, 1 ölçütün orta, 7 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının tasarım öğeleri açısından iyi düzeyde olduğu; 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 2 ölçütün orta, 7 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının tasarım öğeleri açısından iyi düzeyde olduğu görülmektedir.

Tasarım öğeleriyle ilgili maddelere bakıldığında;

3. maddenin “*Yazılı alan dışında kalan sağ, sol, üst ve alt kenarlardan en çok 20 mm boşluk bırakılmıştır*” 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

5. maddenin “*Kitabın tümünde aynı renklerin sık sık kullanılmasından kaçınılmıştır*” 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında orta düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

1. madde “*Dikkat çekilmek istenilen noktalarda sıcak renklerin kullanımına özen gösterilmiştir*” ve 2. maddede “*Sayfa tasarımlarında öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak sıcak-soğuk, ana-ara, canlı-mat vb. renklerin kullanılmasına dikkat edilmiştir*” belirtilen özelliklerin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu belirlenmiştir.

7. maddenin “*Sayfalardaki ana ve alt başlıkların puntoları metinden ayırt edilecek şekildedir*” özelliklerin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu belirlenmiştir.

4. madde “*Metin içerisinde vurgulama amaçlı olarak büyük harf kullanılmamıştır*”, 6. madde “*Belli bir amacı olmayan boş alanlar veya boş sayfalar bırakılmamıştır*”, 8. madde “*Sayfalardaki ana ve alt başlıkların renkleri metinden ayırt edilecek şekildedir*” ve

9. maddede “Sayfalardaki ana ve alt başlıkların yazı tipi metinden ayırt edilecek şekildedir” yer alan özelliklerin 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu anlaşılmıştır.

Bu bulgulardan hareketle 2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarının tasarım öğeleri boyutunda iyi düzeyde olduğu, 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabının iyi olma durumunun ise orta düzeyde kaldığı görülmüştür.

4.8. Sekizinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları yardımcı materyal açısından nasıldır? Alt problemine yönelik bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının yardımcı materyal özellikleri Tablo 4.8’de verilmiştir.

Tablo 4.8. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yardımcı Materyaller

Program	1968	2005	2018
Madde 1	<i>Öğrenci çalışma kitabı var</i>		
Derecesi	Yok	Var	Yok
Madde 2	<i>Öğretmen kılavuz kitabı var</i>		
Derecesi	Yok	Var	Yok
Madde 3	<i>Ders kitabı yardımcı bir araç-gereç ile desteklenmiş</i>		
Derecesi	Yok	Yok	Yok

Tablo 4.8’e bakıldığında; 1968 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının olmadığı, ayrıca ders kitabının yardımcı bir araç-gereç ile desteklenmediği bulgusuna ulaşılmıştır. 2005’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında ise öğrenci çalışma kitabı ile öğretmen kılavuz kitabının olduğu fakat ders kitabının yardımcı bir araç-gereç ile desteklenmediği tespit edilmiştir.

4.9. Dokuzuncu Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında hangi kavramlar nasıl yer almaktadır? Alt problemine yönelik bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan kavramlar ile ilgili özellikler Tablo 4.9'da verilmiştir.

Tablo 4.9. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Kavramlar

Kod Sistemi	1968 sosyal bilgiler ders kitabı	2005 sosyal bilgiler ders kitabı	2018 sosyal bilgiler ders kitabı
2005 Kavramları			
Yargı	■		
Din	■		
Anayasa	■		
İsraf	■		■
İklim	■		■
Yurttaşlık	■	■	■
Yönetim	■	■	■
Yön	■	■	■
Yerleşme	■	■	■
Yer	■	■	■
Yasa	■	■	■
Vergi	■	■	■
Vatan	■	■	■
Ürün	■	■	■
Üretim	■	■	■
Ücret	■	■	■
Ulaşım	■	■	■
Tüketim	■	■	■
Tören	■	■	■
Ticaret	■	■	■
Teşkilat	■	■	■
Temel hak ve özgürlükler	■	■	■
Teknoloji	■	■	■
Tasarruf	■	■	■
Sözleşme	■	■	■
Sosyal örgüt	■	■	■
Sosyal etkileşim	■	■	■
Sorumluluk	■	■	■
Sivil Toplum Kuruluşu	■	■	■
Seçim	■	■	■
Savaş	■	■	■
Sanat	■	■	■
Pazar	■	■	■
Para	■	■	■
Olgu	■	■	■
Nedensellik	■	■	■
Millî kültür	■	■	■
Millî egemenlik	■	■	■
Millet	■	■	■
Meslek	■	■	■
Medya	■	■	■
Liderlik	■	■	■
Kültürel öge	■	■	■
Kültür	■	■	■
Kurum	■	■	■

Devamı diğer sayfada

Kod Sistemi	1968 sosyal bilgiler ders kitabı	2005 sosyal bilgiler ders kitabı	2018 sosyal bilgiler ders kitabı
● Kronoloji	■	■	■
● Kimlik	■	■	■
● Kita	■	■	■
● Kaynak	■	■	■
● Katılım	■	■	■
● Kanıt	■	■	■
● Kamuoyu	■	■	■
● Kamu	■	■	■
● İş bölümü	■	■	■
● İstek ve ihtiyaçlar	■	■	■
● Hoşgörü	■	■	■
● Hava olayı	■	■	■
● Hava durumu	■	■	■
● Güç	■	■	■
● Grup	■	■	■
● Giyim	■	■	■
● Gelenek	■	■	■
● Gelir ve gider	■	■	■
● Etkin yurttaş	■	■	■
● Emek	■	■	■
● Ekonomik faaliyet	■	■	■
● Ekonomi	■	■	■
● Egemenlik	■	■	■
● Düşünce	■	■	■
● Duygu	■	■	■
● Doğal ortam	■	■	■
● Dil	■	■	■
● Devlet	■	■	■
● Demokrasi	■	■	■
● Değişim ve süreklilik	■	■	■
● Değer	■	■	■
● Dayanışma	■	■	■
● Davranış	■	■	■
● Dağıtım	■	■	■
● Çevre kirliliği	■	■	■
● Çevre	■	■	■
● Cumhuriyet	■	■	■
● Bütçe	■	■	■
● Bölge	■	■	■
● Beşerî ortam	■	■	■
● Benzerlik ve farklılık	■	■	■
● Barış	■	■	■
● Bağımsızlık	■	■	■
● Akrabalık	■	■	■
● Aile	■	■	■
● Afet	■	■	■
Σ TOPLAM	91	86	88

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 4. sınıf ders kitaplarında yer alması gereken kavramların tablosuna bakıldığında toplam 91 kavramdan tamamının 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında olduğu, 86 tanesinin 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında olduğu, 88 tanesinin 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında olduğu tespit edilmiştir. 2005 programında belirlenen 91 kavramdan 86'sının üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında var olduğu, "iklim" ve "israf" kavramlarının 1968 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında yer aldığı ancak 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında yer almadığı; "yargı", "anayasa" ve "din" kavramlarının ise sadece 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında yer aldığı, 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında yer almadığı görülmektedir.

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 4. sınıf ders kitaplarında yer alması gereken kavramların 1968, 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alma durumlarına ait örneklerden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

1968-4SBDK-Afet-98: Şiddetli depremlerde, birkaç saniye içinde büyük yıkıntılar olur; yürüyenler ve ayakta duranlar yerlere yuvarlanır. Kimi zaman yüzlerce hatta binlerce insan yıkıntılar arasında kalarak can verir. Yeryüzünde uzun, derin, az çok geniş çatlaklar belirir; sıcak sular fişkirir.

2005-4SBDK-Afet-78: Türkiye, 17 Ağustos 1999'da merkez üssü Gölcük olan şiddetli bir depremle sarsıldı. Bu deprem İzmit ve civarında birçok insanın ölümüne ve yaralanmasına neden oldu. Binlerce bina oturulamaz hâle geldi.

2018-4SBDK-Afet-85: Van ve çevresinde tarih boyunca büyük depremler yaşanmıştır. Son olarak 2011 yılında ilimiz sınırları içinde meydana gelen depremler önemli can ve mal kayıplarına yol açmıştır. Bu depremlerde toplam 644 vatandaşımız hayatını kaybederken 252 kişi de enkazdan sağ olarak çıkarılmıştır.

1968-4SBDK-Aile-13: Baba, anne ve çocuklar hep birlikte aileyi meydana getirir.

2005-4SBDK-Aile-134: Aile kurmak sosyal hayatın en önemli olaylarından biridir. Aile de herkesin bir rolü vardır.

2018-4SBDK-Aile-34: Aile, kökleri geçmişe doğru uzanan toplumsal bir kurumdur.

1968-4SBDK-Cumhuriyet-38: Artık söz milletindi. Millet, kendini kurtarmıştı. Bütün işlerini kendisi yönetmeliydi. Böyle bir yönetimin adı da Cumhuriyet'ti.

2005-4SBDK-Cumhuriyet-56: Atatürk, devletlerin yönetim şekillerini inceleyerek Türk milletine en uygun yönetim biçimini belirlemiştir. İlk önce Türkiye Büyük Millet Meclisini açtı. Sonra, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kurdu. Bu devletin yönetim biçiminin Cumhuriyet olmasını sağladı.

2018-4SBDK-Cumhuriyet-169: Cumhuriyet, bir yönetim şeklidir. Halkın, seçtiği kişiler tarafından yönetilmesidir. Oysa Türk milleti için Cumhuriyet sadece bundan ibaret değildir. Cumhuriyet; özgürlüktür, kurtuluştur, diriliştir, birliktir, her şeydir.

1968-4SBDK-Hava Olayı-43: Havanın durumu, sürekli olarak değişir. Bir sabah uykudan uyanırsınız güneşi göremezsiniz; çünkü hava sisli ve durgundur. Birkaç saat içinde sis yavaş yavaş kalkar parlak güneş ışığı yeryüzüne erişir. Rüzgâr önce hafif eser, sonra gittikçe güçlenir. Gökyüzü batı yandan bulutlanmaya başlar.

2005-4SBDK-Hava Olayı-70: Eskiden atalarımız çevrelerinde sürekli değişen doğayı; yağın yağmuru ya da karı, doğan günü, yaprakların sararışını, esen rüzgârı gözlemlemişlerdi.

2018-4SBDK-Hava Olayı-73: Havada meydana gelen ısınma, soğuma, rüzgâr, yağış, sis gibi değişimlere hava olayları denir. Hava olayları birkaç saat içinde değişebileceği gibi bazen bir hafta boyunca süreklilik de gösterebilir.

1968-4SBDK-Hoşgörü-140: Din, insanın kutsal inancıdır. Devlet veya herhangi bir kimse, kişinin inancına karışamaz. Hiç kimse, inancını değiştirmesi için zorlanamaz; inancından dolayı ayıplanamaz ve suçlu sayılamaz.

2005-4SBDK-Hoşgörü-51: Arkadaşlar! Ermeniler yıllar boyunca Türklerle iç içe yaşamışlardır. Onlar dillerinde, dinlerinde ve kültürel faaliyetlerinde özgürdüler.

2018-4SBDK-Hoşgörü-28: Sağlıklı insan ilişkileri ancak farklılıklara saygıyla

kurulabilir. Çünkü insan, farklı insanları tanıdıkça onlardan yeni şeyler öğrenerek gelişir. Farklılıkları tehlike olarak değil eksiklerini tamamlayacak zenginlik olarak görür. Böylece kendisini güvende ve daha güçlü hisseder. Bu nedenle kendimizde olmayan özellikleri kötü ve yanlış ilan ederek herkesin bizim gibi olmasını beklememeliyiz. Farklılıkları hor görmeye ve değiştirmeye hakkımız olmadığını bilerek insanların inançlarını ve düşüncelerini saygı ile karşılamalıyız.

1968-4SBDK-Kronoloji-162: 163'üncü sayfada bir zaman şeridi görüyorsunuz. Şeklin solundaki sayılar yılları onar aralıklı olarak gösteriyor. Bu şerit üzerinde otomobil biçimlerinin ilk yapıldıktan bu yana nasıl değiştiği canlandırılmak istenmiştir.

2005-4SBDK-Kronoloji-30: Bir durumla ilgili olarak belli başlı olayların zaman sırasına dizilmesidir.

2018-4SBDK-Kronoloji-18: Olayların oluş tarihlerine göre sıraya konulmasına kronoloji denir.

1968-4SBDK-Meslek-28: Belediye örgütünde hekim, mühendis, hukukçu, teknisyenler, sağlık memuru ve zabıta memurları gibi aylıkla çalışan görevliler de bulunur.

2005-4SBDK-Meslek-101: Meslek, bir kimsenin geçimini sağlamak için yaptığı sürekli işdir.

2018-4SBDK-Meslek-129: Otellerde çalışan aşçılar, servis elemanları, bahçıvanlar, animatörler, tur operatörleri ve şoförler turizmle ilgili meslek elemanlarından bazılarıdır. Turizmle ilgili bir diğer meslek ise turist rehberliğidir.

1968-4SBDK-Seçim-21: Köy Muhtarı ve İhtiyar Meclisi, her köyün kadınları ve erkekleri tarafından seçilir. Bu seçim dört yılda bir yenilenir. Seçime 21 yaşını dolduranlar katılabilir.

2005-4SBDK-Seçim-149: Bak kızım bu kâğıtlara oy pusulası denir. Seçmek istediğimiz muhtar adayının isminin yazılı olduğu kâğıdı zarfa koyarak oy sandığına atarız. Seçim bittikten sonra sandıklar açılarak oylar sayılır. En fazla oyu alan aday, seçimi kazanmış olur.

2018-4SBDK-Seçim-160: Ben bu eğitim öğretim yılı başında sınıf başkanlığına aday oldum. Arkadaşlarımın da desteğiyle en yüksek oyu alarak seçimi kazandım.

1968-4SBDK-Sorumluluk-12: Elbiseni, kundurayı, oturduğun odayı sen kirlettin. Dikkatli olsaydın daha az kirlenirdi. Niçin sen temizlemiyorsun? Sofraya yemekleri, tabakları, çatal ve kaşıkları getiremez misin? Yoksa erkek çocukları kız kardeşlerinden daha mı az beceriklidir? Niçin erkek çocuklar da yataklarını kendileri düzeltip havalandırmazın?

2005-4SBDK-Sorumluluk-134: Ailede herkesin bir rolü vardır. Herkes rolünün gerektirdiği sorumlulukları yerine getirir.

2018-4SBDK-Sorumluluk-157: Bireyler sorumluluk duygusuyla ilk olarak aile ortamında tanışır. Ailede günlük hayatın düzenli şekilde yürümesi için bizlerin de yerine getirmemiz gereken sorumluluklarımız vardır.

1968-4SBDK-Yön-38: Kuzey, güney, doğu ve batı ana yönlerdir. Planlar üzerinde kuzey ve güney yönleri bir okla gösterilir. Dört ana yön arasında ara yönler bulunur; kuzeybatı, kuzeydoğu, güneybatı ve güneydoğu yönleridir.

2005-4SBDK-Yön-62: Belli bir yere ya da noktaya göre bulunulan yere yön denir.

2018-4SBDK-Yön-63: Bir yerin bulunduğu yere göre konumunu ifade etmek için genellikle doğu, batı, kuzey ve güney yönlerini kullanırız.

1968-4SBDK-Anayasa-140: Anayasamıza göre Cumhuriyet yönetimi hiçbir zaman değiştirilemez.

2005-4SBDK-Anayasa: Bu kavram ders kitabında yer almamaktadır.

2018-4SBDK-Anayasa: Bu kavram ders kitabında yer almamaktadır.

1968-4SBDK-Din-209: Din insanın kutsal inancıdır.

2005-4SBDK-Din: Bu kavram ders kitabında yer almamaktadır.

2018-4SBDK-Din: Bu kavram ders kitabında yer almamaktadır.

1968-4SBDK-Yargı-140: Kanunları, Türk Milleti adına Büyük Millet Meclisi yapar ve hükümeti (Bakanlar Kurulu) uygular. Hakimler Türk Milleti adına hüküm verir.

2005-4SBDK-Yargı: Bu kavram ders kitabında yer almamaktadır.

2018-4SBDK-Yargı: Bu kavram ders kitabında yer almamaktadır.

1968-4SBDK-İklim-45: Söz gelişi Konya’da yazlar sıcak yağmursuz, kışlar soğuk ve yağışlı geçer. En çok yağış ilkbaharda olur. İlkbahar sonbahardan daha serindir. Bu özellikler, Konya’da her yıl görülür. Buna iklim denir.

2005-4SBDK-İklim: Bu kavram ders kitabında yer almamaktadır.

2018-4SBDK-İklim-176: Ülkenin kuzey ve güney bölgelerinde Akdeniz iklimi görülürken geri kalanında çöl iklimi hâkimdir.

1968-4SBDK-İsraf-29: Yaya olarak gidilebilecek yakın yerlere, otobüsle gitmek zararlıdır. Çünkü hem gereksiz yere para harcanmış hem de uzak bir yere gidecek olanlar için otobüste yer bırakmamış olur.

2005-4SBDK-İsraf: Bu kavram ders kitabında yer almamaktadır.

2018-4SBDK-İsraf-143: İsraf kaynakların, ürünlerin, emeğin ve zamanın boş yere harcanmasıdır.

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, elde edilen bulgularla ulaşılan sonuçlar açıklanmış ve araştırma sonuçlarını destekleyen ya da desteklemeyen çalışmalara değinilerek önerilere gidilmiştir.

5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarının; içerik özellikleri, görsel anlatım öğeleri, dil ve anlatım düzeyleri, soru ölçütleri, fiziksel nitelikleri, programa uygunlukları, tasarım öğeleri, yardımcı materyal konusundaki durumları ve söz konusu kitaplardaki kavramların nasıl yer aldığı belirlendiği bu çalışmada elde edilen sonuçlara aşağıda yer verilmiştir;

5.1.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında içerik ile ilgili 12 ölçütün zayıf, 7 ölçütün orta, 19 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının içerik boyutunun orta düzeyde olduğu; 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 8 ölçütün zayıf, 2 ölçütün orta, 28 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının içerik boyutunun iyi düzeyde olduğu; 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 6 ölçütün zayıf, 1 ölçütün orta, 31 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının içerik boyutunun iyi düzeyde olduğu görülmektedir.

İçerik ile ilgili maddelere bakıldığında;

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarının üçünde de gezi gözlem etkinliklerinin ayrıntılı olarak belirtilmediği ve bu nedenle 5. maddenin zayıf düzeyde olduğu belirlenmiştir. Seven (2001) 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda okuyan öğrenciler ile bu öğrencilerin sosyal bilgiler derslerine giren öğretmenlerin sosyal bilgiler ders kitaplarında gezi-gözlem etkinliklerinin ayrıntılı olarak verilmesi konusunda görüş bildirdiklerini ve söz konusu kitabın bu boyutu ile yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte Şenşekerci (2016) 2005'e göre hazırlanan 5, 6

ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında gezi-gözlem etkinliklerinin ayrıntılı olarak verilmesi konusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerini almış ve söz konusu kitapların bu boyutu ile yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuçların araştırmanın sonucunu desteklediği söylenebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında uygulanacak öğretim yöntem ve tekniklerinin belirtilmediği ve her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında 6. maddenin zayıf düzeyde olduğu anlaşılmıştır. Şenşekerci (2016) 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında uygulanacak öğretim yöntem ve tekniklerinin belirtilmesi hususunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerini almış ve öğretmen adaylarının bu konuda olumsuz görüş bildirdiklerini ifade etmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında ünitenin başında amaçların belirtilmediği dolayısıyla 22. maddenin zayıf düzeyde kaldığı tespit edilmiştir. Ulu Kalın (2007) 175'i 4. sınıf öğretmeni ve 168'i 5. sınıf öğretmeni olmak üzere toplam 343 sınıf öğretmeni ile yaptığı çalışmada 2005'e göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında ünitenin başında amaçların belirtildiğini ifade etmektedir. Bu sonuçla araştırmanın sonucunun farklılık göstermesinin sebebi Ulu Kalın (2007) tarafından yapılan çalışmadaki ders kitabının özel yayınevi olmasından kaynaklı olduğu söylenebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında içeriğin kitap yazarının kişisel yorum ve görüşünü içerdiği (33. madde) ve söz konusu maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde olduğu görülmektedir.

1968 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında ünite sonlarında özet bilgi verilmediği, 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında özet bilgi verildiği ve dolayısıyla 24. maddenin 1968 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Gülersoy (2013) yaptığı çalışmada 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının giriş kısmında veya ünite sonunda ünite özetinin yer almadığını tespit etmiştir. Şahin ise

(2011) incelediği farklı yayınevine ait 4 adet 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarından üçünde ünite sonlarında özet bilgi verildiği, bir kitapta özet bilgi verilmediği sonucuna ulaşmıştır. Ünite sonunda özet bilginin verilme durumuna Özsoy Sümengen de (2010) 2005'e göre hazırlanan her sınıf düzeyinde birer ders kitabını incelemiş ve benzer şekilde ünite sonlarında özet bilgiye yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde araştırmanın sonuçlarını desteklediği ifade edilebilir.

1968 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında anahtar kavramların ilgi çekici şekilde vurgulanmadığı, 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma dikkat edildiği dolayısıyla 25. maddenin 1968 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Kulantaş (2007) anahtar kavramların ilgi çekici şekilde vurgulanması konusunda 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin görüşlerini almış ve ankete katılan öğretmenlerin çoğunluğunun kısmen cevabını verdiği görülmüştür.

1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında alıntılarda kaynak gösterilmediği, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu durumun dikkate alındığı ve bu nedenle 11. maddenin 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Şahin (2011) farklı yayınevlerine ait 4 adet 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve incelenen ders kitaplarında alıntılara yer verildiği ve kaynak gösterildiği sonucuna ulaşmıştır.

1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında alıntılarda kaynak gösterilmediği için, alınan bilginin kaynağı (web sitesi, erişim tarihi vb.) görülen halleriyle ulaşılabilir durumda olmadığı (12. madde) ve öğrencilerin iş birliği yapmalarına olanak sağlayan etkinliklere yer verilmediği (18. madde) ancak 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu durumlara dikkat edildiği görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle 12. ve 18. maddelerin 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında ünite başlangıcındaki

giriş sayfalarının öğrencide öğrenme isteği oluşturacak nitelikte kısmen hazırlandığı, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu özelliğe dikkat edilmediği ve bu sebeple 29. maddenin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında orta düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında içeriğin gerektiğinde dergi, gazete gibi yayın organlarında çıkan haberlerle desteklendiği, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma dikkat edilmediği dolayısıyla 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında 7. maddenin iyi düzeyde olduğu, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Kalıpcı (2008) 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında gerçek hayat içinden yaşanmış olaylara ait gazete haberlerinin kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Kaya (2013) 4. sınıf ders kitabını incelemiş ve aynı sonuca ulaştığını belirtmiştir. Bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında ulaşılan bulguyu desteklediği ifade edilebilir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında çağdaş yazarlara veya onların eser ve çalışmalarına yer verildiği fakat 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında yer verilmediği dolayısıyla 34. maddenin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu belirlenmiştir. Şahin (2011) farklı yayınevlerine ait 4 adet 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve incelenen ders kitaplarında çağdaş yazarlara veya onların eser ve çalışmalarına yer verildiğini belirtmektedir.

1968 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında haritalarda (ölçek, lejant, devletlerin sınırları, adları vb.) hata bulunmadığı, 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma dikkat edilmediği bu sebeple 37. maddenin 1968 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında ünite sonlarında değerlendirme sorularına yer verildiği, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında ünite sonlarında değerlendirme sorularına kısmen yer verildiği görülmektedir. Bu sonuçtan

hareketle 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında 2. maddenin iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Gülersoy (2013) 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında ünite sonlarında değerlendirme sorularına yer verildiğini belirlemiş, Şenşekerci (2016) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, Ulu Kalın (2007) da sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre ders kitaplarında ünite sonlarında değerlendirme sorularına yer verildiğini ifade etmiştir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında hazırlık çalışmalarının öğrenciyi araştırmaya teşvik edici nitelikte olduğu, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu özelliğe kısmen dikkat edildiği, dolayısıyla 13. maddenin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu görülmektedir. Şenşekerci (2016) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu konuda olumlu görüş belirttiklerini, Kulantaş (2007) ise öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinin genellikle kısmen boyutunda olduğunu belirlemiştir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında içeriğin bir öğrencinin başkasının yardımı olmadan okuyarak anlayabileceği ve öğrenebileceği ayrıntı ve yapıda olduğu, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma kısmen dikkat edildiği, bu sebeple 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında 16. maddenin iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Alakaş (2019) sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5. sınıf ders kitaplarında konuların öğretmenden destek almadan öğrenciler tarafından anlaşılabilir düzeyde olduğu hususunda görüşlerini almış ve bu konuda kitapların yeterli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgu ile 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında ulaşılan bulgunun birbirini desteklediği söylenebilir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında içeriğin öğrencinin dikkatini çekmek ve merakını uyandırmak amacıyla örnek olay, anı, fıkra, hikâyeye, deney vb. ile desteklendiği ancak 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu özelliğe kısmen dikkat edildiği bu nedenle 35. maddenin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu anlaşılmıştır. Kalıpcı (2008) tarafından yapılan çalışmada 4. ve 5. sınıf

sosyal bilgiler ders kitaplarında örnek olay ve hikâye edici metinlere yer verildiği ifade edilmiştir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında metinlerin ilgi çekici görsellerle desteklendiği, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında ise bu özelliğe kısmen dikkat edildiği dolayısıyla 38. maddenin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Özçetin (2019) ve Gülersoy (2013) araştırmalarında 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında metinlerin ilgi çekici görsellerle desteklendiği sonucuna ulaşmışlardır.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında konuların başında güdülemeyi sağlayacak sorulara yer verildiği, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu özelliğe kısmen dikkat edildiği görülmüş ve 36. maddenin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu anlaşılmıştır.

1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında proje ve araştırmaya yönelik çalışmaların kısmen var olduğu, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında ise bu duruma dikkat edildiği anlaşılmış ve 3. maddenin 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında orta düzeyde, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu görülmüştür.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında içerikte tanımlanmayan terimlerin, sözlük kısmında sınıf seviyesine uygun olarak açıklandığı ve bu sebeple 1. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Benzer sonuca Alakaş (2019) sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5. sınıf ders kitaplarında içerikte tanımlanmayan terimlerin sözlük kısmında sınıf seviyesine uygun olarak açıklanması konusunda görüşlerini almış ve söz konusu kitapların bu boyutu ile yeterli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bunun yanı sıra Gülersoy (2013) 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında sözlük kısmının yer aldığı ancak üniteye geçen bazı kavramların sözlükte yer almadığını ifade etmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında topluma örnek teşkil edecek kişilere yer verildiği ve bu nedenle 4. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Demirkaya Gedik (2008) incelediği 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında topluma örnek teşkil edecek kişilere yer verildiğini belirtmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında ünitelerin toplumsallaşmayı destekleyecek nitelikte olduğu ve söz konusu 8. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Benzer şekilde Şenşekerci (2016) ünitelerin toplumsallaşmayı destekleyecek nitelikte olması konusunda ilgili sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerini almış ve 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının ünitelerin toplumsallaşmayı destekleyecek nitelikte olduğu sonucuna ulaşmıştır.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında ünitelerin birbirini tamamlayıcı nitelikte olduğu ve bu sebeple 9. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Özsoy Sümengen (2010) 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında ünitelerin birbirinin ön koşulu olacak şekilde sıralandığını belirtmiştir. Benzer sonuca Şenşekerci (2016) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerini alarak ulaşmıştır. Bunlarla birlikte Mentiş Taş (2007) da 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin 2005'e göre hazırlanan 4. ve 5. sınıf ders kitaplarında ünitelerin birbirini tamamlayıcı nitelikte olması durumuyla ilgili olarak görüşlerini almış ve ünitelerin birbirinin devamı olacak şekilde düzenlendiği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Akbuğa (2010) 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin görüşlerine başvurmuş ve ankete katılan öğretmenler 2005'e göre hazırlanan 4. ve 5. sınıf ders kitaplarında ünitelerin birbirini bütünlediğini ifade etmişlerdir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında güncel olaylara/konulara yer verildiği ve bu sebeple 10. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Şenşekerci (2016) yaptığı çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ders kitaplarında güncel olaylara/konulara yer verilmesi konusunda ilgili görüşlerini almış ve söz konusu kitapların bu özelliği açısından yeterli olduğu sonucuna

ulaşmıştır. Bununla birlikte Demirkaya Gedik (2008) 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve araştırma sonucunda ders kitaplarında konularla bağlantılı olarak güncel olaylara/ konulara yer verildiği görülmektedir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan fotoğrafların konuların içeriğine uygun kullanıldığı ve dolayısıyla 14. maddenin iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Kaya (2013) 4. sınıf ders kitabında fotoğraflarla metinlerin içeriğinin birbirini desteklediği sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte Akbuğa (2010) kitapta yer alan fotoğrafların konuların içeriğine uygun kullanılması hususunda 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin görüşlerine başvurmuş ve fotoğrafların konuların içeriğine uygun kullanıldığını belirtmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında konu başlıklarının alt başlıklarla uyumlu olduğu ve bu nedenle 17. maddenin iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Akbuğa (2010) 2006-2007 eğitim öğretim yılında 4. ve 5. sınıfta okutulan sosyal bilgiler ders kitaplarını sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda incelemiştir. Bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin ders kitaplarında başlık ve alt başlıkların birbiriyle uyumlu olduğu konusunda olumlu görüş bildirdikleri görülmüştür.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında gerçek dışı kanıtlar sunulmadığı ve söz konusu 20. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Şenşekerci (2016) kitapta gerçek dışı kanıtlar sunulması hususunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerini almış ve bu özellik doğrultusunda söz konusu 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının yeterli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında istatistiki verilerin en son bilgileri yansıttığı ve bu sebeple 23. maddenin iyi düzeyde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Literatür incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler ders kitaplarında istatistiki verilerin en son bilgileri yansıtması konusunda görüş bildirdikleri (Şenşekerci, 2016; Alakaş, 2019) ve 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında istatistiki

verilerin en son bilgileri yansıttığı sonucuna ulaşıldığı (Gülersoy, 2013) görülmektedir. Bu sonuçlarla çalışmanın sonuçlarının benzerlik gösterdiği söylenebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında içindekiler bölümünde belirtilen başlık ve alt başlıkların içerikte kullanılan başlıklarla aynı olduğu (26. madde) ve içindekiler bölümünde belirtilen sayfa numaralarının içerikte doğru yere yönlendirdiği (27. madde) bulgusuna ulaşılmış ve 26. ile 27. maddelerin söz konusu ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Alakaş (2019) sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5. sınıf ders kitaplarında içindekiler bölümünde belirtilen sayfa numaralarının içerikte doğru yere yönlendirmesi konusunda görüş bildirdiklerini ve kitabın bu boyutu ile yeterli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte Kulantaş (2007) 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında içindekiler bölümünde belirtilen sayfa numaralarının içerikte doğru yere yönlendirmesi konusunda 4. ve 5. sınıfta okuyan öğrenciler ve bu öğrencilerin velilerinin görüşlerini almış ve içindekiler bölümünün aranılan konuya kolayca ulaşmayı sağlayacak şekilde olduğunu belirtmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında verilen bilgi ve açıklamaların öğrencinin günlük yaşantısında kullanabileceği nitelikte olduğu görülmüş ve her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında 30. maddenin iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Alakaş (2019) sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5. sınıf ders kitaplarında verilen bilgi ve açıklamaların öğrencinin günlük yaşantısında kullanabileceği nitelikte olduğu hususunda görüşlerini almış ve öğretmenlerin %73,1 oranında olumlu görüş bildirdiklerini ifade etmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında içerikte yer alan alıştırmaya, uygulama ve değerlendirme soruları veya etkinliklerin öğretmen ve öğrencinin ulaşabileceği ve uygulayabileceği nitelikte olduğu ve bu sebeple 32. maddenin iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Alakaş (2019) sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5. sınıf ders kitaplarında içerikte yer alan alıştırmaya, uygulama ve değerlendirme soruları veya etkinliklerin öğretmen ve öğrencinin ulaşabileceği ve uygulayabileceği nitelikte olması konusunda olumlu görüş bildirdiklerini belirtirken, Kalıpcı (2008) 4. ve 5. sınıf ders kitaplarının öğrencinin tek başına yapamayacağı etkinliklere yer verildiğini belirtmiştir. Bu bağlamda ele alındığında bu çalışmanın sonuçları

ile Alakaş (2009)'ın çalışmasının sonuçları benzerlik gösterirken, Kalıpcı (2008)'nin bulguları ile benzer olmadığı görülmektedir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında disiplinler arası ilişkilendirmelere yer verildiği (15. madde), aile katılımına olanak verecek etkinliklerin yer aldığı (19. madde), ünitenin başında genel bir tanıtımın olduğu (21. madde), içindekiler bölümünde belirtilen sayfa numaralarının içerikte doğru yere yönlendirdiği (27. madde), içerikte kişileri, meslek gruplarını, toplulukları vb. aşağılayıcı, dışlayıcı, etiketleyici ifadeler bulunmadığı (28. madde) ve içerikte yer alan metinlerin ana fikrinin kolaylıkla anlaşılabilir düzeyde olduğu (31. madde) görülmüş dolayısıyla 15, 19, 21, 27, 28 ve 31. maddelerin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

5.1.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında görsel anlatım öğeleri ile ilgili 18 ölçütün zayıf, 2 ölçütün orta, 13 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının görsel anlatım öğeleri konusunda orta düzeyde olduğu; 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 13 ölçütün zayıf, 4 ölçütün orta, 16 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının görsel anlatım öğeleri konusunda orta düzeyde olduğu; 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 8 ölçütün zayıf, 3 ölçütün orta, 22 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının görsel anlatım öğeleri konusunda iyi düzeyde olduğu görülmüştür.

Görsel anlatım öğeleri ile ilgili maddelere bakıldığında;

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında görsel öğelerin okuma akışını engellemeyecek biçimde yerleştirilmediği ve bu sebeple 3. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde kaldığı görülmektedir. Osmanoğlu (2012) Türkiye'de okutulan 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ile Mısır'da okutulan ilköğretim I. kademe 6. sınıf ve II. kademe 1. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve inceleme sonucunda her iki ülkeye ait ders kitaplarında görsel öğelerin okuma akışını engellemeyecek biçimde yerleştirilmediği sonucuna ulaşmıştır. Ulaşılan bu sonuçla araştırma sonucunun paralellik gösterdiği ifade edilebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında gerekli yerlerde üzerinde işlem yapılabilen yaratıcı resimler kullanılmadığı görülmüş ve 11. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde olduğu belirlenmiştir. Şenşekerci (2016) 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve gerekli yerlerde üzerinde işlem yapılabilen yaratıcı resimler kullanılması konusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerine başvurmuştur. 44 öğretmen adayından 28'i (%63,63) gerekli yerlerde üzerinde işlem yapılabilen yaratıcı resimler kullanılmadığı görüşünü belirtmiştir. Bu sonuç araştırmanın sonucunu desteklediği söylenebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında gerekli yerlerde doğru sıraya koyarak öykü oluşturmak üzere rastgele dizilmiş hareketli resimlerin kullanılmadığı ve söz konusu 12. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Benzer sonuca Şenşekerci (2016) 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerini alarak ulaşmıştır.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında gerekli yerlerde karikatür kullanılmadığı ve bu sebeple 13. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Kalıpcı (2008) 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve 1998'e göre yazılmış ders kitaplarında sıkça yer verilmeyen karikatürlerin, 2005'e göre hazırlanan ders kitaplarında kullanımının arttığını ifade etmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında gerekli yerlerde neden-sonuç ilişkilerini gösteren önce-sonra resimlerinin kullanılmadığı ve dolayısıyla 14. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde olduğu görülmektedir. Şenşekerci (2016) 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında gerekli yerlerde neden-sonuç ilişkilerini gösteren önce-sonra resimleri kullanılması konusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerini almış ve bu özellik doğrultusunda söz konusu kitapların yeterli olmadığını belirtmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında görsel öğeler ile metinler arasındaki boşlukların tutarlı olmadığı ve bu sebeple 26. maddenin zayıf düzeyde kaldığı tespit edilmiştir. Şahin (2011) farklı yayınevlerine ait 4 adet 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve incelenen kitaplarda görsel materyaller ile metinler arasındaki boşlukların tutarlı olmadığını tespit etmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında görsel öğelerin numaralandırılmadığı dolayısıyla 27. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gülersoy (2013) 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve araştırma sonucunda ders kitaplarında görsel öğelerin numaralandırılmadığı bulgusuna ulaşmıştır.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında aynı amaç için ya da aynı türden öğeler için sürekli aynı vurgu tipi kullanıldığı ve söz konusu 24. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde olduğu görülmüştür.

1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında gerekli yerlerde çelişki ve yanlışlıklar içeren eleştirel resimler kullanılmadığı (15. madde), metinler arasında paragraf boşluğu bulunmayan kısımlarda en fazla 20 satır bulunmadığı (18. madde) ve başlıklar okuyucunun kolay fark edebileceği yere (sayfanın sol üst köşesi) konulmadığı (30. madde) ancak belirtilen özelliklerin 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında dikkat edildiği tespit edilmiştir. Bu sebeple 15, 18 ve 30. maddelerin 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir.

1968 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında sayfa kenar boşluklarının, okuma, not alma ve aranan bilgiyi kolay bulmak için kısmen geniş tutulduğu, 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu özelliğe dikkat edilmediği anlaşılmıştır. Bu sebeple 17. maddenin 1968 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında orta düzeyde, 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf

düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Karabacak ve Turan (2007) 2005'e göre hazırlanan 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında sayfa kenar boşluklarının yeterliliği hususunda sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının görüşlerine başvurmuştur. Öğretmen adayları kitabın bu boyutu ile yeterli olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte Gülersoy (2013) 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve sayfa kenar boşluklarının yeterli olmadığı özellikle alt kısımlarda ve iki sayfanın birleşim noktalarında bu duruma dikkat edilmediği sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuçlar araştırmanın sonuçlarını desteklediği söylenebilir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında imgelemeye yönelik görseller çerçeve çizgileri içine kısmen alındığı, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma dikkat edilmediği dolayısıyla 22. maddenin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında orta düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu görülmektedir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında görsel öğelerin ait olduğu metin ile ilişkili olduğu sayfada kullanıldığı, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında ise bu duruma dikkat edilmediği ve bu sebeple 2. maddenin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde kaldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Alakaş (2019) sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5. sınıf ders kitaplarında görsel öğelerin ait olduğu metin ile ilişkili olduğu sayfada kullanılması konusunda görüş bildirdiklerini ve kitabın bu boyutu ile yeterli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bunun yanı sıra Şahin (2011) farklı yayınevine ait 4 adet 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelediği çalışmasında söz konusu ders kitaplarında görsel öğelerin ait olduğu metin ile ilişkili olduğu sayfada kısmen kullanıldığından bahsetmiştir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında varlık ve nesnelere gerçeğe uygun bir şekilde renklendirildiği (10. madde), renkli kutucuklara yazılan metinlerde açık zemin üzerine koyu renkli metinler tercih edildiği (19. madde) ve metinlerde tipografik tasarım hataları (sözcüklerin ve harflerin aralarında yeterli ve dengeli boşluk bırakılmamasından kaynaklı sıkışık metin tasarımı vb.) bulunmadığı (33. madde) fakat 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu durumlara dikkat edilmediği tespit edilmiş ve 10, 19 ve 33. maddelerin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders

kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu belirlenmiştir.

1968 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında paragrafları kolayca ayırt etmek için, paragraflar arası boşlukların satır arası boşluklardan daha geniş tutulduğu ancak 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu özelliğe dikkat edilmediği bu nedenle 31. maddenin 1968 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında ise zayıf düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında görsel öğelerin altlarına açıklama yazısının yazılması konusunda kısmen dikkat edildiği ancak 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma tamamen dikkat edildiği görülmektedir. Dolayısıyla 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında 28. maddenin orta düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Akbuğa (2010) 2005'e göre hazırlanan 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında sınıf öğretmenlerinin görüşlerini almış ve sınıf öğretmenleri görsel öğelerin altlarında açıklama yazısının yazılması hususunda olumlu görüş bildirmişlerdir. Araştırmaya katılan 183 öğretmenden 116'sı katılıyorum, 11'i kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Bu bulgunun araştırmanın bulgusu ile örtüştüğü ifade edilebilir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında görsellerin özelliğine göre çeşitli teknikler kullanılarak görsele üç boyut özelliği kazandırıldığı ve gerçeklik hissi uyandırıldığı ancak 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma kısmen dikkat edildiği anlaşılmıştır ve söz konusu 1. maddenin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu belirlenmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında sayfa içinde işlevi olmayan görsellerin bulunmadığı ve bu nedenle 4. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tonga (2007) ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan görsel materyalleri incelediği çalışmasında görsel öğelerin çoğunlukla

metinle alakalı olarak kullanıldığı fakat görsel öğelerin küçük bir kısmının metinden bağımsız olarak sayfayı süsleyecek şekilde kullanıldığından bahsetmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında olumsuz örnek oluşturabilecek görsel öğelere yer verilmediği (5. madde), görsellerde anatomik bozuklukların (çizim, karikatür vb. görsellerde makul denge gözetilmelidir) olmadığı (6. madde), görsellerde sürekli aynı boyutlar kullanarak monotonluk yaratmaktan kaçınıldığı (16. madde) ve monotonluğu gidermek için vurgulamalarda karşıtlık unsurlarından yararlanıldığı (23. madde) görülmüş ve söz konusu 5, 6, 16 ve 23. maddelerin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında gerekli yerlerde metinlerin içeriğini birebir yansıtan açıklayıcı (anlam çözücü resimler) resimlerin kullanıldığı ve dolayısıyla 9. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Gülersoy (2013) 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelediği çalışmasında kitaptaki resimlerin daha çok açıklayıcı (anlam çözücü) ve metni tamamlayıcı resimler olduğunu belirtmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında italik, tüm harfleri büyük şeklindeki vurguların gereksiz ve aşırı kullanımından kaçınıldığı ve bu sebeple 20. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Şenşekerci (2016) 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının italik, tüm harfleri büyük şeklindeki vurguların gereksiz ve aşırı kullanımından kaçınılması konusunda olumlu görüş bildirdiklerini belirtmiştir. Araştırmaya katılan 42 öğretmen adayından 41'i evet cevabını vermiştir. Bu sonuçla araştırmanın sonucunun paralellik gösterdiği söylenebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında süslü, gothic, script ya da serifli (tırnaklı) karakterler kullanılmaktan kaçınıldığı ve bu nedenle 21. maddenin her üç programa göre hazırlanan

sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gülersoy (2013) 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında metinlerin süsten arınmış ve kolay okunmakta olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte Şenşekerci (2016) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında süslü, gothic, script ya da serifli (tırnaklı) karakterler kullanmaktan kaçınılması konusunda olumlu görüş bildirdiklerini belirtmiştir. Araştırmaya katılan 42 öğretmen adayından 29'u evet, 5'i kısmen yanıtını vermiştir. Bu bulguların araştırmanın bulgularıyla örtüştüğü ifade edilebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında tek bir öge üzerine birden fazla vurgu yapılmamasına özen gösterildiği ve söz konusu 25. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Şenşekerci (2016) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında tek bir öge üzerine birden fazla vurgu yapılmamasına özen gösterilmesi konusunda olumlu görüş bildirdiklerini belirtmiş ve araştırmaya katılan 42 öğretmen adayından 28'i evet, 10'u kısmen yanıtını vermiştir. Bununla birlikte Gülersoy (2013) 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında bu duruma dikkat edilmediğinden, tek bir öge üzerinde aynı anda iki vurgu tipinin kullanılmasından bahsetmiştir. Şenşekerci'nin ulaştığı sonuçla araştırmanın sonucunun paralellik gösterdiği söylenebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında kitapta yabancı isim, kavram ve olguları tanıtan tamamlayıcı resimler kullanıldığı ve dolayısıyla 29. maddenin iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Şenşekerci (2016) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yabancı isim, kavram ve olguları tanıtan tamamlayıcı resimler kullanılması konusunda olumlu görüş bildirdiklerini ve araştırmaya katılan 42 öğretmen adayından 26'sının evet 5'inin kısmen yanıtını verdiğini belirtmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında seçilen yazı tipinin içerik bütününde tutarlı kullanıldığı ve bu sebeple 32. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Gülersoy (2013) 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları üzerine yaptığı çalışmada söz konusu kitaplardaki yazı tipinin ve yazı boyutunun hemen her

sayfada tutarlı olduğundan bahsetmiştir.

5.1.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında dil ve anlatım düzeyleri ile ilgili 6 ölçütün zayıf, 2 ölçütün orta, 5 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının dil ve anlatım düzeyleri açısından orta düzeyde olduğu; 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 3 ölçütün zayıf, 1 ölçütün orta, 9 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının dil ve anlatım düzeyleri açısından iyi düzeyde olduğu; 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 3 ölçütün zayıf, 10 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının dil ve anlatım düzeyleri açısından iyi düzeyde olduğu görülmektedir.

Dil ve anlatım düzeyleri ile ilgili maddelere bakıldığında;

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında cümlelerdeki kelime sayılarının 4. sınıf için en çok 12 kelime olacak şekilde düzenlenmediği ve bu sebeple 8. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde kaldığı görülmektedir. Özsoy Sümengen (2010) 2005'e göre hazırlanan 4. ve 5. sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve inceleme sonucunda kitapların cümle uzunluklarının sınıf seviyesine uygun olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Gülersoy (2013) 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında kelime sayısı bakımından uzun cümlelere rastlandığı ve bazı cümlelerde 32'ye çıkan kelime sayısının varlığından bahsetmiştir. Ulaşılan bu sonuçlarla araştırmanın sonucunun paralellik gösterdiği söylenebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında yazım yanlışları yapılmamasına dikkat edilmediği ve söz konusu 1. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde kaldığı tespit edilmiştir.

1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında noktalama işaretlerine dikkat edilmediği, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma dikkat edildiği ve dolayısıyla 2. maddenin 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında

iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Alakaş (2019) sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5. sınıf ders kitaplarında noktalama işaretlerine dikkat edilmesi konusunda görüş bildirdiklerini ve kitabın bu boyutu ile yeterli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmaya katılan 119 öğretmenden 72'si olumlu görüş bildirmiştir. Bununla birlikte Özsoy Sümengen (2010) 2005'e göre hazırlanan 4. ve 5. sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve inceleme sonucunda kitapların yazım ve noktalama açısından yeterli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuçların, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında ulaşılan sonuçları desteklediği ifade edilebilir.

1968 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında satır sonlarında tireleme yapmaktan kaçınılmadığı ancak 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma dikkat edildiği ve söz konusu 7. maddenin 1968 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Şenşekerçi (2016) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında satır sonlarında tireleme yapmaktan kaçınılması konusunda görüş bildirdiklerini belirtmiştir. Araştırmaya katılan 42 öğretmen adayından 29'u olumsuz görüş bildirmiştir. Bu sonuç ile 1968 ve 2018'e göre hazırlanan ders kitaplarının sonuçlarının örtüştüğü söylenebilir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında satır sonunda sözcük bölmesi kuralına dikkat edildiği fakat 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma dikkat edilmediği bu nedenle 13. maddenin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu anlaşılmıştır.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında yazı stili ve yazı puntosunun öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygun olduğu (4. madde) ve punto büyüklüğünün 30-35 cm uzaktan okunmaya uygun olduğu (6. madde), 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu durumlara kısmen dikkat edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçtan hareketle 4. ve 6. maddelerin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Özçetin (2019) 2000 yılı basımı 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ile 2018 yılı basımı 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiştir.

Söz konusu bu çalışmada kitapta kullanılan yazının punto açısından ideal olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte Özsoy Sümengen (2010) 2005'e göre hazırlan 4. ve 5. sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve inceleme sonucunda kitaplardaki punto büyüklüğü, harf özelliği her sayfada aynı ve sınıf seviyesine uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ulaşılan bu sonuçlar ile 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında ulaşılan sonuçların birbirini desteklediği ifade edilebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında her paragrafın yalnızca bir ana fikir içermesine dikkat edildiği ve dolayısıyla 5. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Şenşekerci (2016) 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında her paragrafın yalnızca bir ana fikir içermesi konusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerini almış ve görüşler doğrultusunda söz konusu çalışmadaki ders kitaplarının bu madde kapsamında yeterli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında yabancı sözcükler ya da özel adların aynen yazılıp, okunuşları ya da karşılıklarının parantez içinde yanında verildiği ve bu nedenle 9. maddenin iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Gülersoy (2013) 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yabancı kelimeler ve özel isimlerin orijinal şekilde yazılıp bunların okunuşlarının parantez içinde verildiği bulgusuna ulaşmıştır. Bununla birlikte Şenşekerci (2016) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yabancı sözcükler ya da özel adların aynen yazılıp, okunuşları ya da karşılıklarının parantez içinde yanında verilmesi konusunda görüş bildirdiklerini ve araştırmaya katılan 54 öğretmen adayının 36'sının olumlu görüşlerinin olduğunu ifade etmiştir. Bu sonuçlarla araştırmanın sonuçlarının paralellik gösterdiği söylenebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında kitaptaki konu başlıklarının içerik ile örtüştüğü ve söz konusu 12. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Şahin (2011) farklı yayınevine ait 4 adet 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve söz konusu bu çalışmada kitaptaki konu başlıklarının

içerik ile örtüştüğü bulgusuna ulaşmıştır. Bunun yanı sıra Şenşekerçi (2016) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında konu başlıklarının içerik ile örtüştüğü konusunda görüş bildirdiklerini belirtmiştir. Araştırmaya katılan 54 öğretmen adayından 52'si olumlu görüş bildirmiştir. Ulaşılan bu sonuçlar ile araştırmanın sonuçlarının örtüştüğü ifade edilebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında güncel Türkçenin doğru bir şekilde kullanıldığı (10. madde) ve konuya özgü sözcükler (terminoloji) kullanıldığı (11. madde) ve söz konusu maddelerin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir.

5.1.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında soru ölçütleri ile ilgili 9 ölçütün zayıf, 1 ölçütün orta, 11 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının soru ölçütleri açısından orta düzeyde olduğu; 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 2 ölçütün zayıf, 1 ölçütün orta, 18 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının soru ölçütleri açısından iyi düzeyde olduğu; 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 1 ölçütün zayıf, 2 ölçütün orta, 18 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının soru ölçütleri açısından iyi düzeyde olduğu görülmektedir.

Soru ölçütleri ile ilgili maddelere bakıldığında;

1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında sorulara ilişkin cevap anahtarına yer verilmediği ancak 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma dikkat edildiği görülmüş dolayısıyla 21. maddenin 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Şahin (2011) farklı yayınevine ait 4 adet 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelediği çalışmada cevap anahtarına yer verilmediğinden bahsetmiştir. Bunun yanı sıra Özsoy Sümengen (2010) 2005'e göre hazırlanan 4. ve 5. sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve inceleme sonucunda ders kitaplarında sorulara ilişkin cevap anahtarı bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında

ulaşılan bulguları desteklediği söylenbilir.

2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında çoktan seçmeli sorularda tek sözcükten oluşan seçeneklerin alfabetik sırayla yazılmadığı, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma dikkat edildiği ve 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında çoktan seçmeli sorulara yer verilmediği belirlenmiş dolayısıyla 11. maddenin 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu anlaşılmıştır.

2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında eşleştirmeli sorularda cevaplar sütunundaki ifadeler sorulardan daha fazla olduğu, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma dikkat edilmediği ve 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında eşleştirmeli sorulara yer verilmediği tespit edilmiş bu nedenle 9. maddenin 1968 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında hazırlık sorularının konunun içeriğini öğrenmeye kısmen istek ve coşku uyandırdığı fakat 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma dikkat edilmediği dolayısıyla 16. maddenin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında orta seviyede, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf seviyede olduğu belirlenmiştir. Kulantaş (2007) 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını 2005-2006 ğretim yılında görev yapan 4. ve 5. sınıf ğretmenlerinin, 4. ve 5. sınıfta okuyan öğrencilerin ve bu öğrencilerin velilerinin ders kitapları hakkındaki görüşlerini alarak incelemiştir. İnceleme sonucunda öğrenciler ve veliler hazırlık sorularının konunun içeriğini öğrenmeye istek ve coşku uyandırdığını öğretmenler ise kısmen cevabını verdiği görülmektedir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında eşleştirme oluşturan soruların tümünün aynı sayfada yer aldığı (8. madde), çoktan seçmeli sorularda seçenekleri belirtmede büyük harf kullanıldığı (10. madde) ve çoktan seçmeli sorularda zıt seçenekler kullanılmadığı (12. madde) ancak 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında eşleştirme ve okta seçmeli soru tiplerinin kullanılmadığı görülmüştür. Bu nedenle 8, 10 ve 12. maddelerin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde,

1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu belirlenmiştir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında hazırlanan soru türlerinde olumsuz soru ifadelerinin dikkat çekici (altını çizme, kalın yazma vb.) şekilde vurgulandığı ancak 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma dikkat edilmediği dolayısıyla 17. maddenin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında soruların kısa cümlelerle ifade edildiği fakat 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma kısmen dikkat edildiği görülmüş ve söz konusu 20. maddenin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu anlaşılmıştır.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrencilerin farklı perspektifleri anlama düzeyini ölçen empati sorularına yer verildiği ve bu sebeple 1. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Şenşekerci (2016) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrencilerin farklı perspektifleri anlama düzeyini ölçen empati sorularına yer verilmesi hususunda olumlu görüş bildirdiklerini belirtmiştir. Ulaşılan bu sonuç ile araştırmanın sonucunun örtüştüğü ifade edilebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında nedenleri sorgulayan sorulara yer verildiği ve dolayısıyla 6. maddenin iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Şenşekerci (2016) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında nedenleri sorgulayan sorulara yer verildiği konusunda görüş bildirdiklerini ve araştırma kapsamında 54 öğretmen adayından 46'sının olumlu görüş belirttiğini ifade etmiştir. Bu sonuç ile araştırmanın sonucunun paralellik gösterdiği söylenebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında sorularda benzerlik-farklılık gibi farklı sorgulama alanlarına

yer verildiği (2. madde), sorularda yorumlama gibi farklı sorgulama alanlarına yer verildiği (3. madde), öğrencilerin tercih kullanmalarını sağlayan soru tipine yer verildiği (4. madde), araştırma inceleme biçiminde sorulan soruların çok iyi sınırlandırıldığı (5. madde), doğru yanlış sorularının kesinlikle doğru veya kesinlikle yanlış olduğu (13. madde), doğru yanlış sorularının olumsuz ifade içermediği (14. madde), doğru yanlış sorularında her soru sadece tek bir özelliği ölçtüğü (15. madde), soruların öğrencilerin yakın çevresi ile ilgili olduğu (18. madde) ve soruların anlaşılır cümlelerle ifade edildiği (19. maddede) görülmüş ve söz konusu maddelerin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

5.1.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında fiziksel niteliklerle ilgili 23 ölçütün zayıf, 2 ölçütün orta, 11 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının fiziksel nitelikler açısından orta düzeyde olduğu; 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 13 ölçütün zayıf, 3 ölçütün orta, 20 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının fiziksel nitelikler açısından orta düzeyde olduğu; 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 12 ölçütün zayıf, 3 ölçütün orta, 21 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının fiziksel nitelikler açısından orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Fiziksel niteliklerle ilgili maddelere bakıldığında;

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında kitabın arka kapağında baskı adedinin belirtilmediği (7. madde), kitabın arka kapağında basımevi veya firmanın adı, tescilli markası, adres ve telefonuna yer verilmediği (8. madde), kitabın arka kapağında basım yılının belirtilmediği (9. madde) ve kitabın arka kapağında standart işaret ve numarası (TS 10220) yazılmadığı (11. madde) görülmüş dolayısıyla söz konusu maddelerin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf olduğu tespit edilmiştir. Gülersoy (2013) 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelediği çalışmasında arka kapakta bu bilgilerin hiçbirinin yer almadığı sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte Şenşekerci (2016) 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve yapılan bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerine başvurmuştur. Bu görüşler doğrultusunda arka kapakta

olması gereken bilgilerin incelenen kitapların hiçbirinde yer almadığından bahsedilmiştir. Bu sonuçlar ile araştırmanın sonuçlarının paralellik gösterdiği söylenebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında kitap sırtında basım yılının belirtilmediği (12. madde) ve kitap sırtında hazırlayanların adının yer almadığı (13. madde) sonucuna ulaşılmış ve 12. ile 13. maddelerin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf olduğu görülmüştür. Şenşekerci (2016) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının sırt kısmında basım yılının ve hazırlayanların adının yer alması konusunda görüş bildirdiklerini söz konusu kitapların bu boyutu ile yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte Gülersoy (2013) 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve incelenen ders kitaplarında kitap sırtında basım yılı ile hazırlayanların adına yer verilmediği sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuçlarla araştırma sonucunun benzer olduğu ifade edilebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında indeks olmadığı ve bu nedenle 25. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde olduğu belirlenmiştir. Gülersoy (2013) 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve incelenen ders kitaplarında indekse yer verilmediği sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte Osmanoğlu (2012) Türkiye'de okutulan 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ile Mısır'da okutulan ilköğretim I. kademe 6. sınıf ve II. kademe 1. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve inceleme sonucunda Türkiye'de okutulan sosyal bilgiler ders kitaplarında indekse yer verilmediği sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde araştırmanın bulgusunu desteklediği söylenebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında kitabın sayfalarında baskının arka yüze geçtiği dolayısıyla 32. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf olduğu görülmüştür. Karabacak ve Turan (2007) yaptığı çalışmasında sınıf öğretmeni adaylarının görüşüne başvurmuş ve incelenen 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının baskı kalitesinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ulaşılan bu sonucun aksine Şenşekerci (2016) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders

kitaplarında baskının arka yüze geçmemesi konusunda görüş bildirdiklerini söz konusu kitapların bu boyutu ile yeterli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında ciltlerin korunması, selefondama ya da laklama işlemi yapılmadığı (5. madde), kitapta genel olarak bir tasarım bütünlüğünün olmadığı (33. madde) ve kitap destek sağlamadan rahat biçimde açılmadığı (36. madde) görülmüş ve bu sebeple 5, 33 ve 36. maddelerin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde olduğu belirlenmiştir.

1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında kapak kartonunun dayanıklı olmadığı, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında kısmen dayanıklı olduğu ve söz konusu 3. maddenin 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ulu Kalın (2007) 2006 basımı 4. sınıf ders kitabını incelemiş ve bu çalışma sonucunda kitapta kullanılan kartonun çok ince ve hemen kırılmaya ve yırtılmaya müsait olduğunu ifade etmiştir. Bu sonuç 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında ulaşılan sonucu desteklediği söylenebilir.

1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında kitap sırtında yayınevinin adı ya da ambleminin yer almadığı, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında yer aldığı dolayısıyla 14. maddenin 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir.

1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında kitabın iç kapağının arka yüzünde genel yayın seri dizi ve onayı, baskı sayısı ve baskı adedinin yer aldığı ancak 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu bilgilerin bulunmadığı bu sebeple 18. maddenin 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu görülmektedir. Ulu Kalın (2007) 2006 basımı 4. sınıf ders kitabını incelemiş ve bu çalışma sonucunda iç kapağın arka yüzünde genel yayın seri dizi ve onayı, baskı sayısı ve baskı adedi bulunmadığını tespit etmiştir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında kaynakçaya yer verildiği ancak 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında kaynakçaya yer verilmediği dolayısıyla 24. maddenin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde kaldığı tespit edilmiştir. Akbuğa (2010) öğretmenlerin 2005'e göre hazırlanan 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında kaynakça bölümünün yeterli olması konusunda görüş bildirdiklerini ve söz konusu kitabın bu boyutu ile yeterli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmaya katılan 183 öğretmenin 101'i olumlu görüş bildirmiştir. Bununla birlikte Osmanoğlu (2012) Türkiye'de okutulan 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ile Mısır'da okutulan ilköğretim I. kademe 6. sınıf ve II. kademe 1. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve inceleme sonucunda Türkiye'de okutulan sosyal bilgiler ders kitaplarında kaynakçaya yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Aynı zamanda Özsoy Sümengen (2010) 2007-2008 öğretim yılında 4. ve 5. sınıflarda okutulan sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve incelenen bu kitaplarda kaynakçanın yer aldığını ifade etmiştir. Ulaşılan bu bulgular araştırmanın bulgularını destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zaman dizin çizelgesinin yer aldığı ancak 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında yer almadığı bu nedenle 26. maddenin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu belirlenmiştir. Şenşekerci (2016) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında zaman dizin çizelgesinin yer alması konusunda görüş bildirdiklerini söz konusu kitapların bu boyutu ile yeterli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmaya katılan 54 öğretmen adayının 50'si olumlu görüş bildirmiştir. Bu sonuç araştırmanın sonucunu desteklemektedir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılan kâğıdın kısmen kaliteli olduğu, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında kullanılan kâğıdın kaliteli olmadığı ve söz konusu 28. maddenin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında orta düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu anlaşılmıştır. Özçetin (2019) 2000 yılı basımı 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ile 2018 yılı basımı 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiştir. Çalışma

sonucunda kullanılan kâğıdın kaliteli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bunun yanı sıra Subaşı (2019) Türkiye ve İran’da okutulan 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve ders kitaplarında kullanılan kâğıdın kısmen kaliteli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında kitabın arka kapağında ISBN numarasının olduğu (10. madde), kitabın ikinci yaprağının ön yüzünde Türk Bayrağı ile İstiklal Marşı, yaprağın arka yüzünde Atatürk’ün Gençliğe Hitabesinin olduğu (19. madde), kitabın üçüncü yaprağının ön yüzünde, Atatürk resmi ile resmin alt kısmında Mustafa Kemal Atatürk yazısının olduğu (20. madde), kitabın arka kısmında Türk dünyası haritasının olduğu (21. madde), Türkiye haritasının olduğu (23. madde) ve kitabın kullanımına kılavuzluk eden bölümde yer alan simgelerin tümünün tanıtıldığı (35. madde) fakat 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu özelliklerin yer almadığı bu nedenle söz konusu maddelerin 2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu belirlenmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarının kapağının sınıf seviyesine uygun olarak ilgi çekici nitelikte kısmen tasarlandığı ve bu nedenle 1. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Özçetin (2019) 2000 yılı basımı 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ile 2018 yılı basımı 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını incelenmiş ve 2018 yılı basımı 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının kapağının ilgi çekici şekilde tasarlandığı sonucuna ulaşmıştır. Bunun yanı sıra Doğan ve Tuğ (2017) uluslararası sınavlarda başarılı ülkeler ile Türkiye’nin 12-14 yaş grubuna hitap eden sosyal bilgiler ders kitaplarını tasarım boyutu açısından incelemiş ve çalışma sonucunda Türkiye’deki sosyal bilgiler kitaplarının kapağının estetik ve albenili hazırlandığını ifade etmiştir.

2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında cilt kenarları düzgün ve çapaksız kesilmiş, dikiş ve ciltleme kusurları olmadığı ancak 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma kısmen dikkat edildiği ve dolayısıyla 6. maddenin 2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Şenşekerci

(2016) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında cilt kenarlarının düzgün ve çapaksız kesilmesi, dikiş ve ciltleme kusurlarının olmaması konusunda görüş bildirdiklerini ve söz konusu kitapların bu boyutu ile yeterli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmaya katılan 54 öğretmen adayının 48'i olumlu görüş bildirmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında kitabın ön kapağında sınıf seviyesi ve dersin adına yer verildiği ve söz konusu 2. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akbuğa (2010) 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin 2005'e göre hazırlanan 4. ve 5. sınıf ders kitaplarında ön kapakta sınıf seviyesi ve dersin adına yer verilmesi konusunda görüş bildirdiklerini ve söz konusu kitabın bu boyutu ile yeterli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmaya katılan 183 öğretmenden 102'si olumlu görüş belirtmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında kitap sırtında kitabın okutulacağı sınıfın belirtildiği (15. madde) ve kitap sırtında kitabın adına yer verildiği (16. madde) görülmüş ve böylelikle 15. ile 16. maddelerin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Şenşekerci (2016) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler kitaplarında sırt kısmında kitabın okutulacağı sınıfa ve kitabın adına yer verildiği konusunda görüş bildirdiklerini söz konusu kitapların bu boyutu ile yeterli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında kitabın iç kapağının ön yüzünde, kitabın adı, okul türü, sınıfı, yazarın/yazarların adı ve soyadının bulunduğu ve bu sebeple 17. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Ulu Kalın (2007) 2006 basımı 4. sınıf ders kitabını incelemiş ve bu çalışma sonucunda iç kapak ön yüzünde bulunması gereken niteliklerden kitabın adı, kullanılacağı okul türü, sınıfı, yazarın/yazarların isimleri, yayınevinin adı, adresi ve kitabın uygun bulunduğu dair kurul kararının tarih ve sayısının yer aldığını belirtmiştir. Bu sonuç ile araştırmanın sonucunun paralellik gösterdiği söylenebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında dersin içeriğine yönelik alfabetik sözlüğün olduğu dolayısıyla 22. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Gülersoy (2013) 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve incelenen ders kitaplarında alfabetik sözlüğün yer aldığını belirtmiştir. Bununla birlikte Özsoy Sümengen (2010) 2007-2008 öğretim yılında 4. ve 5. sınıflarda okutulan sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve incelenen bu kitaplarda da alfabetik sözlüğün yer aldığını ifade etmiştir. Ulaşılan bu sonuçlar araştırmanın sonuçlarını desteklediği ifade edilebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında içindekiler bölümünün yer aldığı bu nedenle 27. maddenin söz konusu ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alakaş (2019) sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5. sınıf ders kitaplarında içindekiler bölümünün yer alması hususunda olumlu görüş belirttiklerini ifade etmiştir. Bununla birlikte Ulu Kalın (2007) 2006 basımı 4. sınıf ders kitabını incelemiş ve söz konusu kitapta içindekiler bölümünün olduğundan bahsetmiştir. Ulaşılan bu sonuçlar ile araştırmanın bulgusunun birbirini desteklediğinden söz edilebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında içindekiler bölümünde aranılan konulara rahat ulaşıldığı ve söz konusu 29. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Akbuğa (2010) 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin 2005'e göre hazırlanan 4. ve 5. sınıf ders kitaplarında içindekiler bölümünde aranılan konulara rahat ulaşıldığı konusunda görüş bildirdiklerini ve söz konusu kitabın bu boyutu ile yeterli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmaya katılan 183 öğretmenin 134'ü olumlu görüş bildirmiştir. Bu sonuç ile araştırmanın sonucunun paralellik gösterdiği söylenebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında kitap kapağının kitap yapraklarını tamamen örtecek ve aynı boyutta olacak şekilde kesildiği (4. madde), sayfa numaralandırmalarında sağ (ön) sayfalarda tek sayılar, sol (arka) sayfalarda çift sayılar kullanılarak yapıldığı (30. madde) ve sayfa numaralarının kolaylıkla görülebilecek, takibi güçleştirmeyecek ve karışıklığa yol

açmayacak şekilde yerleştirildiği (31. madde) tespit edilmiş ve dolayısıyla 4, 30 ve 31. maddelerin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu görülmüştür.

5.1.6. Altıncı Alt Probleme Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında programa uygunluk ile ilgili 6 ölçütün zayıf, 3 ölçütün orta, 11 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının programa uygunluk açısından orta düzeyde olduğu; 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 1 ölçütün orta, 19 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının programa uygunluk açısından iyi düzeyde olduğu; 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 20 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının programa uygunluk açısından iyi düzeyde olduğu görülmüştür.

Programa uygunluk ile ilgili maddelere bakıldığında;

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında ünitelerin kazanılan davranışların yaşama transferini sağlayan etkinlikler içerdiği fakat 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma dikkat edilmediği ve bu sebeple 16. maddenin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Kalıpcı'nın (2008) 1998 İlköğretim Programı ve 2005'e göre hazırlanan 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelediği çalışmasında, söz konusu kitaplarda ünitelerin kazanılan davranışların yaşama transferini sağlayan etkinlikler içerdiği bulgusunu belirtmektedir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında ünitelerin konulara uygun kısalıkta ve bir kerede okunabilen kolay bir içeriğe sahip olduğu (12. madde), ünitelerin birden çok duyu organının kullanılabilceği etkinlikler içerdiği (14. madde), ünitelerin öngörülen davranışın yapılmasını sağlayan etkinlikler içerdiği (15. madde), öz değerlendirme çalışmasına yer verildiği (17. madde) ve ünitelerin olay merkezli bir içeriğe sahip olduğu (19. madde) ancak 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu durumlara dikkat edilmediği dolayısıyla söz konusu maddelerin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde kaldığı görülmektedir.

1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında ünitelerin öğretim programının kazanımlarını kısmen temsil ettiği, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma dikkat edildiği ve bu sebeple 1. maddenin 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında orta düzeyde, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Özsoy Sümengen (2010) 2007-2008 öğretim yılında 4. ve 5. sınıflarda okutulan sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiş ve incelenen bu kitaplarda yer alan kazanımların, öğretim programında yer alan kazanımlarla paralel olduğundan bahsetmiştir. Bununla birlikte Şenşekerci (2016) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında ünitelerin öğretim programının kazanımlarını temsil etmesi konusunda görüş bildirdiklerini ve söz konusu kitapların bu boyutu ile yeterli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında ünite gündelik (öznel ve popüler) bilgilerin diğerlerinden daha çok ön plana çıktığı, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma kısmen dikkat edildiği ve dolayısıyla 20. maddenin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu görülmektedir. Akbuğa (2010) öğretmenlerin 2005'e göre hazırlanan 4. ve 5. sınıf ders kitaplarında ünitelerin güncel yaşamla ilgili olduğu konusunda görüş bildirdiklerini ve söz konusu kitabın bu boyutu ile yeterli olduğunu ifade etmiştir. Konuyla ilgili olarak araştırmaya katılan 183 öğretmenin 116'sı olumlu görüş bildirmiştir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında ünitelerin öğrencinin gelişim düzeyine uygun olduğu ancak 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında ünitelerin öğrencinin gelişim düzeyine kısmen uygun olduğu bu nedenle 10. maddenin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında ünitelerin somuttan soyuta bir yol izlediği (2. madde), ünitelerin basitten karmaşığa bir yol izlediği (3. madde), ünitelerin kolaydan zora bir yol izlediği (4. madde), ünitelerin bütünden parçaya ya da parçadan bütüne bir yol izlediği (5. madde) ve ünitelerin yakın çevreden uzağa bir yol izlediği (6. madde) görülmüş ve bu

sebeple 2, 3, 4, 5 ve 6. maddelerin her üç programa göre hazırlanan ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özsoy Sümengen'in (2010) 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelediği çalışmasında ve Şenşekerci'nin (2016) 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelediği çalışmasında konular yakından uzağa ilkesine göre sıralanmış ve kolaydan zora doğru işlenmiştir ifadesi yer alarak bu bulguları destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında ünitelerin olaylardan kavram ve genellemelere bir yol izlediği (7. madde), ünitelerin toplum yaşamı için olumlu mesajlar içeren etik bir içeriğe sahip olduğu (9. madde), ünitelerin öğretici bir içeriğe sahip olduğu (11. madde), ünitelerin kültürel değerlere uygun gerçekçi bir içeriğe sahip olduğu (13. madde) ve ünitelerin kavram ve olgu merkezli bir içeriğe sahip olduğu (18. madde) tespit edilmiş ve söz konusu maddelerin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Şenşekerci (2016) öğretmen adaylarının 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları hakkında görüşlerini almış ve çalışmanın bulgularının bu bulguları destekler nitelikte olduğu ifade edilebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında ünitelerin içeriğinin bilimsel bilgilerle örtüştüğü ve bu sebeple 8. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu anlaşılmıştır. Bu sonucu Özsoy Sümengen'in (2010) 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelediği çalışmasında konular sınanmış ve bilimsel verilere uygun bilgilerden oluştuğu görülmüştür ifadesi yer alarak araştırmanın sonucunu desteklediği söylenebilir. Bununla birlikte Şenşekerci (2016) 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelediği çalışmada ünite içeriği çağdaş, bilimsel, sanatsal ve felsefi bilgilerle örtüşmektedir ifadesi ile bu bulguyu destekler nitelikte olduğu belirtilebilir.

5.1.7. Yedinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında tasarım öğeleriyle ilgili 4 ölçütün zayıf, 1 ölçütün orta, 4 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının tasarım öğeleri açısından orta düzeyde olduğu; 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında

1 ölçütün zayıf, 1 ölçütün orta, 7 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının tasarım öğeleri açısından iyi düzeyde olduğu; 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 2 ölçütün orta, 7 ölçütün iyi olarak tespit edildiği ve ders kitabının tasarım öğeleri açısından iyi düzeyde olduğu görülmektedir.

Tasarım öğeleriyle ilgili maddelere bakıldığında;

1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında yazılı alan dışında kalan sağ, sol, üst ve alt kenarlardan en çok 20 mm boşluğun bırakılmadığı fakat 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma kısmen dikkat edildiği dolayısıyla 3. maddenin 1968 ve 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında zayıf düzeyde, 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında kitabın tümünde aynı renklerin sık sık kullanılmasından kısmen kaçınıldığı ancak 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabı renksiz baskı olduğu için bu durumun söz konusu olmadığı ve 5. maddenin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında orta düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu belirlenmiştir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında dikkat çekilmek istenilen noktalarda sıcak renklerin kullanımına özen gösterildiği (1. madde) ve sayfa tasarımlarında öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak sıcak-soğuk, ana-ara, canlımat vb. renklerin kullanılmasına dikkat edildiği (2. madde) ancak 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabı renksiz baskı olduğu için bu durumların söz konusu olmadığı ve dolayısıyla 1. ve 2. maddelerin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu görülmektedir.

2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında sayfalardaki ana ve alt başlıkların puntoları metinden ayırt edilecek şekilde olduğu (7. madde) fakat 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bu duruma kısmen dikkat edildiği görülmüş ve 7. maddenin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde, 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olduğu anlaşılmıştır.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında sayfalardaki ana ve alt başlıkların renkleri metinden ayırt edilecek şekilde olduğu ve bu sebeple 8. maddenin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Mentiş Taş (2007) 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin 2005'e göre hazırlanan 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında sayfalardaki ana ve alt başlıkların renkleri metinden ayırt edilecek şekilde olduğu hususunda görüş bildirdiklerini ve kitapların bu boyutu ile yeterli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında metin içerisinde vurgulama amaçlı olarak büyük harf kullanılmadığı (4. madde), belli bir amacı olmayan boş alanlar veya boş sayfalar bırakılmadığı (6. madde) ve sayfalardaki ana ve alt başlıkların yazı tipi metinden ayırt edilecek şekilde (9. madde) olduğu görülmüş ve söz konusu maddelerin her üç programa göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

5.1.8. Sekizinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

Kitaplar yardımcı materyal açısından incelendiğinde;

1968 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının olmadığı, ayrıca ders kitabının yardımcı bir araç-gereç ile desteklenmediği, 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında ise öğrenci çalışma kitabı ile öğretmen kılavuz kitabının olduğu fakat ders kitabının yardımcı bir araç-gereç ile desteklenmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu sonuçlar doğrultusunda Kalıpcı (2008) 1998 ve 2005'e göre hazırlanan 4. ve 5. sınıf ders kitaplarını incelemiş ve bu çalışmada öğrenci çalışma kitabının gerekli olduğu sonucuna ulaştığı görülmektedir. Bu çalışmanın sonucunda öğrenci çalışma kitabı öğrencilerin öğrendiklerini pekiştirdiğini, öğrencilerin kendilerini ifade etmesini sağladığını, öğrencilere eğlenceli geldiğini, öğretmenin işini kolaylaştırdığını, öğrencinin anladığı konuları rahatlıkla belirleyebildikleri hususunda fayda sağladığı ifade edilmiştir. Ayrıca yine aynı çalışmanın sonuçları arasında öğretmen kılavuz kitaplarının olması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca Şenşekerci (2016) 2005'e göre hazırlanan 5, 6 ve 7. sınıf ders kitaplarını incelediği çalışmanın sonuçları arasında öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci çalışma

kitabının var olduğundan bahsetmiştir.

5.1.9. Dokuzuncu Alt Probleme Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında hangi kavramların ne şekilde yer aldığına bakıldığında;

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alması gereken 91 kavramdan 86 tanesi söz konusu ders kitaplarının üçünde de yer almaktadır. Bunun yanı sıra “İklim” ve “İsraf” kavramlarının 1968 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında yer aldığı ancak 2005’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında yer almadığı bulgusuna ulaşılmıştır. “Yargı”, “Anayasa” ve “Din” kavramlarının ise sadece 1968’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında yer aldığı, 2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında yer almadığı görülmektedir.

1968, 2005 ve 2018’e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında afet, aile, akrabalık, bağımsızlık, barış, benzerlik ve farklılık, beşerî ortam, bölge, bütçe, cumhuriyet, çevre, çevre kirliliği, dağıtım, dayanışma, davranış, değer, değişim ve süreklilik, demokrasi, devlet, dil, doğal ortam, duygu, düşünce, egemenlik, ekonomi, ekonomik faaliyet, emek, etkin yurttaş, gelenek, gelir ve gider, giyim, grup, güç, hava durumu, hava olayı, hoşgörü, istek ihtiyaçlar, iş bölümü, kamu, kamuoyu, kanıt, katılım, kaynak, kıta, kimlik, kronoloji, kurum, kültür, kültürel öge, liderlik, medya, meslek, millet, millî egemenlik, millî kültür, nedensellik, olgu, para, pazar, sanat, savaş, seçim, sivil toplum kuruluşu, sorumluluk, sosyal etkileşim, sosyal örgüt, sözleşme, tasarruf, teknoloji, temel hak ve özgürlükler, teşkilât, ticaret, tören, tüketim, ulaşım, ücret, üretim, ürün, vatan, vergi, yasa, yer, yerleşme, yön, yönetim ve yurttaşlık kavramları yer almaktadır.

Ertürk (2006) 1998 ve 2005’e göre hazırlanan 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında vatan, millet, devlet, savaş, hoşgörü, sivil toplum kuruluşu, sivil toplum örgütü, seçim, üretim, ürün, tüketim, para ve teknoloji kavramlarından söz edildiğini, Kılınç, Çoban ve Akşit (2015) ise yaptıkları çalışmada 4. sınıf özel yayınevine ait ders kitabında; değer, devlet, din, dil, gelenek, hoşgörü, kanıt, kronoloji, kurum, kültür, kültürel öge, savaş ve tören kavramlarının yer aldığını belirtmişlerdir. Karakuş (2019) 2015-2016 eğitim öğretim yılında

Talim Terbiye Kurulu onaylı MEB yayınlarına ait 6. sınıf ders kitabı ile; 2014-2015 eğitim öğretim yılında Talim Terbiye Kurulu onaylı Yakınçağ yayınevine ait 6. sınıf ders kitabını incelemiş ve Millî Eğitim Bakanlığı yayınlarına ait ders kitabında; afet, aile, akrabalık, bağımsızlık, barış, beşerî ortam, bölge, bütçe, cumhuriyet, çevre, çevre kirliliği, dayanışma, değer, değişim ve süreklilik, demokrasi, devlet, dil, doğal ortam, duygu, düşünce, egemenlik, ekonomi, ekonomik faaliyet, emek, gelenek, grup, hoşgörü, kamuoyu, kanıt, katılım, kaynak, kıta, kronoloji, kurum, kültür, medya, meslek, millet, millî egemenlik, millî kültür, olgu, pazar, sanat, savaş, seçim, sivil toplum kuruluşu, sorumluluk, sözleşme, tasarruf, teknoloji, ticaret, tören, tüketim, ulaşım, üretim, ürün, vatan, vergi, yasa, yerleşme, yön ve yönetim kavramlarının yer aldığı sonucuna ulaşmıştır.

Yukarıdaki sonuçlardan hareketle; içerik özellikleri boyutunda 38 maddenin 5 tanesi (7, 11, 12, 18 ve 34. maddeler), görsel anlatım öğeleri boyutunda 33 maddenin 9 tanesi (2, 7, 8, 10, 15, 18, 19, 30 ve 33. maddeler), dil ve anlatım düzeyleri boyutunda 13 maddenin 3 tanesi (2, 3 ve 13. maddeler), soru ölçütleri boyutunda 21 maddenin 6 tanesi (8, 10, 11, 12, 17 ve 21. maddeler), fiziksel nitelikler boyutunda 36 maddenin 10 tanesi (10, 14, 19, 20, 21, 23, 24, 26, 34 ve 35. maddeler), programa uygunluk boyutunda 20 maddenin 6 tanesi (12,14, 15,16, 17 ve 19. maddeler) ve tasarım öğeleri boyutunda 9 maddenin 2 tanesi (1. ve 2. maddeler) 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde iken 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu ve bu boyutları ile ders kitaplarının olumlu yönde geliştirildiği görülmektedir. Ayrıca programa uygunluk boyutunda 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında orta düzeyde olan 3 maddenin (1, 10 ve 20. maddeler) 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu görülmüştür.

Bunun yanı sıra; içerik özellikleri boyutunda 2 maddenin (24. ve 25. maddeler), dil ve anlatım düzeyleri boyutunda 1 maddenin (7. madde) ve soru ölçütleri boyutunda 1 maddenin (9. madde) 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde iken 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde olduğu ancak 2018 Sosyal Bilgiler

Dersi Öğretim Programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi olma durumunun zayıf düzeyde kaldığı tespit edilmiştir. Bu boyutları ile 2005'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarının hem 1968 hem de 2018 programına göre hazırlanan kitaplardan iyi düzeyde olduğu söylenebilir.

Ayrıca fiziksel nitelikler boyutunda 1 maddenin (18. madde) 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında iyi düzeyde iken 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında zayıf düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Kavramlar konusunda ise 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alması gereken 91 kavramın; 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında tamamının, 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında 86 tanesinin, 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında ise 88 tanesinin yer aldığı tespit edilmiştir. Bu boyutu ile 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabının daha kapsamlı olduğu söylenebilir. Bu bağlamda sosyal bilgiler ders kitaplarının yazımının 50 yıllık süreçte farklılaştığı anlaşılmaktadır. Çünkü kavramların sosyal bilgiler içeriğini sunmada, öğrencilerin içeriği anlamasında ve anlamlandırmasında belirleyici unsurlardan olduğu söylenebilir. Kavramların eksikliği içeriğin tam olarak yansımamasına ve dolayısıyla kitabın programa uygunluğunun zayıflamasına neden olduğu anlamına gelebilir. 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarına genel hatları ile bakıldığında içeriğin sunumunda farklılaşmanın olduğu, 1968'e göre hazırlanan ders kitabının, bir konunun okuyucu tarafından daha iyi anlaşılması için bir olguyu, düşünceyi ya da durumu açıklayan bilgilendirici metin türüne sahip olduğu görülebilir. 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında ise daha çok yaşamın içinden olayları konu alan öyküleyici metin türlerinin yer aldığı anlaşılabilir.

Bu sonuçlardan yola çıkarak 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabındaki fiziksel nitelikler dışındaki birçok eksikliğin 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında giderildiği, bu özellikleriyle sosyal bilgiler ders kitaplarının hazırlanmasında olumlu yönde bir gelişim olduğu, ancak fiziksel nitelikler boyutunda yeterli düzeyde bir gelişme olmadığı sonucuna varılabilir. Bununla birlikte 1968'e göre hazırlanan

sosyal bilgiler ders kitabının kavramları içerme boyutuyla en iyi durumda olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabının hem 2005 hem de 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler kitaplarından konu içeriğini sunma özellikleri bakımından daha doyurucu ve daha çok bilgi içeren durumda olduğu söylenebilir.

5.2. ÖNERİLER

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarının içerik özelliklerinden içerik, kitap yazarının kişisel yorum ve görüşünü içermemektir özelliğini dikkate almadıkları başka bir ifade ile yazarların içeriği oluştururken kişisel yorum ve görüşlerini içeriğe kattıkları tespit edilmiştir. Bu nedenle de ders kitabını hazırlayan kişilerin objektif olarak yorum ve görüşlerini katmadan ders kitaplarını hazırlamaları önerilebilir.

1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında çoğu yerde cümle sayılarının 4. sınıf seviyesinde olmadığı ve yazım yanlışlarının olduğu görülmüştür. Bu sebeple ders kitaplarını hazırlayanların bu durumu dikkate alması, bunun yanında ders kitaplarını değerlendirme komisyonlarının daha dikkatli olması önerilebilir.

Ders kitabının kapağı, kitabın diğer niteliklerinden önce öğrencinin ilgisini çektiği merakını uyandırdığı kısımdır. Bu çalışmada incelenen ders kitaplarının kapak kısımlarının kısmen ilgi çekici nitelikte tasarlandığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla görsel tasarım uzmanlarının hazırlanan ders kitaplarını sınıf seviyesine uygun olarak ilgi çekici nitelikte tasarımları önerilebilir.

Bu çalışma 1968, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında durum tespitine yönelik yapılmıştır. Tüm ders kitaplarının ve diğer sınıf düzeylerinin ders kitaplarının durum tespitlerine yönelik araştırmaların yapılması nitelikli ders kitaplarının hazırlanmasına katkı sağlayabilir.

Bu çalışmada 1968'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabının kavramları içerme boyutunda daha kapsamlı olduğu, 2005 ve 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında eksikliklerin olduğu belirlenmiştir. Bundan dolayı sosyal bilgiler ders kitabı

yazarlarının bu durumu dikkate alması ve programın öngördüğü kavramların tamamının ders kitaplarında yer almasını sağlamaları önerilebilir.

Bu çalışmada 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında belirlenmiş olan sosyal bilgiler dersi kavramları ölçüt olarak alınmış ve bu bağlamda 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bazı kavramlara yer verilmediği tespit edilmiştir. Burada dikkati çeken bir husus sadece 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında kavramların belirlenip programda yer verilmiş olmasıdır. 2018'e göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabında bazı kavramların yer almaması 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında kavramların belirlenmemiş olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Bundan dolayı hazırlanacak olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında kavramların belirlenip programda yer verilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akbaba, B. (2013). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler*. Ankara: Pegem.
- Akbuğa, M. (2010). *İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akdağ, H. (2005). *İlköğretim II. Kademe 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde, Öğrencilerin, Bilişsel ve Duyuşsal Giriş Davranış Özelliklerinin Başarı ve Tutumlarına Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akhan, N., E. ve Şimşek Çetin, Ö. (2015). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Eğitimine Yönelik İlgilerinin ve Görüşlerinin Belirlenmesi. *Journal of Theory and Practice in Education*, 11(2), 551-588.
- Akşit, İ. (2016). *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesinde Geçen Bazı Kavramların Öğrenilmesi Sürecinde Karşılaşılan Sorunların Belirlenmesi ve Çözümüne Yönelik Bir Eylem Araştırması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Aktekin, S. ve Pala, Ç. (2013). 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenci Çalışma Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 265-286.
- Alakaş, Y. (2019). *Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi: Afyonkarahisar Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ambarlı, A. (2010). *Türkiye’de Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- Arabzoozani, M. ve Pahlavannejad, M. (2019). The investigation of mood and modality in the first letter of nahj elblaghgeh based on Halliday's systemic functional grammar. *Global Journal of Foreign Language Teaching*, 9(2), 101–109. <https://doi.org/10.18844/gjflt.v9i2.3587>
- Arıca, H. (1998). *İstatistik Yöntemler ve Uygulamalar*. Ankara: Meteksan.
- Aslan, E. (2016). Geçmişten Günümüze Sosyal Bilgiler. D. Dilek (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitimi içinde* (3-52). Ankara: Pegem.
- Bean, R. M., Zigmond, N.K. ve Hartman, D. (1994) Adapted Use of Social Studies Textbooks in Elementary Classrooms: Views of Classroom Teachers. *Remedial and Special Education*, 15(4), 216-226.
- Bekdemir, Ü. ve Polat, S. (2016). 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile 2015 Sosyal Bilgiler Taslak Öğretim Programı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(19), 145-160.
- Bilgin, N. (2006) *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi: Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. Ankara: Siyasal.
- Binbaşıoğlu, C. (1999). *Cumhuriyet Döneminin Eğitim Bilimleri Tarihi*. Ankara: Tekışık.
- Bogdan, R.C. ve Biklen, S. K. (2003). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods* (3rd ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Bowen, G. A. (2009). Document Analysis As A Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. Doi: 10.3316/QRJ0902027.
- Bulut Tutkun, S. (2008). *İlköğretim Ders Kitaplarının Görsel Boyut ve İçerik Tutarlılığı Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem.

- Cansız Aktaş, M. (2014). Nitel Veri Toplama Araçları. M. Metin (Ed.). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* içinde (337-371). Ankara: Pegem.
- Ceyhan, E ve Yiğit, B. (2005). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Anı.
- Ciritci, H., M. (2012). *Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Kavramların 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Metinlerde Kullanılma Sıklıkları ile Giriş, Geliştirme ve Pekiştirme Düzeyleri Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Çatak, M. (2015). Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitim Programlarının İncelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 19(62), 69-94.
- Çaycı, B. (2003). *İlköğretim Öğrencilerinin (4. ve 5. Sınıflar) Fen Bilgisi Dersine Karşı Olan Tutumları ile Çevremizde Tanıyalım Ünitesinde Yer Alan Kavramların Öğrenilme Düzeylerinin Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, N. (2016). *Nurettin Topçu’nun Eğitim Anlayışı ve Sosyal Bilgiler Ders Kitapları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.
- Demir, Y. ve Atasoy, E. (2018). 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının (2017) Değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 753-780.
- Demirkaya Gedik, H. (2008). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Güncel Konular. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 0(1), 117-134.
- Deniz, R. (2019). *5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Tokat İli Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Doğan, İ. (1985). Bilim Politikası ve Sosyal Bilimler. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 10(57), 38–42.

- Doğan, Y. ve Tuğ, O. (2017). Uluslararası Sınavlarda Başarılı Ülkeler ve Türkiye'nin Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Tasarım Boyutu Açısından İncelenmesi *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1, 56-79.
- Doğanay, A. (2003). Sosyal Bilgiler Öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (16-46). Ankara: Pegem.
- Dönmez, C. (2003). Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. ŞAHİN, C. (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler* içinde (31-40). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Dursun, F. ve Eşgi, N. (2008). 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretimi Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 21-34.
- Ece, B. (2007). *İlköğretim Birinci Kademe 2005 Sosyal Bilgiler Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Eğedemir, M., P. (2017). *7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının görsel metin açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metotlarına Giriş*. Ankara: Anı.
- Erden, M. (1996). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Alkım.
- Eroğlu, C. (2008). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Geçen Kavramların İçerik Düzenleme Stratejileri Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ertürk, E. (2006). *Ders Kitaplarında Toplum, Yurttaşlık, Vatanseverlik ve Ekonomi Anlayışının Dönüşümü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Ertürk, M. ve Güler, E. (2017). 5. 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi (Muğla İli Örneği). *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(8), 64-76.
- Gelen, İ. ve Beyazıt, N. (2007). Eski ve Yeni İlköğretim Programları ile İlgili Çeşitli Görüşlerin Karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 13(3), 457-476.
- Güler, E. (2016). *Farklı Yayın Evlerine Ait Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi: Muğla ili örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Gülersoy, E., A. (2013). İdeal Ders Kitabı Arayışında Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Bazı Özellikler Açısından İncelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 2(1), 8-26.
- Hayırsever, F. (2010). *Sosyal Bilgiler Ders, Öğretmen Kılavuz ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kazandırılması Hedeflenen Temel Beceriler Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hızarcı, H., S. (2009). *İlköğretim 6. Sınıf Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Okunabilirlik Düzeylerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kalıpcı, G. (2008). *İlköğretim 1998 ve 2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına Göre Yazılmış 4. ve 5. Sınıf Ders Kitaplarının Öğrenme Anlayışları, İçerik ve Kullanılabilirlik Açısından Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karabacak, N. ve Turan, İ. (2007). İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarına Göre Bir Değerlendirmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 209-233.

- Karakuş, Y. (2019). *6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Ders Programındaki kavramların Yer Alma Durumu*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Kars, N. (2006). *2005-2006 Öğretim Yılında Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okullarda Okutulan, İlköğretim Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının Grafik Tasarım Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kaşot, N. ve Özsezer, M. (2015). Research on historical environments in elementary schools' social sciences textbooks taught in Northern Cyprus. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 10(4), 326–337. <https://doi.org/10.18844/cjes.v10i4.150>
- Kaya, M. (2013). *İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Görsel Kanıt Kullanımının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Kayhan, C. (2010). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 4. ve 5. Sınıf Ünite Kazanımları ile Ders Kitapları Hazırlık ve Değerlendirme Sorularının Bilişsel, Duyuşsal ve Psikomotor Hedefler Açısından Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Keser, H. (2004). İlköğretim 4. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 261-280.
- Kılınç, E., Çoban, O. ve Akşit, İ. (2015) Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bazı Tarihsel Kavramların Kullanımının Değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 10(3), 633-652.
- Koyuncu, B. (2015). *Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programlarının İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kilis.
- Kragler, S., Walker, C. A., ve Martin, L. E. (2005). Strategy instruction in primary content textbooks. *The Reading Teacher*, 59(3), 254-261.

- Kulantaş, N. (2007). *4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Öğrenci Ders ve Çalışma Kitapları ile Öğretmen Kılavuz Kitaplarının, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kurtoğlu, A. (2009). *Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Sosyal Kavramlar Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Küçükahmet, L. (2004). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. Ankara: Nobel.
- Matei, A., Rotaru, F. G., ve Cristache, S. E. (2019). Characterisation of structure and trends in the higher education. *International Journal of Learning and Teaching*, 11(2), 66–76. <https://doi.org/10.18844/ijlt.v11i2.515>.
- MEB (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4-5. sınıflar). Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (1968). 1968 İlkokul Programı. Ankara: MEB Yayınları.
- Mentiş Taş, A. (2007). Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 17, 519-532.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative Research. A Guide To Design And Implementation*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği (2012, 12 Eylül). Resmî Gazete (Sayı: 28409). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120912-2.htm>
- Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2006, 1 Eylül). Resmî Gazete (Sayı: 26276). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/09/20060901-3.htm>

- Moffatt., M., P. (1950). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. N. Oran (Çeviren). İstanbul, Maarif Basımevi.
- Moroz, W. ve Reynolds, P. (2000). *Discovering Democracy in Civics and Citizenship Education (21-46)*. Katoomba: Social Science Press.
- Murphy, D. D. (2017). *An Investigation of the Non-Text Elements Included in Social Studies Textbooks*.
- Nalçacı, A. (2011). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Erzurum Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 15(2), 321-335.
- Osmanoğlu, A., E. (2012). *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Ders Kitaplarının Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ovalı, M. (2016). *1998 ve 2005 programlarına göre hazırlanmış sosyal bilgiler ders kitaplarının kalıp yargılar açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öcal, A. ve Yiğittir, S. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 51-61.
- Öktem, G. (2006). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Kavramları Anlama ve Kazanma Düzeyleri (Yeni Programın Pilot Uygulaması Samsun İli Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Önal, H. ve Kaya, N. (2006). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının (4. ve 5. Sınıf) Değerlendirilmesi, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(16), 21-37.

- Özcan, N. (2010). *İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan “Adım Adım Türkiye” Ünitesindeki Kavramların Öğrenilme Düzeyi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özçetin, A., F. (2019). *2005 Yapılandırmacı Eğitim Öncesi ve Sonrası 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Özsoy Sümengen, F. (2010). *2007-2008 Öğretim Yılı İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Pedagojik Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2003). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebî Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: Pegem.
- Saçlı, E. (2007). *Türkiye’de İlköğretim Okullarında Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ile Amerika Birleşik Devletleri’nin Virginia ve Los Angeles Eyaletlerinde Aynı Yaş Grubundaki Öğrencilere Okutulan Ders Kitaplarının Şekil ve İçerik Yönünden Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Safran, M. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. Bayram, T. ve Adem, Ö. (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde* (2-15). Ankara: Pegem.
- Safran, M. ve Ata, B. (2003). Öğrencilerin tarih metinlerinden anlam çıkarmalarına yönelik araştırmalara bir bakış. C. Şahin (Der.) *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler*. Ankara: Gündüz, 339-355.
- Sarıca, H., İ. (2019). *6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Seven, S. (2001). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Hakkında Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

- Sönmez, V. (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Ertem Basım Yayın.
- Subaşı, Y. (2019). Türkiye ve İran Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Tasarım Boyutu Açısından Karşılaştırılması. *International Journal of Social Science Research*, 8(2), 141-159.
- Şahin, H. (2004). Etkili Bir Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Nitelikleri. *Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 365-375.
- Şahin, M. (2011). *Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Mesaj Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, M. (2014). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 31-46.
- Şahin, S. (2010). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.
- Şenşekerci, E. (2016). Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Bazı Özellikler Açısından Değerlendirilmesi. *Kesit Akademi Dergisi*, 2 (4), 84-104.
- Şenyurt, S. (2015). Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi. M. Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde* (69-92). Ankara: Pegem.
- Şirin, E., T. (2012). *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kullanılan Ders, Öğrenci Çalışma ve Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Etkinliklerin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Taşdemir, M. (2000). *Eğitimde Planlama ve Değerlendirme*. Ankara: Ocak Yayınları.

- Tay, B. (2005). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Öğrenme Stratejileri. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 209–225.
- Tay, B. (2017). 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Programı ile 2017 Sosyal Bilgiler Ders Taslak Öğretim Programının Karşılaştırılması. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 8(27), 461-487.
- Tay, B. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretiminin Dünü Bugünü ve Yarını. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri içinde* (2-18). Ankara: Pegem.
- Tay, B. ve Akyürek Tay, B. (2006). Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumun Başarıya Etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(1) 73-84.
- Tekeli Yıldızhan, N. (2010). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tekışık, H., H. (1980) *Sosyal Bilgiler Öğretimi Rehberi*. Ankara: Rehber Dağıtım.
- Tertemiz, N., Ercan, L., ve Kayabaşı, Y. (2004). Ders kitabı ve eğitimdeki önemi. *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu içinde*, 34-67. Ankara: Nobel.
- Tonga, D. (2007). *İlköğretim 5. Sınıf M.E.B. Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Görsel Materyallerin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tosunoğlu, M., Arslan, M., M. ve Karkuş, İ. (2001). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme*. Ankara: Anıttepe.
- Tuncil Can, R. (2017). *4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Kazanımlarının Program Etkinliklerinin ve Ders Kitaplarının Yapılandırıcılık Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.

- Türkel, N. (2010). *İlköğretim II. Kademe Sosyal Alan Ders Kitaplarında Görsel Boyut ve İçerik Tutarlılığı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Ulu Kalın, Ö. (2007). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (2004) ve 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Ulutaş, B. (2015). Doküman Analizi. F., N., Seggie ve Y. Bayyurt (Ed.). *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları içinde* (279-297). Ankara: Anı.
- Uslu, E. (2007). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğretmen ve İdareci Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Ülgen, G. (2004). *Kavram Geliştirme Kuramlar ve Uygulamalar*. Ankara: Nobel.
- Ünal, F. ve Ünal, M. (2011). 1998 ve 2004 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarına Göre Hazırlanan 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Kavramların Karşılaştırılması. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 1 (2), 142-154.
- Ünal, R. (2014). *İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının İnsan Hakları Boyutunda İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Vartanian, P. (1962). Criteria and Techniques for Textbook Evaluation. *The Social Studies*, 53(4), 123-127. DOI: 10.1080/00220973.1941.11018465.
- Videla, C. ve Martinez Diaz, J. (2019). Innovation for English language teaching in higher education. *New Trends and Issues Proceedings on Humanities and Social Sciences*, 6(7), 159–171. <https://doi.org/10.18844/prosoc.v6i7.4525>.
- Wakefield, J. F. (2006). Textbook Usage in the United States: The Case of US History. Paper presented at the International Seminar on Textbooks, Santiago.

- Yazıcı, K. (2008). *1939–1970 Yılları Arasında Gerçekleştirilen Millî Eğitim Şûralarında Sosyal Bilgiler Öğretimiyle İlgili Alınan Kararlar ve Uygulamaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, A. (2009). 1998 ve 2004 Sosyal Bilgiler Programına Göre Hazırlanan Ders Kitaplarındaki Bazı Kavramların Veriliş Biçimlerinin Karşılaştırılması. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 19, 130-152.
- Yılmaz, S. (2014). *6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Kullanım Durumlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Ordu İli Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Giresun.

EKLER

EK 1. Veri Toplama Aracı

EK 1.1. Veri Toplama Aracında İçerik Özellikleri

Madde Numarası	Maddeler	İyi	Orta	Zayıf
Madde 1	<i>İçerikte tanımlanmayan terimler, sözlük kısmında sınıf seviyesine uygun olarak açıklanmıştır</i>	Evet	Bütün ünitelerde tanımlanmayan terimler açıklanmadıysa	Hayır
Madde 2	<i>Ünite sonlarında değerlendirme sorularına yer verilmiştir</i>	Evet	Her bir ünite sonunda verilmediyse	Hayır
Madde 3	<i>Proje ve araştırmaya yönelik çalışmalar vardır</i>	Evet	Çalışmanın çerçevesi çizilmemiş, sorularla yönlendirme yapmıyorsa	Hayır
Madde 4	<i>Topluma örnek teşkil edecek kişilere yer verilmiştir</i>	Evet	Yer verilen kişiler içerikteki konu ile uygun değilse	Hayır
Madde 5	<i>Gezi-gözlem etkinlikleri ayrıntılı olarak belirtilmiştir</i>	Evet	Kısmen ayrıntıya yer verildiyse	Hayır
Madde 6	<i>Uygulanacak öğretim yöntem ve teknikleri belirtilmiştir</i>	Evet	Kısmen yer verildiyse	Hayır
Madde 7	<i>İçerik, gerektiğinde dergi, gazete gibi yayın organlarında çıkan haberlerle desteklenmiştir</i>	Evet	Yer verilen haberler içerik ile uyumlu değilse	Hayır
Madde 8	<i>Üniteler toplumsallaşmayı destekleyecek niteliktedir</i>	Evet	Bütün üniteler toplumsallaşmayı destekleyecek nitelikte değilse	Hayır
Madde 9	<i>Üniteler birbirini tamamlayıcı niteliktedir</i>	Evet	Ünitelerin hepsinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 10	<i>Güncel olaylara/konulara yer verilmiştir</i>	Evet	Yer verildiği içerik ile ilgili değilse	Hayır
Madde 11	<i>Alıntılarda kaynak gösterilmiştir</i>	Evet	Bazı yerlerde gösterilip bazı yerlerde gösterilmediyse	Hayır
Madde 12	<i>Alınan bilginin kaynağı (web sitesi, erişim tarihi vb.) görülen halleriyle ulaşılabilir durumdadır</i>	Evet	Verilen kaynakların hepsi ulaşılabilir durumda değilse	Hayır
Madde 13	<i>Hazırlık çalışmaları, öğrenciyi araştırmaya teşvik edici niteliktedir</i>	Evet	Hazırlık çalışmaları öğrencilerin ilgisini çekici, araştırma için yol gösterici değilse	Hayır
Madde 14	<i>Kitapta yer alan fotoğraflar konuların içeriğine uygun şekilde kullanılmıştır</i>	Evet	Kitapta genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 15	<i>Disiplinler arası ilişkilendirmelere yer verilmiştir</i>	Evet	-	Hayır
Madde 16	<i>İçerik bir öğrencinin başkasının yardımı olmadan, okuyarak anlayabileceği ve öğrenebileceği ayrıntı ve yapıdadır</i>	Evet	Ünitelerde genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 17	<i>Konu başlıkları alt başlıklarla uyumludur</i>	Evet	Kitap bütününde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 18	<i>Öğrencilerin iş birliği yapmalarına olanak sağlayan etkinliklere yer verilmiştir</i>	Evet	-	Hayır
Madde 19	<i>Aile katılımına olanak verecek etkinlikler vardır</i>	Evet	-	Hayır

Madde 20	<i>Kitapta gerçek dışı kanıtlar sunulmamaktadır</i>	Evet	Kitabın tamamında bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 21	<i>Ünitenin başında genel bir tanıtım vardır</i>	Evet	Her ünitenin başında yoksa	Hayır
Madde 22	<i>Ünitenin başında amaçlar belirtilmiştir</i>	Evet	Her ünitenin başında belirtilmediyse	Hayır
Madde 23	<i>Varsa istatistiki veriler en son bilgileri yansıtmaktadır</i>	Evet	-	Hayır
Madde 24	<i>Ünite sonlarında özet bilgi verilmiştir</i>	Evet	Her ünite sonunda yer verilmediyse	Hayır
Madde 25	<i>Anahtar kavramlar ilgi çekici şekilde vurgulanmıştır</i>	Evet	Kitabın bütününde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 26	<i>İçindekiler bölümünde belirtilen başlık ve alt başlıklar içerikte kullanılan başlıklarla aynıdır</i>	Evet	İçindekiler bölümünün tamamında bu şekilde değilse	Hayır
Madde 27	<i>İçindekiler bölümünde belirtilen sayfa numaraları içerikte doğru yere yönlendirmektedir</i>	Evet	İçindekiler bölümünün tamamında bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 28	<i>İçerikte kişileri, meslek gruplarını, toplulukları vb. aşağılayıcı, dışlayıcı, etiketleyici ifadeler bulunmamaktadır</i>	Evet	Kitabın tamamında bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 29	<i>Ünite başlangıcındaki giriş sayfaları öğrencide öğrenme isteği oluşturacak nitelikte hazırlanmıştır</i>	Evet	Bütün ünitelerin giriş sayfaları bu özellikte değilse	Hayır
Madde 30	<i>Verilen bilgi ve açıklamalar öğrencinin günlük yaşantısında kullanabileceği şekildedir</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 31	<i>İçerikte yer alan metinlerin ana fikri kolaylıkla anlaşılabilir düzeydedir</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 32	<i>İçerikte yer alan alıştırma, uygulama ve değerlendirme soruları veya etkinlikler öğretmen ve öğrencinin ulaşabileceği ve uygulayabileceği niteliktedir</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 33	<i>İçerik kitap yazarının kişisel yorum ve görüşünü içermemektedir</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 34	<i>Çağdaş yazarlara ve onların eser ve çalışmalarına yer verilmiştir</i>	Evet	-	Hayır
Madde 35	<i>İçerik öğrencinin dikkatini çekmek ve merakını uyandırmak amacıyla örnek olay, anı, fıkra, hikâye, deney vb. ile desteklenmiştir</i>	Evet	Kitabının bütününde dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 36	<i>Konuların başında güdülemeyi sağlayacak sorulara yer verilmiştir</i>	Evet	Her konunun başında bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 37	<i>Haritalarda (ölçek, lejant, devletlerin sınırları, adları vb.) hata bulunmamaktadır</i>	Evet	Kitapta yer alan haritaların tamamında bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 38	<i>Metinler ilgi çekici görsellerle desteklenmiştir</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır

EK 1.2. Veri Toplama Aracında Görsel Anlatım Öğeleri

Madde Numarası	Maddeler	İyi	Orta	Zayıf
Madde 1	<i>Görsellerin özelliğine göre çeşitli teknikler kullanılarak görsele üç boyut özelliği kazandırılmış ve gerçeklik hissi uyandırılmıştır</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 2	<i>Görsel öğeler ait olduğu metin ile ilişkili olduğu sayfada kullanılmıştır</i>	Evet	Her ünitenin içinde metinle ilişkili olduğu sayfada verilmediyse	Hayır
Madde 3	<i>Görsel öğeler okuma akışını engellemeyecek biçimde yerleştirilmiştir</i>	Evet	Kitabın geneline bakıldığında tutarlı bir şekilde bu ölçüte uyulmadı ise	Hayır
Madde 4	<i>Sayfa içinde işlevi olmayan görseller bulunmamaktadır</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 5	<i>Olumsuz örnek oluşturabilecek görsel öğelere yer verilmemiştir</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 6	<i>Görsellerde anatomik bozukluklar yoktur (Çizim, karikatür vb. görsellerde makul denge gözetilmelidir)</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 7	<i>Görsel öğeler genel olarak nettir</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 8	<i>Görsel öğeler genel olarak temiz baskılıdır</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 9	<i>Gerekli yerlerde metinlerin içeriğini birebir yansıtan açıklayıcı (anlam çözücü resimler) resimler kullanılmıştır</i>	Evet	Gerekli yerlerde bu özelliğe kısmen dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 10	<i>Varlık ve nesnelere gerçeğe uygun bir şekilde renklendirilmiştir</i>	Evet	Kitabın bütününde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 11	<i>Gerekli yerlerde üzerinde işlem yapılabilen yaratıcı resimler kullanılmıştır</i>	Evet	Yaratıcı resimler konuyla ilişkili değilse	Hayır
Madde 12	<i>Gerekli yerlerde doğru sıraya koyarak öykü oluşturmak üzere rastgele dizilmiş hareketli resimler kullanılmıştır</i>	Evet	Hareketli resimler konuyla ilişkili değilse	Hayır
Madde 13	<i>Gerekli yerlerde karikatür kullanılmıştır</i>	Evet	Karikatürler konuyla ilişkili değilse	Hayır
Madde 14	<i>Gerekli yerlerde neden-sonuç ilişkilerini gösteren önce-sonra resimleri kullanılmıştır</i>	Evet	Önce-sonra resimleri konuyla ilişkili değilse	Hayır
Madde 15	<i>Gerekli yerlerde çelişki ve yanlışlıklar içeren eleştirel resimler kullanılmıştır</i>	Evet	Eleştirel resimler konuyla alakalı değilse	Hayır
Madde 16	<i>Görsellerde sürekli aynı boyutlar kullanarak monotonluk yaratmaktan kaçınılmıştır</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 17	<i>Sayfa kenar boşlukları, okuma, not alma ve aranan bilgiyi kolay bulmak için geniş tutulmuştur</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır

Madde 18	<i>Metinler arasında paragraf boşluğu bulunmayan kısımlarda en fazla 20 satır bulunmaktadır</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 19	<i>Renkli kutucuklara yazılan metinlerde açık zemin üzerinde koyu renkli metinler tercih edilmiştir</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 20	<i>İtalik, tüm harfleri büyük şeklindeki vurguların gereksiz ve aşırı kullanımından kaçınılmıştır</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 21	<i>Süslü, gothic, script ya da serifli (turnaklı) karakterler kullanılmaktan kaçınılmıştır</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 22	<i>İmgelemeye yönelik görseller çerçeve çizgileri içine alınmıştır</i>	Evet	Kitabın bütününde yer alan görsellerde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 23	<i>Monotonluğu gidermek için vurgulamalarda karşıtlık unsurlarından yararlanılmıştır</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 24	<i>Aynı amaç için ya da aynı türden öğeler için sürekli aynı vurgu tipi kullanılmıştır</i>	Hayır	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Evet
Madde 25	<i>Tek bir öge üzerine birden fazla vurgu yapılmamasına özen gösterilmiştir</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 26	<i>Görsel materyaller ile metinler arasındaki boşluklar tutarlıdır</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 27	<i>Görsel öğeler numaralandırılmıştır</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 28	<i>Görsel öğelerin altlarına açıklama yazısı yazılmıştır</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 29	<i>Kitapta yabancı isim, kavram ve olguları tanıtan tamamlayıcı resimler kullanılmıştır</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 30	<i>Başlıklar okuyucunun kolay fark edebileceği yere (sayfanın sol üst köşesi) konmuştur</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 31	<i>Paragrafları kolayca ayırt etmek için, paragraflar arası boşluklar satır arası boşluklardan daha geniş tutulmuştur</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 32	<i>Seçilen yazı tipi içerik bütününde tutarlı kullanılmıştır</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 33	<i>Metinlerde tipografik tasarım hataları (sözcüklerin ve harflerin aralarında yeterli ve dengeli boşluk bırakılmamasından kaynaklı sıkışık metin tasarımı vb.) bulunmamaktadır</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır

EK 1.3. Veri Toplama Aracında Dil ve Anlatım Düzeyleri

Madde Numarası	Maddeler	İyi	Orta	Zayıf
Madde 1	<i>Yazım yanlışları yapılmamasına dikkat edilmiştir</i>	Evet	Kitabın bütününde yazım yanlışları yapılmamasına dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 2	<i>Noktalama işaretlerine dikkat edilmiştir</i>	Evet	Kitabın bütününde noktalama işaretlerine dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 3	<i>Anlatım bozukluğu yapılmamasına özen gösterilmiştir</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 4	<i>Yazı stili ve yazı puntosu öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygundur</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 5	<i>Her paragrafın yalnızca bir ana fikir içermesine dikkat edilmiştir</i>	Evet	Kitapta yer alan konuların tamamında bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 6	<i>Punto büyüklüğü 30-35 cm uzaktan okunmaya uygundur</i>	Evet	Kitabın bütününde metinlerin olduğu sayfalarda bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 7	<i>Satır sonlarında tireleme yapmaktan kaçınılmıştır</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 8	<i>Cümlelerdeki kelime sayıları 4. sınıf için en çok 12 kelime olacak şekilde düzenlenmiştir</i>	Evet	Metinlerde genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 9	<i>Yabancı sözcükler ya da özel adlar aynen yazılıp, okunuşları ya da karşılıkları parantez içinde yanına verilmiştir</i>	Evet	Kitabın bütününde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 10	<i>Güncel Türkçe doğru bir şekilde kullanılmıştır</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 11	<i>Konuya özgü sözcükler (terminoloji) kullanılmıştır</i>	Evet	-	Hayır
Madde 12	<i>Kitaptaki konu başlıkları içerik ile örtüşmektedir</i>	Evet	Kitabın tamamında bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 13	<i>Satır sonunda sözcük bölmesi kuralına dikkat edilmiştir</i>	Evet	Kitabın tamamında bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır

EK 1.4. Veri Toplama Aracında Soru Ölçütleri

Madde Numarası	Maddeler	İyi	Orta	Zayıf
Madde 1	<i>Öğrencilerin farklı perspektifleri anlama düzeyini ölçen empati sorularına yer verilmiştir</i>	Evet	-	Hayır
Madde 2	<i>Sorularda benzerlik-farklılık gibi farklı sorgulama alanlarına yer verilmiştir</i>	Evet	-	Hayır
Madde 3	<i>Sorularda yorumlama gibi farklı sorgulama alanlarına yer verilmiştir</i>	Evet	-	Hayır
Madde 4	<i>Öğrencilerin tercih kullanmalarını sağlayan soru tipine yer verilmiştir</i>	Evet	-	Hayır
Madde 5	<i>Araştırma inceleme biçiminde sorulan sorular çok iyi sınırlandırılmıştır</i>	Evet	-	Hayır
Madde 6	<i>Nedenleri sorgulayan sorulara yer verilmiştir</i>	Evet	-	Hayır
Madde 7	<i>Eşleştirmeli sorularda uzun ifadeler öncül olarak kullanılmıştır</i>	Evet	Bütün eşleştirme sorularında bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 8	<i>Eşleştirme oluşturan soruların tümü aynı sayfada yer almıştır</i>	Evet	Bütün eşleştirme sorularında bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 9	<i>Eşleştirmeli sorularda cevaplar sütunundaki ifadeler sorulardan daha fazladır</i>	Evet	Bütün eşleştirme sorularında bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 10	<i>Çoktan seçmeli sorularda seçenekleri belirtmede büyük harf kullanılmıştır</i>	Evet	Çoktan seçmeli soruların tamamında bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 11	<i>Çoktan seçmeli sorularda seçenekler tek sözcükten oluşuyorsa alfabetik sırayla yazılmalıdır</i>	Evet	Çoktan seçmeli soruların tamamında bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 12	<i>Çoktan seçmeli sorularda zıt seçenekler <u>kullanılmamıştır</u></i>	Evet	Kitapta bazı yerlerde kullanılıp bazı yerlerde kullanılmadıysa	Hayır
Madde 13	<i>Doğru yanlış soruları kesinlikle doğru veya kesinlikle yanlıştır</i>	Evet	Kitabın bütününde yer verilen doğru yanlış sorularının tamamında bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 14	<i>Doğru yanlış sorularında sorular olumsuz ifade <u>ıçermemektedir</u></i>	Evet	Kitabın bütününde yer verilen doğru yanlış sorularının tamamında bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 15	<i>Doğru yanlış sorularında her soru sadece tek bir özelliği ölçmektedir</i>	Evet	Kitabın bütününde yer verilen doğru yanlış sorularının tamamında bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 16	<i>Hazırlık soruları konunun içeriğini öğrenmeye istek ve coşku uyandırmaktadır</i>	Evet	Kitap genelinde verilen soruların tamamında bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır

Madde 17	<i>Hazırlanan soru türlerinde olumsuz soru ifadeleri dikkat çekici (altını çizme, kalın yazma vb.) şekilde vurgulanmıştır</i>	Evet	Kitap genelinde verilen soruların tamamında bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 18	<i>Sorular öğrencilerin yakın çevresi ile ilgilidir</i>	Evet	Kitap genelinde verilen soruların tamamında bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 19	<i>Sorular anlaşılır cümlelerle ifade edilmiştir</i>	Evet	Kitap genelinde verilen soruların tamamında bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 20	<i>Sorular kısa cümlelerle ifade edilmiştir</i>	Evet	Bazen kısa cümleler bazen uzun cümleler kullanıldı ise	Hayır
Madde 21	<i>Sorulara ilişkin cevap anahtarı verilmiştir</i>	Evet	-	Hayır

EK 1.5. Veri Toplama Aracında Fiziksel Nitelikler

Madde Numarası	Maddeler	İyi	Orta	Zayıf
Madde 1	<i>Kitap kapağı, sınıf seviyesine uygun olarak ilgi çekici bir nitelikte tasarlanmıştır</i>	Evet	Ünitelerin içeriğini yansıtacak ilgi çekici görseller kullanılmadıysa	Hayır
Madde 2	<i>Kitabın ön kapağında sınıf seviyesi ve dersin adına yer verilmiştir</i>	Evet	-	Hayır
Madde 3	<i>Kitap kapak kartonu dayanıklıdır</i>	Evet	Uzun süreli kullanıma elverişli mi kısmen mi elverişli	Hayır
Madde 4	<i>Kitap kapağı kitap yapraklarını tamamen örtecek ve aynı boyutta olacak şekilde kesilmiştir</i>	Evet	-	Hayır
Madde 5	<i>Kitapta ciltlerin korunması, selefonda ya da laklama işlemi yapılmıştır</i>	Evet	-	Hayır
Madde 6	<i>Cilt kenarları düzgün ve çapaklı kesilmiş, dikiş ve ciltleme kusurları yoktur</i>	Evet	Bu özelliğe tamamen dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 7	<i>Kitabın arka kapağında baskı adedi belirtilmiştir</i>	Evet	-	Hayır
Madde 8	<i>Kitabın arka kapağında basımevi veya firmanın adı, tescilli markası, adres ve telefonuna yer verilmiştir</i>	Evet	Kitabın arka kapağında yer verilmesi gereken özelliklerin tamamı kapakta yer almadıysa	Hayır
Madde 9	<i>Kitabın arka kapağında basım yılı belirtilmiştir</i>	Evet	-	Hayır
Madde 10	<i>Kitabın arka kapağında ISBN numarası vardır</i>	Evet	-	Hayır
Madde 11	<i>Kitabın arka kapağında standart işaret ve numarası (TS 10220) yazılmıştır</i>	Evet	-	Hayır
Madde 12	<i>Kitap sırtında basım yılı belirtilmiştir</i>	Evet	-	Hayır
Madde 13	<i>Kitap sırtında hazırlayanların adı yer almaktadır</i>	Evet	-	Hayır
Madde 14	<i>Kitap sırtında yayınevinin adı ya da amblemi yer almaktadır</i>	Evet	-	Hayır
Madde 15	<i>Kitap sırtında kitabın okutulacağı sınıf belirtilmiştir</i>	Evet	-	Hayır
Madde 16	<i>Kitap sırtında kitabın adı yazılmaktadır</i>	Evet	-	Hayır
Madde 17	<i>Kitabın iç kapağının ön yüzünde, kitabın adı, okul türü, sınıfı, yazarın/yazarların adı ve soyadı bulunmaktadır</i>	Evet	Kitabın iç kapağının ön yüzünde bulunması gereken bilgilerin bir kısmı yer alıyorsa	Hayır
Madde 18	<i>Kitabın iç kapağının arka yüzünde genel yayın seri dizi ve onayı, baskı sayısı ve baskı adedi bulunmaktadır</i>	Evet	Kitabın iç kapağının arka yüzünde yer verilmesi gereken bilgilerin bir kısmı yer alıyorsa	Hayır

Madde 19	<i>Kitabın ikinci yaprağının ön yüzünde Türk Bayrağı ile İstiklal Marşı yaprağın arka yüzünde Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi vardır</i>	Evet	Kitabın ikinci yaprağının ön yüzünde yer verilmesi gereken bilgilerin bir kısmı yer alıyorsa	Hayır
Madde 20	<i>Kitabın üçüncü yaprağının ön yüzünde, Atatürk resmi ile resmin alt kısmında Mustafa Kemal Atatürk yazısı vardır</i>	Evet	Kitabın üçüncü yaprağının ön yüzünde yer verilmesi gereken bilgilerin bir kısmı yer alıyorsa	Hayır
Madde 21	<i>Kitabın arka kısmında Türk dünyası haritası vardır</i>	Evet	-	Hayır
Madde 22	<i>Kitapta dersin içeriğine yönelik alfabetik sözlük vardır</i>	Evet	-	Hayır
Madde 23	<i>Kitapta Türkiye haritası vardır</i>	Evet	-	Hayır
Madde 24	<i>Kitapta kaynakça vardır</i>	Evet	-	Hayır
Madde 25	<i>Kitapta indeks vardır</i>	Evet	-	Hayır
Madde 26	<i>Kitapta zamandizin çizelgesi yer almaktadır</i>	Evet	-	Hayır
Madde 27	<i>Kitapta içindikiler bölümü vardır</i>	Evet	-	Hayır
Madde 28	<i>Kitapta kullanılan kâğıt kalitelidir</i>	Evet	Kısmen kaliteli ise	Hayır
Madde 29	<i>Kitapta içindikiler bölümünde aranılan konulara rahat ulaşılmaktadır</i>	Evet	İçindikiler bölümündeki sayfa numaraları ile konuların bulunduğu sayfa numaraları birbiri ile tutarlı değilse	Hayır
Madde 30	<i>Kitapta sayfa numaralandırmalarında sağ (ön) sayfalarda tek sayılar, sol (arka) sayfalarda çift sayılar kullanılarak yapılmıştır</i>	Evet	Kitap bütünü de bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 31	<i>Kitaptaki sayfa numaraları kolaylıkla görülebilecek, takibi güçleştirmeyecek ve karışıklığa yol açmayacak şekilde yerleştirilmiştir</i>	Evet	Kitap bütünü de bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 32	<i>Kitabın sayfalarında baskı arka yüze geçmemiştir</i>	Evet	Kitap bütünü de bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 33	<i>Kitapta genel olarak bir tasarım bütünlüğü vardır</i>	Evet	-	Hayır
Madde 34	<i>Kitabın genel görünümü, öğrencide okuma ve inceleme isteği uyandıracak niteliktedir</i>	Evet	Kitabın genelinde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 35	<i>Kitabın kullanımına kılavuzluk eden bölümde kitapta yer alan simgelerin tümü tanıtılmıştır</i>	Evet	-	Hayır
Madde 36	<i>Kitap destek sağlamadan rahat biçimde açılmaktadır</i>	Evet	-	Hayır

EK 1.6. Veri Toplama Aracında Programa Uygunlukları

Madde Numarası	Maddeler	İyi	Orta	Zayıf
Madde 1	Üniteler öğretim programının kazanımlarını temsil etmektedir	Evet	Üniteler kazanımların hepsini kapsamıyor ise	Hayır
Madde 2	Üniteler somuttan soyuta bir yol izlemektedir	Evet	Kitapta genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 3	Üniteler basitten karmaşığa bir yol izlemektedir	Evet	Kitapta genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 4	Üniteler kolaydan zora bir yol izlemektedir	Evet	Kitapta genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 5	Üniteler bütünden parçaya ya da parçadan bütüne bir yol izlemektedir	Evet	Kitapta genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 6	Üniteler yakın çevreden uzağa bir yol izlemektedir	Evet	Kitapta genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 7	Üniteler olaylardan kavram ve genellemelere bir yol izlemektedir	Evet	Kitapta genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 8	Ünitelerin içeriği bilimsel bilgilerle örtüşmektedir	Evet	Kitapta genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 9	Üniteler toplum yaşamı için olumlu mesajlar içeren etik bir içeriğe sahiptir	Evet	Kitapta genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 10	Üniteler öğrencinin gelişim düzeyine uygundur	Evet	Kitapta genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 11	Üniteler öğretici bir içeriğe sahiptir	Evet	Kitapta genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 12	Üniteler konulara uygun kısalıkta ve bir kerede okunabilen kolay bir içeriğe sahiptir	Evet	Kitapta genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 13	Üniteler kültürel değerlere uygun gerçekçi bir içeriğe sahiptir	Evet	Kitapta genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 14	Üniteler birden çok duyu organının kullanabileceği etkinlikler içermektedir	Evet	Kitapta genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 15	Üniteler öngörülen davranışın yapılmasını sağlayan etkinlikler içermektedir	Evet	Kitapta genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 16	Üniteler kazanılan davranışların yaşama transferini sağlayan etkinlikler içermektedir	Evet	Kitapta genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 17	Öz değerlendirme çalışmasına yer verilmiştir	Evet	Kitapta genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 18	Üniteler kavram ve olgu merkezli bir içeriğe sahiptir	Evet	Kitapta genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 19	Üniteler olay merkezli bir içeriğe sahiptir	Evet	Kitapta genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 20	Ünitelerde gündelik (öznel ve popüler) bilgiler diğerlerinden daha çok ön plana çıkmaktadır	Evet	Kitapta genel olarak bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır

EK 1.7. Veri Toplama Aracında Tasarım Ögeleri

Madde Numarası	Maddeler	İyi	Orta	Zayıf
Madde 1	<i>Dikkat çekilmek istenilen noktalarda sıcak renklerin kullanımına özen gösterilmiştir</i>	Evet	Kitap bütününde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 2	<i>Sayfa tasarımlarında öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak renklerin (sıcak-soğuk, ana-ara, canlı-mat vb.) kullanılmasına dikkat edilmiştir</i>	Evet	Kitap bütününde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 3	<i>Yazılı alan dışında kalan sağ, sol, üst ve alt kenarlardan en çok 20 mm boşluk bırakılmıştır</i>	Evet	Kitap bütününde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 4	<i>Metin içerisinde vurgulama amaçlı olarak büyük harf kullanılmamıştır</i>	Evet	Kitap bütününde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 5	<i>Kitabın tümünde aynı renklerin sık sık kullanılmasından kaçınılmıştır</i>	Evet	Kitap bütününde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 6	<i>Belli bir amacı olmayan boş alanlar veya boş sayfalar bırakılmamıştır</i>	Evet	Kitap bütününde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 7	<i>Sayfalardaki ana ve alt başlıkların puntoları metinden ayırt edilecek şekildedir</i>	Evet	Kitap bütününde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 8	<i>Sayfalardaki ana ve alt başlıkların renkleri metinden ayırt edilecek şekildedir</i>	Evet	Kitap bütününde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır
Madde 9	<i>Sayfalardaki ana ve alt başlıkların yazı tipi metinden ayırt edilecek şekildedir</i>	Evet	Kitap bütününde bu özelliğe dikkat edilmediyse	Hayır

EK 1.8. Veri Toplama Aracında Yardımcı Materyaller

Madde Numarası	Maddeler	Var	Yok
Madde 1	<i>Öğrenci çalışma kitabı var</i>		
Madde 2	<i>Öğretmen kılavuz kitabı var</i>		
Madde 3	<i>Ders kitabı yardımcı bir araç-gereç ile desteklenmiş</i>		

EK 1.9. Veri Toplama Aracında 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İçin Belirlenen Kavramlar

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İçin Belirlenen Kavramlar	Var	Yok
1. Afet		
2. Aile		
3. Akrabalık		
4. Bağımsızlık		
5. Barış		
6. Benzerlik ve farklılık		
7. Beşerî ortam		
8. Bölge		
9. Bütçe		
10. Cumhuriyet		
11. Çevre		
12. Çevre kirliliği		
13. Dağıtım		
14. Davranış		
15. Dayanışma		
16. Değer		
17. Değişim ve süreklilik		
18. Demokrasi		
19. Devlet		
20. Dil		
21. Doğal ortam		
22. Duygu		
23. Düşünce		
24. Egemenlik		
25. Ekonomi		
26. Ekonomik faaliyet		
27. Emek		
28. Etkin yurttaş		
29. Gelir ve gider		
30. Gelenek		
31. Giyim		
32. Grup		
33. Güç		
34. Hava durumu		

35.	Hava olayı		
36.	Hoşgörü		
37.	İstek ve ihtiyaçlar		
38.	İş bölümü		
39.	Kamu		
40.	Kamuoyu		
41.	Kanıt		
42.	Katılım		
43.	Kaynak		
44.	Kıta		
45.	Kimlik		
46.	Kronoloji		
47.	Kurum		
48.	Kültür		
49.	Kültürel öge		
50.	Liderlik		
51.	Medya		
52.	Meslek		
53.	Millet		
54.	Millî egemenlik		
55.	Millî kültür		
56.	Nedensellik		
57.	Olgu		
58.	Para		
59.	Pazar		
60.	Sanat		
61.	Savaş		
62.	Seçim		
63.	Sivil Toplum Kuruluşu		
64.	Sorumluluk		
65.	Sosyal etkileşim		
66.	Sosyal örgüt		
67.	Sözleşme		
68.	Tasarruf		
69.	Teknoloji		
70.	Temel hak ve özgürlükler		
71.	Teşkilat		
72.	Ticaret		
73.	Tören		

74.	Tüketim		
75.	Ulaşım		
76.	Ücret		
77.	Üretim		
78.	Ürün		
79.	Vatan		
80.	Vergi		
81.	Yasa		
82.	Yer		
83.	Yerleşme		
84.	Yön		
85.	Yönetim		
86.	Yurttaşlık		
87.	İklim		
88.	İsraf		
89.	Yargı		
90.	Anayasa		
91.	Din		

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Fakı DANABAŞ

Doğum Yeri ve Yılı : Kayseri /1985

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta : fakidnbs@gmail.com

Eğitim Durumu

Lisans : Gazi Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü,

Temel Eğitim Anabilim Dalı, Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

Mesleki Deneyim

Küpelî İlköğretim Okulu 2009-2012

Küpelî İlkokulu 2012-2014

Fatih İlkokulu 2014-(Halen)

Yayınlar:

1. Dikmenli, Y., Danabaş, F., Çelik, B., B. ve Tekin, Ö. (2018). Effects Of Animation Film Use On Earthquake Knowledge Level Of 4th Grade Students. Participatory Educational Research, 5(1), 86-95. <http://eoi.citefactor.org/10.11203/per.18.7.5.1>
2. Tay, B. ve Danabaş, F. (2018). 1968 İlkokul Programı ile 1998-2005-2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına Göre Hazırlanan 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. 7. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu (USBES 7), Ahi Evran Üniversitesi (Tam metin sözlü bildiri).

3. Danabaş, F. ve Tay, B. (2018). 1998, 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına Göre Hazırlanan 4. Sınıf Ders Kitaplarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. 17. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu (USOS 2018), Gazi Üniversitesi (Özeti basılan sözlü bildiri).
4. Danabaş, F. ve Tay, B. (2018). 1968 İlkokul Programına Göre Hazırlanan 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Değerler Açısından İncelenmesi. II. Uluslararası Değerler ve Eğitim Sempozyumu (ISOEVA II), Mersin Üniversitesi (Özeti basılan sözlü bildiri).
5. Danabaş, F. ve Tay, B. (2018). 1968 İlkokul Programı ile 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Göre Hazırlanan 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. II. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresi (ICOESS II), Mersin Üniversitesi (Özeti basılan sözlü bildiri).